

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

**KEMAL BEYATLI'IN HİKÂYE VE ROMANLARINDA YAPI VE
İZLEK**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hiba Aydın ASAAD

BURSA – 2022

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

KEMAL BEYATLI'NIN HİKÂYE VE ROMANLARINDA YAPI VE
İZLEK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hiba Aydın ASAAD

Danışman:

Prof. Dr. Alev Sınar UĞURLU

BURSA – 2022

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

TEZ ONAY SAYFASI

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim / Ana sanat Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701941013 numaralı Hiba Aydın Asaad'ın hazırladığı "Kemal Beyatlı'nın Hikâye ve Romanlarında Yapı ve İzlek" konulu Yüksek Lisans Tezi Çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, / 20... günü - saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar tezinin/çalışmasının sonunda adayın tezinin/çalışmasının (başarılı / başarısız) olduğuna (oybirliği / oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı
Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

/ / 20

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kemal Beyatlı’nın Hikâye ve Romanlarında Yapı ve İzlek“ başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Hiba Aydın Asaad

Öğrenci No: 701941013

Anabilim Dalı: Yeni Türk Edebiyatı

Programı: Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar adı ve soyadı	:Hiba Aydın ASAAD
Üniversite	:Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	:Social Science Institution
Anabilim Dalı	:Turkish Language and Literature
Bilim Dalı:	:New Turkish Literature
Tezin Niteliği	:Yüksek lisans
Sayfa Sayısı	:xi+ 167
Mezuniyet Tarihi	:..../..../ 2022
Tez Danışmanı	: Alev Sınar UĞURLU

KEMAL BEYATLI'NIN HİKÂYE VE ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK

Bu çalışma, Irak-Türkmen edebiyat tarihinde önemli yazarlardan biri kabul edilen Kemal Beyatlı'nın hikâye ve romanlarının yapı ve izlek bakımından incelemelerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bireysel ve sosyal meseleleri ele alan yazar; romanlarında hem Irak Türklerinin yaşam mücadelelerini, hayat tarzlarını, gelenekleri ve âdetlerini hem de Kerkük şehrini, Kerkük'ün uzun yıllar süren yönetim sorununu ve başından geçen savaşları anlatır. “Kemal Beyatlı'nın Hikâye ve Romanlarında Yapı ve İzlek” başlıklı bu tez, Giriş Bölümünde konunun neden seçildiği, önemi, metodu, araştırma yöntemleri gibi konular hakkında bilgi verilmiştir. I. Bölümde Irak Türkmen tarihi ve Edebiyatı hakkında bilgi verir. II. Bölüm, Beyatlı'nın Hayatı, Sanatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Irak Türkmen edebiyatındaki ve Türkmen millî davalarındaki yeri hakkında bilgiler verilmiştir. III. Bölüm ise yapı ve izlek ana başlığı altında yazarın hikâye ve romanları incelenmiştir. Bu üç bölüm dışında genel Kaynakça ve Ek bölümleri yer alır. Elde edilen tespitler toplu biçimde değerlendirilerek Sonuç kısmında verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kemal Beyatlı, Irak Türkmen Edebiyatı, roman, hikâye, yapı ve izlek, inceleme.

ABSTRACT

Name and Surname	:Hiba Aydın ASAAD
University	:Bursa Uludağ University
Institution	:Social Science Institution
Field	:Turkish Language and Literature
Subfield	:New Turkish Literature
Degree Awarded	:Master
Page Number	:xi+ 167
Degree Date	:...../...../ 2022
Supervisor	: Alev Sınar UĞURLU

STRUCTURE AND THEME IN KEMAL BEYATLI'S STORIES AND NOVELS

This study has been prepared in order to reveal the analysis of the stories and novels of Kemal Beyatlı, who is considered one of the important writers in the history of Iraqi-Turkmen literature, in terms of structure and theme. Author dealing with individual and social issues; In his novels, he tells both the life struggles, lifestyles, traditions and customs of the Iraqi Turks, as well as the city of Kirkuk, the long-lasting administration problem of Kirkuk and the wars it has gone through. In the Introduction part of this thesis, titled “Structure and Theme in Kemal Beyatlı’s Stories and Novels”, information is given about subjects such as why the subject was chosen, its importance, method, research methods. In the first part, he gives information about Iraqi Turkmen history and literature. II. In the chapter, information is given about Beyatlı’s Life, Art, Literary Personality, Works and his place in Iraqi Turkmen literature and Turkmen national cases. III. In the second part, the author’s stories and novels were examined under the main title of structure and theme. Apart from these three sections, there are general Bibliography and Appendix sections. The findings obtained are evaluated collectively and given in the Conclusion section.

Keywords: Kemal Beyatlı, Iraqi Turkmen Literature, novel, story, structure and theme, examination.

ÖNSÖZ

Her millette olduğu gibi Irak Türkmenlerinin de kendilerine özgü bir edebiyatları vardır. Irak Türkmenleri kadim Oğuzların soyundan gelmektedirler. Bu kadim geçmiş doğal olarak Irak Türkmenlerinin edebiyatçıları ve edebiyatın temel unsurlarından olan hikâye ve romanı da etkilemiştir. Türkmen edebiyatında ilk roman Osmanlı devrimin son yılları 1915 yılında Musul vilayetine mensup gazeteci ve yazar Hayrettin Farukî tarafından kaleme alınmış olan *Kadın Kalbi* adlı roman kitabıdır.

Irak Türkmenlerinin insanî yaşam biçimlerini sürdürmeye engel olan siyasî zorlukların yanı sıra maddî sıkıntılar da yaşamlarını sıkıştırmıştır. Türkmen yazarları gazete ve dergi sayfalarında yayımladıkları yazılarını ne yazık ki kitaplaştırma imkânını bulamamışlardır. Irak Türkmen yazarlarının roman alanında pek fazla varlık gösterememeleri de bu sebebe ve Türk dilinden uzaklaştırılmalarına bağlıdır. Yetenekli ve ana dillerini seven Irak Türkmen yazarları her türlü engel ve olumsuzluğa rağmen dergilerde yazılarını paylaşmaya, gelecekteki nesillere soylu Türkmen milletinin tarihini, geleneklerini, örf ve adetlerini ve daha da önemlisi tüm sıkıntılara rağmen mücadele dolu yıllarını anlatmaktan vazgeçmemişlerdir. Uzun yıllar rejim baskıları ve dergi kuruluşların yönetim himayesi altında olması ve Türk dilinde yayım yapma yasağının getirilmesi sona ermiştir.

Irak Türkmen edebiyatında hikâyeyi hiçbir zaman ihmal etmemişlerdir. Ancak Türk kültür ve edebiyatından uzak kalmaları 1980’li yılların Türkmenler için sıkıntılı geçmesi, ardından 1990’lı yıllarda aynı zorlukların devam etmesi ve Saddam rejiminin Türkmen yazarlarının kendi dillerinde yayım yapmalarına olanak sağlanmasına izin vermediği gibi her türlü yayım organlarına el koymuştur. Bu dönemde az sayıda roman yazılmıştır. Bunlardan Hamza Hamamcı’nın *Efsun ve Yorgun Kuta* isimli romanları Yurt gazetesinde tefrika edilmiştir. Celal Polat’ın *Yalımlar Gölgesindeki* romanı ise kitap hâlinde yayımlanan romanlardandır. Ne yazık ki 19. Yüzyılın sonundan 20. Yüzyılın birinci yarısına kadar olan devirde kaleme alınan pek çok roman hâlen okuyucusu ile buluşamamıştır. İmkân verilmeyen bir milletin yazarlarının bugüne ulaşan eserleri az olmasına rağmen çok kıymetlidir. Irak Türkmenlerinin edebiyatını yaşatan eserleri 2003 yılından sonra daha verimli ve zengin hâle gelmiştir. Yurt dışına çıkan Türkmen aydınlarının Kerkük Vakfî desteğiyle kurmuş oldukları *Kardaşlık* dergisi gibi dergilerde yayımlanmış ve yeni yazarlara imkân ve destek verilmiştir. Şüphesiz ki Irak Türkmenleri

yeterli imkân ve destek görmüş olsalardı pek çok edebî eser ortaya koymuş ve zengin bir edebiyata sahip olmuşlardı. Toplum olarak sürekli baskı ve engellerle karşılaşmış olmalarına rağmen dillerini yaşatmayı zor da olsa başarmışlardır.

“Kemal Beyatlı’nın Hikâye ve Romanlarında Yapı ve İzlek” başlıklı çalışmamızın amacı, edebiyat biliminin yanı sıra yeni yöntem ve tekniklerden yararlanarak metin çözümlemeleri yapmak, alan çalışmasına bir nebze olsun katkı sağlamak. Kemal Beyatlı’nın bugüne kadar yayınlanmış romanlarını ve hikâyelerinin ayrıntılı bir şekilde tahlil etmek ve Irak Türkmen edebiyatı yazarlarından biri olan Kemal Beyatlı’yı hayatı ve eserleriyle birlikte değerlendirmektir. Yazar ve metin merkezli bir değerlendirmeyi mümkün kılan bir inceleme tarzını esas aldık. Bilimsel tarafsızlık ve nesnellik ilkesine bağlı olarak hazırlanan çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Irak Türkmen tarihi ve edebiyatı, ikinci bölümünde Kemal Beyatlı’nın hayatı, edebî kişiliği, sanatı, eserleri, aldığı ödüller ve Irak Türkmen edebiyatındaki ve millî davalarındaki yeri, üçüncü bölümünde ise yazarın romanlarındaki yapısal unsurlar üzerine inceleme yapıldı. Birinci bölümünde Irak Türkmen tarihi ve edebiyatını kaynaklardan, ikinci bölümünde Kemal Beyatlı ile ilgili bilgi edinirken söyleşilerden/röportajlarından, çeşitli gazetelerde yer alan köşe yazılarından; üçüncü bölümünde ise kişiler dünyası, zaman, mekân, olay örgüsü, bakış açısı ve anlatıcı gibi bir romanı kurgusal bakımdan oluşturan unsurlardan yararlandı. Çalışmanın sonunda Kemal Beyatlı ile ilgili toplanan materyallerden dipnotlarda yer alanlar kaynakçada belirtilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, iki yıl boyunca değerli bilgilerini benimle paylaşan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım, bilginin arka planında yer alan geniş ve zengin dünyayı keşfetmeye yönelik çok güçlü bir çaba gösteren; öğrencilerine, meslektaşlarına, bilime ve medeniyete her daim söyleyecek sözü olan saygıdeğer danışman hocam sayın Prof. Dr. Alev Sınar UĞURLU’ya şükranlarımı sunarım. Yorgun ve yorucu tempoyla çalıştığım süre içinde içtenliği, samimiyetini ve çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen Orhan Açıkça’ya, Kemal Beyatlı’ya, Mehmet Ömer Kazancı’ya ve hayatımın her evresinde bana destek olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hiba Aydın Asaad

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

IRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI

1.1. IRAK TÜRKMEN TARİHİ.....	4
1.2. IRAK TÜRKMEN EDEBİYATI	10

İKİNCİ BÖLÜM

HAYATI- SANATI VE SANATA BAKIŞ AÇISI- ESERLERİ VE ALDIĞI ÖDÜLLER

2.1.HAYATI	15
2.2. HAZIRLIK DÖNEMİ VE ETKİLER	17
2.2.1. Çocukluk ve İlk Gençlik Yıllarından Gelen Etkiler.....	17
2.2.2. Meslek Hayatı ve Sosyal Çevreden Gelen Etkiler.....	18
2.3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE SANATI	21
2.4. IRAK TÜRKMEN EDEBİYATI ve TÜRKMENLERİN MİLLÎ DAVALARINDAKİ YERİ.....	24
2.5. ESERLERİ.....	26
2.6. ALDIĞI ÖDÜLLER.....	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ROMANLARDA YAPI VE İZLEK

3.1. KERKÜK SENİ YAZDIM ROMANINDA YAPI VE İZLEK.....	28
3.1.1. Romanın Kimliği	28
3.1.2. İsim- İçerik İlişkisi	30

3.1.3. Bakış açısı ve anlatıcı	31
3.1.4. Olay örgüsü	35
3.1.5. Zaman	37
3.1.6 Mekân	41
3.1.6.1. Çevresel Mekânlar	41
3.1.6.2. Algısal Mekânlar	43
3.1.6.2.1. Açık Mekânlar.....	43
3.1.6.2.2. Labirentleşen Dünya ya da Kapalı/Dar Mekânlar.....	43
3.1.7. Kişiler Dünyası	45
3.1.7.1. Başkişi.....	46
3.1.7.2. Norm Karakterler.....	49
3.1.7.3. Kart Karakterler.....	49
3.1.7.4. Fon Karakterler.....	50
3.2 KASIRGADA YOL ALANLAR ROMANINDA YAPI VE İZLEK.....	51
3.2.1. Romanın Kimliği.....	51
3.2.2. İsim- İçerik İlişkisi.....	52
3.2.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	53
3.2.4. Olay Örgüsü.....	54
3.2.5. Zaman.....	57
3.2.6. Mekân.....	59
3.2.6.1. Çevresel Mekânlar.....	60
3.2.6.2. Algısal Mekânlar.....	61
3.2.6.2.1. Açık ve geniş Mekânlar.....	62
3.2.6.2.2. Kapalı Mekânlar.....	61
3.2.7. Kişiler Dünyası.....	64
3.2.7.1. Başkişi.....	64
3.2.7.2. Norm Karakterler.....	69
3.2.7.3. Kart Karakterler.....	71
3.2.7.4. Fon Karakterler.....	73

3.3.KERKÜK’TE KORYA PAZARI HİKÂYESİNDE YAPI VE İZLEK.....	74
3.3.1. Hikâyenin Kimliği.....	74
3.3.2. İsim- İçerik İlişkisi.....	75
3.3.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	76
3.3.4. Olay Örgüsü.....	80
3.3.5. Zaman.....	82
3.3.6. Mekân.....	85
3.3.6.1. Çevresel Mekânlar.....	85
3.3.6.2. Algısal Mekânlar.....	86
3.3.6.2.1. Açık ve geniş Mekânlar.....	86
3.3.6.2.2. Kapalı Mekânlar.....	87
3.3.7. Kişiler Dünyası.....	89
3.3.7.1. Başkişi.....	89
3.3.7.2. Norm Karakterler.....	92
3.3.7.3. Kart Karakterler.....	94
3.3.7.3.1. Pakize Hanım.....	94
3.3.7.3.2. Baas rejimi ve Halk Ordusu mensupları.....	95
3.3.7.4. Fon Karakterler.....	96
3.4. KERKÜK’TE ZAMAN HİKÂYESİNDE YAPI VE İZLEK.....	97
3.4.1. Hikâyenin Kimliği.....	97
3.4.2. İsim- İçerik İlişkisi.....	98
3.4.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	100
3.4.4. Olay Örgüsü.....	102
3.4.5. Zaman.....	105
3.4.6. Mekân.....	107
3.4.6.1. Çevresel Mekânlar.....	107
3.4.6.2. Algısal Mekânlar.....	107
3.4.6.2.1. Açık ve Geniş Mekânlar.....	107
3.4.6.2.2. Kapalı Mekânlar.....	108
3.4.7. Kişiler Dünyası.....	113
3.4.7.1. Başkişi.....	113

3.4.7.2. Norm Karakterler.....	119
3.4.7.3. Kart Karakterler.....	119
3.4.7.3.1. Baas rejimi ve hükümet taraftarı Araplar.....	119
3.4.7.4. Fon Karakterler.....	120
SONUÇ.....	121
KAYNAKLAR	125
EKLER.....	130

*“Benim Gözlerimden Kerkük Akar
Siz neye yorarsınız bilmem ama
Akar benim gözlerim Kerkük akar
İster beni anla ister anlama
Akar benim gözlerim Kerkük akar.”*

Kemal Beyatlı

GİRİŞ

Bugüne kadar ortaya konulan her edebî eser, açıklanmayı bekleyen kapalı anlamlara gebedir. Yazılan eser, çeşitli konuları işler ve okurun düşüncelerini yönlendirir. Nitekim çoğu zaman dikkatle okunsa bile bazı metinleri anlamak ve özümsemek zordur. Edebiyat araştırmacısı, eserin konusunu edebî bir biçimde ve bilimsel açıdan inceleyerek okurun esere farklı açılarından bakmasını sağlar. Her araştırma farklı bir amaç üzerine yazılır ve aydınlanmayı bekleyen birçok konuyu ele alır.

Edebiyat hayatına genç yaşta atılan, yazmış olduğu eserlerde tarihin gerçek olaylarını işleyen Kemal Beyatlı, Türkmen edebiyatı çevresinde ismi bilenen bir yazardır. Eserlerinde Türkmen milletini ve Türkmenlerin hayatlarını ayrıntılı bir şekilde tanıtarak Türkmen milletini ve Türkmenlerin yaşadıkları bölgeleri ayrıntılı bir şekilde ele almış, anlatılmayan tarihlerini ve yaşamlarını gün yüzüne çıkarmayı amaçlamaktadır.

“Kemal Beyatlı’nın Hikâye ve Romanlarında Yapı ve İzlek” başlıklı çalışmamızın amacı, edebiyat biliminin yanı sıra dilbilim, yeni yöntem ve tekniklerden yararlanarak metin çözümlenmeleri yapmak; alan çalışmasına bir nebze olsun katkı sağlamaktır. Kemal Beyatlı ile ilgili Türkiye’de az çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı Kemal Beyatlı’nın eserlerini edebî açıdan inceleyip Türkiye’ye tanıtmak, Türk okuru ve araştırmacıların dikkatini bu konuya çekmektir. Ayrıca Irak Türkmenlerinin tarihini konu edinen Kemal Beyatlı’nın hikâye ve romanlarının yapısını ve izleğini ayrıntılı olarak incelemektir. Öte yandan yazarın Irak Türkmen edebiyatına dair katkıları gözler önüne serilmiştir. Kemal Beyatlı, çağdaş Türkmen edebiyatının gelişmesinde önemli bir yere sahip olmasına rağmen henüz yeterince anlaşılıp eserleri üzerinde kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır. Bu çalışma Irak Türkmenlerinden biri olan yazarın eserlerinin incelenmesi bakımından oldukça önemlidir. Bununla birlikte Türkiye’de Beyatlı’nın hikâye ve romanlarının edebî açıdan tanıtılması için de böyle bir çalışmanın olması gerekir. Çalışmada *Kerkük’te Zaman*, *Kerkük’te Korya Pazarı*, *Kasırgada Yol Alanlar* ve *Kerkük Seni Yazdım* eserleri, yapı ve izlek bakımından yazarın bakış açısı, zaman, mekân, kişiler dünyası ve olay örgüsü çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Türkmen edebiyatı alanında yazılmış Kemal Beyatlı’nın hikâye ve romanlarını inceleyen çalışmaların sayısı fazla değildir. Tek bir eseri ele alan çalışmalar vardır. Ancak

hikâye ve romanlarının yapı ve izlek bakımından incelemesi yapılan bir çalışma olmamıştır. Bu bağlamda Kemal Beyatlı'nın eserlerinin ismi- içerik ilişkisi, bakış açısı, anlatıcı, olay örgüsü, zaman, mekân ve kişiler dünyası incelenerek ortaya konulmuştur. Çalışmamızın esas inceleme konusu dört eser ile sınırlandırılmıştır.

Bu tez çalışmasında, Kemal Beyatlı'nın "Kerkük Vakfı" tarafından yayımlanan hikâye ve romanları çalışmamızın temel kaynağını oluşturmaktadır. Ayrıca tezde yazarın bizzat kendisi ile yapılmış özel telefon görüşmelerinden alınan bilgilere yer verilmiştir. Tezin sonunda yer alan ekler bölümünde Kemal Beyatlı'nın aile ve arkadaş çevresinin olduğu fotoğraflar ile birkaç kitabının hiçbir yerde bulunmayan kapak fotoğrafları vardır. Bu fotoğrafları bizzat yazarın kendisinden temin ettim.

Veri toplama amaçlı başvuru en yaygın yöntemlerden biri olan doküman/ kayıt inceleme yöntemi ile hazırlanan bu tez yazılı kaynak taraması yanında alan araştırması ve yüz yüze görüşmenin -mülakat/söyleşi- de kullanıldığı çoklu yöntem ve tekniklerin analizine de dayanmaktadır. Mülakat olarak yazar Kemal Beyatlı ile yüz yüze görüşme şansı yakalanmıştır. Beyatlı ile bire bir görüşüp yazarın hayatı, sanatı, şiirleri ve eserleri hakkında bilgi toplanmıştır. Öncelikle çalışma kapsamına giren yazılı kaynaklar taranmış olup basılı kitap, dergi ve gazeteler not edilmiştir.

Çalışmada tespit edilen veriler fişleme tekniğiyle oluşturulmuş, bilgilerin toplanıp derlenmesi amacıyla alan araştırması yapılmıştır. Yazarın eserleri ile ilgili bilgiler için kendisiyle bizzat görüşme yapıp, akademisyen, yazar ve şair Mehmet Ömer Kazancı ile de sosyal medya üzerinden iletişime geçilerek yayımlanan ve yayımlanmayan eserleri de derlenmiştir. Yazarın üyesi olduğu Kerkük Vakfı ziyaret edilerek birincil kaynakların oluşturulması sağlanmıştır. Bu bağlamda yazılı kaynakların yanında doğrudan elde edilen bu bilgiler fişleme tekniğiyle kaydedilen bilgilerle birleştirilmiştir. Beyatlı'nın hayatı, eserleri özellikle bu kompozisyonla meydana getirilmiştir. Ancak edebî kişiliğine ait değerlendirmeler daha çok yazar ile yaptığım telefon görüşmelerinden yola çıkılarak yapılmıştır.

Çalışmayı yürütürken zorlandığımız konulardan biri, Iraklı Türkmenlere ait kaynaklara ulaşılmasının zor olmasıdır. İlk başlarda sözlü halk edebiyatı geleneğinin

hüküm sürdüğü Türkmen bölgelerinde edebiyatçılara ait edebî eserlerin yazıya geçirilmemiş olması, çalışmayı zorlaştırmıştır. Uzun yıllar siyasî baskılar nedeniyle Türkmenler yazılarını yayınlama hakkından mahrum edilmişlerdir. Yazılı kaynakların azlığı, var olanların bilimsellikten uzak ve elde edilmesinin güç olması zorluk olarak değerlendirilebilir.

Kemal Beyatlı, Irak Türklerinin (Türkmenlerin) karanlıkta kalan yaşanmış olaylarını gün ışığına çıkarmaya çalışmıştır. Bunun zeminini roman ve hikâye olarak seçmiştir. Hâlâ tarihte gün ışığına çıkarılmamış bir sürü gerçeği, milletin yaşamış olduğu acıları hafızasını araştırıp gün ışığına çıkaracak olduğuna eminiz. Kemal Beyatlı ile bizzat yaptığım yüz yüze görüşmede aynı konuları işleyen farklı tarzda eserler vermeye başlayacağını söylemesi bizi bu yargıya ulaştırır. Beyatlı'nın Irak Türkmen edebiyatının önemli isimleri arasında yer alabilecek olduğunu eserleri bize göstermektedir. Yazar, daha nice eserler katabilir edebiyat dünyasına bilemiyoruz ama kattıkları ile okudukça derinliği fark edilecek bir yazardır.

Tez, Giriş, Birinci Bölüm, İkinci Bölüm, Üçüncü Bölüm, Sonuç ve Kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş, tezin amacı, önemi, kaynağı, hipotezi ve veriler hakkında bilgiler taşımaktadır. Çalışma hazırlanırken birinci bölümde ilk olarak Türkmen siyasî tarihine kaynaklardan yararlanarak kısaca değinilmiştir. Irak Türkmenlerinin bu coğrafyaya yerleşmeleri ile birlikte ortaya konulan edebiyatları ve Kemal Beyatlı'nın eserlerinde işlediği konuların gerçeklikle bağı kavranması açısından değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. (1940- 2010) arasına ağırlık verilerek Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinin bitişi ardından İngiliz işgalinden başlayarak siyasî tarihi bu bölümde anlatılmaktadır.

İkinci bölümde, Kemal Beyatlı'nın hayatı anlatılmış, sanatı ve edebî kişiliğine değinilerek Irak Türkmen edebiyatındaki ve Türkmenlerin millî davalarındaki yeri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise tezimizin ana ekseni olan Kemal Beyatlı'nın hikâye ve romanlarının yapı ve izlek bakımından değerlendirildiği inceleme bölümüdür. Bu bölüm yazarla ilgili Kerkük ve Türkiye'de yayımlanan kitap ve yazılardan yola çıkılarak hazırlanmıştır. Başta romanın kimliği, isim-içerik ilişkisi, olay örgüsü, bakış açısı ve anlatıcı, mekân, çevresel mekânlar, algısal mekânlar, kapalı/dar mekânlar, zaman, kişiler dünyası, başkişi, norm karakter, kart karakterler ve fon karakterler başlıklarını

taşımaktadır. Elde edilen tespitlerin genel bir biçimde değerlendirildiği Sonuç kısmının peşinden, tez hazırlanırken yararlanılan kaynaklar Kaynakça bölümünde yer almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

IRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI

1. IRAK TÜRKMEN TARİHİ VE EDEBİYATI

1.1. Irak Türkmen Tarihi

Bugün Türkiye'nin güney komşusu olan Irak'ta yaşayan Türkmen toplumu, genellikle "Irak Türkleri" olarak adlandırılmaları ile birlikte, son yıllarda daha sıklıkla "Türkmen" sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. Hiçbir zaman net bir nüfus sayımı yapılmasa da Irak Türklerinin, bu topraklarda yaklaşık üç milyon nüfusa sahip oldukları bilinmektedir. Ağırlıklı olarak Türkmeneli bölgelerinde yaşamakta olan Irak Türkleri, çok eski tarihe sahiptirler. *"Irak Türkleri günümüzde ülkenin kuzey-batısından güneydoğusuna kadar uzanan bir şerit üzerinde yaşarlar. Ülkenin kuzey-batısında ve Musul'un 60 km. Doğusundan bulunan Telafer ve buna bağlı olan köylerden itibaren, Musul ve çevresindeki yüzlerce köy, Erbil, Altunköprü, Kerkük ve çevresindeki köyler, Tazehurmatu, Tavuk, Tuzhurmatu ve çevresindeki Bayat köyleri, Kifri, Karatepe, Hanekin, Kızlarbat (Sadiye), karağan (Celevla) ce çevre köyleri, Şahraban (Mikdadiye), Bedre, Kazaniye ve Mendeli gibi il, ilçe, kasaba ve köyler, Türklerin yerleştiği önemli merkezlerdir."* (Saatçi, 1996: 33)

"Tarih boyunca insanlığın ilk medeniyetinin doğduğu yer olarak bilinen Mezopotamya çok farklı kültürlere ve uygarlıklara ev sahipliği yapmış olan bir bölgedir. Bu önemli alanın büyük bir bölümü Irak'ın sınırları içinde yer almaktadır. Mezopotamya, bulunduğu coğrafyadan dolayı Sümerlere, Akadlara, Asurlara, Babillere, Elamlara ve birçok kavimlere ev sahipliği yapmıştır, bu durumun sonucu olarak da günümüzde kozmopolit bir nüfusa sahiptir." (Saber, 2019: 1)

İslâmiyet'ten çok önce Türkler, farklı dönemlerde Irak topraklarına gelmişlerdir. Göç, ticaret ve başka nedenlerden dolayı Irak'a gelen Türkler, milattan sonra da varlıklarını devam ettirmişlerdir. *“İslam tarihine göre Türklerin Irak'a gelmeleri ve yerleşmeleri İslam tarihinin ilk döneminde (H.54 – M.674) gerçekleşiyor. Emeviler döneminde İslam orduları Türk illerine girdikten sonra, Türklerin ne kadar iyi savaşçı ve askeri meziyetli oldukları Emevilerin dikkatini çekmiştir. Sasaniler Türklerle askeri anlaşma yaptıkları gibi Emeviler de Türklerle askeri anlaşma yapmışlardır.* (Saber, 2019: 2)

Siyasî ve kültürel bakımdan etkin hâle gelen Türkler, varlıklarını çok uzun süre bu topraklarda devam ettirmişlerdir. Irak'ta en büyük yerleşimleri Selçuklu döneminde gerçekleşen Türklerin, bu topraklar içinde çeşitli devlet ve beylikler kurmuşlardır. 1918'de İngiliz işgalinin gerçekleşmesiyle Osmanlı'nın Orta Doğu'dan çekilmesine yol açan bazı eylemler gerçekleştirilir ve böylelikle Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti sona ermiştir.

“İrak; Selçuklu Devleti, Musul ve Erbil, Atabeylikleri, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safevîler döneminde Türklerin yerleştiği bir ülkedir. 1534'te Osmanlı Devleti'nin yönetimi altına girmiş ve 384 yıl Osmanlı idaresi altında kaldıktan sonra 1918'de İngilizlere terk edilmiştir. 5 Haziran 1926'da Ankara anlaşmasıyla Musul'un kesin olarak Türk hakimiyetinden çıkmasıyla birlikte Irak Türkleri bu bölgede azınlık haline gelmiştir.” (Özkan, 2009, 89)

“İrak'ta 3 milyon Türkmen yaşamaktadır. Bunlar Anadolu Türkleri gibi, saf ve temiz Türktüler ve Türklüklerini çağlar boyu sürdürmüşlerdir. Irak Türkleri I. Dünya savaşından sonra Türklük âleminde ayrılmışlardır. O tarihten bu yana en büyük baskı ve soykırımına maruz kalan milletlerden hiç şüphesiz Irak Türkleridir.” (Uluhan, 2007: 132)

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Irak Türkleri teriminin yerine İngilizlerin “Türkmen” tabirini kullanmalarının asıl amacı, ayırıştırma yaparak Irak Türklerinin, Anadolu'dan değil de Orta Asya'dan göç ederek bu topraklara yerleşmiş olduklarını öne sürmektir. *“Dolayısıyla bunların Türk değil Türkmen olduklarını, bu sebeple de Türkiye'nin bu topraklar üzerinde hak iddia edemeyeceği tezine dayandırmak*

istemmişlerdi.” (Kızılırmak, 2016: 1) Oysa ki “*Türkmen tabiri, Emeviler döneminden günümüze kadar Irak’ta yaşayan Türkler için etnik bir terim olarak kullanılmasının yanında son zamanlardaki muhtelif araştırmalarda çeşitli tefsirlere uğramış ve farklı farklı izah edilmiştir. Türkmen sözcüğünün etimolojisi ve anlamı hakkında ileri sürülen kayda değer bazı görüş ve fikirler*” (Mengü, 2012: 14-15) ortaya konmuştur. Bunlardan, en önemlisi Divânu Lugâti't-Türk el yazmasının Türk başlıklı maddesinde geçen “*Nuh’un oğlu, Türk’ün oğullarına verilmiş bir isimdir. Onlardan biri için de Türk denir, hepsi için de. Kimsin anlamında “kimsen” diye sorulur. Türk’üm anlamında da “Türkmen” diye cevap verilir.*” (<https://youtu.be/LPFw9ydd4dM>, erişim tarihi 25.12.2021) sözleriyle Ahmet Bican Ercilasun’un da dile getirdiği gibi “Türkmen” sözcüğünün “Ben Türk’üm” anlamına geldiği gerçeği ispatlanmıştır.

Darbe girişimleri, karışık ve istikrarsız bir siyasî dönemin içine giren, “*Irak’ta istikrarsızlık dönemi sürüp giderken, 8 Kasım 1963 tarihinde Baas Partisi’nin mensupları ile ordudaki milliyetçiler, bir darbe girişiminde bulunmuşlardır.*” (Daban- Daban, 2018: 89) İktidar mücadelesiyle güç zayıflığına düşen Baasçılara yönelik “karşı darbe” yapılmıştır. Ardından 17 Kasım 1968 tarihinde de yine Baas Partisi bir darbe girişiminde bulunmuş ve iktidarı ele geçirmiştir. “*Fakat 1968 darbesinin iktidara getirdiği grup, otuz beş yıl devam edecek baskıcı bir rejim kurmuştur. Rejimin karakteristik ismi de Saddam Hüseyin olmuştur. 1979 yılının Temmuz ayında Saddam Hüseyin, Cumhurbaşkanı Hasan el Bekir’i devirmeyi başarmış ve Cumhurbaşkanı olmuştur.*” (Daban- Daban, 2018: 89)

Arap dilinde “Yeniden diriliş” anlamına gelen Baas hareketinin amacı, Orta Doğu’da tek bir Arap Devleti’nin kurulmasını sağlamaktır. Bundan sonraki süreçte Türkmenler dışlanan, yok sayılmak istenilen, öldürülen ve “Osmanlı Devleti’nin kalıntıları” olarak hor görülür. Böylesine acımasız bir politika ile ilerleyen Saddam Hüseyin ve partisinin adamları tarafından “*Irak Türkleri, ikinci sınıf insan muamelesi görmüş, zorla göç ettirilmiş, birçok Türkmen köyleri yıktırılarak arazileri ellerinden alınıp başka bölgelerden getirilen Araplara dağıtılmış, Türkmenler ise başka Arap bölgelerine yerleştirilmişlerdir. Bunlar asimilasyon gibi gayri insani muamelelere tabi tutulmuşlardır.*” (Uluhan, 2007: 132)

Baas rejimi döneminde yoğunluk kazanan Araplaştırma politikasında Kerkük şehri önemli bir yer tutmuştur. Büyük bir çoğunluğu Türkmenlerden oluşan Kerkük'ün *“Araplaştırma politikası çerçevesinde şehrin adı 1976 da El-Tamim olarak değiştirildi. Kerkük'teki Türkmenlerin sayısı 1960'a kadar, şehrin nüfusunun %95 ini oluşturuyordu.”* (Kerküklü, 2008: 8) daha sonra uygulanan politikayla güneyde yaşamakta olan Araplar Kerkük'e getirilmiş, burada onlara arsalar ve o arsaların üzerine ev inşa etmeleri için para yardımı yapılmıştır. Öte yandan Türkmenler göçe zorlanmıştır. Ülkede Türkçenin konuşulması yasaklanır. Hatta Türkçe yayın yapan dergi ve gazetelerin yayınlarına el konulur.

Irak'ın etnik-mezhepsel dağılımında büyük çoğunluğunu Araplar oluştururken, Kürtler ikinci sırada Türkmenler ise üçüncü sırada yer almaktadırlar. *“Saddam, devlet başkanı olmadan 9 yıl önce, 1970'de isyanları bastırmak için Kürtlerle bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşmaya göre Kürtler, Araplarla birlikte Irak'ın asli unsuru olarak kabul edildi. Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgeler Kürdistan Bölgesi'ne dâhil edildi. İki tarafında hak iddia ettiği tartışmalı bölgeler ise referandum yoluyla bir karara varılması üzerinde anlaşma sağlandı. Fakat Baas hükümetinin Kerkük dâhil referandum yapılma kararı verilen diğer bölgelerde Araplaştırma politikası uygulaması, tartışmalı bölgeler sorununun aşılmasını engelledi ve referandum yapılamadı. Bunun üzerine Baas rejimi 11 Mart 1974'te tek taraflı bir otonomi ilan ederek Kürt Otonom Bölgesi'ni kurdu. Tartışmalı bölgelerin bu otonom bölgenin dışında tutulması, Kürdistan Demokratik Partisi'nin (KDP) anlaşmayı reddetmesine ve isyanların yeniden başlamasına sebep olmuştur.”* (Daban- Daban, 2018: 92)

Ülkede yaşanan her siyasî olay doğrudan Türkmenleri de etkilemiştir. Hiçbir savaş ve darbeye katılmayan bu toplumun, barışçıl ve sakin tavrı her zaman kötü geri dönüşlerle karşılaşmıştır. 1970'li yıllarda Irak Orta Doğu ülkeleri ile yaşadığı anlaşmazlıklar ve 1973 savaşı ile birlikte Türkmenler rahat bir yaşamdan uzak savaş ve darbelere maruz kalmışlardır. *“Irak ve İran arasındaki ilişkilerin savaşa kadarki gidişatında birçok faktör etkili olmuştur. Bu faktörlerden en önemlisi, 1975 Cezayir Antlaşması'ndan Irak'ın memnun olmaması ve Saddam'ın, İran'da meydana gelen İslam Devrimi'ni kendi rejimine tehdit olarak algılaması olarak ifade edilebilir.”* (Daban- Daban, 2018: 94)

1980- 1988 yılları arasında Irak- İran Savaşı yaşanır ve bölgeye büyük etkileri olur. Bu dönemde gençlerin savaşa katılmaları zorunludur. Kimi Türkmen genci savaşa karşı gelir ve firar eder. Irak İran'a karşı zayıftır. Çünkü hem nüfus olarak İran Irak'ın üç katı olmasından kaynaklanır hem de *“halk, Humeyni rejimine sırtını dönmek yerine rejimin arkasında toplanmıştır. İran'ın kendisini hızla toparlamasının ardından, Irak Birliklerini ve Basra Limanı'nı bombardımana tutmuştur. Buna karşılık olarak da, Bağdat, Tahran'a saldırılarda bulunmuştur. 1988'e kadar savaş yıpratıcı bir misilleme savaşı olarak devam etmiştir.”* (Daban- Daban, 2018: 96) Türkmenlerin bu bitmek bilmeyen savaşa karşı gelmelerinin bedeli ağır olmuştur. Kimisi zindana atılır eziyetler görür. Kimisi de idam cezasına çarptırılır. Daha sonra yaşanan Kuveyt'in İşgali ve I. Körfez Savaşı (1990-1991) *“Bubiyan ve Varba adalarını ele geçirmek ve Körfez'deki petrol sevkiyatı için daha elverişli bir sahaya sahip olmaktı. Bu adalar Körfez'de hem stratejik öneme sahip hem de petrol yataklarını barındırıyordu. Başka bir ifadeyle, hem stratejik konum hem de ekonomik çıkar elde etmek Saddam için öncelikli hedefler olmuştur. Fakat bu plan ABD ve Batı devletleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır.”* (Daban- Daban, 2018: 97)

Saddam Hüseyin'in uygulamış olduğu politik tahmin hatası, Irak'ın yenilgiye uğramasına ve ardından Kuveyt'ten geri çekilmesine neden olmuştur. Bu anlamda Saddam'ın koltuk hırsı ve Orta Doğu ülkeleri arasındaki güç yarışı hem kendisine hem de halka çok büyük zararlar verdiği de görülmüştür. *“Uzun yıllar diktatörlükle idare edilen, savaşlarla ve iç karışıklıklarla uğraşan Irak'ta, Türkmenlerin hayatı da, ülkenin kaderiyle özdeşleşmiştir. Ancak, en fazla kenara itilen ve ötekileştirilmeye çalışılan millet Türkmenler olmuştur.”* (Güngör, 2014: 14)

“Türkmeneli 1950'lere kadar daha çok Araplar tarafından bu tarihten sonra ise hem Arapların hem de Kürtlerin yoğun iskanına ve saldırısına açılmıştır. Irak'ın ABD tarafından 2003'te işgal edilmesinden sonra ise bu işgal ve saldırılar artmıştır. Türkmenler bir beka sorunu ile karşı karşıyadır.” (Kayıran- Saygın, 2011: 273)

ABD'nin Irak işgali için hazırlandığı dönemde Saddam Hüseyin'in El-Kaide gibi terör örgütlerine yardım ettiğine dair bir takım sahte deliller ortaya koymuştur. *“ABD güçleri, Irak Savaşı'na başlamadan önce, Irak lideri Saddam Hüseyin'in elinde kitle imha*

silahlarını bulundurduğunu gerekçe göstererek İngiltere ile birlikte savaşı başlatmıştır. Savaşta 1 milyondan fazla insan hayatını kaybetmiştir. Bunun yanı sıra çok sayıda insan sakat kalmış ve bir o kadar insan da ülkelerini terk etmek zorunda bırakılmıştır. 20 Mart 2003 tarihinde başlayan işgal karşısında Saddam Hüseyin çok fazla direnememiştir. Çünkü Irak halkından da istediği desteği alamamıştır. Bunun da temel sebebi ise, Saddam Hüseyin'in geçmiş tarihlerde bir kesim Irak halkına yapmış olduğu zulüm ve işkencelerden kaynaklanmaktadır. (Daban- Daban, 2018: 101)

Saddam Hüseyin, halkını Amerika'ya karşı direnmeye davet etmiştir. Saddam'ın bu isteği karşılık bulmamıştır. Irak halkı, özellikle de Kürt kesimi ABD'ye direnmemiştir. Buna karşılık ABD'nin Irak'ı işgal etmesi kolaylaşmıştır. Diktatör Saddam Hüseyin'in sert politikasından memnuniyetsizliklerini belli eden büyük bir kesim meydana gelmiştir. Bağdat'ın düşmesiyle mezhepsel bir şiddet başlamıştır. Saddam Hüseyin 13 Aralık 2003 tarihinde Tikrit'te bir çiftlik evimde Amerikan askerleri tarafından yakalanmıştır. Birçok Iraklı Saddam hükümetinin devrilmesini meydanlarda sevinç gösterileri ile kutlamıştır.

Iraklıların ABD askerlerini alkışlarla karşılamasına şahit olan halk Saddam hükümetinin yenilgisini ve işgali kurtuluş olarak görmüştür. “ABD, sözde terörizmle mücadele de demokrasinin küreselleşmesi ve insan hakları gibi yalanları kullanarak asıl amacı bölge ülkelerindeki enerji kaynaklarına hakimiyeti sağlamaktır.” (Kerküklü, 2008: 7)

“Saddam rejimi Iraklı vatandaşlardan istediği desteği alamayınca iktidarı terk edip kaçmak zorunda kalmıştır. Bağdat'ın 140 km kuzeybatısında yer alan Tikrit'e kaçmıştır. 28 Nisan 1937 tarihinde Tikrit kasabasında doğan Saddam Hüseyin, burada 30 Aralık 2006 tarihinde ABD askerleri tarafından yakalanarak idam edilmiştir.” (Daban- Daban, 2018: 101) Bu tarihî ölümden sonra, Irak'ta sevinç gösterileri ile karşılanan Amerika'nın bu topraklarda yarattığı karmaşa, korku, endişe ve iç savaş olmuştur.

Irak üzerinde dış güçlerin oynadığı oyunlara dünyanın sessiz kalması, yaşanan bütün zulüm ve vahşetlere Türkmen milleti sert bir şekilde maruz kalmış ve en temel haklarına bile el konulmuştur. “Başlangıçta, Araplaştırma politikası ile Türk kimliğini eritme çabaları, günümüzde, yani ABD'nin Irak'ı işgali ile “Kürtleştirme” politikasına

dönüştü. 2003 Nisan ayında ABD işgalinin hemen ardından Kürt Peşmergelerin Kerkük'e girmeleri, Irak'taki bu Türk şehri için sonun başlangıcı oldu. Peşmergeler, şehre girer girmez nüfus ve tapu dairesine saldırarak, yağmaladılar. Bir anlamda, bunu yaparak, kentin tarihini/hafızasını yok etmek istediler. Bundan sonra, diğer bir deyişle işgalden hemen sonra Kürtler hızla bölgeye/Kerkük'e göç etmeye başladılar.” (Kerküklü, 2008: 9)

Kürtler, ABD'den aldıkları destekle Kerkük ve Türkmen bölgelerinde hâkimiyet kazanma çabalarına girmişlerdir. Bu eylemleri gerilim yaratıp sokaklarda güç gösterileri düzenleyerek ve şehrin içinde insanları korkutmak amacıyla yapmışlardır. Amaç ise Kerkük'ü ele geçirmek ve Kerkük'ü Kürtleştirmek olmuştur. *“Kürtler, Kerkük konusunda siyasi çalışmalarının yanı sıra, yazar çizerleri ile de, bölgenin yani Türkmeneli topraklarının Kürt bölgesi olduğu, nüfusunun da Kürt olduğu iddiasını yazarlar ve dünyayı yanıltmaya çalışırlar. Onlarca yazarın eserlerinde ve resmi devlet kayıtlarındaki mevcut bilgilerle Kerkük'ün Türk, nüfusunun çoğunluğunun Türk, konuşulan dilin de Türkçe olduğu belgelenmektedir.” (Kerküklü, 2008: 14)*

“Türkmen'leri sindirmek, yıldırım isteyenler yalnız iki Peşmerge'den ibaret değil, dış güçlerdir(ABD, İngiltere, İsrail ...). Bugün bölgede oynanan oyunlar çok büyüktür. Türkmenler bütün güçleriyle direniyorlar, hem de tek başlarına şanlı bir direniş sergiliyorlar. Sahipleri olsaydı bu zor duruma düşerler miydi? Türkmen'ler hakları için en son Türkmen canını verene kadar direneceklerdir.” (Kerküklü, 2008: 12)

1.2. Irak Türkmen Edebiyatı

“Kökü Türk edebiyatının beslendiği kaynaklardan beslenen Irak Türkmen edebiyatının uzun bir geçmişi vardır. Hikâye ve roman bu edebiyatın temel türlerini oluşturur. Ancak bu türler edebiyat tarihçilerince gerektiği kadar incelenmemiş, irdelenmemiş, değerlendirilmemiştir. Hep kısa tümcelerle atlatılıp geçilmiş ve hatta zaman zaman geri kalmışlıkla suçlanmıştır. Uzun yıllar kendi dillerinde eğitim görmekten mahrum bırakılan Irak Türkmenleri, nasıl ki varlıklarının bölünmez bir parçası olduğuna inandıkları kültür ve edebiyatlarını göz bebekleri gibi koruyarak bugüne kadar sağ ve

sağlam getirebilmişlerse, bu edebiyatın hikâye ve roman türlerine de gereken özeni göstermekten geri kalmamışlardır.” (Kazancı, 2018: 409)

“Sayılan 2.5 milyon tahmin edilen Irak’taki Türklerin, bin yılı aşkın geçmişleri ile yaşadıkları topraklarda meydana getirdikleri edebî mahsulleri, bugüne kadar toplu biçimde ele alan bir çalışma yapılmamıştır. Irak sınırları içinde yapılan çalışma ve araştırmaların da, belirli şairlerin biyografileri ile, en çok son dönemin edebî mahsullerini kapsadığı bilinmektedir. Bunun yanı sıra Irak’taki rejimin uyguladığı sansür de göz önüne alınırsa, bu araştırmaların ne denli sağlıklı ve objektif olduğu tahmin edilebilir. Buna rağmen, başta Ata Terzibaşı olmak üzere, birçok araştırmacı ve yazarın Irak’taki Türklerin edebiyat dünyasına ışık tutan yazılarının, küçümsenmeyecek kadar çok olduğunu söyleyebiliriz.” (Kızılırmak, 2016: 1)

Irak Türkmen edebiyatı zengin eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Her ne kadar eski ve geleneksel konulara sahipse de yeni edebiyat anlamında özellikle hikâye ve roman konusunda etkileri daha yavaş olmuştur. Irak’ta siyasî durumların değişmesinin yanında edebiyatta da değişimler meydana gelmiştir. İngiliz işgali ile Osmanlı devrinin sona ermesi, Türkmenler için birçok sıkıntı ve kısıtlamaların başlangıcı olmuştur. Kendi dillerinde eğitim görmekten mahrum kalan Türkmenlerin uzunca bir süre edebî faaliyetleri durdurulur. Türkiye Cumhuriyeti’ndeki dil gelişmeleri Türkmenlere yansımamıştır. Bu durumların içinde olan Türkmenler her şeye rağmen direnmiş ve olumsuzluklara rağmen pes etmemişlerdir. Baas rejiminin baskıları, Türkçe kullanımdan çok Arapça kullanımının daha fazla olduğunu gösterir.

Yaşadıkları bölgenin sosyal ve kültürel durumu ve İslamiyet’in kabulü, Türkmenlerin günlük yaşamlarını etkilediği gibi edebiyatına da oldukça etki etmiştir. Osmanlı Devleti’nin Irak topraklarında hükmünün sona ermesi, Türkmen milleti için geri dönüşü olmayacak bir dönemin başlaması demektir. 1918 İngiliz işgal’inden sonra Irak Türklerine, Türkmen adının verilmesinin siyasî bir amaçla ortaya atılan bir iddia olmuştur. Anadolu Türkleri gibi öz Türk olan bu topluluğun, Türk değil de Türkmen olduklarını iddia etmeleri, var olan gerçeği asla değiştirmesiyle birlikte, bu adlandırma Irak Türklerini rahatsız etmemiş ve fazla bir sakıncası olmamıştır. *“Bu bakımdan Irak’taki Türk edebiyatı yerine Irak Türkmen Edebiyatı terminolojisinin, okuyucuları şaşırtmamasını diliyoruz. Bunun gibi, çoğu zaman Irak Türkleri yerine, yanlış olmakla*

beraber, Kerkük Türkleri deyiminin de kullanıldığını görüyoruz. Ne var ki Irak'ta yaşayan Türkler sadece Kerkük'te bulunmuyor. Türkmenler, Musul'un batısında yer alan ve Türk nüfusu bakımından önemli bir yerleşme merkezi olan Telafer'den itibaren, Bağdat yakınlarına kadar, geniş bir bölgede yaşıyor.” (Kızıllırmak, 2016: 2)

“Araştırmacılar , Irak Türkmen edebiyatının iki ana bölümde incelenmesini tercih etmektedirler. Bu bölümün birincisini, 20. Yüzyıla kadar Osmanlı Devleti ile ortak Türk edebiyatı, ikincisini İngiliz İşgalinden (1918) başlayarak günümüze kadar gelen dönemi içine alan, Türkmen edebiyatı oluşturmaktadır.

- 1. İşgali ile Krallık dönemi (1918-1958): 1918 yılında Irak, İngiliz işgaline uğradıktan sonra Irak Türkmenleri Türkiye'den ve dolayısıyla Türk dünyasından kesin olarak koparılmışlardır.*
- 2. Cumhuriyet dönemleri (1958 – 2003): Cumhuriyet devrinin başlangıcında Türkmenlerin önünde açılan yeni fırsatlar, yeni bir kültürün, giderek de yeni bir edebiyat anlayışının oluşmasına yardımcı olabilecek gibi görünür. Edebiyat eylemi bir ara hızlanır, Türkmenler doğal haklarından sayılan basın ve yayın özgürlüğüne kavuşur.” (Kazancı, 2018: 410)*

Irak'ta yaşayan Türkmenlerin anadili Türkçedir. Fakat Türkmenlerin konuşma dilleri ile yazı dili farklı olmuştur. Konuşma dili olarak Türkmen lehçesini kullanmışlardır. Telafer ve Musul gibi Türkmen bölgelerinde farklı şiveler kullanılsa bile, konuşmakta oldukları Türkmençe (Irak Türkçesi) daha çok Azerbaycan Türkçesine yakındır. Ne var ki kendilerine özgü bir yazı dili geliştirmeyen Türkmenler, Türkiye Türkçesini yazı dili olarak kullanmışlardır. Okullarda Latin alfabesini öğrenen Türkmenler, Türkiye Türkçesinde eğitim görmekteydiler.

“Bölge ve boylara göre Türkçeyi renkli şiveleriyle konuşmalarına rağmen, edebiyatta Türkiye Türkçesini en güzel şekilde kullanmaya çalışmışlardır. Ancak 1931 yılında Kerkük hariç ve 1937 yılında Kerkük de dâhil olmak üzere, bütün Türkmen bölgelerinde Türkçe eğitim veren okullar kapatılınca, Türkmenler, Türkçeyi okul yoluyla öğrenmekten mahrum edilmişlerdir . “ (Kazancı, 2018: 410) Bu olay zaman içerisinde yeni edebiyatçıları etkilemiş ve verdikleri ürünleri yerel şive ile yazmaya başlamışlardır. “Ellili yılların ortasından itibaren yetişen edebiyatçıların yazılarında, Türkiye Türkçesinden uzaklaşıldığının ilk çizgileri görünmeye başlar. Git gide bu çizgiler

derinleşir: Artık Türkçe Türkçesiyle yerel şive, edebiyat eserlerinde birbirine karışmış olarak ortaya çıkar. Böylece dilde bir tür pürüzlük yaşanmış olur. Hikâye ve roman, şiirin tersine, uzun tümceler ile diyalog ve tasvir unsurlarına dayalı bir edebiyat türü olduğu için, bu dil karışıklığından, bu dil pürüzlüğünden en çok payını almış, en çok eklenenmiş olur. “ (Kazancı, 2018: 410)

Türkmenlerin yazılı edebiyatında “Ortak Devir” olarak adlandırılan bu dönem “başlangıcından 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar süren bir dönemi kapsar. Ortak Türk edebiyatının bir parçası sayılan ve 14.-16. Yüzyıllar arasında gelişen Irak Türk edebiyatının, Azerî Türkçesi'nde (veya eski Anadolu Türkçesi'nde) olduğu kabul ediliyor.” (Kızılırmak, 2016: 7)

Türkmen edebiyatının ilk önemli temsilcileri bu dönemde yetişmiştir. Türk edebiyatı tarihi açısından şahane eserler ortaya koyan birçok yazar, kendine has tarzı ve eşsiz eserleriyle edebiyat tarihinde yer edinmiştir. Bu dönem, başlangıçtan 1918 yılına kadar süren bir dönemi kapsamaktadır. Türk edebiyatına büyük katkılar sağlayan birçok usta şairin yetiştiği bir dönem olmuştur. “Nesimi, bu dönemin ilk eser verenlerinden olmuştur. 16. Yüzyılda yetişen Fuzûlî, Irak Türkmen edebiyatının en güçlü temsilcisi olması dışında Türk edebiyatını taçlandıran sanatçılardan biri olmuştur. 16. yüzyılda yetişen ve tezkiresi ile ünlü olan Ahdi, Bağdatlı Ruhi, Nevres-i Kadim, Nevrûzi ve Bedri gibi birçok edebiyatçı bu yüzyılda nadir bulunan zengin eserlerler bırakmışlardır. Bu dönem Türkmen halk şairleri olarak Haydaroğlu, Şeyhoğlu ve Salah Nevres Irak Türkmen edebiyatının tanınmış temsilcilerinden olmuşlardır. 19. yüzyılda ise daha güçlü ve ün kazanmış edebiyatçılar ortaya çıkmıştır. Bunlardan; nesir alanında Sâfi, hiciv alanında Şeyh Rıza, Urfî, divan edebiyatın klasik mashullerine yaklaşan başarılı şair Faiz, aynı zamanda bu dönemlerde isimleri dikkat çekenler arasında Kabil ve Tabiboğlu'da vardır.” (İssa, 2019: 8-9)

Baas döneminde Irak Türklerinin kültürel haklarının verilmesi, Türklerin kullanmakta oldukları alfabe ile dil konusunu gündeme getirmiştir. Irak Türklerinin kendi dillerinde eğitim görme talepleri Baas rejimi tarafından kabul görmez ve Arap alfabesi ile eğitim verilmesini kararlaştırır. Bu dönemde yayınlanan gazete ve dergilerde yayınlar eski alfabe olan Arap alfabesi ile yapılmıştır. *Kardaşlık* ve *Birlik Sesi* gibi süreli yayınların Latin alfabesini kullanmamaları da buna bağlıdır.

Irak Türkmen edebiyatı genel olarak Türk edebiyatında önemli bir yer teşkil etmektedir. “1908 Meşrutiyeti’nden sonra Bağdat, Musul, Basra ve Kerkük’te gazete ve dergilerin yayımlanmaya başlaması ile, edebiyat dünyası da canlılık kazanma4ğa başlamıştır. Özellikle Kerkük’te çıkan Havadis gazetesi ile Maarif dergisi, edebiyatçılar için yeni ufuklar açmıştır. Böylece şiir yanında, dil ve düşünce dünyasının zenginleşmesini sağlayan nesir alanında da gelişmeler olmuştur. Bu alanda ilgi çeken yazarlar arasında değerli bir gazeteci olan Kudssizâde Ahmed Medenî Efendi (1889-1940), ressam ve heykeltıraş, Fethi Safvet Kırdar (1896-1966), Cevad Neciboğlu (1893-1959) ve Ali Kemal Kâhyaoglu başta gelen isimlerdir.” (Kızılırmak, 2016: 7-8)

2003’ten sonra Çağdaş Edebiyat dönemini yaşayan Türkmen edebiyatı, ülkenin yeni bir döneme girmesiyle, yeni bir süreç başlamıştır. Türk dünyasıyla ciddi anlamda kaynaşma sürecidir olmuştur. *Kardeşlik* dergisinin yazı kurulu bu sürecin başlaması ve devam etmesinde başrolü oynamıştır. Irak Türkmen edebiyatında hikâye ve roman ön sıralarda yer almaktadır. Değişik rejimlerin baskısı nedeniyle Irak Türkmen yazarlarına ürünlerini yayınlama fırsatı verilmemiştir. Bu yüzden Türkmen edebiyatı geri kalmıştır. Birçok yazarın yazıları gün yüzüne çıkmamıştır. Türkmen ve Kerkük ekseninde cereyan eden olayların ele alındığı bu eserlerde, Kerkük’ün önemi gözler önüne serildiği gibi, büyük devletlerin de Türkmenleri sembol eden Kerkük’ü pek önemseddiği aktarılmıştır.

Bu dönemde edebiyatçılar ikiye ayrılır. Baas rejiminin kararıyla Arap alfabesini kullanmak zorunda kalan Türkmenler, belli bir süre eski diye adlandırılan Arap alfabesiyle ürünler verir ve yayımlar yaparlar. 2003 yılından sonra Latin alfabesini kullanmaya başlayan Türkmenler edebiyatçıların arasında eski alfabe ve yeni (Latin) alfabenin tartışması başlamıştır. Bu dönemde edebiyatçılar ikiye ayrılır. Farklı düşünceleri savunan edebiyatçılar büyük tartışmalar yaşamışlardır. Eski edebiyat tarzını savunanlar şairler eski tarzda şiirler yazarken, yeni edebiyat tarzında şiirler yazan şairleri eşleştirmişlerdir. Bunlardan Ata Terzibaşı, bu dönemin eski tarzda şiir yazımını desteklemiştir. “Zavalı Bakiler, Şeyh Galipler, Nedimler, Fuzûliler ve miskin halk edebiyatı hece şairleri, bugünü görselerdi belki de şiir yazmaya tövbe ederlerdi.” (İssa, 2019: 11)

Ters görüşte olan şair Salah Nevres ise yenilikçi ve şiirlerde kendi dilimizin kullanılması gerektiğini savunmuştur. “Zaman geçtikçe her şeyin ilerleyeceğini aksi

taktirde bu asırda yaşamanın manasız olduğunu, eski bir millet olarak zengin ve temiz bir dile sahip olduğumuzun gerçeği ortadadır. Kendi dilimiz dururken yabancı dillerin dilencisi olmak, ünümüze yakışır mı acaba.” (İssa, 2019: 11)

“Yaşanan bu tartışmalara rağmen Irak’taki Türkmen edebiyatçılar, hem eski hem yeni tarzda şiirler yazmaya devam etmişlerdir. Eski edebiyat yani Divan tarzı şiir ürünleri veren şairler dışında yeniliğe ayak uydurmaya çalışan veya doğrudan serbest tarzda şiir kaleme alan şairler bu dönemden sonra ortaya çıkmışlardır.” (İssa, 2019: 11)

Irak Türkmenlerinin bilinen ve yayınlanmış ilk romanı Musullu yazar ve gazeteci Hayrettin Faruki’nin yazmış olduğu *Kadın Kalbi* romanıdır. Yüz yıl boyunca kendi dillerini öğrenme öğretme imkânları olmayan Türkmenler, zor şartlarda da olsa kendi çabalarıyla Türkçeyi öğrenip, bu dilde eserler verirler. 2003 yılında Baas rejimi hükümet döneminin sona ermesiyle Türkmen yazarlar için denetimlerin ve baskıların bitmesi ve yazarlık özgürlüğünün başlangıç dönemidir.

Irak’ta Osmanlı Devleti’nin hâkimiyeti sona ermesinin ardından orada yaşayan Türkmenler, Türk edebiyatını millî mücadele silahı olarak kullanmışlardır. Öyle ki dönemin rejim baskılarına rağmen Türkmen edebiyatçılar Türkiye’deki edebî gelişmeleri takip edemiyor. Hatta ve hatta ellerinde bulunan Türkçe kitaplarını bile saklamak zorunda kalmıştır. Sosyalist rejimlerin baskıları Türkmenlerin yaşamlarını kötü etkilediği kadar edebiyatlarının geri kalmasına neden olmuştur. Türkmenlerin dergi ve gazete yayınlarına yasak gelir. *“Iraklı Türk yazarlarının, hikaye ve hele roman alanında fazla varlık göstermemeleri de, yine Türkçeden, Türk dünyasından ve Türk edebiyatı çevrelerinden uzak ve kopuk kalmalarına bağlıdır. Çünkü bu türde anlatım yine Türkiye Türkçesi ile sağlanmaktadır. Yoğun biçimde Türk kültür ve edebiyat dünyasından beslenmeleri mümkün olsaydı, hiç şüphesiz pek çok yetenekli Türkmen edebiyatçısının hikaye ve roman türünde de başarılı ürünler vermeleri mümkün olabilirdi.” (Saatçi, 1997: 164)*

İKİNCİ BÖLÜM

KEMAL BEYATLI'NIN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ, SANATI, ALDIĞI ÖDÜLLER VE IRAK TÜRKMEN EDEBİYATI VE MİLLÎ DAVALARINDAKİ YERİ

2.1. Hayatı

Kemal Beyatlı 19 Temmuz 1958'de Irak'ın Kerkük şehrinde Sarıkâhya mahallesinde dünyaya gelir. Gençlik yaşları burada geçmiştir. “*Türkmen edebiyatçıları ortamında Kemal Mehmet Süleyman Beyatlı adıyla da bilinmektedir.*” (Saber, 2019: 30) Sekiz kardeşten oluşan mütevazı bir ailenin beşinci evladıdır. Beyatlı, ailesine düşkün bir yaşam sürmüştür. İlköğrenimini, orta öğrenimini ve liseyi Kerkük'te tamamlar. Bağdat

Üniversitesi Makina Bölümünden 1981 yılında mezun olur. 1984 yılında Leyla Kutup/Beyatlı ile evlenir. Bu evlilikten 2 erkek çocuğu olur ve bir kız evladı sağlık sorunları nedeniyle hayatını kaybeder. Irak- İran Savaşı'na zorunlu olarak katılır. 1987'de savaşa karşı çıkıp firar eder. Tutuklanır ve Irak Askerî Mahkemesi tarafından önce idama mahkûm edilir sonra cezası hafiflettirek 1988 yılının tamamını askeri cezaevinde geçirir. Kerkük'te bazı Türkmen gizli teşkilatlarına katılır. Baas partisi döneminde ailece baskılara maruz kalırlar. Türkmen kimliği taşıması ailesi ve kendisinin birçok sıkıntıya maruz kalmasına mal olur. 1988 yılında 38 yaşında iken ağabeyi Cemal'i kaybeden yazar, ağabeyini kaybetmenin acısıyla zorlu bir dönem yaşamıştır. 1991 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye sığınır. Türkiye'de de sivil çalışmalarını devam ettirir. Irak Türkmenleri ile ilgili siyasî ve sivil çalışmalara katılır. 2002-2008 yılları arası Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği- Genel Başkanlığını yapar. Mart 2009'da Irak Türkmen Basın Konseyinin Genel Sekreterliğine seçilir, Nisan 2011'de ikinci kez Irak Türkmen Basın Konseyinin Genel Sekreterliğine seçilir, Mayıs 2011'de Türkmen Basın Konseyi Derneği Başkanlığına seçilir, Mayıs 2011'de Türkiye'de bulunan Irak Türkmen derneklerinin ortak kurduğu Türkmeneli Denekler Federasyonu (TÜFED)in başkanı olarak seçilir. Türk dilinin yanında Arap diline de hâkimdir.

Yurtiçi ve yurtdışı (Irak, Türkiye, KKTC, Kırım, Almanya, İngiltere ve Azerbaycan'da) uluslararası birçok konferans ve panellere katılır. Irak ve Türkiye'de çeşitli dergilerde şiir ve öyküleri yayınlanır. İstanbul'da özel bir şirkette yönetici olarak çalışır ve aynı şirketten emekli olur. Kemal Beyatlı lise yıllarından itibaren edebiyatla ilgilenir ve Irak Türkmenlerinin var olma mücadelelerini kitaplarında ele alır.

Kültür ve edebiyat alanına *Yurt* Gazetesi ile adım atan yazar, edebiyatın öykü, roman, şiir ve düz yazı gibi birçok türünde varlık göstermiştir. Kendisi Irak-Türkmen Edebiyatında çağdaş romancılığın temelini atan isimlerin başında gelir. Anadili olan Türkçeyi hem eski harfleriyle hem de Latin harfleriyle kişisel çabalarıyla öğrenmiştir. İstanbul'da yayınlanan *Kardeşlik* Dergisi'nde yazmakla yetinmeyen yazar, derginin yazı kurulu işlerindeki çalışmalarını hâlen sürdürmektedir. Kemal Beyatlı eserlerini 1980'li yıllarda hem *Yurt* Gazetesinde hem de Bağdat'ta yayınlanan *Kardeşlik* Dergisinde yayınlamıştır. Yazar, eserlerinde ve şiirlerinde ağabeyi Cemal'in ismini kullanmıştır. "*Şunu*

hatırlatmak isterim: Cemal ismini kullanmamın nedeni, Cemal rahmetli ağabeyimin ismidir. Beni millî duygu, düşünce ve yazmaya teşvik eden kişiydi.” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 2021/1/16)

Kemal Beyatlı ağabeyini kaybetme duygusunun yarattığı çaresizliği sürekli hisseder. Kemal Beyatlı'nın ağabeyi Saddam Hüseyin döneminde tutuklanıp işkence görmüştür. Hapisteyken kendisine verilen ilaçlardan dolayı hapisten çıktıktan sonra ciğerleri büyük ölçüde tahrip olmuştur. Ağabeyi Cemal'in vefatı ve geride bıraktığı yetimleri ve eşi, yazar ve ailesi için çok zor bir süreci başlatır. Kemal Beyatlı yeniden üretmeye ve hayata tutunmaya çalışır. Şu anda yaşamına İstanbul'da devam etmekte olan Beyatlı, hâlen Bağdat'ta yayınlanan *Kardeşlik Dergisi*, *Türkmeneli Gazetesi* ve *Türkmeneli Dergilerinde* edebiyata yönelik yazılar yazar. Ağabeyi Cemal'in vefatının ardından onun için yazdığı “Cemalim” adlı şiiri ağabeyine olan tükenmez sevgisine bir delildir. Milliyetçi ve vatansever bir ağabeyi olduğunu söyleyen Kemal Beyatlı, onun hayatta örnek aldığı insanlardan biri olduğunu da dile getirmektedir. Beyatlı ahenkli üslubu ve zengin hayal dünyası ile toplumun ideallerini betimler. Yoksulların, mazlumların ve dünyanın dört bir yanında mücadele veren insanların umut ve özlemlerini eserleriyle terennüm eden bir yazardır. Türkmen milletinin hayatlarını, yıllar boyunca verdikleri mücadeleyi anlatmaktan hiç vazgeçmemiş, eserlerinde birçok gerçek hayattan alınmış karakterlerin hikâyelerini yazmıştır. Kemal Beyatlı, Irak-Türkmen Edebiyatında oldukça önemli isimlerdendir. Onun eserleri sadece Irak'ta değil dünyanın birçok ülkesinde bilinmektedir. Türkmen kütüphanelerini roman, hikâye, tiyatro oyunu ve şiirleri ile zenginleştiren, edebî ve kültürel ortamda Kemal Beyatlı olarak bilinen Türkmen şair, romancı ve öykücü Beyatlı, İstanbul'da yaşamını devam ettirmektedir.

2.2. Hazırlık Dönemi ve Etkiler

2.2.1. Çocukluk ve İlk Gençlik Yıllarından Gelen Etkiler

“Anlatı, insanlık tarihinin kendisiyle başlar.”

Roland Barthes

Çocukluk ve ilk gençlik yıllarının birey üzerindeki derin etkisi, bugün bilinen bir gerçektir. Bireyin yaşam süreci içinde çocukluk ve gençlik evresi, hayatını büyük ölçüde

yönlendirir. Kemal Beyatlı, Kerkük'ün en eski Türkmen semtlerinden bir olan Sarıkâhya Mahallesi'nde dünyaya gelir. Yazarın doğduğu dönem (1958), Kerkük üzerinde oynanan oyunlar ve Baas rejiminin uyguladığı sert politika ve gittikçe artan çatışmalar nedeniyle, Irak genelinde atmosferin gerildiği bir dönemdir. Bu dönemde, Kemal Beyatlı ve ailesi birçok sıkıntıya göğüs germek zorunda kalır. Kemal Beyatlı'nın çocukluk yıllarına ışık tutan *Kerkük Seni Yazdım*, Peşmerge güçlerinin Amerika'dan destek alarak Kerkük'e girmesinden sonra ki süreçte yaşanan problemleri bireysel ve toplumsal düzeyde ele alan bir romandır. Romanda anlatılan olaylarda Türkmen milletinın yaşamış oldukları dram açıkça ortaya koyulur.

Beyatlı, yurduna, toprağına bağlı ve millî duygusu yüksek bir ailenin içinde büyüdüğünden herhangi bir durumda milliyetçi tavırlar sergileyen ve zulme ses çıkarmayı bilen biri olmuştur. Milliyetçi düşünceye sahip bir genç olan yazarın ağabeyi, Saddam rejimi döneminde Türkmen kimliğinin hakkını savunmak bile devlete ihanet etmiş kabul edilir. Beyatlı'nın ağabeyi Cemal ise düşünce bakımından Saddam rejimine muhalif kabul edilir ve düşüncelerin bedelini ödemek zorunda kalır. Hapse atılır, orada işkenceye maruz kalır ve hapisten çıktıktan sonra verilen ilaçlar sebebiyle hayatını kaybeder. Buna rağmen Kemal Beyatlı, Saddam rejimine boyun eğmeyerek aynı düşünceleri benimser ve millî duygusunu hiç kaybetmez. Savaşa karşı gelir, asker kaçağı suçundan bir yıl cezaevinde tutuklu kalır. Yazarın Saddam Hüseyin yönetimine dair yaptığı eleştirilere, dönemi işleyen tüm hikâye ve romanlarında rastlamak mümkündür. Bu durum, rejimin uyguladığı yanlış politikalardan kaynaklanır. Ancak eklemek gerekir ki, rejimin oluşturduğu olumsuz atmosfer, milliyetçi bir ailede yetişen Kemal Beyatlı'nın çocuk şuuruna yerleşir.

Siyasî faktörler sebebiyle sıkıntılar içinde büyüyen Kemal Beyatlı, erken yaşta ağabeyini kaybeder. Bu ölüm, onun hayatında yeri doldurulamaz bir boşluk bırakır;

“Cemalim yaşadı mı? Yaşamadı

Ah, çok yaman döndü çark aşamadı

Cemal'e vermişim ben paşam adı

Kerkük'e doyamadan gittin Cemalim

Gittin yüreği köz ettin Cemalim.” (Beyatlı, 2019: 89)

Ağabeyi Cemal'e yazdığı 18.12.2018 tarihli şiirde, ağabeyinin kaybetmenin derin üzüntüsünü tarif eder. Kendisine öncü ve yazmaya teşvik eden kişinin ağabeyi olduğunu söyleyen yazar, ismini yaşatmak adına romanının başkişisine adını verir. Şiirde genç yaşta hayattan koparılıp işkencelere maruz bırakılan ağabeyine “*Cemalim Cemalim yürekler yandı*” (Beyatlı, 2019:89) diyen yazarın, ağabeyi hasreti açıkça görülür. Yazın dünyasına şiir ile başlayan Kemal Beyatlı'nın ilk dönem şiirlerinde, Kerkük temasının yoğunluğu dikkat çeker. Romanlarında Irak Türklerinin (Türkmenlerinin) yaşamış oldukları zulümleri anlatan Kemal Beyatlı, kendi hayatından bazı olayları da karakterler üzerinden aktarır. Kemal Beyatlı, ilk gençlik yıllarında birçok yazardan etkilenir. Dilaver Cebeci'ye büyük hayranlık beslerken yazarın, İzzettin Abdi Beyatlı başta olmak üzere döneminin ve önceki dönemlerin Türkmen şairlerinden feyz alsa da Beyatlı, kendine has bir üslup ve tarz yazılarını geliştirmeyi arzulamıştır. Bu düşünce etkisinde yazdığı şiirlerde vatan, millet, hükümet gibi toplumsal temalar belirgindir.

2.2.2. Meslek Hayatı ve Sosyal Çevreden Gelen Etkiler

Ağabeyini kaybettikten sonra Irak- İran savaşına karşı çıkıp firar eden Kemal Beyatlı, tutuklanır ve Irak Askerî Mahkemesi tarafından idam cezasına çarptırılır. Daha sonra cezası hafifletilerek 1988 yılının tamamını askerî cezaevinde geçirmek zorunda kalır. Türkiye'ye sığınan yazar, yaşadığı sıkıntılar, Kerkük'e duyduğu özlem, yine o dönemde kaleme aldığı şiirlere yansır. “*Kerkük*”, “*Doğum Yerim*”, “*Her An Gelebilirim*”, “*Yolculuk Masalı*”, “*Şehirden Bir Adam Geçti*” gibi şiirlerde, yurdunu kaybetmiş insanların dramına dikkat çeker. Daha sonraki yıllarda kaleme aldığı hikâye ve romanların altyapısında ise toplumun hükümet sorunlarını ve bu sorunların toplum üzerindeki etkilerini okumak mümkündür.

Esnaf bir babanın oğlu olan yazar, “*Edebiyatın sözlü olarak başlayıp daha sonra yazıya geçmesi ve ilk olarak şiirle başladığım yazın hayatım daha sonra beni roman, hikâye ve piyese yönlendirdi. Şiirler yazdım, takat şiir bir hadiseyi anlatmak için yetersizdi. Yaşadığım coğrafyada bir sürü olaylar oluyordu. Eserlerimde kurgu kadar şahit olduğum gerçek olaylara da yer verdim. Roman, genel olarak belli bir hadiseyi birbirine bağlayarak anlatmak için iyi bir yoldu ve ben bu neden dolayı romana yöneldim.*

Babam esnaftı, onun yanında yardımcı olarak çalışırdım. Çarşı- pazarda büyümek benim halka daha yakın biri olmama neden oldu. O zaman halk üzerinde ağır baskılar vardı.

Ben de o tanık olduğum o masum ve mücadeleci halkı anlatmak istedim. Fakat bir halkı tanıtmak için edebiyat yapmak gerekir. Fizik ve kimya kullanılmaz. Söz ile anlatarak bir şeyleri dünyaya duyurabilirdim.” (Özel telefon görüşmesinden alınan bilgilerdir. 05.12.2021) Diyen yazar, bu süreçte kaleme aldığı şiirlerde acı ve hasret ön plandadır. Çilekeş yaşamın izlerini, “Ey yar”, Benim Şehirde”, “Hain”, Ben Yaşamayı Sevmiştim”, “Gitme”, “Sürgün”, Elbette Bir Gün”, “Fatma Semir”, “Beni Kerkük’e Gömün”, “Kuyu”, “Diriliş”, “Bizim Mesele” “Uyan Ninni Uyan”, “Bize Neler Oldu” gibi şiirlerinde görmek mümkündür.

Kemal Beyatlı'nın asıl mesleği mühendisliktir. Fakat içten gelen bir sevgiyle sanata çok ilgili ve meslek hayatında romancılıktan sonraki en önemli yeri hiç şüphesiz dergi yazarlığı tutar. Çok genç yaşta başlamamış olmasa bile Kardeşlik dergisine dâhil olmak, onun olaylara bakış açısı ve yazın tecrübesi üzerinde etki bırakır. Yazdığı bir takım eserleri önce dergilerde tefrika edilir. Kerkük Vakfı ve Kardeşlik Dergisi sayesinde akademisyen ve yazar Suphi Saatçi, Erşat Hürmüzlü, Habib Hürmüzlü, Mehmet Ömer Kazancı, Necdet Kevseroğlu, Aydın Kerkük gibi isimlerle bir araya gelir ve yakın arkadaşlık kurma fırsatını bulur. Kendisi gibi edebiyatçı olan arkadaşlarının arasında ortak noktaya sahip oldukları vardır. Türkiye'ye iltica etmiş Kerküklü Aydınlar olarak adlandırılırlar. Ayrıca siyasî ve sivil çalışmalarına da katılan yazarın en büyük sevgisi içlerinden biri olduğu Türkmen milletidir. Asıl amacı onları hakkıyla temsil eden bir edebiyat meydana getirmektir.

Belirtmek gerekir ki, Kemal Beyatlı'nın edebiyat alanında düşünce çizgisini etkileyen Turancı yazarlar olmuştur. Atâ Terzibaşı ve Mehmet İzettin Hattat Ali Marufoğlu gibi Türk sevdalısı yazarları öncü olarak gören Beyatlı, hikâyesinde de yer vermiştir. *Kasırgada Yol Alanlar*'da İzettin Hattat'ı gerçek kişiliğiyle anlatan yazar onu gerçek bir öğretmen ve “üstat” olarak tanımlar. Ayrıca Beyatlı, Ali Marufoğlu'nun eserlerini okuduktan sonra kendisinde bırakan etkiyi şöyle anlatır;

“Irak'ta yazarlar, siyasî yazılar olması gerekmiyor. Siyaset dışı konularda konuşmalarına veya yazmalarına bile izin verilmezdi. Özgürce fikirlerini savunmalarına

katiyen müsaade edilmezdi. Ali Marufoğlu, benim etkisinde kaldığım yazarlardan biridir. Uçaktan Atılan Mektup adlı hikâyesini yıllar önce okuma fırsatı bulmuştum. Çok etkilenmiştim. Çok basit bir dil kullanarak farklı bir olay üzerinden dolayı bir şekilde Türkmenlerin yıllarca yaşamış oldukları olayları anlatmış. Bir de Kardeşlik dergisinde yayınlanan Sağ El adlı hikâyesini okumuştum. O da ayrı bir etkilemiştir beni.” (Yapılan özel telefon görüşmesinden alınan bilgilerdir. 05.12.2021)

Ancak belirtmek gerekir ki, yazar, Türk edebiyatının yanı sıra Arap edebiyatıyla da ilgilidir. *“Arap kültüründen ve edebiyatından etkilenirdim. Mısır bu konuda ilerlemiş ve Avrupa’ya açılmıştı Almanya ve İtalya gibi ülkelere açılmayı başarmışlardı.”* (Yapılan özel telefon görüşmesinden alınan bilgilerdir. 05.12.2021) Özellikle Mısırlı yazarların kitaplarını okuduğunu, eserlerine hayranlık duyduğunu ve onların yazılarının kendisini çok etkilediğini belirtir. Tefik Hekim, Necip Mahfuz, Enis Mansur, Taha Hüseyin, Yusuf İdris gibi isimlerin etkisi altında olan Kemal Beyatlı: *“Sinemada Mısır daha öndeydi. Mısırlı aktörlerin filmlerini izlerdim. Bu yüzden Mısır Arapçasını çok iyi konuşabilirim.”* diyerek, Mısırlı yazarların etkilendiğini ve onların eserlerini okuduktan sonra edebiyatı daha çok sevdiğini açıklar. Özgürce yazma imkânına sahip olmadıklarından dolayı yazdıkları her kitap, ilk önce Kültür Bakanlığı tarafından kontrolden geçirildiğini söylemekten geri kalmaz.

“Kerkük’te yaşadığım yıllarda Eski Türk Edebiyatı ile yazılan hemen hemen her kitabı okudum. Latinceyi kendim öğrendim. Sağdan soldan kitap ayrıca arayışına girerdim. Nihal Atsız, Bozkurtların ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor kitabını okumuştum. Eline geçen her kitabı okurdum. Eşten dosttan kitaplar alıp okurdum. Ulaşılması zordu zaten. Rejim dönemi Türkçe kitaplar bulmamız kolay olmazdı. Arapça kitaplar vardı daha çok.” (Yapılan özel telefon görüşmesinden alınan bilgilerdir. 05.12.2021) Yazarın bu sözleri bir yazar için Kerkük’te mesleğini yapmanın çok zor olduğunu göstermektedir. Beyatlı’nın yazma tutkusu, kendi çabasıyla birçok Türk yazarın kitabına ulaşması, edebî bilgilerini geliştirme çabası onun yazarlık hayatına yön veren unsurlardan olur.

Meslek hayatının etkileri içinde belirtilmesi gereken bir diğer faktör de editörlük işlerinin getirileridir. *Türkmen Bohçası* adlı dergide editörlük yapmış olan yazar, editörlük

işini yapmaktaki amacı, kendine bir geçim kapısı açmak olmasa da bu uğraşın etkileri, onun romancılığı ve hikâyeciliği üzerinde olumlu tesir eder.

2.3. Edebî Kişiliği ve Sanatı

Kemal Beyatlı, yazarlığa başladığı ilk yıllarda, Irak-Türkmen edebiyatının her alanında çeşitli yazılar, şiirler, hikâyeler ve romanlar yazarak varlık göstermiştir. Sanatçı kişiliğinin oluşmasında ve sanat hayatına atılışında aile çevresinin doğrudan bir etkisi bulunmamaktadır. Yazarın aile çevresinde şiirle yahut edebiyatla ilgilenen bir şahıs, onu etkileyecek bir akraba veya yakını olmamıştır. Dolayısıyla Beyatlı, bu alana kendi kendini eğiterek atılmıştır. Şairliği kendiliğinden beliren bir kabiliyetidir. Yazar, edebiyat hayatına şiir ile başlar. Kemal Beyatlı birçok Türkmen şair gibi şiir yaşamına bir halk şiiri olan ve Türkmen şiiri olarak da adlandırılan “Hoyrat” ile başlamıştır. İlk şiirinin yazılış tarihini hatırlamasa da ortaokul son sınıf veya lise ilk sınıftayken yazar. Eline ne geçtiyse okumayı seven bir yapıda olan Kemal Beyatlı’nın şiirle tanışması da birçok şairde olduğu gibi gençlik yıllarına dayanmaktadır. İlk şiiri olan “Senin için” Bağdat’ta çıkan *Yurt* Gazetesinde yayımlanır. İlk şiir kitabı *Kanatsız Sözcükler*, 1986 yılında Bağdat’ta eski Türkçe harfleriyle yayımlanır. “*Şiire başlama nedenim veya teşvik eden etken şöyle özetlenebilir: yaşadığım toplumun şiire olan tutkunlukları hâliyle bir şekilde bana da geçmiş oldu. Türkmen halk şiiri olan hoyrat, halk içinde olağanüstü yaygındı. Ancak ben hoyrat yazmayı pek beceremedim. Şiir ayrı bir haz veriyordu bana.*” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 2021/2/11)

2003 yılında *Ben Hep Ordayım* şiir kitabı, daha sonra 2019 yılında *Kerkük Kaderimdir* adını taşıyan ve içinde “Sen Türkmen’sin Tanıdım Seni” (Beyatlı, 2019:15), “Benim Gözlerim Kerkük Akar” (Beyatlı, 2019:64) gibi ün kazanmış şiirlerinin bulunduğu kitabını yayımlar. Bu kitap bir anlamda *Ben Hep Ordayım* adlı kitabın genişletilmiş bir baskısı gibidir.

Yazdığı şiirlerde sosyal konuları, siyasî meseleleri, Kerkük’ü ve Kerkük şehrine duyduğu özlemi, ağabeyi Cemal’i ve daha nice içini yaralayan konular üzerine duyduğu acıyı dile getirir. Kerkük, yazarın en sevdiği yer olmasına rağmen en çok yüreğini hüznlendiren yer olmuştur.

Beyatlı, yazarlık hayatına şiirle başlamasını şöyle açıklar: “*Şiire meylimi güçlendirmek için önce Türkçe’yi iyi öğrenmem gerekirdi. Bu nedenle 1975, 1976 ve 1977 yıllarında Kerkük’te Türk Kültür Merkezinde okudum ve oradan da mezun oldum. Kerkük Türk Kültür Merkezinde Türk edebiyatını ve şiirini daha yakından tanımış oldum. İşte orada Yetik Ozan’ı, Dilaver Cebeci’yi, Nihal Atsız’ı, Orhan Veli’yi, Ziya Gökalp’ı, Halide Nusret Zorlutuna’yı Mehmet Çınarlı’yı okudum. O zaman şiire olan hevesim tutkuya dönüştü. Şiir yazmaya başladığımda kendime bir yol çizmeme gerekirdi. Irak’ta Türkmenlere genel baskın nedeniyle Türkmen edebiyatı kabuğunu kıramıyordu. Kırmak için çok çaba gerekiyordu. Elbette benden önceki usta şairlerin şahane şiirleri vardı. Başta İzzettin Abdi Beyatlı gelir. Benden önceki nesilde Nusret Merdan, Mehmet Ömer Kazancı ve rahmetli İsmet Özcan, Salah Nevres, Nesrin Erbil ve Türkiye’de o sıralar öğrenimini sürdüren Suphi Saatçi. Yaşıtlarım arasında ise Mustafa Ziya, hepsinden ayrı feyz alırdım. Yine kendime has bir yol çizmeliydim diyordum. Bu düşünce beni (öyle sanırım) yazı hayatımda bu yerlere getirdi.” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 2021/2/11)*

Kemal Beyatlı, etkilendiği şairler arasında en çok Dilaver Cebeci’den bahseder. Daha İstanbul’a gelmemişken, Kerkük’te yaşadığı yıllardan beri etkilendiği Cebeci ile karşılaşma fırsatını bulmuştur. “*Dilaver Cebecinin bende büyük etkisi var. Rahmetliyi ben Kerkük’teyken takip ederdim. Türkiye’de ilk Türk Edebiyat Vakfında karşılaştım 1994 mü 1995 mi tam hatırlamıyorum. Rahmetlinin şiirleri beni ayrı bir dünyaya götürür. Kendisiyle de birkaç sefer görüştüm. Koyu sohbetimiz oldu. Bazen de şiirlerine karşılık da verdim. Vefatında çok üzülmüştüm. Tabutu önünden ayrılırken aşağıdaki şiiri kaleme almıştım.*” Yazar, Büyük sevgi ve saygı beslediği şairin anısına yazmış olduğu şiirine “Nur Dağına Giden Adam “Dilaver Cebeci’ye”” başlığını verir.

Şiirle başlamış olduğu edebiyatta roman ve hikâyeciliğe de önem veren Beyatlı, Kerkük’ü ve Türkmenleri herkese tanıtmayı amaçlar ve bunu sadece şiir türüyle yapmakla kalmaz roman ve hikâyelerle de hemşehrilerinin sesi olur:

“*Irak Türkmenlerini daha geniş kitlelere tanıtmak ve yaşamış oldukları dram dolu dünyayı tanıtmanın yolu sadece şiir ile olmadığını ve git gide dünya edebiyatı pek çok alanda etkisini göstermeye başlaması, şiirin dışında beni edebiyatın diğer dallarına yöneltti. SINAV hikâyem Bağdat’ta Yurt Gazetesi’nin düzenlemiş olduğu bir yarışmada*

ikinciliği kazanmıştı. Ve o sırada bazı eleştirmenler tarafından ilk Türkmen psikolojik hikâye olduğunu söylediler. Böylece hikâye, piyes, roman ve çocuk hikâyeleri yazmaya başladım.” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 2021/2/21)

Hikâye ve romanda Türkmen yazarlar arasında farklılığı yakalamak isteyen Beyatlı, kendine has üslup ve anlatımıyla kendinden söz ettirir ve katıldığı yarışmalardan ödüller birincilikler kazanır. Esas tema her zaman Kerkük ve Türkmen milletidir. Beyatlı, Türkmenleri tanıtan yazar olarak anılmanın kendisini gururlandırdığını ve asıl amacının bunu başarmak olduğunu dile getirir. Kerkük’ü ve Irak Türkmenlerinin hayatlarını tanıtmak. Bunun için en iyi yol yazara göre hikâye ve romanlardır.

“Hikâye ve romana gelince, demiştim ya farklı bir şey yapmalıyım. Farklı derken roman zaten yüz yıllardır var, fakat benim yaşadığım büyüdüğüm o toprakları anlatan bir şey olsun. Her meraklıya da hitap edebilsin. O nedenle şiir, hikâye, piyes, roman, çocuk hikâyeleri yazmaya başladım. Hâlâ Türkmeneli’yi anlatacak çok konu var. Umarım başka yazarlarımız bu alanlarda daha güzel eserler verirler.” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 21/2/2021)

Kemal Beyatlı, İstanbul’da zaman içerisinde belli bir sanat ve edebiyat çevresinin içine girmiştir. Bu çevredeki en yakın dostları Suphi Saatçi, Erşat Hürmüzlü, Necat Kevseroğlu, Nazım Terzioğlu, Mahir Nakip, Habib Hürmüzlü, Aydın Kerkük, Mehmet Ömer Kazancı, Önder Saatçi ve Faruk Köprülü olmuştur. Beyatlı’nın gündelik meşguliyetlerinin dışında kalan asıl hayatı edebiyatla dolmuştur. Onun hayatında bir yaşama sevinci katan temel öge ve bir vefa borcu olarak doğup büyüdüğü şehri Kerkük’ü ve Kerkük milletinin çileli yaşam mücadelelerini eserlerinde bütün dünyaya duyurmaktır.

Öte yandan tiyatro ile ilgilenen ve oyunlar yazan Beyatlı, tiyatro hevesini şöyle dile getirir: *“Şiirle başladığım edebiyat dünyasına, roman ve hikâyeden farklı oyunlar da yazdım. Çünkü eskiden beri tiyatroya ayrı ilgiliydim. Tiyatrocu olmak isterdim. Bir yandan yazıp bir yandan da oynama arzum vardı. Fakat Türkmen tiyatrosu modern tiyatrodan ziyade komedi tiyatrosuna dönmüştü. Yine de takip etmek hoşuma giderdi.” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınan bilgidir 11.02.2021)*

Yazara göre Türkçenin sevilmesi ve en doğru şekilde kullanılması gerektir.

Türkçeye sahip çıkmak, gelenek ve göreneklerimizi sanatımızı bütün gençlere öğretilmesi gerektir. Beyatlı, içinde bulunduğu sanat çevresi tarafından her daim sevilen ve sayılan bir kişiliğe sahiptir. Bu çevre ile genel olarak dergi ofislerinde, basım evlerinde, Türkmen Kültür Merkezi'nde veyahut da Kerkük Vakfı'nda buluşmalar düzenlerler, birçoğuyla seminerlere, konferanslara ve davetlere katılmıştır.

2.4. Irak Türkmen Edebiyatı ve Türkmenlerin Millî Davalarındaki Yeri

“Kemal Beyatlı, edebiyatın pek çok türünde eser vermiş; şiirle başladığı yazın yolculuğunda roman, hikâye ve tiyatrolar da kaleme almıştır. O, eserlerinin birçoğunu Irak Türkmenleri üzerine kurgulamış ve içinden çıkmış olduğu bu topluluğun serencamını eserlerinde yansıtmıştır.” (Saatçi, 2017, <https://www.tyb.org.tr/kemal-beyatlininyabancimiz-olmayan-hikayeleri-19252yy.htm>) (erişim tarihi 04.01.2022)

Kemal Beyatlı, Irak Türkmen edebiyatını Türk dünyasına tanıtmayı ve yaymayı kendine görev kabul edinmiş, edebiyatın çeşitli dallarına eserler vererek Irak Türkmenlerinin talihsiz yaşam mücadelelerini ve zor şartlardan bu günlere nasıl geldiklerini aktarmak konusunda büyük rol oynamıştır. 1991 yılında siyasî nedenlerden dolayı, Irak'tan Türkiye'ye göç etmiş olsa da vatanı olan Kerkük ile bağını hiçbir zaman koparmamıştır. Yerleştiği Türkiye topraklarında millî mücadeleye katkı sağlamayı ihmal etmemiştir. Hem sivil çalışmalarına katılmış, hem de edebiyat alanında kendini geliştirmekten geri kalmamıştır. Edebiyatının temel temasını vatan hasreti, millet aşkı, millî mücadele ve hayal kırıklığı oluşturmaktadır. Bir şair olarak başladığı edebiyat hayatına hikâyeci, romancı ve tiyatro oyunları yazarak devam etmiştir. Özlem duygusuyla yazmış olduğu eserlerinde Kerkük'e kalpten bağlı olduğu açıktır. Türkmenlerin 2003 öncesi ve sonrası yaşamlarına dair birçok önemli olaya sessiz kalmamış, gerçekte yaşanmış tarihin kanlı olaylarını okuyucularına sunmuştur.

Kemal Beyatlı, eserlerinde siyasî konuları ele aldığı gibi Türkmenlerin yaşamlarını da gözler önüne sermektedir. Bu eserlerin anlattığı meselelerin üzerinden yarım asırdan fazla bir süre geçse de hâlâ benzeri olayların Türkmen bölgelerinde yaşanmaya devam ettiğini belirtir. Yazarın eserleri büyük ilgi görmüş ve Türk

dünyasından birçok devletlerin katıldığı Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Hikâye yarışmasından derece kazanmıştır. Düzenlenen *“birinci yarışmada Kemal Beyatlı'nın “Bir Kerküklü İstanbul'da” hikâyesi Irak edebiyatında birinciliği kazanmıştır. Türk dünyası genelinde ise, yaklaşık 650 hikâyeden bu hikâye, mansiyon derecesine layık görülmüştür.”* (Kazancı, 2018: 410)

Kemal Beyatlı şiirle başladığı edebiyat ilgisine roman, hikâye ve tiyatro gibi edebî türlerde eserler vermiştir. Katıldığı yarışmalarda eserleriyle adını Türk dünyasına duyurmayı başarmıştır. *“Oysa 2020'de yapılan son yarışmada 23 ülkeden 933 hikâye arasında yine Kemal Beyatlı üçüncü olmuştur. Hikâyecilerimizin bu önemli etkinliklerde dereceye girmeleri, hikâyeciliğimizin nevi' olarak gelişmeler sağladığının söz götürmez bir göstergesidir.”* (Kazancı, 2018: 410)

20. ve 21. Yüzyıllarda Kerkük, birçok devlet, millet ve toplumun odak noktası olmuştur. Yüz yıllardır bir Türkmen şehri olan Kerkük, petrol yataklarının zenginliği nedeniyle; büyük devletler dâhil pek çok kesimin ilgisini çekmiştir. Kentin gerçek sahibi olan Türkmenler de bu yüzden sürekli baskı görerak, hedef hâline gelmiştir. Dış güçlerin kurnazca planları ve o planlar uygulanırken yaşananlar, belli amaçlara ulaşmak için yerel halkların birbirine düşman edilmesi, varılmak istenilen hedeflerin tümü Beyatlı'nın eserlerinde yazılmıştır. Yazar Kemal Beyatlı, bir Kerküklü olması hasebiyle, olayları yakından takip edip, Türkmen ve Kerkük hakkındaki yerli ve yabancı güçlerin entrikalarını kitaplarında dile getirmiştir. Kitaplarda ayrıca Türkmen ile Kerkük'ün özdeşleştiği de dikkat çekmektedir.

Kemal Beyatlı, çağdaş Irak Türkmen edebiyatının en önemli temsilcilerinden biridir. Irak'ta ağır şartlarda baskı ve yasaklara rağmen edebiyata atılır. Türk edebiyatı yayın kısıtlamalarına maruz kaldığı için Irak'ın aydın yazarları, Türkiye'de bastırdıkları edebî eserlerini özgür ortamda yayınlatabilme ve geliştirme imkânına sahip olmuşlardır. Eserleri genelde millî dava ile ilgili, siyasi konular, acımasız politikaya karşı eleştirisel ve tanıtıcı nitelikte yazılmıştır. Yazar, eserlerinde tarihî gerçekleri kendi hayal gücüyle birleştirerek anlatır.

Edebiyatçılar, halk söyleyişlerine ve dil olarak Türkmen Türkçesine bağlıdırlar. Kemal Beyatlı, diğer Türkmen edebiyatçılarında oranla iyi eğitim almış ve edebiyat

alanında kendini yetiştirmiş olması, her açıdan farklı bir kimlik kazanmıştır. Kendini geliştirmek ve bu yolda ilerlemek için çaba göstermesi ve özellikle Türkiye Türkçesini iyi kullanabilmek adına gittiği kurs gayretini sergiler niteliktedir.

Kemal Beyatlı, Irak Türkmen edebiyatı okuyucularına sunmuş olduğu eserlerinde, bu toplumun tarihini özetler nitelikte yazmıştır. Ayrıca bu Türkmen edebiyatında her daldan eserler vermiş olması, bu edebiyatın zengin içeriğini gözler önüne sermiştir.

Ayrıca Türkmenleri tanımak isteyenlerin okuyup bilgilenebileceği bu eserler, millî birlik ve beraberliği güçlendirmeye teşvik edici olmuştur.

2.5. Eserleri

1. Kanatsız Sözcükler _ Şiir / 1986 Bağdat (Türkçe Eski Harflerle Yazılmıştır).
2. Ben Hep Ordaydım _ Şiir / 2003 İstanbul.
3. Çocuk Hikâyeleri _ Maral Serisi (4 Hikâye Kitabı) / 2003 İstanbul.
4. Atlar Kesilmez!.. _ Oyun / 2004 İstanbul.
5. Şafağa Doğru _ Oyun / 2006 İstanbul.
6. Kerkük Seni Yazdım _ Roman Anı / 1. Baskı 2008 İstanbul / 2. Baskı 2013 İstanbul.
7. Kerkük'te Korya Pazarı _ Hikâye / 1. Baskı 2009 İstanbul / 2. Baskı 2020 İstanbul (aynı anda Arapça'ya çevrili / 2020 İstanbul)
8. Düğüm _ Oyun / 2010 İstanbul.
9. Kerkük'te Zaman _ Uzun Hikâye / 2013 İstanbul.
10. Yabancı _ Hikâyeler / 2015 Ankara.
11. Perde Arkası _ Oyun (Arapçadan çeviri) / 2016 İstanbul.
12. Kerkük Kaderimdir _ Şiir / 2019 İstanbul.
13. Kasırgada Yol Alanlar _ Roman / 2020 İstanbul
14. Al Beni _ Şiir / yayınlanmamış.
15. Baharı Kim Kaçırды? / Roman

2.6. Aldığı Ödüller

1. 1987 Bağdat'ta yayınlanan *Yurt* gazetesinin Yunus Emre Hikâye yarışmasında “Sınav” hikâyesiyle üçüncülüğü kazanır. Bu hikâye bazı Türkmen edebiyatçıları tarafından ilk Türkmen psikolojik içerikli hikâye olarak kabul edilir.
2. 2008 yılında Kaşgarlı Mahmut'un 1000. Doğum yılı münasebetiyle Bağdat Kardeşlik Ocağı tarafından düzenlenen yarışmada Kemal Beyatlı “İstanbul'da Bir Kerküklü” hikâyesiyle Mansiyon ödülünü kazanır. Hem de bu hikâyesiyle *Kaşgarlı Mahmut Hikâye Antolojisi* kitabına dâhil edilmiştir. Aynı yarışmanın 2020 yılındaki etabından “Aşkın Bilinmez Hali” hikâyesiyle üçüncülüğü kazanır.
3. 2012 Yılında Bağdat Kardeşlik Ocağı tarafından düzenlenen 2. Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Hikâye Yarışması çerçevesinde yazar “Bir Köyün Hikâyesi” ile ikinciliği kazanır.

Kemal Beyatlı Kerkük Üniversitesi'nde Onur Plaketi Alırken

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KEMAL BEYATLI'NIN HİKÂYE VE ROMANLARINDA YAPI VE İZLEK

3.1. KERKÜK SENİ YAZDIM ROMANI

3.1.1. Romanın Kimliği

Kerkük Seni Yazdım, Kemal Beyatlı'nın ilk romanıdır; 1. Baskısı 2008 yılında Kerkük Vakfı tarafından yayınlanmıştır. Yazarın eserleri arasında yoğun ilgi ve talep gören romanın çalışmada 2013 yılına ait 184 sayfadan oluşan 2. Baskısı esas alınmıştır. Eser, roman ve anı tekniğiyle yazılmıştır. Yeni Türk alfabesiyle yazılan romanda başkışı Cemal'in hatırlayarak anlattığı olaylar Türkmen tarihinde yaşanan çileleri ortaya koyar. On dört bölümden oluşan romanın her bölümünden önce eserin içeriğine uyumlu kurgulanmış ayrı bir sayfada epigraflar kullanılmıştır. Romanın bitiminden sonra da ayrıca bir epigraf kullanılmıştır.

“Yazarın kendisiyle özdeşleştirdiği Kerkük’ü “bu şehir” olarak anlattığı söz konusu manzum parçalarda zaman-mekân algılaması vardır. Roman için bir leitmotif özelliği taşıyan bu şiirler, roman akışında yazar ve şehir arasındaki aynılığı gösterir. Hemen her bölümde yinelenen “bu şehrin üstünden bulutlar gelir geçer / bulutlar bazen kuzeyden bazen güneyden / gelir geç, gelir geçer” mısralarıyla Irak ve Kerkük’ün maruz kaldığı saldırıların arasında doğrudan bir ilişki düşünülebilir. Bilindiği gibi Irak, coğrafi konumu dolayısıyla “güney-kuzey” yönlerinden düşman saldırılarına hedef olmuştur. Romanda bir leitmotif olarak tekrar edilen mısralar, Kırgız yazar Cengiz Aytmatov’un benzer cümlelerini akla getirmektedir. Aytmatov da mensubu olduğu Kırgızların yaşama mücadelesine ışık tutan romanında sıklıkla benzer bir motifi kullanmaktadır.” (Türk, 2013 :31)

Kemal Beyatlı, eserlerini tanıttığı bir YouTube kanalına verdiği röportajda, *Kerkük Seni Yazdım* için şöyle söyler: “2003 senesinden sonra yazdığım ilk kitap *Kerkük Seni Yazdım* romandır. *Kerkük*’te 2003 yılı öncesi ve sonrasında gelişmiş olayları kademe kademe anlatırken, Irak’a komşu ülkelerin *Kerkük* meselesine karşı bakışlarını satırlar arasında anlatmaya çalıştım. Romanda bireysel yaşadığım olaylar da var. Dramın

usulüne göre hazırlayıp yazmak istedim. Dünya, Türkmenleri hakkıyla tanıyamadığından, edebiyatımızı, örf ve âdetlerimizi, kültürümüzü tanıtmak istedim. Acıklı ve gerçek olaylar kadar da gerçek aşk öykülerini de anlatmak istedim.” (<https://youtu.be/EaKypsody2w>)

Tarihî zemini 2003 senesinin öncesi ve sonrası üzerine temellendirilmiş olan roman, savaş döneminin oluşturduğu sosyal, siyasî ve ekonomik şartları ve bu şartlar altında yaşamı şekillenen Türkmen insanının Kerkük’te yaşadığı olayları ele alır. Tüm bu olumsuz şartlar altında, hükümet tarafından dışlanan, yok sayılan, metalaştırılan Türkmenlerin hayat hikâyeleri psiko-sosyal boyutlarıyla yazılmıştır. Yazarın 1991 yılında Saddam rejiminden kaçarak Türkiye’ye iltica etmesi, romanda başkişi Cemal’in hayatı üzerinden kurgulanarak anlatılır. Kemal Beyatlı’nın çocukluk ve gençlik yılları hakkında bilgiler içeren roman, yazarın hayatından izler taşır. Beyatlı’nın birebir yaşamış olduğu olayların öykülerini içeren anlatı, bu yönleriyle biyografik bir nitelik taşır. Olay örgüsü başkişi Cemal’in yaşamı üzerinden yürütülse de yazarın diğer romanlarında olduğu gibi, Cemal’in dramı, toplumun dramı ile iç içe örülür.

“Yirminci yüzyılın ortalarından günümüze kadar Kerkük’ü tanıtan bu roman; tarihi bir belge niteliğini taşıdığı gibi, Kerkük’ün geçirmiş olduğu baskı ve asimilasyon evrelerini de bir film şeridi gibi gözümüzün önüne sermektedir.” (Beyatlı, 2013)

Kerkük Seni Yazdım, postmodern bir anlatı niteliği taşır ve Kuzey Irak Kürt gruplarının şehirde hâkimiyet kurma amaçlı Türkmenlere yönelik yaptıkları saldırı ve adaletsizlikler de işlenmiştir. Devletler ve milletler arasında yürütülen siyasî olayların çıkar üzerine kurulması ve bu çıkar meselesinde Kerkük Türkmenlerinin yer almaması oldukça geniş bir şekilde anlatılmıştır. Eserde ülkenin işgal altında olduğu ve hep bir tarafı yok etme politikasının izlendiğini belirten yazar, Kerkük’e sonradan gelen milletlerin hâkimiyet kurma oyunlarının her daim Türkmenleri incitmeye yol açtığını ve Türkmenler sakin ve iyi huylu bir millet olduklarından hiçbir zaman savaşı tercih etmediklerini belirtmiştir. Kerkük’ü ve Türkmenlerin baskı ve zorluklarla ilerleyen yaşamlarını ilk ağızdan anlatan Kemal Beyatlı, Kerkük’te yaşayan Türkmenlerin bitmek bilmeyen trajik hayatlarını eserine konu etmiştir.

Eserde siyaset tarihini ve Türkmen toplumunun başından geçen önemli merhaleleri, Kemal Beyatlı, Cemal karakterini merkeze alarak anlatır. “İster olabildiğince nesnel, isterse de siyasi, felsefi hatta tarihi bir öznellikte kurulmuş olsun, “her roman yaşanan zamana bir kayıt düşmektedir” (Şan, 2003: 175) ve sadece bu nedenden dolayı bile üzerinde dikkatle durmaya, incelemeye ve düşünmeye değerdir.” (Dalar, 2015: 271)

3.1.2. İsim-İçerik İlişkisi

Irak'taki Türk toplumunun en önemli kültür merkezlerinden biri olan Kerkük, Irak'ın kuzeyinde yer alan, üçüncü büyük şehri olmakla birlikte nüfusun çoğunluğunu Araplar, Kürtler ve Türkmenlerin oluşturduğu Türkmen kentidir. Beyatlı'nın, eserinde de ifade ettiği üzere yoğunluğunu yapılan araştırma ve çalışmalarla Türkmen toplumunun oluşturduğu kanıtlanmış bir kenttir. Türkmen şehri *“Kerkük, asırlardan beri Irak Türkmenlerinin bu coğrafyada şekillenmiş Türk kültürünün merkezidir. Bir kentin aidiyeti ve kimliği, o şehrin tarihi mimari eserleri, sosyal ve kültürel yapısıyla da yakından ilgilidir.”* (Kerküklü, 2013)

“Kerkük ve Türkmenleri tanımak isteyenler için ilgi çekici bir kitap.” (Beyatlı, 2013) notunu düşen yazar, eserde toplumsal bağlamda Irak'ta egemenlik kurmuş olan Saddam rejimi dönemini, ikinci kez Amerikan işgalini ve Kürt gruplarının Kerkük şehrinde hâkimiyet kurma politikasını ele alır. Bireysel bağlamda ise Cemal ve Ayfer'in tesadüf eseri tanışmalarının ardından Cemal'in Ayfer'e şehirde kendisine rehberlik yapması üzerine kuruludur.

Kemal Beyatlı, Amerika'nın Irak'ı ikinci kez işgal etmesinin ardından Kerkük'e gelen birçok gazeteciden biri olan Ayfer ile tanışma serüvenini anlatır. Kerkük'te yaşamış daha sonra Türkiye'ye iltica etmek zorunda kalan Cemal'in ve gazeteci Ayfer'e Kerkük'ü tanıtmaya öyküsünü anlatır.

Yazar, eserlerinde Türkmenleri ve Kerkük şehrini anlatmayı tercih ettiğinden, genellikle başlıklarını da buna uygun olarak seçmiştir. Kerkük tarihini anlattığı bu romanda, uzun yıllar rejimlerin ve işgalcilerin şehirde yaratıkları tahribatları ve pek çok

Türkmen'in yaşamış olduğu 1950'li yıllardan sonraki hüzünlü dönemi yazmak ve dünyaya duyurmak istemiştir. Ülkede sonu gelmeyen savaş, yıpranan insan psikolojisini sembolize eder. Eser, yazarın doğup büyüdüğü Kerkük şehrine seslenişidir.

Ülkenin siyasî karışıklık yaşadığı dönemde Türkiye'nin Türkmenlerin yanında olmaması Beyatlı'nın, sitem ettiği bir başka konudur. Eserlerini Türkmen halkını anlatma ve tanıtmaya teması üzerine yazmış olan yazar, milliyetçiliğin içerdiği niteliksel vasıflara, Türkmenlerin dünyasındaki yerine dikkat çeker. Çok sevdiği Kerkük'e minnet duygusunu bu şekilde gösteren Beyatlı, şehrine duyduğu özlemi aktarması ve duygularını ifade etmesi bakımından etkileyicidir. Yazar için bir başka ülkede yaşıyor olması, o çok sevdiği Kerkük şehrinin unutulmasına neden olmamıştır.

3.1.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanda zaman, mekân ve olay örgüsüyle birlikte en önemli unsurdur. Öyküde *“okuyucuya kimin gözünden, kimin ağzından ulaştığı sorusuyla ilgili bir kavram”* (Aytür, 2009: 19) olan bakış açısı romanın kimin gözüyle ne şekilde anlatıldığını ortaya koyar. Romanı oluşturan yapı unsurları, bakış açısı ile düzenlenip esere estetik değer kazandırır.

Roman, kahraman-anlatıcı bakış açısı ile kaleme alınır. Başkişi Cemal, roman boyunca olayları kendi gözüyle yansıtır. Romanın *“Çocukken hep aynı şeyi yapardım, ‘Şey’ diyorum! Çünkü ona bir ad bulamamıştım.”* (Beyatlı, 2013: 9) şeklindeki giriş cümlesinden itibaren başkişi Cemal, 1. Tekil şahsın ağzından olayları anlatır. Eserin başından sonuna kadar Cemal, kendi iç dünyasını ve Ayfer'e Kerkük şehrinin anlatmasını öznel yaparak okuyucuya sunar.

Kahraman-anlatıcı yöntemiyle yazılan romanlarda, olay örgüsü romanı anlatan 1. Tekil şahsın etrafında şekillenir. *“Metinde nakledilen her şey onun duyu organları ile idrâk ettiği ve değerlendirdiği tarzda karşımıza çıkar. Yani ‘kahraman-anlatıcı’ itibarı âleme ait her türlü görünüşü dışa aksettirmede aracı durumundadır.”* (Aktaş, 1991: 100) Bu nedenle Cemal'in Ayfer'e şehirde yaşanan olayların anlatması, okuyucuya Cemal'in değerler dizgesinin doğruları ve yanlışları çerçevesinde yansır.

“Kerkük’te doğan insanın, doğasını ve doğallığını arayan olmadı. Gazeteciler doğallığın dışındaki kareleri görüntülemek için yarışa girmişlerdi Kerkük’te. Yeşil bitkilerden ziyade yeşilin üzerindeki kan rengini görüntülemeye gelmişlerdi. Göğün maviliğinden öte göğü kaplayan barutu, duman bulutlarını fotoğraf makinelerinin hafızasına kaydetmeye gelmişlerdi.” (Beyatlı, 2013: 15-16)

Kerkük’ün tarihini kendi kültürel değer yargılarından hareketle değerlendiren/gözlemleyen kahraman; iç dünyasında ise kişisel özelliklerini, hayallerini, korkularını, ihtiraslarını açığa vurur. Kahraman anlatıcı konumundaki Cemal’in anlatımı kendi duygu ve düşünceleriyle sınırlıdır. Kahraman anlatıcı, birinci tekil şahıs kipiyle konuşur. *“Özür dilerim,” dedim bir daha. Duymadığımı sanmıştım, yine cevap vermedi.*” (Beyatlı, 2013: 16) sözleri kahraman anlatıcının konumuna gönderme yapar. Kendi deneyimleri doğrultusunda bilgi veren kahraman anlatıcı, zamanın nesnelliğinden soyutlanıp ferdi boyut kazandığına işaret eder; bu bir bakıma dünyayı kendinde deneyimlediğini gösterir. Hislerini, duygularını öznel bir bakış açısıyla yansıtan kahraman/ben anlatıcı, diğer anlatı kişilerinin yaşam süreçlerini sınırlı bakış açısıyla belirtir.

Romanın genelinde, anlatma ve diyalog tekniklerini kullanan anlatıcı, yer yer montaj ve iç monolog yöntemine de başvurmuştur. Eser, birinci tekil şahıs anlatıcı tarafından aktarıldığı için, iç monolog yöntemine de sıkça başvurulur. Başkişinin iç dünyasında kendisi ile konuşması bu sayede okuyucuya aktarılır: *“Dur, dedim kendi kendime, o kız senin misafirin! Olmaz!..”* (Beyatlı, 2013: 89) Olaylar, kahraman anlatıcının çevresinde gelişip şekil kazanır. Bu nedenle okur, olayları ve kişileri Cemal’in gözüyle tanıma ve değerlendirme imkânı bulur. Cemal’in duygularını, düşüncelerini, kendi iç dünyasında yaşadıklarını, olayları değerlendiriş tarzını hep kahraman- anlatıcı bakış açısı sayesinde öğreniriz.

Kemal Beyatlı, belirli bir tarihte yaşanan olayları anlattığı romanda sıkça geriye dönüş tekniği kullanarak başkişi Cemal’in çocukluk ve gençlik yılları hakkında okuru bilgilendirir. *“Roman ve hikâye gibi anlatı eserlerinde gerek kurgusal yapının oluşturulması gerekse kahramanların tanıtılmasında geriye dönüş tekniğinin önemi büyüktür. Anlatıda yer alan her unsurun bir geçmişi vardır. Yazar, bu unsurları kuvveden file yükseltebilmek, bir bakıma onlara can katabilmek için geriye dönüş tekniğini kullanır”* (Tekin, 2014: 254)

Beyatlı, *Kerkük Seni Yazdım* romanında okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır. Özellikle eserin hatıra defteri, günlük, mektup tarzında kaleme alınması, bu etkiyi daha çok güçlendirir. Bu anlatıcı türünü kullanmanın bazı dezavantajları/sıkıntıları vardır. Bu sıkıntıların başında bakış açısındaki sınırlılık gelir. Böyle bir anlatıcıyı tercih etmiş olan yazar, eserinin kurgu dünyasını çok büyük ölçüde tek bir kişinin yaşadıkları, bildikleri, gördükleri, yorumları ile sınırlandırmış olur. Türkiye’den gelen bir bayan gazetecinin Irak’taki savaş muhabirliğini ve gazeteciye rehberlik eden Cemal’in duygu ve düşüncelerinden olup bitenleri öğrenmemizi sağlar.

Cemal, babasının ortağı Hüseyin Amcayı görmek üzere Baba Gürgür oteline gider. Yolda çocukluk hatıralarından talan edilmiş elektrik direğine gözü çarpar. Sağlam olan elektrik direğinin nasıl bu hâle geldiğini düşünür. Peşmergelerin Amerikan güçleri ile birlik olup şehrin her tarafını tahrip ve talan ettikleri gibi elektrik direğini de talan etmişlerdir. Elektrik direği ile ilgili anılarını anlatan Cemal geçmiş yıllarını hatırlar “ *Her sabah evden çıkıp okula gittiğimde sokağımızın başındaki elektrik direğine sağ elimi dolar etrafında dönerdim. Bazen okul çantamın askısını sol elimle tutup sağ elimi de direğe dolar ve dönmeye başlardım. Döndükçe geniş bir daire çizerdim. Çizdiğim dairenin daha geniş olması için çantanın askılı kısmının ortasından bir yerden parmağımın ucuyla tutmaya çalışırdım. Çanta daha fazla havada savrulurdu. Döndükçe de geniş dairenin çemberini çizmiş olurdum. Hızlı döndükçe dünya gözümde hızla dönüverirdi. Göğün maviliği, bulutların beyazlığı, griliği hepsi birbirine karışırdı. Evlerin duvarları, yoldan geçenler, sokağımız ve her şey bir kazanda kaynayan çorbaya dönüverirdi o an.*” (Beyatlı, 2013: 9-10)

Geriye dönüşle çocukluğunu hatırlayan ben anlatıcı, geçmişine ait detayları yeniden görüp birtakım çıkarsamalar ve değerlendirmeler yapar. Çocukluğunda kendisinde iz bırakmış olan elektrik direğini “*böyle görmem beni üzdü, bir ara direğin yanında durup başımı yukarıya kaldırıp; lambadan şapkadan mahrum kalan tepesine bakakaldım. Yoldan gelen gidenlere baktım. Kimse oralı değildi. Yıllara inat çınar ağacı gibi duran direğin başına neler geldiği bakımsız halinden anlaşılıyordu. Daha kötüsü direğin yerden bir-bir buçuk metre yüksekliğinde olan bir noktaya bir kamyonun*

çarpması ve onda bıraktığı büyük büküm direği biraz kavisleştirmiş idi.” (Beyatlı, 2013: 12) sözleriyle tanımlar.

Türkmenlerin eski rejim olan Baas rejiminden gördüğü zulüm ve haksızlıkları Peşmergelerin Amerikan güçleri ile el ele verip devam ettirdiğini kendi ifadeleriyle sunan ben anlatıcı, şimdideki durumun bir farkı olmadığını ve şehirde siyasî anlamda hiçbir ilerleme kaydedilmediğini ifade eder. Kerkük’te yaşamını anlatırken dönemin siyasî meselelerine ve değişen rejime karşı bakış açısına da değinen ben anlatıcının görme ve bilme alanı kendisiyle sınırlıdır. *“Anlatıcı üzerinde yoğunlaşan anlatılarda hikâye, anlatıcının yorum ve açıklamaları güdümünde verilir. Bu durumun realiteyi yansıtmaya açısından oluşturduğu sınırlılık, realistler tarafından görülerek tiyatrodan ödünçlenen gösterme yöntemi romana uyarlanır.”* (Dalar, 2015: 500)

Kemal Beyatlı eserlerinde, diyalog tekniğini farklı amaçlarla kullanılır. Bu amaçlardan biri, karakteri metnin içinde tanıtmaktır. Böylece, karakter blok olarak anlatılmaz; okurun karakter hakkında bilmesi gerekenler, yeri ve zamanı geldikçe diyaloglar aracılığıyla verilir. Karakter, bazen kendi kurduğu diyalogla kendini anlatır; bazen de başka bir karakter ile kurulan diyalog sayesinde daha net olarak anlatılır.

Kahraman/ben anlatıcı, Kerkük’te Türkmenlerin nasıl yok sayılmaya ve görmezden gelinmeye çalışıldıklarını gazeteci Ayfer’e diyalog tekniğini kullanarak aktarır. Ben anlatıcı, şehri keşfetmek amaçlı dışarı çıkışlarında bile saldırı veya kötü muameleye uğradıklarını belirtir. Kahraman anlatıcı, Ayfer ve Kerkük Tapu Dairesi’nde kıdemli mühendis olan Cahit Bey ile babasından kalan arsanın yerini görmek amaçlı gitmişlerdir. Şehre yeni gelen Kürtlerin sahibini görmezden gelerek arsa gibi yerlere ev inşa etmeye başlamışlardır. Kahraman anlatıcının babasından kalan arsaya Kürtlerin el koyduklarını öğrenirler. Ayfer’in sorusu üzerine aralarında geçen konuşma diyalog tekniğiyle verilir:

“1948 İnsan Hakları Beyannamesindeki maddeleri hatırladım. Yüzümdeki belirtilen hafif bir tebessüme Ayfer Hanım:

“Hayırdır, ne düşünüyorsun? Bu gülümsemede ne?”

İnsan hakları beyannamesini hatırladım. Ne için hazırlanıp yazıldığını düşündüm.”

“Bunları şikâyet etmek lazım,” diyor Cahit Bey.

“Mutlaka Kerkük valiliğine gidip şikâyet etmeniz gerekir.”

“Bunları yazacak mısın? Soruyorum Ayfer’e.

“Elbette,” dedi. “Bu benim işim.”

“Mutlaka valiliğe gidip şikâyette bulunman gerekir” Israr ediyordu Cahit Bey. Ayfer Hanım:

“Doğru, bu konuda susmak olmaz. Göz göre göre insanın malına tecavüzdür bu.”
(Beyatlı, 2013: 97-98)

Yazar, karakteri aydınlatmak için oluşturduğu diyalogları, zaman zaman bir geriye dönüş eşliğiyle vererek, karakterin şimdideki davranışlarının nedeni geçmişte yaşadıklarıyla açıklamış olur. Kemal Beyatlı'nın diyalog oluşturma amaçlarından diğeri, eserlerinde savunduğu tezleri vermektir.

Bir yansıtıcı karakter seçer ve ileri sürdüğü savları, romanın ritmik havasını bozmamaya gayret ederek, diyaloglar arasına sıkıştırır. Böylece anlatı, fikir sentezleyen yapısına rağmen ağır ve zor okunur olmaktan kurtulur ve daha akıcı hâle gelir. Bunun sonucunda da diyaloglar, dramatik aksiyonu destekler.

3.1.4. Olay Örgüsü

Kerkük Seni Yazdım romanı on dört bölümden meydana gelir. Bölümler rakamlarla ayrılır ve ayrıyeten başlıklandırılmaz. Karakterleri müşterek bir zaman ve mekânda buluşturan bu bölümlerde gerilim ve heyecan üst düzeyde tutulur. Romanda aksiyon ilk bölümlerde okuyucuya olayı tanıtmakla başladığından düşüktür, daha sonraki bölümlerde aksiyon daha da artar.

1.Bölüm: Başkarakter Cemal'in çocukluk hatıralarını, evlerinin bulunduğu sokağın girişinde bulunan kendisinde iz bırakmış elektrik direğini anlatması, babasının

arsa ortağı Hüseyin Amca'yı arsanın akıbetini öğrenmek için Gürgür Baba oteline gitmesi, Irak'ın Amerika tarafından ikinci kez işgal edilmesinin ardından dünyanın farklı ülkelerinden gazetecilerin Kerkük'e gelmesi, Cemal'in Türkiye'den gelen bayan gazeteci Ayfer ile tanışması, Kerkük'ü, Kerkük halkını ve Saddam'ın düşüşü ve Amerikan güçlerinin Peşmergeler ile birlikte Kerkük'ü işgal etmenlerinden sonraki süreci aktarılması, Kerkük'teki Türkmenlere yönelik yapılan zulüm ve eziyeti anlatması, Ayfer'in Cemal'den kendisine şehirde araştırma yapmak için rehberlik yapmasını istemesi.

2.Bölüm: Cemal ile Ayfer'in Kerkük sokaklarını tespitte çıkması, Peşmergelerin karargâh olarak kullandıkları binayı fotoğraflarken ellerinde kalaşnikof olan kişilerin fotoğraf makinesinin filmini alması, mezethane 'de (bitpazarında) eski rejimin uydu kullanımı yasağının ardından yollarda değişik markalarda uydu cihazları ve çanakların satılmaya başlanması, şehrin rejim değişikliğine uğraması, şehir halkının şehre yerleşen işportacılardan duyduğu rahatsızlığı dile getirmesi, seksenler senesinde Türkmen iş adamlarının iş yerlerinin yağmalanması.

3.Bölüm: Cemal'in annesine Ayfer'den bahsetmesi, Cemal'in, Türkiye'ye iltica ettikten sonra babasına duyduğu özlemi onu anlatarak dile getirmesi, Türkiye'de oturma izni olmadığı için Türk polisi tarafından sınır dışı edilmesinin haberi babasını çok üzmesi, Erbil şehrinde Türkiye'nin casusu olduğu suçlamasıyla tutuklanması, hem Saddam hem de Kürtler tarafından uygulanan zulümün vurgulanması, Cemal Erbil'deyken babasının vefat etmesi, Türk ordusunun Kerkük'e Türkmenleri kurtarmak üzere geleceğinin söylenmesi, TBMM'den gelen "hayır" yanıtından sonra Cemal'in duyduğu üzüntüyü anlatması, zorluklarla Kerkük'e dönmesi, Korya pazarına gitmesi, orada mahallenin kızı Sümbül'ü yıllar önce gördüğünü anımsaması, Hüseyin Amca'nın hastalanmış olduğunu öğrenmesi, kitapçıdan adresini alıp onu görmeye gitmesi.

4.Bölüm: Cemal'in annesinden Sümbül'ün evlendiğini öğrenmesi, evlendikten üç ay sonra Sümbül'ün kocasının ölmesi, Sümbül'ün yalnızlaşması.

5.Bölüm: Arapların Saddam tarafından Kerkük'e yerleştirilmesi, Kerkük'ü Araplaştırma politikasında yerel halka yapılan zulmün aktarılması, Irak'ın güneyinden getirilen Araplardan İmara'lı Kâzım'ın Sümbül'e aşık olması, Sümbül tarafından

defalarca reddedilmesi, Kâzım'ın babası Hüseyin'in Necip Bey'e kızını Kâzım'a vermesi için baskılar uygulaması, Sümbül'ün fedakârlık yaparak babasını tehditlerden kurutmak için Kâzım ile evlenmeyi kabul etmesi, Sümbül Kâzım'dan bir kız çocuğu dünyaya getirmesi, kız çocuğu dünyaya getirdiği için Sümbül'e Kâzım'ın ailesi tarafından alçak gözle bakılması, Kâzım'ın hastalanıp vefat etmesi, Sümbül'ün çocuğuyla baba evine geri dönmesi, kızının yaşadıklarına dayanamayan Necip Bey'in hastalanıp vefat etmesi.

6.Bölüm: Türkmenlerin vatan ve toprak sevgisine, Kürtlerin ise Amerika ve Rusya'dan destek alıp Kerkük ve Türkmenler üzerinde yürüttükleri adaletsiz siyasete vurgu yapılması, Ayfer'in Cemal'e Türkmen toplumun ne sebeple savaşmadığıyla ilgili sorular sorması, Ayfer'in akşam vakti araştırma yapmak için dışarı çıkması, bir grup şalvarlı Kürtler tarafından darp edilmesi, Ayfer'in hâline acıyıp ona sevgi gösteren Cemal'in, Ayfer'in kendisine güven duyduğunu hissetmesi.

7.Bölüm: 10 Nisan 2003 tarihinde Peşmergelerin Kerkük'e saldırması, Kerkük nüfus müdürlüğü ile Tapu Müdürlüğündeki belgelerin yakılması, göçmen Kürt ailelerinin Kerkük'e yerleşmesi, Amerika'nın Saddam'ı çökertmek için birlikte Irak'ı çökertme planını uygulaması, Cemal'in babasından miras kalan arsayı Kürt ailenin gasp etmesi.

8.Bölüm: Cemal ile Ayfer'in Kerkük valiliğine röportaj bahanesiyle gasp olayını şikâyet etmesi, müdürün bu durumu umursamaması, Saddam'ın düşüşünden sonra Peşmergelerin silah depolarına saldırarak aldıkları silahları ve mermileri kaldırımların üzerinde çarşıda satması, Büyük Pazarın devamında gelen Büyük Kayseri Pazarının değişik mimarisinden bahsedilmesi.

9.Bölüm: Baas rejimi zamanı Saddam'ın suçsuz insanları kurşuna dizip gömülmesinden haberdar olan görgü tanığı olan köy halkının yıllar sonra Amerikan güçlerine ihbarda bulunması, Sabah Günyeci'nin toplu mezarda cesedine ulaşılması, Günyeci'nin Kerkük'te gömülmesi, 2000 yılında Dışişleri Bakanı Tarık Aziz hakkında Suriyeli gazeteci Hamide Nara tarafından hazırlanmış Bir Kişi ve Bir Dava kitabının yayınlamasına dikkat çekilmesi, Avukat Ata Terzibaşı'nın hazırlamış olduğu on üç ciltlik Kerkük Şairleri Ansiklopedisi şehirde Türkmenlerin sayılarının yoğun olduğunun en çarpıcı örneği olduğunun belirtilmesi, Ayfer'in, Cemal'in anlattığı olaylara tepki vermesi.

10.Bölüm: Barzani Peşmergeleri ile Talabani Peşmergeleri arasında geçen Kerkük'e hâkimiyet kurma rekabeti, Cemal'in Tisin bölgesinde ve halkının başlarından geçen trajik olayları Ayfer ile paylaşması.

11.Bölüm: Tuzhurmatu'da İmam Musa Ali Türbesi'ni şehirde kargaşa yaratma amaçlı tahrip edilmesi, Peşmergeleri protesto eden bölge halkına yine Peşmergeler tarafından ateş açılması, ABD'li askerlerin Tuzhurmatu yolunu kesmesi, Cemal ile Ayfer'in bölgeye araştırma yapmak amaçlı gitmesi.

12.Bölüm: Cemal'in gece boyu uyurken kabuslar görmesi, Tuzhurmatu'da yaşanan saldırının ardından şehit düşen Türkmen gençleri için yürüyen kalabalığın isyan etmesi, kalabalığa Kürt Peşmergeleri tarafından zalimce ateş açılması, saldırıda şehit ve yaralıların olması.

13.Bölüm: Ayfer'in Cemal'i Kerkük şehri ile özdeşleştirdiğini söylemesi, Ayfer, Türkmenlerin Kerkük şehrine karşı özel bir sevgi ve bağlılıklarının olduğunu gözlemlediğini anlatması, tarihî Kerkük kalesinde yaşayan Türkmenlerin evlerinden çıkartılması, yaşadıkları yerlerin gözleri önünde yakılması, Türkmenlerin büyük zararlara uğratılma eylemleri, Kerkük Sanat ve Folklor Evi'ne yapılan saldırının anlatılması, Kürtlerin adaletsiz eylemlerinin anlatılması.

14.Bölüm: Kerkük Korya Pazarı'nın esnafından bahsedilmesi, Seyit Baba karakterinin tanıtılması, Seyit Baba'nın askerlik anılarını pazarda esnaf halkına anlatması, Ayfer'in Cemal'e veda etmeden otelden habersizce ayrılması, Cemal'in Ayfer için getirdiği Külçe tatlısını resepsiyon görevlisine vermesi.

3.1.5. Zaman

Kerkük Seni Yazdım romanında yazar, roman unsurlarından biri olan zamana, karakterler ve olay örgüsü kadar özen gösterir. Çoğu kez tam bir zaman ifadesi kullanır. “*Mart 1991 ve Nisan 2003'te Kürt Peşmergeleri Kerkük'e saldırırken yaptıkları ilk iş; Kerkük tapu daireleri ile nüfus müdürlüğünü yakmaları gözümün önüne geliyor.*” (Beyatlı, 2013: 97) şeklinde net tarihler verir. Olaylar geriye dönüşler (flashback tekniğiyle) anlatılır. Yazar, eserin kurgusunu kimi yerde zamanda geriye dönüşleriyle sonra da tekrar şimdiye dönen bir yapıda yapmıştır.

“1968 in Temmuz idi. Üç gün sokağa çıkma yasağı ilan edilmişti. Baas partisi askeri ihtilalle yönetimi ele geçirmişti.” (Beyatlı, 2013: 41)

“10 Nisan 2003 Saddam devri kapanmanın ilk günüydü” (Beyatlı, 2013: 57)

“14 Temmuz 1959 da yaptıkları aklıma geliyor. İçim içimi yiyordu... 14 Temmuz da yaptıkları cinayetler gözümün önünden film şeridi gibi geldi geçiyor.” (Beyatlı, 2013: 59)

Romanda yer alan vaka birimlerinin başlangıç zamanını tarihsel perspektif içinde 1963- 2003 yılları arası olarak düşünebiliriz. 2003 senesi, Kerkük’te Saddam döneminin bittiği zamana işaret eder; Cemal, Kerkük’e döndüğünde 47-48 yaşındadır. 2003’te hareketlilik kazanan olaylar, aynı yıl içerisinde Ayfer karakterinin Türkiye’ye geri döndüğü zamanda sona erer: *“Aradan onca yıl geçti, yedi sekiz yaşlarından bu güne kadar aradan kırk yıl civarında zaman geçmesine rağmen hâlâ o elektrik direği yerinde duruyor.”* (Beyatlı, 2013: 11)

Tarihî roman olan Kerkük Seni Yazdım romanında yaşananları anmak ve okuyucuya daha geniş bilgiler aktarmak amaçlı geri dönüşler vardır. *“Aradan onca yıl geçti, yedi sekiz yaşlarından bu güne kadar aradan kırk yıl civarında zaman geçmesine rağmen hâlâ o elektrik direği yerinde duruyor. Duruyor, ama tepesinde lamba yok. Şapka bile yok. İki ucu yanlara sarkan kablolardan başka bir şey görünmüyor bugün. Kabloların uçları parlıyordu. Şapkanın direğe tutturulduğu yerin vidaları temiz görünüyordu. Belli ki bu direğin tepesindeki şapkalı lamba yeni sökülmüş! Birileri tarafından acımasızca sökülmüş.”* (Beyatlı, 2013: 11)

Başkişi Cemal ve Ayfer’in Gürgür Bana otelinde karşılaşmalarıyla başlayan öykü zamanı net bir tarih ile belirtilmese de *“Saddam’ın düşüşüyle birlikte dünya medyası tarafından akına uğramıştı Kerkük”* (Beyatlı, 2013: 13) ifadesiyle 2003 yılının Nisan ayına işaret edilir. Öykü zamanı başladığında Cemal 47-48 yaşındadır. Öykü zamanını, metin içinde yer yer verilen zaman unsurlarından takip etmek mümkündür.

Roman, Cemal karakterinin çocukluk dönemine dair anılarını anlatmasıyla başlar. 2003 senesinde 47-48 yaşlarında olan Cemal, 40 yıl öncesini çocukluk yıllarını hatırlayarak anlatır. Aradan geçen kırk yıllık süre geri dönüş tekniği aracılığıyla

yansıtıldığı için, zaman akronik bir yapıya sahiptir. Genellikle romanda yapılan geri dönüşler, başkişi Cemal'in geçmişini yansıtan bir nitelik taşır.

Yazar, Cemal'in çocuk yaşta olduğu döneme özellikle değinerek değişen rejimlerle birlikte, şehrin içinde bulunduğu durumu açıklar. Gençlik dönemi; yaş olarak net belirtilmemiş olmasına rağmen yirmi yaşlarıyla vurgulanır; Cemal'in yirmili yaşlarda Kerkük'ten kaçıp İstanbul'a göç etmesinin temelinde Baas rejimi adamları tarafından sebepsiz yere arkadaşı Yavuz'un tutuklanması yatar. *“Baas rejimi döneminde bir kişinin tutuklanması ile ölümü aynı anlama gelirdi. Servet'in ölüm haberi ile Yavuz'un tutuklanması terazinin aynı kefesinde idi. Aynı kefe acının getireceği yükü ölçüyordu.”* (Beyatlı, 2013: 24)

Emniyet güçleri tarafından yakalanıp gözaltına alınan Türkmen gençleri ve ailelerine korku dolu günler yaşatılır. Sebebini bilmedikleri hâlde alıkoyulan gençler, şiddet ve işkencelere maruz kalır. Kerkük'teki Türkmenlere yapılan bu saldırılar anlamsız ve korkutucudur. Uzun bir süre devam eden bu tip olaylar nedeniyle başkişinin annesi *“”Git oğlum, buralarda kalma, seni de yakalayıp ipe asarlar. Babanı ben razı ederim. Senin bir nefesin kalsın, o bana yeter oğlum,” deyip duruyordu annem.”* der. (Beyatlı, 2013: 26)

Başkişi Cemal'in gençlik yılları ayrıntılı bir şekilde anlatılmaz. Zamanı nesnel boyutundan çıkarıp bireysel özelliğe taşıyan yazar, başkişisinin ülkede yaşanan olaylar nedeniyle hayatındaki önemli tarihleri net bir şekilde verir: *“Uzun yıllar oldu Hüseyin Amca'yı görmeyeli. Ben Kerkük'ten çikalı neredeyse sekiz yıl olmuştu. 1995'in yazı, tam Temmuz ayı idi. Kavurucu sıcağa aldırمامıştım. Arkadaşım Yavuz'u yakaladıkları günün üzerinden beş buçuk ay geçmişti.”* (Beyatlı, 2013: 19)

Yazar, zamanı Cemal'in çocukluğundan başlayarak Ayfer ile tanışması ve ülkede yaşanan olayların üzerinden verir. Yazar, özellikle Kerkük tarihinde yaşanan olaylardan bahsederken; tanıklık ettiği havadisleri anlatmak için geçmişe sıkça döner:

“Burada Kürt grupların bir kısmı talimatları almak için toplanır ve dağılır. “Bir kısmı mi dediniz?” “Evet, bir kısmı! Çünkü 10 Nisan 2003 de silahlı üç grup Kerkük'e saldırdı. Biri uçaklarla. Uydular uçaklara yol gösterdi, onlar Amerikan askerleri idi.

Diğer iki grup Kürt grupları idi. Bir kısmı Süleymaniye'den Talabani Peşmergeleri, diğerleri de Erbil yönünden geldiler. Onlar da Barzani'nin Peşmergeleri idi.”” (Beyatlı, 2013: 39)

Zamanın akronik bir özellik taşıması, gerek Cemal'in geçmişine dair bilgilerin öğrenilmesine ve gerekse bu yolla onu tanıma fırsatının doğmasına olanak sağlar. Roman boyunca bu tür geriye dönüşlerin olması, roman zamanının da genişletilmesini sağlar. Vaka zamanını genişleterek aktaran yazar, kısa bir zaman dilimi geriye dönüşler yaparak şehrin bazı acı olayları hakkında çok önemli bilgiler aktarır.

Kerkük Seni Yazdım romanında zaman, ülkenin bir dönemine hâkim olan siyaseti yansıtabilecek şekilde kurgulanır. Türkmenler, başlarına gelenlerin şaşkınlığı, üzüntüsü ve ümitsizliği içinde, yaşamlarına her türlü saldırı ve zorbalıklara rağmen devam ederler. Buhran dolu yıllar geçiren Türkmenler için 2003 senesi eski rejimden çıkıp yeni rejime bağlı olmak demek; *“2003 ün ortalarındayız. 1991 de yapılan halk ayaklanmasından bu güne dek aradan on iki yıl geçti... Kerkük, Nero'nun yaktığı Roma'dan beter bir durumdaydı! Savaşın terk ettiği bir şehre bürünmüştü Kerkük.”* (Beyatlı, 2013: 49) 2003 senesinden sonra, savaşın şehirde yarattığı kargaşa ve tahribatları ifade eder. Bununla birlikte, romanda zaman takibi olaylar üzerinden yapılır.

Zamansal akış içinde 1991 yılını hatırlama tekniği ile şimdiye taşıma, kurmaca metnin içeriğine genişlik ve derinlik kazandırmakla beraber anlatma zamanına bilgi aktarır. Öyküleme zamanında anlam kazanan zamansal belirteç, iki kere aynı saldırıya maruz bırakılan Türkmenlerin varlığını kanıtlayan belgelerin yakıldığı yıla işaret eder. Cemal ve Ayfer'in diyaloglarından öğrendiklerimiz ve on iki yıllık bir geri dönüşün yaşanmasına imkân tanır: *“10 Nisan 2003 ta Kerkük'e saldırılarında Kerkük Nüfus Müdürlüğü ile Tapu Müdürlüğündeki belgeleri yakmışlardı. Aynı senaryo Mart 1991 de yaşandı.”* (Beyatlı, 2013: 93)

Kurmaca metinde akronik ilerleyen zamanın içinde hatırlanarak anlatılan önemli yaşanmışlıklar, Türkmenlerin hayatında acı günler diye geçer. Eserde, Türkmen halkı için önemli tarihlere yer verilmesinin nedeninin, dramatik aksiyonda yer alan temel izlekleri desteklemek olduğu söylenilebilir. Zamansal çizelgede 2003 yılı kısa süreli anlatılsa da olayların başlangıcına işaret ettiği ve Türkmen toplumunun geçmişinde acı kayıplara

neden olduğu için önemlidir. Bu zaman üzerinde durulmasa da yazarın özetleme şeklinde vurguları, olayların bütünlük içinde sunmasını sağlar.

3.1.6. Mekân

3.1.6.1. Çevresel Mekânlar

Mekân, yaşama can verir, romandaki karakterlerin çoğu zaman iç dünyalarını yansıtır ve yaşam biçimini özetler. “Çevresel mekânlar, anlatılarda sıklıkla kullanılır ve olay örgüsüne göre paralel bir seyir izler. Bu mekânlarda karakterlerin ruhsal gelişimi ve onların mekânla olan içsel alışverişi görülmez.” (Sevim, 2016 :80) Kerkük Seni Yazdım romanı olay ağırlıklı bir roman olduğu için özellikle Cemal ve Ayfer’in buluşmalarında yer verilen mekânlar, çevresel mekân olarak karşımıza çıkar.

Korkmaz bu konuda; “*Taaşuk-ı Talat ve Fitnat, İntibah(Següzeşt-i Ali Bey), Sergüzeşt veya Nemide adlı romanlarda, asıl belirleyici unsur olaydır. Mekân ve karakter gelişimi ikinci plandadır ve bir dekor işlevinden çok fazla öteye gitmez. Karakterler bu mekânlarda gezintiye çıkarlar, karşılaşurlar oturup konuşurlar veya ayrılırlar ama onların mekâna yansıyan yüzünü okuyucu pek görmez.*” (Korkmaz, 2007: 403) açıklamasını yapar. Çevresel mekânların, olay zincirinin devamını sağlayan ve de romandaki özellikle de norm karakterlerin yer aldığı bir yer olarak, üzerine düşen görevi yerine getirdiğini vurgular.

Eser, mekân açısından çok geniş ve zengin bir romandır. Irak’ın kuzeyinde yer alan Türkmen şehri Kerkük başta olmak üzere bazı Türkmen bölgelerini de tanıtır. Vakanın geçtiği birçok mekân vardır. Olaylar çeşitli mekânlarda geçer. Roman, Cemal’in Molla Ahmet Molla Hekim camisine çıkan sokağın birleştiği yeri aydınlatan elektrik direği ile anılarını anlatarak başlar. Eserde mekân tasvirlerine fazlaca yer vermeyen yazar, daha çok olay ve kişilerin duygularını okuyucuya aktarır.

Kerkük Seni Yazdım romanında asıl mekân Kerkük’tür. Yazarın birçok eserleri, Kerkük şehri ve halkını anlattığından çoğu zaman Kerkük asıl mekân olarak geçer. Gürgür Baba oteli, Ayfer’in ve birçok gazetecinin kaldığı oteldir. İsmi Kerkük’te

başlangıcı bilinmeyen, tükenmez ateşin adına konmuştur. Romanda çevresel mekân olarak tanımlanabilecek en önemli yerin Gürgür Baba oteli olduğu görülür.

“Otelin kaç yıldızla sahip olduğunu bilmiyorum. Ama yine de rejim tarafından terk edilmiş bir şehirde böyle bir otelin bulunması, bir bakıma nimet sayılırdı. Gerçi yabancıları hayrete düşürüyordu otelin hali! Tam anlamıyla alışılmış bir otel görüntüsü vermiyordu. Bina birkaç kattan oluşup, her katta odaları yan yana, odalarda yatak falan olsa da, hizmet açısından kendi kendine hizmet et mantığına benzer bir şekilde çalışıyordu bu otel. Çünkü gerçek anlamda merkezi otorite; şehri geri bırakılma planı içine sürüklemişti! Onlara inat yaşamını devam ettirmeye inanmıştı halk bu şehirde.”

(Beyatlı, 2013: 14)

Başkişi Cemal, Gürgür Baba oteline babasının ortağını görmek için gider, orada Ayfer ile tanışmasının ardından, mekân genişlemeye başlar. Kendisine rehberlik teklifinde bulunan Türk gazeteciyle Kerkük’ün birçok yerlerini dolaşan Cemal, Ayfer ile aynı gün içerisinde birçok yere giderler. Çarşı-pazar, müdürlükler ve tarihî yerlere giderek romanda Kerkük’ün önemli mekânlarını Ayfer’e tanıtır. Romanda mekân çok önemli bir yer tutar. Yazar, şehri yansıtmak için özel mekânlar seçmiştir. *“Yaşam seviyesi, binaların yapısı, insanların yüzlerindeki üzüntü, mimiklerinden fıskıran umutsuzluk Kerkük halkının görüntüsü... Yabancıları hayrete düşürse de gerektiğinden ziyade – tam şehir denecek bir anlam ifadesi verememesine rağmen – herkesin ilgi odağı oluyordu!”*

(Beyatlı, 2013: 14)

Kerkük Seni Yazdım romanında çevresel mekânlar arasında Kerkük, merkezî bir konumdayken; roman diğer mekânlarla daha geniş bir coğrafyaya açılır. Kerkük ve Baba Gürgür oteli dışındaki mekânlar sadece fiziksel olarak barınılan ve arka fonu oluşturan yerlerdir. Kerkük, çevresel alanda dönemin siyasî, sosyal ve ahlâkî bozulmuşluğunu yansıtan iğreti görüntüler nakleder. Anlatılan tarihî olay, dönem ve toplumsal yapı, geniş bir coğrafyaya ihtiyaç duyar.

Romanda çevresel mekân olarak Türkiye, Irak, İran, Rusya, Afganistan, Amerika, Avrupa ve İsrail, gibi ülkelerin isimleri geçer. Başkişi Cemal, Ayfer’e şehri gezdirdiği günler içerisinde Korya Pazarı, Büyük Pazar, Atlas caddesi, Ahmetağa meydanı, Bağdat yolu, Bir Haziran, İskân, Rahimava, Şorca, Bir Azar, Bezirgan pazarı, Büyük Kayseri, O

Yaka, Sarıkâhya mahallesi, Cumhuriyet caddesi, Hamzeliler, Tisin, Gâvur Bağı, Eski Tisin, Telafer, Tuzhurmatu, Tazehurmatu, Bağdat, İstanbul, Süleymaniye, Erbil, İmara, Musul, Emirli ve Dakuk gibi yerleri bazılarını götürerek bazılarını da sohbet esnasında da anlatır. Kimi yerlerde Cemal ve Ayfer şehir hakkında durum tespiti yapar ve bu yerler ile ilgili önemli bilgiler verilir.

Beyatlı, romanda hiçbir fizikî mekânın tasvirine yer vermez. Mekânları isimleriyle tanıtmaktan yana olan yazar, daha çok olay ve kişilerin duygularını okuyucuya aktarma konusuna odaklanır. Romanın sonlarına doğru Ayfer'in Kerkük ile ilgili düşüncelerini Cemal ile yaptığı diyalog sırasında öğreniyoruz: *“”Kerkük’ü görmeyenler muazzam bir şehir olduğunu sanarlar,” dedi. “İnsanlar Kerkük’ü duyunca Babil kuleleri, Firavun ‘un yapmış olduğu piramitler vs. büyüleyici ve muhteşem şehirler aklına gelir. Oysa gayet basit ve sade bir şehir olduğunu görüyorum. Ama bunun yanında sizler yani Türkmenlerin bu şehre müthiş bir sevgi bir bağlılıkları var. Başka bir millette görülmesi mümkün olmayabilir.”* (Beyatlı, 2013: 166)

3.1.6.2. Algısal Mekânlar

3.1.6.2.1. Açık ve geniş mekânlar

Kerkük Seni Yazdım, Saddam rejimi dönemini, Amerika'nın Irak'ı ikinci kez işgalini ve Kürt gruplarının Kerkük'te iktidar işgalini amaçlı yaptıkları çeşitli hain eylemleri ve acılarıyla dolu savaş yıllarını anlattığı için romanda açık/geniş mekânların rahatlatıcı etkisi yoktur. Büyük bir kısmı Türkmenlerin zorlu yaşam mücadelesi verdiği Kerkük'te geçen anlatıya, genel olarak kasvetli bir mekân algısı hâkimdir. Trajedi ve acı ile örülü bir milletin dramını ve başkışı Cemal'in yurtsuzluğunu yansıttığı için romanda açık/geniş mekânların olumlayıcı ve dinginleştirici etkisi yoktur. Başkışının moral değerlerini yükselten ve sorunlarla yüklü psikolojisinden arınmasını sağlayan açık/geniş mekânların niteliğine rastlanmaması, Cemal'in hüznünü artırır. Eser, Kerkük şehrinin siyasî kriz içinde olduğu dönemlerin bunaltılı varlık sancılarını öykülediğinden; romanda açık/geniş mekânların dıştan içe, içten dışa yayılan rahatlatıcı etkisine rastlanılmaz. Kimliksel yabancılaşma, insanı kendiliğinden ve dünyadan kopardığı için anlatı kişileri

hallerinden memnun olmamakla beraber yaşadıkları mekânları yalıtık ve tek boyutlu olarak algıladılar.

3.1.6.2.2.Kapalı Mekânlar

Kerkük Seni Yazdım'da kapalı/dar mekânlar; başkişi ve diğer anlatı kişilerinin acılarıyla yüklü yılları yaşamasına neden olan cehennemleşmiş yerlerdir. “*Kargaşa ortamını anlatan “Kerkük Seni Yazdım” romanında, eleştirilerin odak noktasında, kendi çıkarları için halkı göz ardı eden devlet başkanları yer alır. Petrol uğruna çıkan çatışmalarda en büyük zararı halk görür.*” (Saber, 2019: 105)

Saddam Hüseyin ve devamında Peşmerge güçlerinin sebep olduğu katliamlar karşısında Türkmenlerin silah elde edememeleri, çok büyük acılara mal olur. Karşılık veremeyen ve hiçbir karşı politikanın içinde olamayan Türkmen halkından nice canlar alınır ve Kerkük kan gölüne dönüşür. “*Kerkük'te İskân, Rahimava ve Şorca semtlerinin nasıl da meydana geldiğini anlatmıştı babama bir keresinde. Kulak misafiri olmuştum. Bu semtler genelde 1950 lerden sonra meydana gelmişti. O semtlerde gidip dolaşırsanız, hâlâ derme çatma evler dikkatinizi çeker. Bunlar hepsi hemen hemen Süleymaniye ağırlıklı olmak üzere dağlardaki köylerden göçüp Kerkük'e yerleşen Kürt ailelerin evlerini görürsünüz. Irak'a yapılan talan ve kargaşaya karşı Amerika'nın sessizliğinin altında yatan; Saddam'ı çökertmek kadarda ülkeyi çökertmek olduğu anlaşılıyordu. Bu sessizlikle Amerika kendi kendini ele veriyordu.*” (Beyatlı, 2013: 94)

Romanın ismine dikkat edilirse anlatının mekâna verdiği önem anlaşılır. Irak Türklerinin tarihteki en acı dönemlerini, toplumun sancılı süreçlerini konu edinen Kemal Beyatlı anlatıları; genellikle darlaşan, labirent mekânları ele alır. Ancak *Kerkük Seni Yazdım*, Kemal Beyatlı'nın en derin ve duyarlı mekân kurgusuna sahip olan çalışması olarak anılmalıdır.

Birçok Türkmen öldürülür, kimileri her şeyini kaybeder ve hayattan bir beklentisi kalmaz, çareyi mücadele etmekte arar. Onlar için güzel olan her şey artık bataklık ve karanlıktır. Kerkük artık başlı başına bir kapalı-dar mekândır. Baas rejimi ve ardından

Peşmerge güçlerinin şehirde hâkimiyet kurdukları yıllar, Türkmenlerin hayata karşı ümitsizliklerinin ve hayal kırıklıklarının doruk noktasına ulaştığı bir zamandır.

“”Saddam zamanında Baas Partisinin Kerkük İl Merkez binası idi. Partinin il merkez binası olduğu kadarda bir işkence yuvası idi,” dedim. O binaya giren ölü, çıkana da her an ölümü isteyen hayatından küsmüş biri görülürdü. Şüphelenip içeri alıp sözde sorgulama yapılacakları kişiyi kapıda iken tartaklamalar başlardı. Dört yolun ortasına yerleştirilen o bina birçok kişinin yaşamını söndürmüştü. Bodrum katında hücreler şeklinde bölümler yaptırılmış, ayrı ayrı işkence odaları vardı. İşkence yapmak İçin bir bina yetmiyormuş Baasçılara! Onun için emniyet müdürlüğünde Ayrı işkence hücreleri vardı!, Polis karakollarında ayrı hücreler, parti merkezinde ayrı sorgulama ve işkence hücreleri vardı! Bunlar yetmez Parti şube binalarında da sorgulama odaları dayak odaları vardı! Bu binaların her hangisine girseniz potansiyel suçlu idiniz.” (Beyatlı, 2013: 37-38)

Saddam ve Baas rejimi döneminde halkı yıldırarak ve böylece yerlerinden etmek için türlü eziyet ve işkenceler yapılır. Türkmenler sebepsiz yere tutuklanarak uydurma suçlamalarla ya idam edilir ya da işkence edilerek öldürülür. Türkmenleri vatan hainliği bahanesiyle idam sehpasına çıkarırlar. Hiçbir kanıtı olmayan bu tip suçlamalarla, tek taraflı yargılamalar yapılır.

“Bir Türkmen’in doğduğu toprakların kendisine yasaklanması gibi ilginç bir yasaklama! Kendi toprağında yaşamak ölüme açılan kapı olarak gösterilmesi! Vatan dediğimiz Irak’ta kimi zaman rejim kimi zamanda diğer grupların hışmına, baskısına uğraması, keyiflerine göre bize hayat biçmeleri! Türkmen’e, bu dünyada, kıldan bağcıklı bir hayat biçimiydi.” (Beyatlı, 2013: 57)

“Büyük bir kalabalık Bağdat yolundan valilik istikametine doğru yürüyordu. Pankartlar, dün Tuzhurmatı’da şehit düşen Türkmen gençlerin fotoğraflarını taşıyordular. Kadın erkek, çoluk çocuk, yaşlı genç herkes yürüyüşteydi. Herkes Tuzhurmatı’da yaşanan olayı lanetliyordu. Canilerin bir an önce yakalanıp cezalarını görmek istiyorlardı.” (Beyatlı, 2013: 155)

Yazarın, “şehir dökülüyordu.” (Beyatlı, 2013: 44) ifadesi, Kerkük şehrini labirent mekân olarak tanımlar. Geniş mekân tasvirine rastlanmayan romanda, Tuzhurmatu,

Emirli, Telafer, Dakuk gibi yerlerde yine Peşmergelerin yaptığı saldırı ve cinayetler vardır. Bu mekânlar da daha çok olay anlatımını yapmış olan yazarın mekândan çok olaylara önem verdiği görülür.

3.1.7. Kişiler Dünyası

Kemal Beyatlı, tarihe kazınmış Kerkük meselelerini ve bu şehir uğruna can vermiş Türkmenlerin başından geçen önemli olayları anlattığı *Kerkük Seni Yazdım* adlı eserde, daha ziyade olay eksenli bir yol izlemiştir. “ Bu nedenle romanda şahıs kadrosu, yaşatılan zulmü anlatmak için bir fon olarak kullanılmıştır. Bu yüzden yazar kahramana ait ruhsal ve fiziksel tasvirleri vermekten kaçınmış olay merkezli bir anlatımı tercih etmiştir. Roman şahıs kadrosu yönünden zengin olmasına rağmen kişiler tip olarak gelişmemiştir. Karakterin ise düz karakter olarak kaldığı görülmektedir.” (Saber, 2019: 112) Hem kurgu hem gerçeklik unsurlarını içeren *Kerkük Seni Yazdım* romanında yer alan kişiler dünyasını şu başlıklar altında inceleyebiliriz;

3.1.7.1. Başkişi

Kerkük Seni Yazdım romanının başkişisi Cemal'dir. Cemal, Kemal Beyatlı'nın vefat etmiş olan ağabeyinin ismidir. Yazar bu ismi kullanmasının nedenini şu sözlerle ifade eder: “*Şunu hatırlatmak isterim: Cemal ismini kullanmamın nedeni, Cemal rahmetli ağabeyimin ismidir. Beni millî duygu, düşünce ve yazmaya teşvik eden kişiydi. O da Saddam'ın zulmünden kurtulamadı. Tutuklandı. İşkence gördü. Hapisteyken ona verilen ilaçlardan dolayı hapisten çıktıktan sonra ciğerlerini büyük ölçüde tahrip etmişti. 1988 de vefat etti. Geriye eşi ve 5 yaşının altında 3 yetim bıraktı. Rahmetli Cemal ağabeyimin ismini yaşatmak için romanda ismini kullandım.*” (Yazar ile bizzat yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 2021/1/16)

Yazar, Cemal karakteri hakkında pek bilgi vermemiştir. Fiziksel özellikleri ya da karakteristik özellikleri romanda belirtmekten kaçınmıştır. Daha çok okuyucunun hayal gücüne bırakmıştır. Cemal, romanın başkahramanı olma özelliğinin yanında, aynı zamanda romanın anlatıcısı rolünü üstlenmiştir. Kerkük doğumlu olan Cemal, belli bir

yaşa kadar Kerkük'te yaşamıştır. Baas Partisi döneminde, Türkmen ve özellikle lise ve üniversite dönemindeki gençleri, hiçbir sebep göstermeden tutuklanırlar. Cemal'in annesi bu durum üzerine endişelenir ve Irak'tan gitmesini ister. Türkiye'ye kaçan Cemal İstanbul'a yerleşir: *“Cemal, 1995'te Irak'ta hüküm süren Saddam Hüseyin'in Baas Partisi rejiminin yıldırma politikalarından Türkiye'ye kaçmış Kerküklü aydınlardan biridir.”* (Türk, 2013: 27)

Yolda yürürken polis kontrolüne takılan Cemal, oturma izni olmadığından dolayı sınır dışı edilir. Ülkesine geri döndüğünde Irak'ta Peşmerge güçleri Amerika'nın gücüne güvenerek Kerkük şehrini kontrol altına almışlardır. Türk polisi tarafından kaçak olarak teslim edilen Cemal, Erbil'de Kürtler tarafından “Türkiye'nin casusu” suçlamasıyla tutuklanır.

“Tutuklandığım zaman bana yönetilen en ağır suç: “Sen Türkiye'nin casususun,” diye tutturmaları idi. Oysa ben casus olmuş olsaydım niye beni sınır dışı edip dışarı atsınlar ki! Ben ise “hayır, casus falan değilim” dedikçe, sırtıma inen elektrik kabloların acısı dinmeden, daha güçlü bileklerin vuruşuyla sorular tekrarlanıyordu. Kalın yerime vurulan tekmeler daha da acıtıyordu.” (Beyatlı, 2013: 56)

Rejim zulmünden Türkiye'ye kaçıışı, başkışının dramını oluşturacak çatışmaların başlangıcı olur; zira daha sonra Erbil'e gelen Cemal, burada suçlamalarla karşılaşır ve tutuklanır. Üç ay sonra cezaevinden çıkan Cemal, Kerkük'e gitmek ister. Fakat Kürt Peşmergeleri tarafından alıkoyulur. Cemal, hayatı bizzat yaşayarak deneyimleyen biridir. Genç yaşta yaşamış olduğu ve tanıklık ettiği bu tür olaylar kendisi için karanlık bir yol üzerinde yürümek gibidir. Yaşadığı olaylar, kendisini üzdüğü kadar ailesini de üzer. Tutuklu kaldığı süre içerisinde işkence görür. Cemal, kötü muamele göreceğini bile bile kendinden kuvvetlilere kafa tutması, zalim Peşmerge güçlerinden işkence görmesine neden olur. Yaşamın kendisine ve birçok Türkmen'e biçtiği adaletsiz şartların karşısında güçlü olmaya çalışmak, vatanına ve milletine duyduğu sevgiden kaynaklanır: *“Bir Türkmen'in hem milletinden olan Türkiye'de yaşayan insanı sevmekten öte doğal ne olabilirdi ki? Saddam da aynı suçtan bizi perişan etmişti. Şimdi de Kürtler!”* (Beyatlı, 2013: 56)

Üç ay sonunda serbest bırakılan Cemal, Kerkük'e dönemez ve Erbil'de yaşamak zorunda kalır. Bu süre zarfında babası vefat eder. Babasının ölümünü ailesi Kerkük'e gelip de başı derde girmesin diye Cemal'den gizler. Cemal, babasını kaybettiğinde henüz genç yaştadır. Başkişi, babasını güvenilir ve iyi bir kişilik sahibi olarak tanıtır. Yol gösteren, öğütler veren ve ilgili bir babaya sahip olduğunu vurgulayan Cemal babasının ölüm haberi ile acılara boğulur. Bu nedenle başkişi üzerinde etkili olan bir baba profilinden söz etmek mümkündür.

“Kerkük’ü bırakıp Türkiye’ye gittiğimde, aklıma babamın konuşmalarındaki sözlerinin arasına serpiştirdiği o güzel sözleri gelirdi. Konuşmalarında taşı gediğine oturturdu. Okula falan gitmemişti. Ama hayat okulunda iyi bir öğrenciydi: “Nereye gidersen git oğlum, yılanı dikkat edeceksin. Yılanın rengi bir şey ifade etmez. Yılanın her rengi insanı sokar.”” (Beyatlı, 2013: 55)

47-48 yaşlarında olan Cemal, 2003 yılında Saddam rejiminin yıkılmasıyla Peşmergeler Kerkük'e girer ve burada yerleşirler. Sekiz yıldan sonra Kerkük'e gelen Cemal, babasının vefatından yıllar sonra babasından kalan arsanın akıbetini ve yerini öğrenmek amaçlı Gürgür Baba oteline Hüseyin Amcayı görmeye gider. Yolda giderken çocukluk hatırası olan elektrik direğine gözü çarpar. *“Her sabah evden çıkıp okula gittiğimde sokağımızın başındaki elektrik direğine sağ elimi dolar etrafında dönerdim.”* (Beyatlı, 2013: 9) Kürt grupları tarafından talan edilmiş elektrik direği ülkede birçok şeyin değiştiği ve de değişeceğinin belirtileridir. 10 Nisan 2003 yılında Saddam devrinin sona ermesiyle dünyanın dört bir yanından gazeteci ve basın mensupları Kerkük'e akın eder. Orada Ayfer ile tanışan Cemal, iyi bir arkadaşlık ilişkisi kurar. Ayfer, olay zincirinin devamını ve aksiyonunu sağlayan Türk, bayan gazetecidir. Kerkük şehrine gelip, araştırma ve durum tespiti yapmaktadır. Kaldığı otele gelen Cemal ile tesadüf eseri tanışır, ondan şehirde kendisine rehberlik yapmasını ister. Romanın kahramanı Cemal ile Kerkük'ün nabzını tutmak için dolaşmaya başlar.

Burada Türk gazeteci Ayfer ile tanışan Cemal, Ayfer'e şehri tanıtır. Tarihte yaşanmış birçok olayı rehberlik esnasında aralarında geçen konuşmalardan öğreniyoruz. Cemal ile Ayfer'in tanışmasının ardından şekil almaya başlayan romanda Cemal Ayfer ile Türkçe konuşur, Türkçenin önemini ve Türk'ün değerini vurgulayan konuşmalar

yapar. Cemal, romanda cesur, vatansever ve milliyetçi bir Türkmen'dir. Romanın bitimine kadar, yıllar boyunca Türkmen milletine yapılan zulüm ve haksızlıkları anlatmaktan vazgeçmez. Türkmenlerin ahlâkî davranışlarını ve vatanseverliklerini anlatan Cemal, Türkmenlerin yaşamış oldukları acıları ve katliamları dile getirir. On üçüncü bölümde Ayfer ile girdiği diyaloglar sayesinde tanıtılan Cemal hakkındaki ayrıntılar, daha ziyade Ayfer'in dikkatinden sunulur. Cemal'in karakteristik özellikleri, Ayfer'in konuşmalarından anlaşılır: *“Ben şehri dolaşıp bir şeyler öğrenip ve gazeteye konu yapmaya çalışırken, senin içini dolaştım. Senin dünyan ile bu şehrin dünyası arasındaki farkı ayırt etmek çok zor oldu bana,” dedi. “Bunca günler bu sokaklarda hep beraber yürüdük. Attığım her adımda, baktığım her köşe bucakta senden bir iz gördüm. Senin gözündeki bu şehir ve bu acıları aynı ışıklarda birleştiğini çok kez gördüm. Akşamları otele çekilirken, başımı yastığa koyar koymaz, aklıma sen geliyorsun. Yanlış anlama, ben bunu bir aşktan meşkten bahsetmek için giriş olarak konuşmuyorum. Bu bir gerçek ve ben gerçeği söylüyorum. Sancularla yüklü bu şehir, acıların değirmende öğütürken aslında seni öğütüyordu...”* (Beyatlı, 2013: 163-164)

Konuşkan ve arkadaş canlısı olan Cemal, Ayfer'e Türkmen toplumu tarihinde yaşanan acı dolu olayları üzerinden anlatır. Her sabah olduğu gibi Ayfer'i almaya giden Cemal, ansızın Ayfer'in otelden ayrılıp Türkiye'ye döndüğünü öğrenmesiyle şaşkınlık yaşar.

Kemal Beyatlı, *Kerkük Seni Yazdım*'da, başkişiyi blok olarak vermeyip dinamik karakter çizme tarzını seçer. Anlatı ilerledikçe Cemal'in kişiliği değişmeyecek bir biçimde şekillenmiştir. Karakterin eylemleri, mantıklı bir altyapının üzerine inşa edilir. Cemal, tam anlamıyla Kerkük şehrine âşık bir Türkmen'dir. Doğup büyüdüğü yer olan Kerkük, en sevdiği ve bir o kadar da kötü anılar yaşamış olduğu yerdir.

Başına gelenleri Cemal'e anlatması, yaşadığı korkuyu onunla paylaşması aralarında güven duygusunun olduğuna işaret eder. Ayfer şehirde kaldığı süre içerisinde hem Kerkük şehrini hem de Cemal'i tanımıştı. Kerkük ile Cemal'in aynı olduğunu onları özdeşleştirdiğini dile getirir. Şehrin acısını Cemal'de, Cemal'in acısını da şehirde görür. Şehirde dolaştığı süre içinde, Cemal dışında kimseye ihtiyaç duymadığını ve kendisine karşı güven hissini duyduğunu dile getirir. *“Bu şehirde başka kişilerle görüşmeye gerek*

görmüyorum. Kaledeki o yapıları anlattığında, Büyük Kayseri'yi yansıtmada, gezdiğimiz çarşı pazarda, konuştuğum kişiler, hepsi seni söylüyordu. Belki inanır veya inanmazsın, ama içimde bir his var; senin için korkuyorum! Seni hep dinliyorum ama çok iyide dinliyorum... Sen ve bu şehir o kadar özdeşleşmişsiniz ki...”” (Beyatlı, 2013: 164) (İmla şekli romandaki hâliyle yazılmıştır)

3.1.7.2. Norm Karakterler

Başkişi Cemal'in varoluşunu besleyen ve aynı zamanda ruhsal dünyasının tahrip olan yanını sağaltan bir kişi olmadığı için romanda inceleyebileceğimiz norm karakter yoktur. Norm karakterin olmazlığı, değerler dünyasındaki çözülüşü hızlandırır; kavgalı ruhun olumsuzluklarını artırır. Cemal'in, ülkedeki istikrarsızlık ve düzensizlik yüzünden yaşamında hissettiği güvensizliğini ve çaresizliğini durduran; onu kendisine ve yaşama yeniden inandıran sağlıklı bir norm karakteri yoktur. Cemal'in, zor zamanlarında hızlı ve doğru kararlar vermesini sağlayan; onu yaşama bağlayan ve içine battığı umutsuzluktan kurtaran norm karakterine yer verilmemiştir. Romanda kişilere yardımcı olan, onların eksik ve yanlış olan yönlerini değiştirerek her türlü olumsuzluğu bertaraf etmeye uğraşan karakter bulunmamaktadır.

3.1.7.3. Kart Karakterler

“Çok bilinen özellikleri ve değişmez karaktere sahip olan bu karakterler, yazarın hareket kabiliyetini genişletmesi bakımından önemlidir. Olay örgüsünün doğal akışı içinde gerekli oldukları yerde derhal peydahlanan bu kişiler, okuyucuya göründüklerinde, okuyucu mutlaka temsil ettikleri duyguyla ilintili gelişmelere şahit olacaklarını anlar.” (Korkmaz, 1997: 50)

Romanda olay örgüsünün doğal akışı içinde ortaya çıkan ve okuyucu üzerinde belli bir görüş belirleyen kart karakterler, daha çok kendilerinin dışında kalan değerlerin temsilcisi olduklarından bir tip olma özelliği gösterirler. Toplumun ve zamanın belirlediği kişiler olmaları bakımından olay örgüsü içinde çatışmayı canlı tutarak vaka zincirinin düğümlenmesi için birinci derecedeki kahramanla temsil edilen tematik gücün karşısında daha çok bir hasım/düşman hüviyetine bürünürler. Saddam Hüseyin, Kürt Peşmerge

güçleri, Amerika ve Irak devleti üzerinde oyunlar oynayan, masum insanları zalimce öldüren ve işkenceler gösterenler kart karakterlerdir. Yazar, çoğu yerde Türkmenlere yapılan zulümleri anlatırken kötü rolde olan hep ya Baas partisi rejimi ya da arkasında Amerika olan Peşmergelerdir. Gerek davranış gerekse ahlâkî olarak tüm olumsuz özellikleri kendilerinde tümleyen Kürt Peşmergeler ve Baas partisi rejimi romanın çatışma ve öç alma bölümlerinde sıklıkla görülür.

3.1.7.4. Fon Karakterler

Kerkük Seni Yazdım romanı, fon karakter görünümüyle yansıyan kişiler kadrosu bakımından geniştir. Bu karakterler şunlardır: Cemal'in babası ve annesi, Hüseyin Amca, otel personeli, Nihayet abla ve oğlu Yaşar, Kudret, Salih, Yavuz, Yavuz'un annesi, Servet, Servet'in annesi, Haydar, Ahmet, Mustafa Dayı, Emine Teyze, Merdan Amca, Sümbül, Kâzım, Hüseyin ve eşi, Hüseyin'in oğlu küçük Kâzım, Necip Bey, Cahit Bey, Valilikte görevli halkla ilişkiler müdürü, otobüs muavini, Macit, Nevzat, Sabah Günyeci'nin annesi, Nuri Dayı, Taksi şoförü, dükkâncı, göbekli şalvarlı adam, Ömer (Ömer'i), Seyit Baba. Bu karakterler, başkişinin yaşadığı mekânları ve şartlarını somutlaştırmak görevi üstlenirler; romanın akışına hız kazandırıp zamanın ve sosyal ortamın değişmesini sağlarlar. Dramatik aksiyona işlevsellik kazandıran fon karakterler, kurmaca metnin yazıldığı döneme ait önemli bilgiler verirler. Dikkatin çekilmesi çalışılan olayın ya da olay parçalarının, gözler önüne serilmesini sağlarlar.

3.2. KASIRGADA YOL ALANLAR ROMANI

3.2.1. Romanın Kimliği

Kasırgada Yol Alanlar, Irak Türkmen edebiyatında fazlaca işlenmeyen rejim baskısı, işgalci devletler ve Türkmen milletinin direnişi teması üzerine kaleme alınır. Dönemin rejimi olan Baas rejimi, sosyalizm politikasını uygulayarak ülkede yaşayan Türkmenlerin türlü türlü yollarla haklarını ellerinden almaktadır. Irak Türkmenlerinin tarihî süreç içerisinde 2003 öncesi ve sonrasında var olma mücadeleleri, yaşamlarından ve aşklarından bahseden eser; derin anlamlar içeren hoyratlara da yer vermiştir. Türkmenlerin hayatları, eserin genel izleksel kurgusunu oluşturmaktadır.

Romanın başında başkahraman, kimyasal silah saldırısında şehit edilen babasını toprağa vermek üzere götürülürken; on beş dakikalık 25-30 km'lik yolda babasıyla diyalog kurar. Başkişinin “sen” diye hitap ettiği vefat eden babasını anlatmakla başlayıp, onun üzerinden bir milletin belli bir tarihî süreç içinde yaşadıklarını yansıtır. İsimsiz başkişinin gözlemci özelliği dikkat çekerken; babasına olan düşkünlüğü okurun gözünden kaçmaz. Yol boyunca başkişi, hayatında ona en çok etki eden kişinin babası olduğunu vurgular. Başkişinin babasıyla yaşadıklarından hareketle Türkmen halkı, Türkmen köyleri ve onların maruz bırakıldıkları felâket anlatılır.

Kemal Beyatlı'nın *Kasırgada Yol Alanlar* romanı *Kerkük Seni Yazdım* romanına kıyasla daha kısa bir romandır. Yazar, bunu şöyle açıklar: “Ben eserlerimi bilerek ve isteyerek uzun tutmuyorum. Çünkü okuyucuya bir milletin belli bir tarihte başlarından geçen olayları aktarıyorum. Tarihin şahit olduğu olayları okuyucularıma sunarken; sıkmadan, kafalarını karıştırmadan ve olayları anlaşılır bir şekilde yazıyorum. Ben bir tarihçi değilim, yazarım. Ama milletini, yurdunu ve toprağını seven bir yazarım. Benim milletimin yaşadıkları kolay şeyler değil. Bunu dünyaya duyurmam gerektiğini hissediyorum. “Türkmenleri anlatan yazar olarak anılmak” beni gururlandırır. Kolay değil, ayağını sert basacaksın. Güçlü bir dağ olmayı başaracaksın.” (Yazar ile bizzat

yapılmış özel telefon görüşmesinden alınmış bir bilgidir. 11.01.2021) Bu açılmasıyla yazarın ne kadar uzakta olursa olsun Türkmen halkının acılarını içinde duyarak yaşadığı anlaşılmaktadır.

Romanda yer alan ithaf bölümünden anlaşılacağı üzere, başkişinin arkadaşı olan Mustafa'nın kardeşi Kemal'in ölümü, ardından aileye yeni katılan bebeğe tekrar Kemal isminin verilmesi, yazarın yaşam öyküsünden bir kesittir. Roman, otobiyografik özellikler taşıması bakımından da kayda değerdir. Romanın ilk baskısı Ocak 2020'de Bilgeoğuz Yayınevi tarafından yapılmıştır. 104 sayfalık kitap, Kemal Beyatlı'nın son romanıdır.

3.2.2. İsim-içerik ilişkisi:

Kasırğa, Türkçe kökenli bir kelime olup şiddetli fırtına, güçlü duygusal sarsıntı, büyük coşku demektir. (<https://www.google.com/search+ne+anlama+gelir>)

“Dünya dönmeye devam ediyor ve edecek de. Fırtına, kasırğa içinde yol almaya devam edeceğiz. Bizim de burası Nuh'un gemisi gibi mavi bayrağın olduğu gemiye binenler kurtulacak. Sen rahat uyu baba.” (Beyatlı, 2020: 104)

Kasırgada Yol Alanlar, bireysel bağlamda ana karakterin babasının saldırı sırasında şehit edilmesine kadar yaşadıkları, edindiği deneyimleri ve babasına söylemeye zaman bulamadığı sözleri aktarırken; toplumsal bağlamda baskı ve zulümü işlemektedir. Romanda Baas partisi ve partinin adamlarının Türkmenlere yönelik zulümleri aktarılır. Kasırğa kelimesiyle olayların şiddetini vurgulayan yazar, Türkmenlerin yaşamış oldukları en zor durumlarda bile güçlü duruşlarına işaret etmektedir.

Günümüz Türkçesi ile yazılan roman geleneksel kültürün öğeleri ile birlikte ve post-modern unsurlar taşıması bakımından da dikkat çekicidir. *“Bu topraklarda bizim hayatımız fırtınada kasırgada yol almaya benzer. Sanki atalarımız bizim böyle bir hayat yaşayacağımızı çok eskilerden sezmişlerde ve “yel kayanın neyini aparır” sözünü söyleyivermişlerdi. İşte biz de diyoruz ki; “Yel kayadan aparsa aparsa ancak tozunu alır. Kaya yine sapa sağlam yerinde durur. Rüzgarlara inat, kasırgalara inat sapa sağlam durur...”* Bizim kısmetimize de bu topraklar düştü.” (Beyatlı, 2020: 103)

Kasırğa gibi güçlü bir fırtınanın içinde tasvir edilen Türkmenlerin zorlu yaşam mücadelesi, tarihî süreç içerisinde 2003 yılı öncesinde ve sonrasında başlarından geçmeleri anlatırken; zorlukların etkisiyle dimdik ayakta kalmaya, haklarını yedirmemeye ve yaşamlarını ait oldukları topraklarda sürdürmeye çalışan Türkmen milletinin yıllar içerisindeki mücadeleleri yansıtılır. Beyatlı, arazilerinin ellerinden alınmasını, evlerini terk etmeye zorlanmalarını aktarırken Türkmenlerin siyasî, ekonomik ve kültürel sıkıntılarını ortaya koyar.

3.2.3. Bakış açısı ve anlatıcı:

Bakış açısı edebî türlerde olay örgüsü, mekân, şahıs kadrosu, dil ve üslubun oluşumunu sağlar. Zira anlatıda meydana gelen olay ve durumlar, bakış açısının el verdiği ölçüde oluşur. Bu açıdan romanda temel kurgu, anlatıcının anlatım biçimine dayalı olarak gerçeğe yakın ve tutarlı bir hâl alır. Aktaş; “*Anlatıcı bakış açısına göre olacağı gibi, varlık ve hayat Tezahürleri de yine aynı bakış açısının verdiği imkânlar dâhilinde anlatılacak ve tanıtılacak.*” (Aktaş, 2000: 77) diyerek anlatıcının kimliğinin oluşunda bakış açısının önemini vurgular. Anlatma esasına bağlı metinlerde bakış açısı anlatıcının görme, sezme ve bilme yetilerini de kendi kontrolünde tutarak sınırlı veya sınırsız görme ve bilme yetisi sağlar. Bu açıdan bakış açısı, romanın en önemli temel unsurudur.

Kasırgada Yol Alanlar, romanı, kahraman bakış açısıyla kurgulanır. Kahraman anlatıcı, “*eserin olay örgüsünde yer alan kahramanlardan biridir. Asıl kahraman olabileceği gibi daha geri planda yer almış biri de olabilir. Anlattığı olaylar, daha çok kendi ekseninde yaşananlardır.*” (Çetişli, 2003, s. 32) *Kasırgada Yol Alanlar* romanında anlatıcı, olay, kişi, zaman ve mekânları tanıtan isimsiz başkahramandır. “*Seni can kulağıyla dinledim hep. Bugün de aynı şekilde dinliyorum. Sessiz sessiz burada tekrar dinliyorum seni... Bana, sesin çok net geliyor... Etrafımda bunca gürültüye rağmen! Sesin yine saf ve berrak bir edayla Türkmenceyi konuşuyorsun. Seni dinledikçe hem rahatlıyorum hem de düşünüyorum... Rahatlamak insanın ister kendisi ister başkasının saadetinin sevincinin duygu katmanlarını harekete geçirir. Ondandır belki, rahatım. Konuşmaların bana ayrı bir huzur veriyor. Dün de aynı huzuru yaşamıştım bu gün de...*” (Beyatlı, 2020: 7)

İç monolog (iç konuşma) tekniği ile kahraman-anlatıcı başkişi, sınırlı görüş açısıyla babasını tanıtmaya başlar. Irak Türkmenlerinin mazisini anlatır. Baskı ve zorbalıklar görseller de olaylar karşısında Türkmen milletinin mücadelecisi ve millî ruhunu yansıtmayı başarır. Kurgu başkahraman tarihî gerçekliği olan olayları, Irak'ın farklı bölgelerinde yaşayan Türkmenlerin acı dolu tarihlerini yansıtır.

Başkahraman, babasıyla yaptığı içsel konuşmasında; duygusal yönünü ortaya koyarak duygu dünyasını yansıtır. Romanda anlatıcının “*kahramanlardan birisiyle aynileş(mesi)*,” (Aktaş, 2000, s. 93) itibarî olarak kurulan dünyanın onun gözlem, üslup, kültür, sosyolojik ve psikolojik durumuna göre derinlik kazanmasını da sağlar. Şehit edilen babanın oğlunun anlatıcı olarak olaylara bakışı ve olaylar karşısındaki tutumu, romanın temel unsurlarının oluşmasına yardımcı olur. Kahraman-anlatıcı; babasının yanı sıra, yarım kalan aşklarına, Şerif Dayı'nın kederli hâline, Pala Şahbaz'ın çaresizliğine, Saadet'in annesinin hastalığının tedavisindeki yetersizliğe ve birçok Türkmen aydınının nasıl öldürüldüğüne de tanıklık eder. Başkişi, olayların gelişim serüvenini mantıklı ve tutarlı bir bütünlük içinde yansıtır. Kahraman/ben anlatıcı, babasıyla kendisi arasında konuşmaları yüksek sesle haykırmaz; başkişinin hallerini iç sesinin kendisi tarafından dışa aktarılmasıyla ortaya konulur. Şehidin oğlunun oluşturduğu bu soyut diyalog, romanın ilk satırlarında bir söylem olarak yer alırken, ilerleyen kısımda bu iç konuşmada sözü edilenler somut vakalara dönüşür.

3.2.4. Olay Örgüsü:

Bir kurmaca anlatı olan romanlarda anlam boyutunun gerçekleşmesi olay örgüsünün şekillenmesiyle ortaya çıkar. Bu açıdan “*Olay örgüsü, romanda yer alan, hadise ve hadise zincirlerinin*” (Aktaş, 2000: 12) belirli bir zaman, mekân ve neden sonuç ilişkisi içinde düzenleniş şeklidir. Anlatılardaki “*olay örgüsü olayların anlatımıdır; ancak burada üstünde durulan nokta, olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisidir.*” (Forster, 2001: 128). Romanda olay örgüsü anlatı kişilerinin psikolojik ve sosyal yaşamlarına göre derinlik kazanır ve genişler. “*Anlatı türene bağlı edebî metinlerde bir kurmaca evren oluşturmak, karakterlerin özelliklerini yeniden tanımlayarak onların bireysel ya da toplumsal serüvenlerini zamansal bir bağlam içinde oluşturmayı sağlar.*”

(Bolat, 2003: 33) Bu bakımdan anlatı içinde yer alan kişilerle olaylar arasında kopmaz bir bağ vardır.

Kemal Beyatlı, içinde yaşamış olduğu toplumun en küçük üyesi olan bireyleri romanlarının odak noktasına alarak onların yaşadığı şehir ile tanık olduğu simaları tasvir ve tahlil eder. Özellikle anlatı kişilerinin sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik ve siyasi çatışmalar sonrasında yaşadığı değişim ve dönüşümler, dönemin tarihsel döngüsü içinde verilir. *Kasırgada Yol Alanlar* romanında anlatı kişilerinin yaşamış olduğu olaylar, sosyal zaman açısından Baas rejimi devri, 2003 senesi öncesi ve sonrası dönemini kapsar. Bu zaman diliminde oluşan olaylar kişilerin yaşantısıyla sıkı bağ içindedir.

Yazar, *Kasırgada Yol Alanlar* adlı eserinde 2003 senesi öncesi ve sonrasında Irak Türkmenlerinin var olma çabalarını, Baas rejiminin uyguladığı baskı ve zulmü çok katmanlı bir şekilde anlatır. Bu açıdan romanda olay ve kişiler arasındaki bağ gerçekçidir. Gerçek olaylara yer verilmişse de romandaki karakterler kurgudur. Romanda olayların farklı kişiler üzerinden aktarılması, belirli bir vaka örgüsünün ön plana çıkmasına engel teşkil etmez. Olayların temelini oluşturan metin halkaları birbirine bağlıdır. Olayların zaman çizgisinde sık sık geriye dönülerek anlatılması romanın döngüsel olay örgüsü ile kaleme alındığını gösterir.

Kasırgada Yol Alanlar romanı temel olarak iki metin halkasından meydana gelir. Bu iki metin halkasındaki çerçeve vaka halkaları birbiriyle neden sonuç ilişkisi bakımından bağlantılıdır. Yazar, birbiriyle ilgili vakaları, anlatı kişisi başkahraman, norm ve kart karakterler vasıtasıyla birleştirir. Roman, başkişi ve şehit düşmüş olan babasıyla arasında geçen diyalog ile başlar. Olaylar bu iki şahıs etrafında genişleyerek farklı zaman ve mekân düzleminde derinleşir. Başkişinin isimi veya kişisel bilgileri ifşa edilmez. Kimyasal silah saldırısında şehit düşmüş babasının tabutunu taşıdıkları Pick up arabasında, babasıyla kurduğu diyalog ile olayları geriye dönüşlerle hatırlayarak anlatır. Baas rejiminin Irak Türkmenlerine karşı uyguladığı tarihin en acımasız saldırılarını dile getirir. Başkişi, rejim tarafından Türkmen bölgelerine yapılan saldırıları ve Türkmenlerin saldırılar karşısındaki mücadele süreci romandaki şahısları anlatırken; buradaki insan manzaraları ortaya çıkar.

Kasırgada Yol Alanlar romanını; asıl ve çerçeve vakayı esas alarak iki ana bölümde incelemek mümkündür. Roman, çerçeve vaka içine yerleştirilmiş asıl vakalardan oluşur; çerçeve vakada evladın ve şehit edilmiş babasıyla kurduğu diyalog anlatılırken; asıl vakada ise Baas rejimi öncesi ve sonrası gelişen bazı olayların ve bu olayların Türkmen milletine etkileri anlatılır.

Birinci bölüm, çerçeve vakayı içerir; Tazehurmatu köyünde teröristler tarafından düzenlenen kimyasal saldırı sırasında zehirlenerek şehit edilen birçok kişi olur. Onlardan biri şehit çiftçi, Türkmen ruhuna sahip romanda isimsiz anılan başkişi/anlatıcının babasıdır. Olay örgüsünün başlangıcı şehit baba ve evladı ile aralarında geçen konuşma üzerine başlar. Babasıyla birlikte yaşadığı anılarını anlatarak; tarlada ekine, bitkiye ve bir de Türk halk edebiyatında bir nazım şeklinin ve de Türk halk müziğinin de bir türü olan hoyrat sanatına düşkünlüğünün olduğunu söyleyerek başlar.

Tazehurmatu köyünden olan Şerif Dayı, sevdiği kız Nazlı'ya kavuşamayınca kendini içkiye verir. Kederli hâlleri köylünün gözünden kaçmamıştır. Ama her defasında konuyu geçirir ve kimseye anlatamaz. Çünkü çok sevdiği Nazlı, artık evli ve çocuklu bir kadındır. O da sevdiğine kavuşmamamın acısıyla kendini şaraba verir. Daha sonra tövbe eder, ama içindeki acı hiç dinmemiştir. Beşir köyüne Irak'ın güneyinden gelen yeni polisler atanır. Esnafı bahanelerle nezarethaneye arttırlar. Aynı köyde yaşayan Pala Şahbaz'ın evine gelip evini terk etmesi için tehdit ederler. Sosyalizm politikası ile toplumun örgütlenmesinde köklü değişiklikler amaçlayan siyasi ideoloji uygulanır. “Tarım Devrimi” bahanesiyle sahip oldukları tarım arazilerine devlet el koyar. Arap alfabesi ve Baas rejiminin sloganlarını öğretmek Araplaştırma politikası uygulanır. Yazar, Şerif Dayı dışında diğer insanların akıbeti hakkında okuyucuya bilgi vermeye devam eder; bu durum, olayların tutarlı bir bütünlük gösterdiğini ve kurgusal boşlukların olmadığını ortaya koyar. Bayatlı, olayları zamanda geri dönüş tekniğini kullanarak anlatır.

İkinci bölüm, asıl vakadır. Asıl vaka, Irak hükümetinin uyguladığı acımasız politika ve Türkmenlerin yaşadığı zorlu süreç üzerine kuruludur. Gelen göç dalgasıyla şehrin düzeni bozulur. Pala Şahbaz, Beşir köyünden Tazehurmatu köyüne yerleşir ama gözü kulağı hep Beşir köyündedir. Anadan ve babadan yetim olan Pala Şahbaz Nebahat ile evlenirler fakat bu evlilikten çocukları olamaz. Başkişi, babasının ünlü şair Mehmet İzzettin Hattat'ın evine yaptığı ziyaretleri anlatır. “Üstat” diye bahsettiği Hattat'ın evi ve

atölyesi misafirlerle doludur. Baas rejimi tarafından takip edilerek; ansızın Hattat tutuklanır. Bu durum romanın başkahramanın babasını çok üzer. Abu-Garip mahpushanesinde işkence görür. Daha sonra sağlık sebebiyle tahliye edilir. Türkmenler, millî mücadelelerini sürdürmekte zorluk çekerler. Okul kitaplarında “Osmanlı Devleti” sömürgeci olarak tanıtılır.

Yazar Bağdat'ta bulunan Türkmen Kardeşlik Ocağının önemini vurgular; bu ocağın Türkçenin öğretilmesi ve korunmasında oynadığı etkin role dikkat çeker. 16 Ocak 1980 yılında Türkmen liderleri idam edilir. Bu idamlar, Türkmenlerin milli davasında kırılma noktasıdır. Minibüsçü Fatih, başkahramanın kız kardeşi Sultan'a âşıktır. Fakat Sultan'a Irak'ın güneyden göç etmiş Matar talip olur. Sultan istemediği biriyle evlenmemek için intihar eder. Arapların Türkmenlere karşı etkileri rejim desteğiyle büyük olur. Fazıl'ın kızı Sümbül, başkışının sevdiği kız olarak tanıtılır. Daha sonra babasının işi nedeniyle Bağdat'a gitmek zorunda kalırlar. Daha sonra bu sevgi yarıda kalır. Tarih 14 Temmuz 1959'dur. Bu tarihte Kerkük Katliamı yaşanır. 1991 Mart ayında Tapu ve Nüfus Müdürlükleri talan edilir. Türkmenlerin belgeleri yakılıp yok edilir. Irak'ın anayasası yazılır ve bu Türkmen tarihinde soykırımın en çarpıcı örneğidir. Irak Türkmen topluluğunu soyca yok etmeyi amaçlayan toplu öldürme eylemini kabul etmeyen Türkmenler, yaşlısıyla genciyle Bağdat'a giderek; on beş gün boyunca protesto ederler. Ülkede tedavi yöntemlerinin yetersizliğinden insanlar yurtdışına göç etmeye zorlanırlar. Uğradıkları bombalı suikastta Ali Haşim Muhtaroglu ve Ahmet Koca şehit edilir. Bütün yaşatılan haksızlıklara rağmen Türkmenler pes etmeyerek; iman ve vatan aşkıyla mücadelelerini sürdürürler. Dış ülkelerin oyunu olan terör örgütü DAESH, ülkedeki Müslümanlara karşı kullanılır.

Ömer karakterinin eşi ve yeni doğan erkek çocuğu Emirli çarşısının ortasına yerleştirilen bomba yüklü aracın patlaması nedeniyle şehit edilir. Yazar, romanda yarım kalan aşk hikâyelerine yer verir. Yazar, Saadet karakterini belli bir alt yapı hazırlamadan, belirli aşmalardan geçirmeden ani bir şekilde olayların içinde dâhil eder. Bu nedenle norm karakter gibi önemli bir misyon taşıyan anlatı kişinin sağladığı değişim, yüzeyseldir. Bir hazırlık sürecine tâbi tutmadan kurgulanan vaka birimleri, anlatımın zayıf ve eksik olmasına neden olur. Başkışı Saadet'i seviyordur. Ancak Saadet, annesinin hastalığı sebebiyle bütün vaktini annesine ayırır ve bu sevgiye karşılık veremez. Annesinin ölümü

onu daha da etkiler ve bir daha görüşme şansları olmaz. Yazar, romanın sonlarına doğru romana dâhil olur. Romanda başkişinin arkadaşı olarak tanıttığı Kemal karakteri, romanın yazarı Kemal Beyatlı'dır ve Beyatlı hayatından gerçek bir olayı okuyucularına sunar.

3.2.5. Zaman:

Zaman insanın içinde düşünsel ve eylemsel olarak sürüklendiği anlık noktacıklardan oluşur. Kişi, zamanın düz bir çizgide oluştuğunu düşünse de aslında bu bir yanılgıdır. Zaman, bireysel anlamda, birey ve toplumun değer yargılarına göre uzayan, kısalan geçmiş-şimdiki (an)-gelecek arasında sıçramalar yapan bir var olma düzlemidir.

Bu bakımdan zaman, *“iki ve daha fazla, sürekli hareket halindeki olaylar içindeki dilimlerin başlangıç ve bitiş Pozisyonlarını ya da bu pozisyonlar arasındaki süreleri birbirleri ile ilişkilendirilir.”* (Elias, 2000: 382) Anlatı esasına bağlı eserlerde ise zaman belirli iki nokta arasındaki olay veya durumların birbirine göre konumu, zamanın birleştirme-bütünleştirme özelliğiyle geçmişten hal zamanına, hal zamanından gelecek zamana taşınarak aktarılır. Edebî esrelerde, anlatıcının durumuna göre belirli bir mekân içinde ilerleyen zaman, çok boyutlu bir şekilde kendini gösterir. *“Anlatma esasına bağlı her edebî metin okuyucunun karşısına üç ayrı zaman Boyutu ile çıkar.”* (Aktaş, 2000, s. 112) Bu boyutları;

1. Maceranın kendi zamanı (Vaka zamanı)
2. Yazma zamanı
3. Okuma zamanı

şeklinde sıralamak mümkündür. *“Anlatma esasına bağlı eserler, bireysel ve toplumsal zaman üzerine kurulurlar. Çünkü asıl olan ve onun oluşturduğu toplumsal zaman birliktelikleridir. Bununla birlikte pek çok eserde fertten topluma gitmek veya topluma ait bir takım sonuçlar elde etmek mümkündür. İşte bu imkân adı geçen türlerde sosyal zamanın varlığını tabi kılar. Nasıl fert toplumla iç içe yaşamak mecburiyetinde ise ferdi zaman belli bir sosyal zaman Zeminine oturtulması gerekir.”* (Şahin, 2017: 266292)

Anlatma esasına bağlı edebî metinlerde kurgusal zaman, anlatma zamanı, olay zamanı ve okuma zamanı olarak ön plana çıkar. *Kasırgada Yol Alanlar* romanında zaman

akronik olarak düzenlenmiştir. Anlatıda “*anlatılacak olaylar kronolojik bir sıra dâhilinde veya muhtelif zamanlarda yapılan geriye dönüşlerle art zamanlı tablolar halinde, okuyucunun dikkatine sunulabilir*” (Korkmaz, 1997, s.154). Olayların yazma zamanı, geçmişte yaşanan olayların zamanı kimi zaman vaka zamanı ile örtüşürken kimi zaman da geriye dönüş tekniği kullanılarak geçmişte yaşanan olay ve durumlar hakkında okuyucuya bilgi verilir.

Kasırgada Yol Alanlar romanında olayların başkişisi babasının tabutu karşısında otururken; Irak'ta Türkmen bölgelerinde yaşanan olayların aktarılması, anlatma zamanı ile olay zamanı arasındaki mesafeyi gösterir. Romanda anlatma zamanı kırk yıllık bir zaman dilimini kapsar. Bu kırk yıllık zaman diliminde Tazehurmatu köyü, Beşir köyü gibi köylerde yaşayan Türkmenlerin hayat tarzından bahsederek; orada yaşayan karakterler üzerinden gerçek olaylar anlatılır. Başkişi, babasını anlatırken; Türkmen milletinin millî ruhunu, vatan sevgisini ve topraklarına bağlılıklarını okuyucuya aktarır. Siyasî anlaşmazlıklar yıllar içinde Türkmenler pek çok şehit vermiştir.

Romanda olaylar 1970 ile 2010 yılları arasını kapsar. Bu zaman diliminde meydana gelen siyasî ve sosyal olaylar toplumsal açıdan yaşanan değişim ve dönüşümlerin bir göstergesidir. Başkişi, olay zamanının başlangıcında genç bir erkektir. Başkahramanın, babasının kimyasal silah saldırısında şehit edilmesi romanda olay zamanının başlangıcını oluşturur. Bu veda konuşması anı fiktif olarak hem anlatma hem de olay zamanının başlangıcıdır.

“Baba şimdi ikimiz baş başayız! Sen tabutta, bense başucunda oturmuşum. Seni ebediyete yolcu ediyoruz. Etrafımızda çok insan var. Ama hiçbiri senle benim aramdaki bu konuşmayı duymuyor. Duyamaz da! Sen benim babamsın ve ben de senin oğlunum. Bu yaşıma kadar çok şey öğrettin bana baba. Vatan ne demek, millet ne demek, biz kimiz... Bu topraklara bağlılığımızın kutsallığını senden öğrendim baba...” (Beyatlı, 2020: 99)

1970, olayların başlangıç zamanına 2003 ve sonrası bitiş zamanına işaret eder; kırk yılı aşan bir zaman sürecinde 2003 yılı öncesi ve sonrası kırılma noktasını oluşturur. Yazar, zamanda geri dönüş tekniğini kullanarak Türkmenlerin yıllar içerisinde başlarından geçen olayları, maruz kaldıkları adaletsizlikler ve mücadele dolu hayatları hakkında bilgi verir. “*1970'in ilkbaharında Baas Partisi Tazehurmatu nahiyesinde*

teşkilat bürosunu açmak için ilk adımını atmıştı. Önceleri Arap öğretmenlerini bu işe yönlendirdiler. Onlara daha imtiyazlı makamlar vaat ettiler.”

“1975’te güneyden gelen göç dalgası ilk olarak Kerkük’ü vurdu. Arkasından Beşir köyünü hedefleri arasına almışlardı. Sırasıyla Tazehurmatu’ya ve diğer Türkmen bölgelerine akın ettiler.”

1970 yılında Baas Partisi’nin ülkedeki Türkmenlere karşı başlattığı oyunlar romanda öykü tarihinin başlangıcı iken, 2003 ve sonrası bitiş zamanına işaret eder. Kırk yılı aşan bir zaman sürecinde 2003 yılı ve sonrası kırılma noktasını oluşturur; çünkü bu zaman dilimi Türkmenlerin yaşam sürecinde önemli bir dönüm noktasına işaret eder. Başkişinin, kaç yaşında olduğunu kesin bir belirteçle ifade etmeyen yazar, 1970-2003 yılları arasında yaşanan olaylara değinerek bize birtakım bilgiler verir. Yazar, aktardığı bu zamanlardan tekrar geçmişe dönerek zamana farklı bir boyut kazandırır ve bu tarihlerde şehit düşen Türkmenleri eserinde anmıştır.

3.2.6. Mekân:

Ontolojik olarak oturma yeri olan mekân, insanın evrendeki tek tutunma noktasıdır. İnsanın kendini gerçekleştirmek için gönderildiği beden/dünya, bütün oluşların mekânsal düzlemdeki en geniş yeridir. Anlatı türlerinde yapısal unsurların bir mekân içinde verilme ihtiyacı da romandaki kişilerin itibarî de olsa kendileri için bir oturma, tutunma yerine ihtiyaç duymasındandır.

Ontolojik anlamda mekân, insan varlığının evrendeki tutunma yeri, bir oluşlar/kılışlar mekânıdır. Bu açıdan insanın tutunma noktası olan mekân, mimetik eserlerde de anlatı kişilerini kuşatan bir değerler düzlemine sahiptir. Bu açıdan romanlarda mekân, çevresel ve algısal olmak üzere ikiye ayrılır.

“Ele alınan konu, devrin özelliği, macera unsurlarının yoğunluğu, yapılan seferler ve savaşlar, vs. gibi sebeplerden dolayı tarihî romanlarda çok geniş bir coğrafya söz konusudur. Bu da yazarların ele aldıkları mekânları gerektiği gibi işleyememelerini, mekân- şahıs arasında yeterince ilişki kuramamalarını doğurur.” (Karaca, 2006: 71-90)

3.2.6.1. Çevresel Mekânlar:

Romanda çevresel mekânlar, algısal mekâna geçmeden önce romanın vaka zincirlerinin oluşmasında oldukça önemli arz eder. Mekân, sadece olayların cereyan ettiği sahne değil, aynı zamanda, *“figürlerin karakterlerini de belirleyen bir atmosferdir. Şehir, mahalle gibi mekânlar, sosyo-psikolojik; ev ve şahsi odalar ise, mahremleşen ölçülerde insana ait psikolojik ipuçları ile kişileri hatta olayları aydınlanır.”* (Özgül, 1992, s. 133).

Romanda çevresel mekânların başında Kerkük, Bağdat, Beşir, Telafer, Tazehurmatu Tuzhurmatu köyleri ve Necef gelir. Yazar, fizikî mekânların geniş tasvirlerinden kaçınır. Daha çok olay ve kişilerin duygularını okuyucuya aktarma konusuna odaklanır.

“Bütün küçük şeyler, acele etmemeyi gerektirir. Dünyayı minyatürleştirmek için, dingin bir odada buna çok zaman ayırması gerekir insanın. Mekânı sevmek gerekir, onu dünya molekülleri içermiş gibi böyle ustaca, incelikle betimleyebilmek için, bütün bir manzarayı çizimin tek bir molekülüne hapsedebilmek için. Bu uğraşta hep büyük gören görü/sezgi ile ruhun kanatlanmasına düşman emek arasında nasıl da bir diyalektik vardır. Gerçekten de sezgiciler bir bakışta her şeyi elde ederler, oysa ayrıntılar teker teker, sabırla, usta minyatürcünün söylemsel muzipliğiyle keşfedilip düzenlenir.” (Bachelard, 1996)

3.2.6.2. Algısal Mekânlar:

Algısal Mekânlar, insanın ontolojik anlamda mekânla iletişim kurduğu yerlerdir. Romanda, başkişinin babasının götürüldüğü Pick up arabası ve Mehmet İzzetin Hattat'ın evi gibi mekânlar algısal mekânlardır.

Algısal mekân, kişilerin ruhsal durumlarıyla doğrudan ilişkilendirebileceğimiz mesajlar içerir. Mekâna ait tasvirler sembolik bir değer taşımakla beraber, yorumlandığında başkişi ve diğer karakterlerin psikolojileri hakkında önemli bilgiler edinmemizi sağlar. Korkmaz mekân *“kişi yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anıştırılmış yerlerdir; yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir.”* (Korkmaz, 2007: 403) derken mekânın insanla ilişkisine gönderme yapar. Bu yönüyle algısal mekân, anlatı

kişilerinin içsel dünyaları hakkında bilgi edinmemizi ve kendilik süreçlerine tanık olabilmemizi sağlar. Romanda algısal mekân, kişinin duygusal ve düşünsel alanda yaşadığı sürece bağlı olarak değişim gösterir. Korkmaz'a göre algısal mekân; *“labirentleşen dünya ya da kapalı/dar mekanlar ve sınırları sonsuzluğa açılan mekanlar; açık/geniş mekanlar”* (Korkmaz, 2007: 403) olmak üzere ikiye ayrılır;

3.2.6.2.1. Açık Mekânlar

Kasırgada Yol Alanlar, ülkedeki Araplaştırma politikasına karşı gelen Türkmenlerin, Saddam rejiminin sancılı egemenlik yıllarını öykülediğinden; romanda açık/geniş mekânların dıştan içe, içten dışa yayılan rahatlatıcı etkisi yoktur.

3.2.6.2.2. Labirentleşen Dünya ya da Kapalı/Dar Mekânlar

“Romanda mekânın açık veya kapalı olması fiziksel anlamda kapalı ya da açık olmayı ifade etmez. Algısal olarak romana işlenen mekânlarda açıklık veya kapalılık kişi ile ilgili durumlardır.” (Çalışkan, 2020: 169) Roman karakterlerinin kendilerini sıkışmış hissettiği, bir çıkmazda olduklarını düşündükleri her mekân romanda kapalı-dar mekân olarak tanımlanır. *“Mekânın darlığı fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır.”* (Korkmaz 2007: 403) Kapalı-dar mekânda karakter yalıtılmış bir hâldedir. Kendini gerçekleştirmekten uzak olan bu durum içinde karakterin mekânın sınırlarına bakmaksızın bunaldığını, sıkıldığını görürüz.

“Kapalı/dar mekânlar; kavga, çatışma, çekişme ve huzursuzluk barındırır; nesnel süreğenliliği aşarak ontolojik düzeyde devamlılık sağlamaya çalışan anlatı kişileri böylesine daralan mekanlarda kendilerine sığınacak bir yer bulamazlar.” İçtenlik değerlerinin huzurundan ve dinginliğinden uzak olan kapalı mekânları somutlaştıran ilk yer Kerkük'tür;

“Kerkük, Türkmenlinin şemsiyesidir. Bir beden omurgasıdır. Değişik operasyonlarla bedene saldırımların asıl nedeni, Türkmenlinin her karışında omurgaya yapışan organından koparmaya çalışmışlardı, kesip kesip tecrit etmeyi azaları

omurgadan. Türkmenlinin her yerinde meydana gelen terör olayı dolaylı yollardan Kerkük bedeninden birer parça koparmaktı. Ne hikmetse Kerkük'te Türkmenlerin yoğun olduğu bölgede patlamalar oluyordu hep. Tazehurmatu'da, Dakuk'ta Tuzhurmatu'da Telafer'de durum farklı değildi.” (Beyatlı, 2020: 91-92)

Kasırgada Yol Alanlar, toprakları işgal edilen bir milletin yaşadığı sıkıntıları anlattığı için romanda kapalı/dar mekânların özelliklerine sıklıkla rastlanır. Kapalı/dar niteliklerini açımlayan yer, Kerkük'tür. Kerkük, sadece başkişi ve diğer anlatı kişilerinin doğup büyüdüğü ya da yaşadıkları yer değil, sonsuz bir mücadele yeri olmuştur. Topraklarına derin bir bağlılık duymalarına rağmen, ülkede acı bir soykırım uygulandığı dönemi anlatan bu romanda mekân olarak şehrin kimi zaman darlaştığı, kapalı mekâna dönüştüğünü görüyoruz.

“Beşir köyüne önce karakola yeni polisler atandı. Güneyli idiler. Polislerin yeni yetme esnafa sataşmaya başladılar. Karakolun adresini bilmeyen kapısının önünden geçmeyen pek çok Beşirli esnaf yeni polisler yüzünden birkaç gecesini nezarethanede geçirmeye başlamıştı.

“Beşir köyünde çarşıda ilk kez bağırılmalar duyuldu. Akabinde esnaf karakolu boyladı.”

Bir akşamüstü Beşir köyünde Pala Şahbaz'ın evine dört zebellah adam gelmişti. Kapıya vurur vurmaz destursuz hemen içeri dalmışlardı. Kapılar şöyle okkalı bir kilitle kilitlenmezdi. Bileğine güvenen her kişi ev kapılarını zorladığında açabilirdi.” (Beyatlı, 2020: 17)

Kemal Beyatlı, Kerkük şehrini, modernlikten uzak hâliyle daha çok köy, kasaba hayatını, insanın samimiyetini ön plana alarak yansıtır. Daha çok köydeki insanların hayatlarını tasvir eden yazar, atmosferi yansıtmada başarılı bir yol izlemektedir. Bütün bir milletin başından geçen olaylarının anlatıldığı romanda başkişi dâhil diğer karakterler trajik bir sonun faili olduğundan anlatının labirent mekânları öncesinde çok sevdikleri ve bağlı oldukları topraklarıdır. Zalim Baas partisinin kötü etkisi hep Türkmen milletinin üzerinde olmuştur. Kerkük şehrinde bir daha da bunalım yollarının gri tonuna hiç farklı renkler katılmaz. Oynanan kirlî siyasî oyunlar Türkmenleri öyle bir baskı altında bırakmıştır ki evlerinde bile rahatsız edilirler ve mülk sahibi olan Türkmenlerden evlerini

terk etmeleri baskıyla istenir. Romanda mekân, yorgun, yılgın ve enerjisi tükenmiş insanları sadece bedensel olarak bir araya getirir;

“İşte o hayran kaldığın Üstat denen zat-ı muhterem Baas hükümeti tarafından hiç rahat bırakılmadı. Takipteydi hep. İster atölyesinde ister evinde gençlerle sık sık görüşmesi gözleri üzerine çekmişti. Üstat’a baskılar başladı. Ansızın bir gün Üstat tutuklandı. Altı yıl hüküm yedi. Hüküm sırasında Abu-garip mahpushanesinde işkence gördü. Sağlığı çok kötüye gitmesine rağmen hükmünün son yılının ikinci yarısında ancak sağlık nedeniyle şartlı tahliye edildi.” (Beyatlı, 2020: 50)

Romanda bir diğer kapalı mekân ise, Abu-Ghraib Cezaevi'dir. Cezaevine atılan ünlü Türkmen şairi, öğretmen ve hat sanatı ustası Mehmet İzettin Hattat, evinde Türkmen gençlerle bir araya gelip gençlere milliyetçi ve yurtlarına sahip birey olmalarıyla alâkalı sohbetler yapar. Bunu durumu takip eden egemen Baas rejimi Hattat hakkında tutuklama kararı alır. Altı yıl hüküm verilen Hattat’a Abu-Ghraib Cezaevi’nde işkence yapılır. Irak Savaşı’nın ilk yıllarında, Birleşik Devletler Ordusu ve Merkezi İstihbarat Teşkilatı personellerinin Irak’taki Abu Ghraib Cezaevi, tutuklulara fiziksel, cinsel, tecavüz, ve cinayet gibi insan haklarına aykırı işkencelerin yapıldığı bir mekândır. Acımasızlık, kırıkcılık, yırtıcılık, yabanıllık ve barbarlık Kerkük, zamana tutuklu kılınan ve değer mekânlarını unutarak tüketimin nesnesine dönüşen çağcıl mahkumların cismanileşmiş görüntüsüdür; daralarak labirentleşen, insanı sıkı ve boğan mekân, bozulmuş bir dünya düzeninin sembolik yansımasıdır.

Kimyasal silah saldırısında şehit edilen babasının tabutu başında Türkmen bölgelerinde kırk yıllık bir zaman Pick up arabasında giderken anlatan başkişi için en karanlık yerdir. Anın zorluğu içinde geçmişe dönüş yapan başkişi ait oldukları topraklara, çok sevdiği ve anılarla dolu o yerlere artık ait değildir hissine kapılır. Pick up arabası, romanda yer alan kapalı/ dar bir mekân niteliğindedir.

3.2.7. Kişiler Dünyası

Kişiler dünyası, vaka birimlerinin hareketlilik kazanmasını ve somutlaşmasını sağlayan kurmaca metnin yapısal unsurlarından biridir. *Kasırgada Yol Alanlar* romanında yer alan kişileri şu başlıklar altında inceleyebiliriz;

3.2.7.1. Başkişi

Başkişi, kurmaca metinde tek kişidir ve metnin çekirdeğinde yer alarak dramatik aksiyonun gelişim sürecine doğrudan yön verir.” Bu bakımdan “*Başkişiler, iç dünyaları ve hayatları en ayrıntılı bir şekilde belirten karakterlerdir. Bunlar, daha canlı olmasa da daha karmaşık bir şekilde, hikâyenin akışı içinde çatışmalar ve değişme süreçleri yaşayan, tepkilerimize sürekli ve tam olarak yönelen karakterlerdir.*” (Stevick, 2004, s. 173)

Başkişi, romanda merkezî ve en önemli kahramandır. Roman yazarları, romanın hikâye kadar kahramanlarının da okurda kalıcı bir etki bırakması için maharetler gösterir. En başta da ana kahraman. Çoğu zaman kahramanlara bir isim verilirken; bazen de akıldan çıkmayan ana kahraman isimlidir. Kemal Beyatlı'nın, *Kasırgada Yol Alanlar* romanı da bunların arasındadır. Karakter romanda, Tazehurmatu ilçesine yapılan silahlı saldırıda şehit düşen Türkmen bir babanın oğlu olarak tanıtılmaktadır. “*Baba şimdi ikimiz baş başa sen tabutta, bense başucunda oturmuşum. Seni ebediyete yolcu ediyoruz. Etrafımızda çok insan var. Ama hiçbiri benle senin arandaki bu konuşmayı duymuyor. Duyamaz da! Sen benim babamsın ve ben de senin oğlunum.*” (s.99) Kemal Beyatlı, romanın başkişisi üzerinden Türkmenli bölgelerinde yaşanan tarihî süreci, vatansever ve suçsuz bir milletin hayatlarını nasıl değiştirdiğini göstermek ister ve okuyucunun gözünde Türkmen milletinin tarihini ön plana çekmek için olayları karakterler üzerinden anlatır.

Başkişi, yaşanan zorlukların Türkmen milletini nasıl etkilediğini aktarırken; bu durumların onları topraklarına daha çok bağladığını da belirtir. “*Beşir köyüne önce karakola yeni polisler atandı. Güneyli idiler. Polisler yeni yetme olup çarşı pazarda asayişi sağlamak yerine esnafa sataşmaya başladılar. Karakolun adresini bilmeyen kapısının önünden geçmeyen pek çok Beşirli esnaf yeni polisler yüzünden birkaç gecesini*

nezarethanede geçirmeye başlamıştı. Manava “çürük domates verdin”, kasaba “çok yağlı et verdin” bahanelerle yaka paça esnaflar karakola götürüldüler. Oysa domatesi polis kendi eliyle beğendiğini seçmiş ve torbaya doldurmuştu, polis eti kendi parmağıyla kasaba işaret edip döşün budun şurasını kes bana, demişti. Beşir köyünde çarşıda ilk kez bağırmalar duyuldu. Akabinde esnaf karakolu boyladı.” (s.17)

“Dün Pala Şahbazın evine destursuz gelen zebellah adamlar kahvedeydiler. Meğer dün Niyazi ’nin ve Maruf’un da evlerine uğramışlardı. Onları da tehdit edip Beşir’i terk etmelerini istenmişlerdi. Bağdat’tan gelen bir emirdir bu. Emre itaat etmeyen isyan edip karşı çıkan devlete yani Baas Parti’sine karşı çıkmış. İsyân bayrağı çekmiş demektir. Cezası ya ömür boyu hapis ya da idam olacaktı.” (s.18-19)

“Tam gençliğin verdiği heyecan döneminde sende millî ruh filizlenmişti. “Olmaz,” demiştin. “Sosyalist Arap Baas Partisi adını taşıyan bir rejimin şemsiyesi altına girilmez. Hele Türkmen hiç girmez. Girmemelidir, demiştin kahvede akşam çayı sohbetinde: “Biz vatanımızı biliriz, milletimizi biliriz.. Arap boyunduruğu altında ve sosyalist bir düşünceye ne huyumuz uyar ne de töremiz. Hele dinimiz asla...”” (s.53) Yazar, ayrıca romanda Türkmenlerin Türk milletine ve Atatürk’e duyduğu büyük sevgiyi anlatır. Çok özel bir sevgidir. “Bizim için her bir Türk kahramanı değerlidir. Türk olması bize yeterdi.” (Beyatlı, 2020: 69) Çünkü Türkmenlerdeki toprağa bağlılıkları yaşatılan bütün zorluklara rağmen daha da derinleşmiştir.

“Hatırlarsın bir keresinde polisler evimizi basmışlardı. Gelenek haline gelmişti Türkmen evlerine baskın düzenlemek. Evimize giren polisler uyduruk nedenler söylediler, Atatürk’ün fotoğrafını duvarda asılı gördüklerinde biraz duraksamışlardı.

“Kim bu?”

Dedeme sormuşlardı.

Dedem, o anki ferasetle:

“Babamın resmi...” demişti.

“Baban mı? Hımm..”

Diyerek, komiser başka bir şey söylemeye niyetlenirken dedem:

“Osmanlı ordusundayken çekmişti bu resmi.

Hatıra olsun diye duvara astık.”

Arama yapan polisin biri,

“Sanki bu resmi başka bir Türkmen’in evinde de görmüştüm.”

Hemen dedem atılmıştı:

“Belki akrabalarımızın evinde görmüşsünüzdür.

Demesiyle polisin başı başka tarafa çevrildi.” (Beyatlı, 2020: 69-70)

Kasırgada Yol Alanlar romanında şehit edilen babanın oğlundan dinlediğimiz isimsiz karakter, başkişidir. Anlatı kişinin romanda yaşı belirtilmemiştir. Sosyal ya da fiziksel özelliklerinden hiç bahsedilmemiştir. Nitekim romanda en önemli ikinci karakter olan babasına daire bile az bilgi verilmiştir. Başkişi, hatırlayarak anlattığı olayların yanında, babasının gençlik yıllarını ve ülkede önceki yıllarda yaşanan olayları hatırlama tekniği ile aktarır. Kerkük şehrine bağlı Tazehurmatu ilçesinde yaşayan babasının gençlik yıllarını anlatırken; köy hayatını, babasının tarlada çalışma hayatını ve köydeki insanların yaşam tarzlarını aktarır.

“Modern yazarların bu tekniği hikâyeyi günümüzün dışında anlatmak istediklerinde başvurduğunu dile getiren Sam Sacks, bazen bu isimsiz kahramanın anlatıcının kendisi olduğu ve görevi okur ve hikâye arasında bir köprü olan bu sesin isminin çok da önem teşkil etmediğini belirtiyor.” Diye belirten Musa İğrek “İsimsiz roman kahramanları yükselişte” yazısında *“Otobiyografik kurmacalarda, geçtiğimiz yıl Nobel Edebiyat Ödülü’nü kazanan Fransız yazar Patrick Modiano’nun pek çok eseri gibi, anlatıcı ve yazarın, kurgu ve anı arasında gidip gelen o ince çizgiden dolayı kahramanın isimsiz olması tercih ediliyor. Sacks, özellikle son dönemde yazılan sürgün romanlarında kahramanın isimsiz oluşu tercih edilen yöntemler arasında olduğunu belirtiyor. Kimi eleştirmenler yazarın bu tercihinin bir dehadan öte kitabın karakteri ve okur arasında paradoksal bir dayanışma olduğuna dikkat çekiyor”.* (İğrek, 2015)

Tarihî roman türünde kaleme alınan *Kasırgada Yol Alanlar* romanında gelişen olayları dinleyiciye/ okuyucuya başkişi aktarmaktadır. Kemal Beyatlı, Türkmenlerin

Kerkük'te yaşadığı süre zarfında kimi zaman kendisinin yaşamış olduğu olayları anlatırken; kimi zaman da başkalarının yaşadıklarını özel karakterler ile eserlerinde yazmıştır.

“Çocukluk dönemi, insanın ruhsal ve psikolojik yapısını temellendiren oluşumları içerir; çünkü insan, bireysel ve toplumsal yaşamına ilişkin tüm değer yargıları çocukluk döneminde şekillenerek gelişen ve değişen bir varlıktır. Daha sonraki yaşam sürecinde nasıl bir tavır takınacağı ve ne denli mücadele edebileceği bu evrede bilincine yüklenen bilgiler ve tecrübeler çerçevesinde belirlenir.” (Akar, 2015: 39)

Başkişi, babasından öğrendikleriyle büyüdüğünden , o da Tazehurmatu, diğer Türkmen bölgelerine ve Türkmenlere bağlı bir birey olarak yetişmiştir. Her ne kadar babası bu konuda oğluna inanmasa bile okulunu bitirip evine dönen ve Ziraat Fakültesinden mezun olup tarımla ilgili test çalışmaları yapmak istiyordu. *“Ziraat Fakültesini bitirdim. Hazırlık test çalışmamı Tazehurmatu'da yaptım. Kendim istemiştim. Orada bamyaya üzerine bir şeyler yapmak istedim. Tazehurmatu'da yetişen bamyaya farklı olurdu. Gerçi bamyanın anayurdu Afrika söylenir. Fakat ne zaman Irak'a geldiği ve ne zaman bizim buralarda yetiştirme başladığına dair ayrıca araştırmalarım sürüyor.*

Çalışmamı hor gördüler. Kimse bana inanmadı. Sen de inanmadın ilkin. Ama ben mesleğimi seviyorum, dediğimde “sen bilirsin” demiştin. Ziraatı seçtim yani tarımı. (Beyatlı, 2020: 77)

Başkişinin en dikkat çekici yönlerinden; babasına karşı hissettiği gurur ve hayranlık duygularıdır. Kişiliğinin gelişiminde babasının rolünün büyük olduğunu çok sefer ifade eder. Babası, oğluna millî ruhu, vatana, toprağa sadık olmayı ve Türkmen (Türk) sevgisini öğreten kişidir. *“Sen benim babamsın ve ben de senin oğlunum. Bu yaşıma kadar çok şey öğrettin bana baba. Vatan ne demek, millet ne demek, biz kimiz... Bu topraklara bağlılığımızın kutsallığını senden öğrendim baba...”* (Beyatlı, 2020: 99)

Tarih, her ne kadar Türkmen milletine yönelik saldırı ve zulümlere şahitlik etse de, toplumsal yaşamda meydana getirilen haksızlıklara karşı bir o kadar da mücadeleci, inatçı ve vatana karşı vefalı olduklarına da şahitlik eder. Nitekim 2003 senesinden sonra tapu ve nüfus müdürlüklerini talan ederek, amaçları Türkmenlerin belgelerini yakıp

onların varlıklarını inkâr etmektir. Böyle bir soykırımı Türkmen milleti katiben kabul etmeyerek Irak anayasasını protesto etmek için Bağdat'a giderler.

“2003'ten sonraki dönemde Türkmen üst üste iki darbe yedi. İlki tapu ve nüfus müdürlüklerin talanı ve Türkmen belgelerinin yakılıp yok edilmesiydi. İkincisi ise Irak'ın Anayasasının yazılmasında idi. Her iki darbe de Türkmen tarihinde soykırımın en uç belirtisiydi. Bir ülkenin anayasasında kendi halkının bir kesiminin diğer kesim uğruna haklarının gasp edilmesi kadar kötü bir şey yoktur. Biz onu yaşadık ve kabullenmediğimizi Bağdat'a topluca giderek boykot ettik” (Beyatlı, 2020: 79)

Başkişi, Türkmen bölgelerinde yaşanan acımasız olayları, değişen hayatları aktaran, vaka ve kahramanlarla okur arasındaki bağı kuran kişidir. Ergenlik döneminde olduğunu tahmin ettiğimiz ana kahramanın hayatında aşklar da vardır. Saadet'e duyduğu sevgiyi tarif ederek, onun da kendisine karşı boş olmadığını gözlerinden anlar. *“Bir keresinde minibüsle beraber Kerkük'e gübre almaya gitmiştik. İşte o gün o arabada Saadet'i gördüm. O da annesiyle Kerkük'e gidiyorlardı. Meğer annesinde nefes darlığı varmış zaman zaman tedaviye ve ilaç almaya gidiyorlarmış. Göz göze gelmiştik. Gamzeli gülüşü beni candan almıştı bir kere. Dönüşü olmayan bir yola kaptırdım kendimi. Onun da gözünde benim hislerime yakın bir şey olduğunu gözlerinin bakışlarından sezmiştim.”* (Beyatlı, 2020: 93)

Piknik yerinde ailesine selam vermek için yanlarına gider. Şifreleri sözleşmelerle ertesi gün saat beşe görüşme ayarlarlar. Kemal Beyatlı, eserlerinde aşkı, Türkmenlerin toplumsal şartlarına, gelenek ve göreneklerine uygun yaşadıklarını belirtir. Kerkük'te Türkmenlerin çoğu birbirlerine akrabadır ya da en azından birbirlerini tanır. Ailelerin böyle bir durumdan haberi olmaması gerekir. Aradaki saygı ve hürmet çok değerlidir. *“Bunları hepsini bilirsin! Yine de anlatıyorum. Çünkü biz de bir keresinde oraya gitmiştik. Gitmeyi ben çok ısrar etmişim. Çünkü Saadet'in ailesi de o hafta sonu oraya geleceklerdi. Birbirimizi görme şansımız olacaktı. Tazehurmatu'da yolda sokakta veya okul çıkışlarında olmuyordu. Görüşemiyorduk. Çayda o bulaşıklarla ilgilenirken ben de abdest alıp onunla kaçamak bir iki laf ederdik düşünmüştüm. Öyle de oldu.”* (Beyatlı, 2020: 96)

Birbirilerine karşı hissettiklerini “*heyecan, özlem, sevgi daha adını bilemediğim pek çok duygu çemberi bizi sarmıştı işte...*” bu duygularla ertesı gün buluşma yerine giden başkişi beklemesine rağmen Saadet gelemez. Daha sonra Saadet’in annesinin rahatsızlanıp hastaneye kaldırıldığını öğrenir. Ardından Saadet’in annesini kaybetmesi onu derinden sarar, bu durum başkişi ve Saadet’in belki de başlayabilecek olan sevgi bağlarını tamamen koparır ve bir daha görüşmezler. Başkişi “*bu kez de gönül verdiğim kız böylece avucumdan uçup gitti*” diyerek Türkmenlerin aşklarının bile acısız yaşanmadığını örneklendirir. Burada hayatlar gibi aşklar da yarım ve yaralıdır.

“*Türkmenlerin lehte ve aleyhte yaşadıkları siyasî süreci ele aldım. Beşir köyünden Tazehurmatu’dan Kerkük’e ve Bağdat’a kadar uzanan serüveni anlatırken; Tazehurmatu’ya atılan kimyasal bombada şehit olan bir babanın oğlu babasının tabutu karşısında oturmuş ve aralarında geçen diyalogu yazdım. Burada romanda onlarca olaylar yaşanmış ama konuşmacı olarak sadece şehidin oğlu konuşuyor. Yaklaşık elli yıllık bir zaman dilimini oğlan babasının tabutu karşısında konuşarak dile getiriyor.*” (Kerkük, 2020: 6) Kemal Beyatlı’nın *Kasırgada Yol Alanlar* romanında başkişi, dâhil birçok karakter çok fazla önem vermemiştir. Karakterlerin akıbeti belli değildir. Yazarın asıl amacı Türkmen milletinin yaşadıklarını bütün dünyaya duyurmaktır.

3.2.7.2. Norm Karakterler

Norm karakter, başkişinin serüvenine yön veren bir değer dünyasına sahiptir. Romanda başkişinin gerçekleştirmesine yardımcı olan norm karakterler olaylara doğrudan etki etmez. “*Kahramanların kusurlarını yansıtma, somutlaştırma gibi fonksiyonları vardır.*” (Korkmaz, 1997, s.298) Norm karakterler, “*romanda amaç olmaktan çok bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araçtır.*” (Stevick, 2004, s. 173). Romanda norm karakter, başkişiyi tamamlayan karakter başkişinin babasıdır.

Romanda başkişinin babası da isimlidir. “Baba” diye bahsedilen karakter başkişiden sonra romanda en önemli karakterdir. Yazar, ismin çok da önem teşkil etmediğini düşünmüş olacaktır ki, romanın en etkili iki karakterine isim vermemiştir. “*Günümüz yazarları eserlerinde her ne kadar bu isimli kahramanlara sığınsalar da kitabı bitirdiğimizde yazarın kendisini bu görünürde adı olmayan karakter sayesinde*

daha yakından tanırız. Virginia Woolf'un o kışkırtıcı sorusunda dediği gibi "Ama hangi yazarın, eğer bu yazar düpedüz bir daktilo değilse, kendi kişiliğinden tamamıyla bağımsız olmayı başarabildiğini gördünüz?" Yoksa Sam Sacks'ın dediği gibi bir kurmaca eserde kahramanın isimsiz oluşu "hem sosyal hem de metafiziksel bir hastalık mı?" (İğrek, 2015)

Başkişinin babası, romanın ilk sayfalarında Tazehurmatu nahiyesinde yaşayan on yedi- on sekiz yaşlarında genç bir delikanlı olarak tanıtılır. Tarlada çalışır, ekine, bitkiye ve bir de Türkmen milletine özgü şiir türü olan hoyrata düşkünlüğü vardır. Tarlada çalışırken hoyratlar söyler, orada çalışan genç kızları kendine hayran bıraktırır. Sesi güzel, bedensel olarak uzun boylu ve yakışıklı biri olarak tanıtılır.

"Sesin de pek güzeldi. Kerküklü İzzetin Nimet'in varisi olarak seni görüyorlardı. Hele Beşiri usulüne kendini bir kaptırdın mı? Seni dinleyenler diyecek kelime bulamıyorlardı. Bir de Şükür Hayara'nın sesine büründün mü, sesin bir anda değişiverirdi. Sesin helhele gibi ovalardan dağlardan yankılanırdı. İşte Allah verdi mi, kimse önünü kesemez. Öyle bir sesin vardı ki herkesin dilindeydi. O günde hoyratların ezgisi tarlayı kaplamıştı. Hoyrat söylerken bitkilere dokunuşun bile farklılaşırdu. Daha nazik olurdu. Komşu tarlalarda çalışanları bir süreliğine işten alıkoyardı hoyratların."

"Tarlada çalışan kızların ayrı bir hayranlıkları vardı sana karşı. Haklıydılar. Şimdi de yakışıklılığın dillerde iken, o zamanlarda kesin boylu boslu ve çakı gibi bir delikanlı karşılarında duruyordu. Hangisine kismetin yazılmıştı belli değildi." (Beyatlı, 2020: 9)

Genç yaşına rağmen sağduyulu, millî ruhu yüksek, vatanına ve toprağına vefalı biridir. Türkmenlere yapılanların hiçte adil olmadığını, buna karşı gelmeleri gerektiğini vurgular ve etrafındakilere uzun uzun anlatır. *"Tam gençliğin verdiği heyecan döneminde sende millî ruh filizlenmişti. "Olmaz," demiştin. "Sosyalist Arap Baas Partisi adını taşıyan bir rejimin şemsiyesi altına girilmez. Hele Türkmen hiç girmez. Girmemelidir," demiştin kahvede akşam çayı sohbetinde: "Biz vatanımızı biliriz, milletimizi biliriz.. Arap boyunduruğı altında ve sosyalist bir düşünceye ne huyumuz uyar ne de töremiz. Hele dinimiz asla..." Dediğinde etrafındakiler seni pek anlamamışlardı. Onun için aynı konuyu birkaç akşam üst üste tekrarlamıştın. Herkesin kafasında devlete sadakat vardı.*

Haklıydılar! Çünkü Irak'ta devlet ile hükümeti ayırmak o kadar zordu ki, anlatılması daha da zordu...” (Beyatlı, 2020: 53)

Eğitim almamış olmasına rağmen bilgili, kendini iyi yetiştiren bir baba olarak , oğluna her şeyi paylaşarak öğretir. Oğlunun bireysel ve toplumsal kimliğinin oluşmasında ona yardımcı olur. En çokta toprağını sevmesini, sahip çıkmasını öğretir.

“Uzağı görmek herkese nasip olan bir yetenek olmadığını senden öğrendim. Deve kuşu gibi başın kumda saklayan çok okumuşlar gördüm. Davasına bağlı kalbi gözü açık olan çok az gördüm. Bazen bir nesnenin sonu o nesnenin evrenden yok oluşu anlamına gelmediğini söylemiştin bir keresinde. Yağmur tanelerini örnek vermiştin. Yağmur taneleri toprağa değer değmez yok olur sanırız. Oysa düştüğü toprakta yeni bir hayatın başlangıcı olur. O damlacık zannettiğimiz yağmur tanesi yaşamın idamesindeki katkısını görmemek imkânsız.” (Beyatlı, 2020: 75)

Toplumdakilerin yapılanlara karşı sessiz kalmasına içten içe üzülür ve bu üzüntü içinde yara olarak kalır. *“Ya yara, insanın yüreğinin ta en derinlerine işlemiş ise? Ki eminim senin de en derinlerine işlenmiş bir yaran vardı.”* (Beyatlı, 2020: 7)

Yazar, başkişinin babası üzerinden bir milletin yaşadıklarını ve içindeki millet sevgisini gerçek ya da kurgu karakterler üzerinden anlatmaya çalışır. *“Baba şimdi ikimiz baş başa sen tabutta, bense başucunda oturmuşum. Seni ebediyete yolcu ediyoruz. Etrafımızda çok insan var. Ama hiçbiri benle senin arandaki bu konuşmayı duymuyor.*

Duyamaz da! Sen benim babamsın ve ben de senin oğlunum. Bu yaşıma kadar çok şey öğrettin bana baba. Vatan ne demek. Millet ne demek, biz kimiz.. Bu topraklara bağlılığımızın kutsallığını senden öğrendim baba...” (Beyatlı, 2020: 99)

Baba, roman boyunca vatanseverliği temsil eder. Başkişi üzerinde önemli ölçüde etki sahibidir. Oğlunun neredeyse her konuda örnek aldığı bir baba rolünde, hayranlık duyduğu hem babası hem de arkadaşıdır. Babanın oğlu ile hayatını paylaşmış olması bir şeylerin erken farkına varabilmesini sağlamıştır. Baba, varlık mücadelesi veren milletin bir ferdidir, bizzat savaşın içindeki Türkmenlerden biridir. Baba, birliği, Türkmen milletin dertlerini kendi ferdi derdinden önce düşünür. Onun için öncelikli hedef ait

olduğu toplumdur. Etrafında yaşanan olaylar onu zer ve yaralar. Tazehurmatu nahiyesine yapılan kimyasal silah saldırısında Şehit düşer.

3.2.7.3.Kart Karakterler

Daha çok değişmeyen yönleriyle ön plana çıkan bu karakterler, olayları dramatize etmek amaçlı kullanılır. *Romanda tek bir özelliğin sembolü olan kart karakterler* (Stevick, 2004: 184) *her Şeye rağmen tabiatlarındaki esas nitelikleri muhafaza ederler ve değişmezler.* (Korkmaz, 1997: 300) *Kasırgada Yol Alanlar* romanında dramatik aksiyona yön veren temel g Baas rejimidir. Ülkede yaşayan Türkmenlere karşı politika yürüten rejimin tek amaı toplumdaki huzuru bozmak, Türkmenleri dillerinden ve topraklarından uzaklaştırmaktır. Çeşitli yollarla Türkmenlere eziyet eden rejim, yıllar boyunca ülkedeki iktidarını devam ettirir.

Olaylar Beşir köyünde başlar; huzursuzluk çıkararak milleti korkutmak ister. Güvensizlik duygusu ve korku görünümü veren Baasiler sırf Türkmen oldukları için insanların evlerine baskınlar yapar, tehditler savurarak evlerini terk etmelerini ister. Dkknları yağmalayan Baas partisinin adamları kötülüğün temsilcisidir. Baas romanda değişmeyen çatışmanın faalidir. *“Beşir köyüne önce karakola yeni polisler atandı. Güneyli idiler. Polisler yeni yetme olup arşı pazarda asayışi sağlamak yerine esnafa sataşmaya başladılar. Karakolun adresini bilmeyen kapısının önünden geçmeyen pek çok Beşirli esnaf yeni polisler yüzünden birkaç gecesini nezarethanede geçirmeye başlamıştı.”* (Beyatlı, 2020: 17)

Sosyalist rejim, Türkmenlerin arazilerine el koyarak, topraklarından eder. Güneyden getirilen Araplara alışma ve barınma yeri tahsil ederek; Şehri Araplaştırma girişimleri başlar. Arazileri değerinden düşük bir fiyata zorbalıkla alan rejim Türkmenlerin arazilerini Araplara karşılıksız hibe eder. Bir de arazileri ekip biçmeleri için gerekli malzemeler verir. *“Baas rejimi Irak’ı sosyalizmin atmosferine sokmak için her Şeyi devlet tekeline almıştı.”* (Beyatlı, 2020: 20)

“Tarım Devrimi” bahanesiyle Türkmenlerin sahip oldukları tarım arazilere devlet el koydu. İstimlk edildi. Arazi sahiplerinin bir kısmına arazisinin çok altında para

verildi. Bir kısmına hiç verilmedi. İstimlak edilen araziler Araplara dağıtıldı. Yetmedi, devlet onlara arazileri sürüp ekmeleri için ayrıca bankalardan teşvik mahiyetinde para bile tahsis etti. Traktör. Gübre ve türlü türlü araç gereç verildi.” (Beyatlı, 2020: 22)

Ülkede Türkmence dilini unutturmak, bu dili yok saymak, rejimin hedeflerinden biridir. Bunun için ülkedeki Arap öğretmenlerini yaşlılara Arapçayı öğretmeleri için görevlendirirler. Onlara Türkmence konuşmayı bile unutturmaya çalışırlar. “1970’in ilk baharında Baas Partisi Tazehurmatu nahiyesinde teşkilat bürosunu açmak için ilk adımını atmıştı. Önceleri Arap öğretmenlerini bu işe yönlendirdiler. Onlara daha imtiyazlı makamlar vaat ettiler.” Bir milleti görmezden gelir, yok sayar. Baas partisi, kötülüğün simgesidir ve geri dönüşü olmayan felaketlerin yaşanmasına sebep olurlar.

Türkmenlerin, sahiplendikleri davalarında önemli roller alan Kardeşlik Ocağını kurmuşlardır. Bu Ocağı ele geçiren rejim şubesi olarak kullanılır ve ele geçirilen Kardeşlik dergisi de rejimin lehinde yazılar paylaşır. Rejime karşı gelen Türkmenler ise ya zindana atılır ya da idam edilir. “Liderlerimiz, bir bir asıldılar. Darağacını boylamayan Türkmen aydını kalmadı, diyebiliriz. İdam olmayanlar da zindanları uzun yıllar boyladılar” (Beyatlı, 2020: 58) İşkence ve eziyete mahkûm bırakılmış Türkmen milletini anlatan roman, yazarın sosyal yaşamdaki haksızlık, milletler arasındaki yozlaşma, baskı ve zulüm gibi toplum gerçeklerine eleştirileridir.

3.2.7.4. Fon Karakterler

Romanda sosyal ortamın oluşmasını sağlayan fon karakterler, derinlikleri olmayan kişilerdir. “Psikolojik ve sosyal derinliği az olan fon karakterler, romandaki sosyal ortamın oluşması ve olayların gerçeğe yakın bir şekilde verilmesi için anlatıya yerleştirilen “dekoratif unsur niteliğindeki” (Aktaş, 2005: 142) kişilerdir. Romanda bu kişilerin üstlendiği bir görev yoktur. Anlatıda sıklıkla kullanılırlar ve başkişinin içinde yaşadığı sosyal ortamın belirginleşmesine katkı sağlayan karakterlerdir.

Romana fon karakter görünümüyle yansıyan kişiler kadrosu bakımından geniştir; Kerküklü İzettin Nimet, Şükür Hayara, tarlada çalışan kızlar, Abbo ve Sekine, Sait, Şerif Dayı, Sağlıkçı Mahmut Efendi, Şerif Dayı’nın sevdiği kız Nazlı, Hacı İbrahim, karakola

atanan güneyli yeni polisler, Pala Şahbaz, Ziraat Őubesinde alıŐan Cihat, Niyazi, Maruf, Kâzım Amca, Cemil Dayı, Irak'ın güneyinden gelen Araplar, Camii hocası, Komiser, Arap ğretmenler, Hıdır Dayı, Őevket Dayı, bakkal Hasan Amca, Pala Şahbaz'ın babası ve annesi, Pala Şahbaz'ın eşi Nebahat, Ahmet, aycı Hasan, Murtaza Amca, Mehmet İzettin Hattat, Ata Hayrullah, Kardeşlik Ocağının başkanı emekli albay Abdullah Abdurrahman, fizik profesörü Suphi Kemal Hassn, minibŐ Fatih ve babası, Abbas'ın oğlu Sermet, başkişisinin kız kardeşi Sultan, Arap ailenin oğlu Matar, Matar'ın babası, ReŐit Amcanın torunu Fazıl Bey'in kızı Sümbül, başkişisinin arkadaşı Kemal, Mehmet Usta, Zühtü Amca ve kızı, Ali HaŐım Muhtaroglu, Ahmet Koca, Kasım, gündelik inŐaat iŐŐisi Mehmet, Emir, başkişisinin dayısının oğlu mer, mer'in eşi ve oğlu, Saadet ve annesi hep fon karakterler ya da dekoratif unsur niteliğindeki kahramanlar grubuna girerler. Bu karakterler, başkişisinin yaşadığı mekânları ve Şartları somutlaştırmak görevini üstlenirler; romanın akışına hız kazandırıp zamanın ve sosyal ortamın değişmesini sağlarlar. Dramatik aksiyonun gelişim çizgisine işlevsellik kazandıran fon karakterler, kurmaca metnin yazıldığı döneme ait önemli bilgiler verirler.

3.3.KERKÜK'TE KORYA PAZARI HİKÂYESİ

3.3.1. Hikâyenin Kimliği

Kerkük'te Korya Pazarı, Kemal Beyatlı'nın *Kerkük Seni Yazdım* romanından sonra yayınladığı uzun hikâyesidir. Kemal Beyatlı, hikâyenin oluşum çizgisini, kitabın başına düştüğü notunda şu sözlerle ifade eder; “*Bir kaç söz, 1990 yılında bu hikâyeyi yazmaya başlamıştım. Bir türlü de sonunu getirememiştim. 1991 yılında Türkiye'ye yerleştiğimde kararladığım kağıtlar yanımda değildi. Fakat hikâyenin bazı bölümleri aklımdaydı. Uzun süre ara verdikten sonra, 2000 yılında tekrardan başına geçme fırsatım oldu. Ben hikâyenin geçtiği şehirde doğdum, büyüdüm. Kahramanların hemen hemen hepsiyle tanışıklığım ve konuşmuşluğum oldu. Olayların çoğunu yaşadım veya yakından duydum.*” (Beyatlı, 2020:7)

Korya, Kerkük'ün müstesna semtlerinden biridir. Yazar, tarihi çok eskilere dayanan Korya Pazarı sakinlerini, esnaflarını ve pazarda hamallık yapan Mecchamal'ın hayatını anlatmaktadır. Hikâye, Kerkük Korya Pazarı'nda tanınan gerçek kimliklerin öyküsüdür. Kemal Beyatlı, Korya Pazarı'nın mütevazı, sakin, süssüz ve birbirlerine saygılı insanlarını anlatırken; “*Elinizdeki uzun hikâye, Koryalıların , gösterişsiz, birbirine saygılı esnaf ve müşterileri ile sürdürülen günlük hayattan kesitler içermektedir. Sıradan, yalın ve mütevazı insanların, birbirleri ile barışık, tutarlı dengeli sıcak ilişkilerini, dostluklarını ve hayallerini konu edinen yazar hikâyesinde çarşı esnafının huzurunu ve düzenini bozan antidemokratik baskıların yarattığı dramaları da işlemektedir.*” (Beyatlı, 2009)

Bu çarşıdaki dükkân mülkiyetlerinin neredeyse tamamı Türkmenlere aittir. Dönemin hâkimi Baas rejimi, bahane ve gerçekçiliği olmayan sebeplerden dükkân sahiplerine zulüm ederken; kimi esnafı da cezaevinde eziyetlerle mahkûm olarak tutar. “*Irak'ta yaşanan her önemli gelişme bu ülkenin asli unsurlarından olan Türkmenleri de doğrudan etkilemektedir. Özellikle Irak'ın çalkantılı tarihi boyunca yaşadığı inişli çıkışlı dönemlerde maruz kaldıkları uygulamalar Irak Türkmen Toplumunu ile ilgili karamsar bir tablo ortaya koymuştur. Arap milliyetçisi politikalar, ülke içinde diğer etnik gruplara karşı güvensizlik olarak kendini gösterirken, 1946'da Gavurbağı ve 1959 Kerkük*

olaylarında olduğu gibi doğrudan Türkmenleri hedef alan şiddet uygulamaları da yaşanmıştır.” (Soner, 2018)

Kerkük’te Korya Pazarı hikâyesindeki karakterlerin her biri hayatın içinden yazarı tarafından alınıp, aynı şekilde kitaba konmuştur. Saddam rejiminin, çıkar çatışmalarından kaynaklı bir savaşın, Türkmenlerin yaşadığı bölgelerde oluşturduğu menfi şartları irdeleyen hikâye, söz konusu olumsuzlukların Kerkük’ün geleneksel çarşılarından olan Korya Pazarı esnaflarına yansıyan yönlerini de gözler önüne serer. *“Korya yakasında bulunan Sarıkâhya, Begler ve Şaturlu mahallelerinin nüfusu da tamamen Türkmenlerden oluşur. Bu yüzden Korya semtinin Türkmen nüfusunu dağıtmak ve asimile etmek için dikta yönetimi çeşitli planlar yapmış ve çok uğraşmıştır. Buna rağmen semtin Türkmen kimliği varlığının korumuş ve direnmiştir.” (Beyatlı, 2009)*

Hikâyede bireysel bağlamda Mecehamal’ın Sema karakterine karşı hissettiği platonik bir aşkı konu ederken; toplumsal bağlamda Korya Pazarı sakinleri ve esnaflarının zor geçen sürecini anlatır. Eserin başına düştüğü notlardan anlaşıldığı kadarıyla, tuttuğu notlar yanında olmadığından, yıllar sonra bu hikâyeyi tekrardan kaleme alır.

Kemal Beyatlı, günümüz Türkçesi ile yazılan hikâyenin 2009’da Kerkük Vakfı Türk dilinde ilk baskısını yapmıştır. 2020’de yine Kerkük Vakfı tarafından eser hem Türkçe hem de Arapçaya çevrilmiş olarak yayınlanır.

3.3.2. İsim İçerik İlişkisi

Korya, Kerkük şehrinin batı yakasında yer alan bir semttir. Korya’nın nüfus yoğunluğunu Türkmenler oluşturur. Semt en meşhur yerlerinden biri olan Korya Pazarı şehrin tarihî eserleri arasında yer almaktadır. Korya’da yaşamakta olan semt sakinlerinin esnafının ve çarşıda hamallık yapan Mecehamal’ın hayatını ele alan *Kerkük’te Korya Pazarı*, bu insanların uğradıkları zorbalık ve şiddet dolu muameleleri gözler önüne serer. Kemal Beyatlı, yazma aşamasında ilk olarak hikâyeyi “Uzun Kız” olarak isimlendirdiğini ancak daha sonra hikâyenin seyri ve kapsadığı konu genişliği dolayısıyla ismini değiştirdiğini ifade eder:

“Hikâyenin adına gelince, hep kafamda “Uzun Kız” olarak kalmıştı. Fakat hem bölümleri yazarken geçen süreç hem de olayların yoğunluğu, beni “Uzun Kız” daki ısrarımdan uzaklaştırdı. Hikâyenin Kerkük’teki Korya Pazarını anlatan bir yanı var. Bir de insanları ve Mecehamal’ı... Bunları yan yana koyduğumuz zaman “Korya Pazarının Serüveni” olarak karşımıza çıktığını görürüz. Hikâyenizin ismi siz değerli okuyuculara kalmış...Ona istediğiniz adı verebilirsiniz. Burada daha önemli ve unutulmaması gereken başka bir şey var ki Kerkük’te, Korya Pazarında bu olaylar geçekten yaşanmıştır. Benzeri olaylar ise yaşanmaya devam etmektedir..” (Beyatlı, 2020: 7-8)

Yazar, hikâyeyi yazarken; gerçek hayattan karakterleri eserine dâhil eder. Türkmen milletinin kendi hâlinde, sade ve birbirleriyle uyum içerisinde yaşama biçimlerini okurlarına aktarır. Öte yandan diktatör Saddam Hüseyin’in rejimi, kentin huzurunu bozmak için adamlarını Türkmen milletine musallat etmiştir. 1970’lerden başlayarak, Baas rejimi tarafından Kerkük ve birçok Türkmen bölgelerinde yaşayan Türkmenlerin hayatlarına kast ederek; türlü türlü işkenceler gösterir. Beyatlı, yaşayarak şahit olduğu olayları gerçek kişiler üzerinden anlatırken; hikâyede başkişi Mecehamal karakterinin doğumundan genç yaşta öldürülmesine kadarki hayat serüvenini ve adı “Uzun Kız” diye geçen Sema karakterine karşı hissettiği platonik aşk üzerinden Türkmenlerin yaşamış oldukları olayları doğru bir şekilde aksettirmeyi başarır.

Cumhuriyet Dönemi’nin toplumcu Türkmen yazarlarından olan Kemal Beyatlı, eserlerinde Türkmenlerin yaşamış oldukları iç burkucu hikâyelerini kendine özgü üslubuyla gerçekçi bir şekilde anlatmıştır. Yazar için hikâyenin isminden çok hikâyede ne anlatıldığı önemlidir. Asıl hedefi Türkmenlerin hayatlarını ıstıraba çeviren düşmanların, suçsuz bir millete yıllar boyunca neler yaptığını duyurmaktır. Beyatlı, okurlarından hikâyeyi okuduktan sonra uygun ismi verebileceklerini, asıl önemli olanın Türkmen milletinin yıllar boyunca yaşamış olduğu eziyetlerin hâlâ devam ettiğini bildirir.

3.3.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hem bir dönemin olaylarının, hem de başkişi Mecehamal’ın platonik aşk öyküsünün anlatıldığı *Kerkük’te Korya Pazarı* hikâyesi, sınırsız bilme ve görme yetisine sahip tanrısal (hâkim) bakış açısıyla anlatılmıştır. Anlatıcı bu bakış açısında kişiler

dünyası, olay örgüsü, mekân ve zamana ait ayrıntıları izleksel kurguyla bütünleştirir. Romanın başkişisi Mecehamal'ın merkez alındığı olaylar Beyatlı'nın diğer roman ve hikâyelerinde de sıkça kullandığı geriye dönüş ve diyalog tekniklerinden yararlanılarak kurgulanır.

Beyatlı'nın birçok anlatısında görülen ortak bir teknik olan geriye dönüş tekniği bu hikâyesinde de çekirdek yapıyı oluşturur. Yazar-anlatıcı roman kişilerinden ruhsal dünyasını açıklamada sık sık geriye dönüş tekniği ile okuru öykü zamanından geriye götürür. Başkişi Mecehamal'ın çocukluğuna bu şekilde uzanan yazar-anlatıcı oradan daha da geriye giderek babası Haydar ve annesi Pakize Hanım'ın gençlik günlerini hatırlatır; *“Kerkük'e geldiklerinde annesi hamileliğinin son ayındaydı. Önceleri Tuzhurmatu'da oturuyorlardı. Anne babası Tuzhurmatu'da doğup büyümüşlerdi. Gençken birbirilerine âşık olup ailelerin kabulüyle evlenmişlerdi. Babası Tuzhurmatu'da önde gelen çömlek ustalarından biriydi. Mecehamal'ın annesi, o günleri iyi anımsar. Her gün olduğu gibi o sabah da babası işe gitmek üzere evden çıkmıştı. Diğer günlerden farkı ise o akşamdan sonra eve dönmemesiydi. Gidiş o gidiş! Pakize Hanım kocasını bir daha görmedi. Karnındaki bebek kendini yeni yeni göstermiş, karnı biraz şişmeye başlamıştı. Gözleri kan çanağına dönmüş, bakışları yolları aşındırmıştı kadıncağızın.”* (Beyatlı, 2020: 13)

Yukarıda alıntılanan sahnede, Mecehamal'ın babası ve annesi Tazehurmatu'da yaşarken; babası bir sabah işe gitmek için evden çıkar ve bir daha da eve dönemez. Pakize Hanım, eşi Haydar için endişelenir ve karnındaki bebeğiyle eşinin dönüş yolunu gözler. Yazar-anlatıcı başkişinin annesi Pakize Hanım'ın geçmişte yaşadığı zor günleri şimdileştirerek okuru hikâye kişileri hakkında bilgilendirir.

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesinin kişileri gerçek hayattan alınan kişilerdir. Yazar, onların yaşadıkları olayları, birbirleriyle yaptıkları konuşmaları diyalog tekniğiyle verir; *“Doğal olarak bunun birtakım nedenleri vardır ve bu nedenler, diyalogun işlevselliğinde yatmaktadır. her şeyden önce diyalog yöntemi, romana çeşitli açılardan güç katmakta, romanın edebî ve düşünsel dokusunu zenginleştirmektedir. Diyalogun basit ama temel işlevi, gizli olanı 'âşikâr' kılmak, soyut olanı somutlaştırmaktır.”* (Tekin, 2014, 277). İki karakter arasındaki çatışma en sade şekilde diyalogla verilir. Diyaloglardaki

akış beraberinde sürükleyici bir melodi oluşturur. Diyalogların güçlü bir şekilde metne adapte edilmesi yazarın maharetine bağlıdır.” (Gezer-Çelik, 2017, 26)

Hikâyelerini anlatmaktan çok yaşatan bir üslûpla kurgulayan Kemal Beyatlı, bu tekniği başarıyla uygular. Örneğin; başkişinin annesi eşi Haydar’ı bulmak için gittiği Kerkük’te askerlik binasında bulunan Mehmet Muhtar ile girdiği diyalog şöyledir:

“Kocam nerede?”

İlk kez böyle bir soru ile karşı karşıya kalmıştı muhtar! Bu kadın kim? Kocasını da kim? Askerlik kayıtları için mi gelmişti buraya?

“Bacı kocanın adı ne?”

“Haydar Çinici.”

Elindeki defteri karıştırdı muhtar. Sağına soluna bakındı. İçeri girdi. Memurlara, Haydar adında birinin gelip gelmediğini sordu. Emin olmak için bir iki gün önce gelenlerin listesine baktı. Ne defterde ne de listelerde Haydar adında biri yoktu.

“Bacı, bugün, bu isimde buraya gelen olmadı.”

“Kocamı bulacağım, bulmadan geri dönmem. Bana yardım edin.” (Beyatlı, 2020: 18-19)

Yazar-anlatıcı diyalog tekniğinden hikâyenin birçok yerinde faydalanır; bu teknik olayların gelişmesinde, kahramanların ruhsal ve sosyal durumlarının açıklanmasında, konuşmalarda yatan kültür öğelerinin saptanmasında (ağız, şive, üslup), eserin daha dinamik bir hale gelmesinde ve hafiflemesinde oldukça etkilidir

Yazar, varlıkları yok sayılmak istenilen Türkmenleri daha önce yayınlanmış olan eserlerinde olduğu gibi *Kerkük’te Korya Pazarı* hikâyesinde de Türkmen toplumunun belli bir tarihte başlarından geçenleri, gerçek hayattan alınan karakterler üzerinden yaşanmışlıkları su üstüne çıkarır. Rejim adamları tarafından Korya Pazarı’nda bulunan Türkmenlerin, mülkiyetlerine saldırılar düzenlenir, dükkân sahiplerini korkutmak amaçlı tehditler savrulur, kimi dükkân sahiplerini de doğruluk payı olmayan sebeplerden ötürü alıp götürür ve dükkândaki ürünler Araplar tarafından yağmalanır.

“Ahmet’i sürükleyerek ekip otosuna bindirdiler. Birkaç polis dükkânın içine girdi. İçeride bulunan kuru gıda maddeleri vs. Ne varsa, güçleri yettiği kadar alıp dışarı fırlattılar. Kimse cesaret edip de polislere yaklaşamıyordu. Kimse onları durduramıyordu. Silahlar, sağa sola yöneliyordu. Bir kedi bile hareket etse hemen tetiklere basacaklardı. Bunu biraz da istiyorlardı. Bir taraf silahlı, diğer taraf eli boş... Dengesiz bir durum vardı Korya Pazarında. Silahlılar ve silahsızlar.” (Beyatlı, 2020: 60)

Türkmenlerin yaşadıklarını Ahmet Türkalan karakterine yapılan ile küçük de olsa bir örnek olarak veren yazarın, o döneme ait birçok acı öyküyü ayrıntısıyla yazmıştır. Polis, Ahmet’i ekip otosuna bindirdikten sonra orada gösteri izler gibi bekleyen Irak’ın güneyinden getirilen Araplar ise Ahmet’in dükkânından ellerine ne geçerse alırlar ve bu durum karşısında başkişi Mecehamal dal yaşanan o korku dolu anları aktarır: *“Mecehamal, Korya Pazarında, Ahmet Bey’in dükkânının talan edilmesi karşısında çok korkmuştu. Titremeye başladı. Onu da çekip bir kenara aldılar.”* (Beyatlı, 2020: 61)

“Dengesiz bir durum vardı Korya Pazarında. Silahlılar ve silahsızlar.” sözü ile yazar karşı tarafın zalimce uyguladığı muamelelere karşılık vermeyen Türkmen milletinin haklarını savunmak için her zaman demokratik yollara başvurduklarını, barışçı ve devlete sadık bir millet olduklarını ortaya koyar. Acı ama gerçek *“siyasî, sosyal, kültürel, ekonomik ve diplomatik her türlü destekten yoksun bırakılan Türkmen toplumu, ne yazık ki Irak yönetimi tarafından hiç de hak etmediği zulüm ve baskıya maruz kalmıştır. Ülkenin Güvenlik Bölgesi diye adlandırılan kuzeyinde de Türkmenler, Bağdat yönetiminden farklı olmayan muamelelerle karşılaşmışlardır.”* (Saatçi, 2003: 13)

Bu durumlar yaşanırken; Beyatlı, hikâyenin başkahramanı olan Mecehamal karakterinin aşkına da yer verir. Uzun Kız’ı gördüğü ilk andan beri platonik bir aşk hikâyesine kendini kaptırır. Günlerce sakladığı duygularını, annesiyle birlikte gittiği cenaze evinde “Uzun Kız” Sema’yı gördüğü zaman herkesin içinde annesine kızı istediğini söyler. Ama annesi oğlunu susturarak; tavrının onu utandırdığını ve Türkmenlerin örf ve adetlerine uygun olmayan bir tavır olduğunu belirtir. Birbirlerine saygılı bu milletin çoğu insanları birbirlerini tanır, herkesin içinde Mecehamal’ın “Anne bu kızı istiyorum” diyerek annesini zor durumda bırakmıştır. Yazar, Türkmen milletini siyasî, sosyal, kültürel her bakımdan kendi bakış açısıyla tanıtır.

Yazar- anlatıcı tanrısal bakış açısıyla diyalog tekniği de kullanarak başkişi ve diğer karakterler arasındaki konuşmaları metne iyi bir şekilde adapte etmeyi başarmıştır. Hikâyede kullanılan bir diğer teknik açıklama/ yorumlama tekniği yani “*“Sanatkârın çeşitli meseleler, olaylar, durumlar insanlar hakkındaki düşünce ve kanaatlerini ya doğrudan doğruya ya da anlatıcı veya kahramanlar vasıtasıyla okuyucuya iletmesidir.”* (İsmail Çetışli, 2014: 132) Yazar-anlatıcı devletin Türkmenlere karşı yürüttüğü haksız politika ile ilgili kendi kanaatlerini okurla paylaşır.

“Günler, aylar kimse çekmeden, arkasından da kimse itmeden gelip geçiyordu. Görünmeyen bir çark, bir dişli. Dişlerinin sayısı bilinmez. Bizim aklımıza göre sonsuz bir dişlidir bu. Döner, döner, hep döner.. Döndükçe kendi kendine akıp gider.. İstesen de istemesen de değişmeyen bir kuraldır bu. Yaşam boyu istemediğin şekilde cereyan eder olaylar. Dakika dakika, saat saat... Akışta değişiklik olmaz. Herkes kabul eder, sele kapılıp gider...” (Beyatlı, 2020: 73)

“Silahlar önce kin patlar, sonra kurşun sesi duyulur. Cesetler kan içinde yüzerken, silahlı eller zaferi ilan ederler. Suçluyu temize çıkarmak için yere düşüp yatanın kaza kurşunu kurbanı olduğunu ima ederler. Kurşun sıkmanın başlı başına bir kasıt olduğunu kabullenmezler.” (Beyatlı, 2020: 74)

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesi yazarın tanrısal bakış açısının sınırsız bilme yetisinin olanaklarından çeşitli tekniklerle faydalandığı bir hikâyedir.

3.3.4. Olay Örgüsü

“Her anlatı metninde kurmaca bir dünyayı yaratan belli başlı öğeler vardır. Bu öğeler arasında olay, anlatılanların derli toplu olarak izlenebilmesi ve okurun dikkatinin metinden uzaklaşmaması için önemli bir işlev görür. Okur, bu olay akışı sırasında uyanan merak duygusuyla metne yönelik dikkatini daha bir artırır. Metni okur açısından büyük ölçüde çekici hâle getiren, zihninde kesintisiz bir biçimde canlandırabileceği bir olay akışının varlığıdır.” (<https://acikders.ankara.edu.tr>)

İlk bölümde/çerçeve hâkim bakış açısıyla Mecehamal, demokrasiye aykırı davranan Baas rejiminin adamları, asıl bölümde (iç çerçeve) ise geriye dönüş tekniği

kullanılarak başkişi Mecehamal'ın hayatı, Korya Pazarı esnafının yaşadığı olaylar bire bir aktarılır.

Hikâye, yazarın doğup büyümüş olduğu şehir olan Kerkük'ün kadim kentlerinden biri Korya'nın insanlarını anlatır. Beyatlı'nın bizzat tanışmış ya da öyküsünü duymuş olduğu gerçek kişilerin yaşadıkları gerçek olaylardan yola çıkılarak eser kaleme alınmıştır. Olay örgüsü; Korya Pazarında geçer ve başkişi Mecehamal hakkında okuru bilgilendirme ile başlar. Zaman ve mekân unsurlarının ağırlıklı olarak işlendiği ilk bölümün olay örgüsü açısından iki temel özelliği vardır: 1. Metinde hamallık yapan özürlü Mecehamal'ın, hayat hikâyesinin anlatılacağı sezdirilmesi. 2. Korya Pazarı halkının yaşadıkları.

Hâkim anlatıcının bakış açısından okura sunulan olay örgüsü, yazarın diğer anlatılarında da görülen yazara özgü bir teknik olan “geriye dönüş” tekniğinden yararlanılarak kurgulanmıştır. Uzun hikâye şeklinde yazılmış olan Kerkük'te Korya Pazarı, isimlendirilmemiş on bir bölümden oluşur; fakat biz hikâyeyi asıl ve çerçeve vakayı esas alarak iki ana bölümde inceledik. Asıl vaka, çerçeve vakanın içine yerleştirilmiş unsurlardan oluşur ve hikâye çerçeve vakanın aktarılmasıyla başlar. Birinci bölüm, çerçeve vakayı içerir;

Birinci bölümde, Korya Pazarında hamallık yapan başkişi Mecehamal'dan söz edilir. Elinde küçük ve eski sepeti ile sabahın erken saatlerinde Korya Pazarında dolaşmaya başlar. Çarşıda hamallık yaparak; gelen müşterilerin poşetlerini taşır ve kazandığı cüzi miktarlarla annesiyle geçimlerini sağlarlar. Korya Pazarı dükkânları neredeyse tamamı Türkmenlere aittir. Dükkân sahipleri, sabahın erken saatinde “O Yaka” sebze halinden aldıkları sebze ve meyveleri alıp içlerinden iyi olanlarını ve kötü olanlarını ayırıp satışa sunarlar. Birbirlerine saygılı ve hoşgörülü olan diğer esnaf gibi Mecehamal'ın da Korya Pazarı işyeridir.

Irak-İran Savaşı döneminde Halk Ordusu mensupları Kerkük sokaklarında nöbet tutarak; askerlik çağında olan genç erkeklerden kimlik talep edip asker kaçağı kontrolü yaparlar. Baas rejimi, bu şekilde Kerkük halkını korkutarak; gözdağı verir. “Pala bıyıklı” tasvirli Halk Ordusu mensubu, Mecehamal'ı görür ve kimliğini ister. Kimliğin ne olduğunu bile bilmeyen Mecehamal şaşkınlık içinde baka kalır. İstedğini tekrar ederek

Mecehamal'ı iten Halk Ordusu mensubunu gören Yusuf bakkal olaya dâhil olur; "*Aman beyler, o özürlü. Kendi halinde birisi. Üstelik öksüz yani kimsesizdir. Onda kimlik falan ne gezer!*" sözleriyle Mecehamal'ı onlardan uzak tutmaya çalışır. Fakat "pala bıyıklı" korkutmak amaçlı, Mecehamal'ın başındaki takkesini alıp yere fırlatır. Mecehamal nedenini bilmediği ve anlayamadığı tavra susarak, korku dolu bakışlarla bakar. Daha sonra Yusuf Bakkalın özür dilemesi ile Mecehamal'ı salarlar.

İkinci bölüm, asıl vakadır. Vakanın başladığı ve çatışmaların yer aldığı bölümdür. Hikâyenin bu bölümünde Mecehamal'ın anne ve babasının Tuzhurmatu'da gençken birbirlerine âşık olup evlenmesi, çömlek ustası olan babası Haydar'ın her gün olduğu gibi o gün de işe gitmek için evden çıkıp bir daha geri gelmemesi, o dönemde hamile olan karısı Pakize'nin, eşi Haydar'ın bir daha geri gelmeyeceğini bilmeyerek aylarca yolunu gözlemesi, aylarca Tuzhurmatu'da aradığı eşini bulamayınca Kerkük'e gitmeye karar vermesi, Kerkük'e vardktan sonra orada da eşini bulamayıp yalnızlık ve çaresizlik hissine kapılması, Emine Teyze ve komşularının yardımıyla bebeği Mecehamal'ı doğurması, Türkmenlerin devlete karşı kurdukları gizli bir örgütün faaliyetlerine karışmış ve eşinin cezasının ölüm ile verilmiş olduğunun haberinin Pakize Hanım'a gelmesi, asosyal ve içine kapanık biri olarak büyüyen Mecehamal'ın çarşıda hamallık yaparken; eşyasını taşıdığı teyzenin kızına âşık olması, adını bilmediği için "Uzun Kız" koyması, pazarda dolaşırken; evine eşyasını götürmek için gittiği teyzenin yani Uzun Kız'ın evini hatırlayamadığını, ve o an diğer insanlar gibi olmadığını fark etmesi, beyin gelişiminin sağlanmaması, Mecehamal'ın olayları hatırlayamamasına ya da aklında tutamamasına neden olması, Uzun Kızı düşünmekten gündün güne daha da iştahsız ve güçsüz düşmesi, Kerkük'te, Türkmen örf ve âdetlerine göre Ramazan Bayramı'nın tanıtılması, Mecehamal'ın aylar sonra pazarda tekrar Uzun Kız'ı görmesi, kalabalığın içinde kaybolan Uzun Kız'ın ardından gitmesi, annesinin akşam eve gelmeyen Mecehamal'ı merak etmesi, daha sonra Uzun Kız'ın evinin önünde baygın şekilde bulunan Mecehamal'ın hastaneye kaldırılması, Irak-İran Savaşı'nın Türkmen ve Türkmeneli bölgelerine etkisi, cephedeki askerler, Hâdi ve Abdülhadi'nin şehit düşmesi, Yaşar Hikmet'in savaşta parçalara ayrılmış cesedinin ailesine teslim edilmesi, Korya Pazarının ortasında Ahmet Türkalan'nın dükkânına gelen Arap müşteriye ürün satmak istemediği bahanesiyle öldüresiye dövülüp polis arabasına bindirilmesi, dükkanının güneyli Araplar tarafından

talan edilmesi, her gün bir olayın yaşanıldığı Korya Pazarı esnaflarının Baas rejiminin zulmüne uğraması, Baas rejiminin silahsız Türkmenlere karşı acımasız ve haince saldırılar düzenlemesi, Irak-İran Savaşı döneminde asker kaçağı bir genç Korya Pazarında sivil kıyafetli askerler tarafından tutuklanmak üzere yakalamaya çalışmaları, o esnada rastgele havaya açılan kurşunlardan birinin Mecehamal'a isabet etmesi, göğsüne isabet eden mermeri sonucu Mecehamal'ın ölmesi anlatılır. Bu anlatılanlar iki iç hikâye oluşturur; bunlardan birincisi Mecehamal'ın hayatı ve platonik aşkı, Korya Pazarında Irak-İran Savaşı yıllarıdır.

Hikâyenin ikinci bölümü başkişi Mecehamal'ın yaşamındaki değişimler üzerine kurgulanır. Mecehamal'ın öldürülmesi ile sonlanır. Aynı zamanda aynı mekânı paylaşan insanların ortak sorunu olan diktatör Saddam Hüseyin ve Baas rejimidir.

3.3.5. Zaman

Zaman, anlatı metninin temel yapısal unsurlarından biridir. *Kerkük'te Korya Pazarı* yazma zamanı, Kemal Beyatlı'nın hikâyenin başına düştüğü "1990 yılında bu hikâyeyi yazmaya başlamıştım. Bir türlü de sonunu getirememiştim. 1991 yılında Türkiye'ye yerleştiğimde karaladığım kağıtlar yanımda değildi. Fakat hikâyenin bazı bölümleri aklımdaydı. Uzun süre ara verdikten sonra, 2000 yılında tekrardan başına geçme fırsatım oldu." (Beyatlı, 2020: 7) notundan 2000'dir. "Yazarın eserini yazdığı zamanın tespiti metin analizlerinde oldukça önemlidir. Her yazar, eserini yaratırken kaçınılmaz olarak yaşadığı dönemin olaylarının ve fikir akımlarının etkisinde kalır. Eser ile yazarın yaşadığı devir arasında sıkı ilişkiler vardır." (<http://www.ege-edebiyat.org>)

Kemal Beyatlı, 1990 yılında yazmaya başladığı *Kerkük'te Korya Pazarı* hikâyesini, tamamlamadan yarıda bırakmıştır. 1991 yılında Türkiye'ye yerleşmiştir fakat hikâye metinlerini yanına almamıştır. Dokuz yılın ardından 2000 yılında Kerkük'te Korya Pazarı'nı yazmak için yeniden kaleme sarılır. Dokuz yıl sonra yeniden yazılan bu hikâye, yazarın yıllar süren Kerkük şehrinde yaşam deneyimlerini ve günden güne rahat bir söyleyiş tarzına kavuşan üslubunu yansıtır.

Kerkük'te Korya Pazarı, tarihî bir dönemi ele alır. 22 Eylül 1980 – 20 Ağustos 1988 tarihleri arasında yaşanan İran-İrak Savaşı'nın, bu savaşın Türkmen toplumuna,

Türkmen gençlerine verdiği zarar ve acı hikâyenin bir başka konusudur. İran-İrak Savaşı'na karşı erkeklerin askerlik görevine çağrılarak silâh altında tutulması sonucu sahipsiz kalan kadınlar, toplumsal dramların başrol oyuncusu hâline gelir. O dönemlerde baş gösteren rejim zulümleri ve Türkmenlerin dükkânlarını yağmalama olayları da sosyal zamanı yansıtan unsurlardan biridir. *“İrak-İran savaşının ilk yıllarında bir gün, Korya Pazarında sabahın erken saatleriydi. Halk Ordusu mensupları, Kerkük'te her sokak başında, sırtlarında kalaşnikoflarla, ikişer ikişer nöbet tutuyorlardı. Resmî olmayan bir görev ekseninde kendilerini hak sahibi görüp adı konulmayan bir yetkiyi sahiplenmişlerdi. Askerlik çağında olan erkeklerden kimlik sorup asker kaçağı kontrolü yapıyorlardı.”* (Beyatlı, 2020: 11)

Yazar, geriye dönüşlerle (flashback tekniğine) zamanı metinlerde akronik olarak kullanılmıştır. *“Anlatıcı olayı aydınlatmak için geçmiş zamana dönerek bir kahramanın mazisini anlatabilir yahut anlatmakta olduğu bir olguyu açıklamak için o olayın başlangıcına dönebilir. Yazar anlatıyı ilgi çekici hâle getirmek için önce hikâyenin sonunu anlatıp sonra bu sonu hazırlayan olaylara dönebilir.”* (©<http://www.egeedebiyat.org>)

Yazarın anlatma anı, olayların yaşanmasından çok sonradır. Olup bitmiş olayları hikâyeye eden yazar-anlatıcı, vaka zamanını genişletilerek aktarmıştır. Hikâyenin ilk bölümünde, Mecehamal karakterinden bahsedilirken; belli bir seyirde ilerleyen zaman durdurulur ve 1980'li yılların başlarında başlayan zaman diliminde meydana gelen olaylardan ve anlatılan olayların geçmişini aydınlatarak; Mecehamal ve diğer karakterler hakkında geçmişe ait bilgiler verilir.

Kerkük'te Korya Pazarının vaka zamanını tarihsel bir perspektif içinde 1960'lı yılları olarak düşünebiliriz; *““Dur, kimliğini göster!” Dedi pala bıyıklı, esmer tenli Halk Ordusu mensubu. Mecehamal'ın ağzı açık, yüzü pala bıyıklıya taraf olsa da, gözleri başka ufuklara dalmıştı. Ne sorulduğunun farkında değildi!”* (Beyatlı, 2020: 11) Başkişi Mecehamal'ın İran-İrak Savaşı yıllarında sokaklarda nöbet tutan Halk Ordusu mensuplarının asker kaçağı kontrolü yapmak amacıyla Mecehamal'ın kimliğini istemeleri, Mecehamal'ın ergenlik yaşlarında olduğu dikkate alınırsa 1960'lı yılların ortalarında başlayan öykü zamanı 1980'li yılların başlarında sona erer. Mecehamal'ın

askerlik yaşına gelmesi, zamanın 1960'lı yıllardan Irak-İran Savaşı'nın ilk yılları olan 1980 yıllarına taşındığını gösterir.

Hikâyede sosyal zaman çevresi, 1988'li yılların öncesini kapsar. Ülke içinde süren Irak-İran Savaşı'nı ve savaşın Türkmen toplumuna sosyolojik, psikolojik, ekonomik yansımalarını satır aralarında okumak mümkündür. Devletin Türkmenlere yönelik zalim ve adaletsiz politikası yazarı ziyadesiyle rahatsız eder. Kemal Beyatlı'nın kınadığı konulardan biri de suçsuz Korya Pazarı esnafının her gün başka bir olaya maruz bırakılmasıdır.

“Ama baz olaylar vardır, istediğimiz zaman, isteğimize göre akar. O istek başıboş bırakıldı mı, bireylerden başlar yavaş anlayışını saf dışı bırakır, hız anlayışı hakim olur birden. Toplumlarda salgın bir hastalıktan beter hızda yayılır gider... Suskunluğun neyin karşılığı olduğunu şaşırır insan bazen. Kabul mü? Güçsüzlük mü? Yoksa neme lazım mı? Teslimiyet olduğunu kimse kabul etmez.” (Beyatlı, 2020: 73)

“Irak-İran savaşının ilk yıllarında bir gün, Korya Pazarında sabahın erken saatleriydi. Halk Ordusu mensupları, Kerkük'te her sokak başında, sırtlarında kalaşnikoflarla, ikişer ikişer nöbet tutuyorlardı. Resmi olmayan bir görev ekseninde kendilerini hak sahibi görüp adı konulmayan bir yetkiyi sahiplenmişlerdi. Askerlik çağında olan erkeklerden kimlik sorup asker kaçağı kontrolü yapıyorlardı. Aslında bu bir nevi rejimin, sivili sivile kontrol ettirme yöntemi olsa da Baas rejiminin asıl amacı, Kerkük halkını korkutmaktı.” (Beyatlı, 2020: 11)

Yukarıdaki alıntıların işaret ettiği üzere, zaman, hem iç siyasete hem de Irak-İran Savaşı'na göndermede bulunur ve böylece sosyal zamandan yararlanılarak anlatı zamanı dönemsel olarak sezdirilmiş olur. Romanda zaman unsurunun net bir şekilde ifade edildiği bölümler mevcut değildir.

3.3.6. Mekân

3.3.6.1. Çevresel Mekânlar

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesinde çevresel mekân olarak belirteceğimiz yerler; Kerkük, Tuzhurmatu, Sarıkâhya mahallesi, Cemal Berber'in dükkânı, Cumhuriyet Hastanesi karşısındaki otogar, Kör Molla Mahmut kahvesi, Ahmet Ağa meydanı, O Yaka Pazarı ve Altıncılar Çarşısıdır. Bu mekânlar, kimi zaman olay örgüsünde yer alan karakterlerin, kimi zaman da geçmişte yaşayan ve anılarda edindiği yer ile şimdiye taşınan karakterlerin öykülerine ev sahipliği yapmış yerlerdir. Coğrafi bir alana işaret eden Kerkük, vakanın zamansal süreçteki değişen yanını sahne göreviyle yansıtır. Dönemin sosyo-kültürel yapısını fiziksel özellikleriyle vurgulayan Kerkük, asıl vakada temel mekân konumundadır. Kerkük ve Korya ülkede yaşanan siyasî olayların genel bir görüntüsünü verir; iktidar mücadeleleri, rejim baskıları ve siyasî çatışmalarla dirliği ve düzeni bozulması istenilen mekân, savaş alanına dönüşür.

Yazar, Kerkük'ü muhtelif semtleriyle yansıtmak yerine mekânı bir bütün olarak görür ve aktarır; romanın sonuna doğru hemen hemen bütün anlatı kişilerini Kerkük'te bir araya getirir. Kerkük, dönem insanını psikososyal ve sosyokültürel yönleriyle yansıtan bir mekândır; mekân, insanların değerlerini manzaralarıyla sunar. Bir diğer çevresel mekân olan Korya Pazarı, mekân olmakla birlikte, mekân-insan ilişkisi bakımından işlevsel bir yönü vardır. Kerkük ve Korya Pazarı'nın bu denli bir işlev kazanması mekânın çevresel olmaktan çıkıp algısala taşındığını gösterir.

3.3.6.2. Algısal Mekanlar

3.3.6.2.1. Açık Mekânlar

Kerkük'te Korya Pazarı, Kerkük'ü, Saddam rejimi baskısını, Irak-İran Savaşı'nı ve Türkmenlere yönelik yapılan saldırıları ele aldığından, anlatıda daha ziyade kapalı mekânlar hâkimdir. Ancak zor yılların gri tonuna zaman zaman farklı renkler de katılır. Böyle durumlarda mekânı, dar ve labirent olmaktan uzaklaşarak açık ve geniş uzamlara dönüşür. Anlatıda açık mekânlar nadiren kullanılır; *“Eve döndüğünde her zamanki gibi Sertip Ekmekçi' den aldığı iki ekmeği koynundan çıkartıp annesine uzattı. Dama çıkıp yerde serilen yamalı döşeğin üstüne uzandı. İki elinin parmaklarını birbirine kenetleyip başının altına koydu. Gözleri göğe daldı. Yaz geceleri yıldızlar gökte gezmeğe çıkarlar. Göğün her yerine serpilirler. Yıldızlar o gece de gezmeye çıkmışlardı. Sanki gökte şenlik*

vardı. Her yer tıklım tıklım, yıldızlardan adım atacak yer yoktu. Mecehamal kalabalık yıldızların arasından bir tane kendi için, bir tane de Uzun Kız için yıldız seçti. Dolaşmaya başladılar. Artık onları kim tutabilirdi ki?” (Beyatlı, 2020:

Molla Hıdır Camii'nin yanındaki birkaç haneden oluşan büyük avlulu çok odalı Mecehamal ve annesi yaşadığı evde, eşini kaybetmenin ve evsizliğin verdiği çaresizlikle acı, yalnızlık ve kimsesizlik hisleri hâkimdir. Çatlak damı ve kışın su sızdıran çatısı yaz geceleri daha rahat geçer. Havanın sıcaklığı nedeniyle dama akşamdan yataklar serilir ve erkenden uyulur. Başkişi Mecehamal, akşamları eve geldikten sonra dama uyumak için çıkar ve gökteki yıldızları seyrederken; Uzun Kız Sema'yı düşünür ve onu bir yıldız olarak tasvir eder. Yıldızların kaymasını gözler, bazen de akşam olmadan dama çıkar, yıldızları bekler. Hayalleriyle süslediği uykuya dalmadan önceki anları evin damını geniş/açık mekâna dönüştürür. Yıldızları seyretmenin ona verdiği mutlulukla yaz mevsiminde gün boyu çalışarak zamanını geçiren Mecehamal için rahatlatıcı etkisi vardır. *“Bitpazarının arkasındaki büyük alanda her sene bayram panayırı kurulurdu. Bayramda çocukların uğradığı yegâne yerd. Orada salıncaklar, beşikler, dönme dolaplar vardı. Çocuklar için özgürlük meydanı gibiydi. Salıncağa binip yükseldikçe, “daha, daha hızlı,” diye bağırırlardı. Kanatlanıp uçmak istercesine yükseklerle tırmanma arzusunu gerçekleştirme zamanydı onlar için.”* (Beyatlı, 2020: 37)

Bayram gününden alınan bu kesit; panayır meydanında toplanan insanların paylaştığı mutluluğu ifade eder. Davul zurna sesleri, havada uçuşan etekleri ve neşe içinde çoluk çocuğun eğlendiği semt meydanı, herkes için bir içtenlik mekânına dönüşür. Bayram, panayır halkı için mekânın genişlediği bir günün başladığını bildirir. Renkli kalabalığın paylaştığı bayram mutluluğu, mekân algısını; “özgürlük meydanı(na)” dönüştürür.

3.3.6.2.2. Kapalı Mekânlar

Kerkük'te Korya Pazarı'nda mekân hikâyesinin isminde de geçen Korya semtidir. Metinde öyküsü anlatılan tüm karakterlere ev sahipliği yapan Korya, çevresel bir mekân olmaktan çok algısal bir mekân olarak belirir. Kemal Beyatlı anlatılarında hâkim olan labirent mekânlar, Kerkük'te Korya Pazarı'nda da ağırlıklı olarak ele alınır. Doğduğu ve

büyüdüğü şehir olan Kerkük'ü anlatmayı tercih eden yazar, Türkmeneli bölgelerinde yaşayan Türkmenlerin zor yaşam mücadelelerini aktarır.

“Irak-İran savaşının ilk yıllarında bir gün, Korya Pazarında sabahın erken saatleriydi. Halk Ordusu mensupları, Kerkük'te her sokak başında, sırtlarında kalaşnikoflarla, ikişer ikişer nöbet tutuyorlardı.” (Beyatlı, 2020: 10)

Kerkük'te Korya Pazarı'nda, Kerkük halkının evlerine, varlıklarına el konulmuş ve iş yerleri yağmalanmıştır. Şehir insanının dramı işlendiğinden tümüyle kapalı/labirent mekânlar kullanılır. Romanda labirent mekânlar, genellikle dış mekanlardır. Olay örgüsü savaşın ilk yıllarında başladığı için şehirdeki insanları korku, endişe ve bilinmezlik duyguları içinde tasvir edilir. Şehirdeki huzuru bozan, rejimin adamları asker kaçağı kontrolü yapmak amaçlı yoldan geçen genç erkeklerin kimliklerini isterken; aşağılayıcı bir üslup kullanırlar. Huzur ve güven veren şehir artık korku vericidir. Etrafta barut kokusu ve cephelerde savaşta şehit edilen Türkmen gençleri. Savaş bir yandan, Saddam rejimi diğer yandan. Baba toprağı olan Kerkük'ten göç eden insanlar ve savaşı reddeden gençler. Yazar, döneme ait bütün olumsuzluklardan en çok Türkmen milletinin etkilendiğini anlatır. Böylece, sadece bir savaş yeri için yapılan kısacık betimleme, sembolik söylemin getirdiğı avantajla, koca bir imparatorluk coğrafyasının kaderini anlatmaya muktedir olur. Şehit edilen gençlerin eşleri siyah giyinen, içleri acılara dolu dul kadınlar olarak kalır.

“Barut kokusu sarmıştı her yeri. Atılan topların, mermilerin geliş yönünü kimse kestiremiyordu. Herkes kendi canını korumaya çalışıyordu. En yakın çukurlara cesetleri atıyorlardı. Kör kurşun, deli şarapnel kimseyi affetmiyordu. İki tarafın askeri de kimi, ne için vurduğunu bilmiyordu. Sağa sola namluyu çeviriyorlardı. Dikkat etmek, nişan almak o anda pek işe yaramıyordu. Rastgele serpilmiş mayınların infilakı ile birkaç bacağın, kolun ve hatta kellenin uçtuğu görülürdü. Saldıran kim, savunmada olan kim? Yerler, mevziler karmakarışıkta.” (Beyatlı, 2020: 47)

Hikâyede ayrıntılı mekân tasvirlerine yer verilmez. Daha çok karakterlerin yaşamış oldukları korku, acı, kasvet, bunalım ve savaş alanlarında yerlere düşen ceset parçaları mekânı labirent ve anlatının neredeyse tümüne yayılan labirent mekân, genel anlamda Kerkük'tür. Özel anlamda ise Korya Pazarı sayılabilir; *“Cuma namazına yarım*

saat kala Korya Pazarındaki koşuşturmalar ve silah sesleri, insanları dükkânlara tıkadı. Rasgele çarpışmalar, manavların sepetlerini darmadağın etti. Kimse cesaret edip meyveleri toplayamıyordu. Sivil kıyafetli olan polisler konunun ne olduğunu bilmeden halkı korkutmak için havaya ateş ediyorlardı.”

“O günde Korya Pazarında ölüm kokusu esti. Elinde silah olan koşuyordu. saldırı var, ama düşman kim? Hiç belli değildi. Tam o sırada Altuncılar Çarşısına girmeden, elektrik direğinin dibinde oturan üç beş hamalın arasında Mecehamal da oturuyordu.” (Beyatlı, 2020: 75) Yazarın mekân için verdiği neredeyse tüm ayrıntılar, ya karakterin kişiliğine ya da olay örgüsündeki gerilime dikkat çekmek adına yapılmış bilinçli bir gayretin ürünüdür. Romanın başlangıcında açık ve müreffeh bir mekân olarak çizilen; “Korya Pazarı”, romanın sonunda dar ve kasvetli bir mekâna dönüşür. Başkişi Mecehamal’ın ölümü romanın trajik sonunun Korya Pazarında gerçekleştiğini gösterir.

Bir diğer kapalı mekân ise Molla Hıdır Camii'nin yanında bulunan büyük avlulu, hanelerden oluşan odalarda yaşayan fakir, kimsesiz ve Pakize Hanım'ın oğlu Mecehamal ile yaşadığı evdir. Eşi Haydar’ın her zamanki gibi evden çıkıp işe gittiği bir günün akşamı bir daha eve gelmemesinden aylar sonra Kerkük’e eşini bulmak amacıyla gelen Pakize Hanım’ın, eşini burada da bulamayınca gidecek yeri de olmadığından Muhtar Mehmet, Pakize Hanım’ı sahibi belirsiz olan bu eve yerleştirir. *“Hayat, Pakize’nin üstüne bütün kasvetiyle çullanmıştı hamilelik süresince. Kaldığı çok odalı büyük avlulu evin sahibi kimdi? Kimse bilmiyordu. Evkaf dairesine de bağlı değildi. Bu güne kadar bir memur gelip kirasını veya elektrik faturasını soran olmadı da. Kervan Saray gibi bir yerdi sanki. Bu işin arkasında görünmek istemeyen bilinmek istemeyen hayırseverler vardı. Orasını Muhtar bilirdi.”* (Beyatlı, 2020: 22)

Kimsesizliğin sembolleştiği labirent bir mekân olan büyük avlulu ev tek göz odalıdır. Mekâna dair verilen hiçbir nitelik yoktur. Yazar, mekânın Pakize Hanım üzerinde oluşturduğu etkiyi ifade etmekle yetinir. *“Üzüntü, yemek yememe ve bayılmalar, kadını hayli yıpratmıştı. Çevresinde bulunan fakir komşuları onu ne kadar teselli etseler de yalnızlık korkusu sarmıştı dünyasını.”* (Beyatlı, 2020: 21) Yıllarca çok sevdiği eşi Haydar’ın hasretiyle, ona kavuşacağı günü bekleyen Pakize Hanım için kaldığı tek göz

oda labirent ve yalnızlık kokan bir mekândır. Oğlu Mecehamal'a da bir zarar gelmesinden endişe ederek yaşar.

Mekân tasvirlerine fazlaca ağırlık vermeyen Kemal Beyatlı'nın bu konudaki takdire değer çabası, mekân-insan ilişkilerine dikkat etmesinden kaynaklanır. Kahramanların içinde bulunduğu psikolojik durum, canlı bir varlığa dönüşen mekânın ayrıntılarına yüklenir.

3.3.7. Kişiler Dünyası

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesinde yer alan kişiler dünyasını şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

3.3.7.1. Başkişi

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesinin başkişisi, Mece'dir; o, dış görünüşü, hayatı anlama ve kavrama yönüyle, davranış biçimleri ve psikolojik durumuyla farklı biridir. Mece, anne ve baba gibi değer mekânlarından, kendimizi ve dış dünyayı tanımamızı sağlayan ilk bağlardan kopuk bir çocuktur. Mece, dünyaya gelmeden babası, işe gitmek için çıktığı evlerine bir daha dönemez; annesi Pakize Hanım, eşi Haydar'ı bulmayı beklerken; Tuzhurmatu'dan Kerkük'e gelir. Burada da eşini bulamayan Pakize, günlerini, üzüntü, acı ve gözyaşları içinde geçirir. Mece doğana kadar günlerini ağlayarak geçiren Pakize Hanım'ın bu durumu karnındaki bebeğe de zarar verir. Yalnız bir annenin oğlu oğlan Mece, doğar. Tuzhurmatu'dan gelen eşinin ölüm haberiyle yıkılan Pakize Hanım'ın göğsündeki süt kurur. Daha bir yaşına bile girmeyen Mece'nin normal bir bebeğe göre büyüme hızı düşer. Beslenmesi zayıf olduğundan Mece'nin vücut ve zekâ gelişimi tamamlanamaz.

Çocuk Mece ve annesi maddi sıkıntılar içinde kimsesiz, fakir fukaranın kaldığı büyük avlulu, hanelerden oluşan tek göz odada yaşar. Üzgün ve umutsuz bir anne ile büyüyen Mece, yaşlıları gibi çocukluğunu yaşayamaz ve hiç arkadaşı olmaz. İçine kapanık ve yalnız bir çocuk olarak kalır; küçük yaşta korkular içinde büyür. Mece, dış dünyaya yabancısıdır. Yalnızlık ve kimsesizliğin Mecehamal'ı çepeçevre kuşatması, ruhunun kaçınılmaz bir biçimde asosyal olmasına neden olur; eşinin ölüm haberinden

sonra psikolojik anlamda durumu daha da kötüleşen annesinin durumu Mece'ye de yansır. Anne karnından iyi bakılamayan Mece, korku ve kaygıların yarattığı çaresizlik ve yetersizlik durumundan utandırılarak büyümek zorunda kalan bir çocuktur. Mece, kimlik ve kişilik kazanma sürecinin temeli olarak değerlendirebileceğimiz çocukluk evresinde bastırılan, kısıtlanan ve zaman içinde körelen duygularından dolayı sağlıklı bir gelişim süreci geçiremez.

“Her gün, memurların işe geliş gidiş saatlerinde, Korya Pazarında Mecehamal’ı görmek mümkündür. Çizgili, kısa entarisi, koltuğu altından sökülmüş ceketi, belinde kalın kösele kemeri ve şehadet parmağı kadar delik takkesi ile Mecehamal’ın görüntüsü herkesin gözünde alışılmış bir şekil almaktaydı. Molla Hıdır Camisinin yanından başlayarak, Kör Molla Mahmut Kahvesinin önünden geçer, Altıncılar Çarşısına uğrayıp tekrardan geri döner, oradan eski Ahmet Ağa Meydanına kadar tur atıp, elindeki küçük ve eski sepetiyle birisinin malını taşımak için gözleri müşteri arardı.” (Beyatlı, 2020: 9)

Yaşını 15-18 arasında tahmin ettiğimiz, içine doğduğu kültürün öğretileri gereği cinsiyetinin sorumluluklarını çocuk yaşta üstlenmek durumunda bırakılan Mecehamal, yaşadığı tüm süreçlere yıkıcı tepkiler veren birine dönüşür. Bir çocuğun ruhuna ve bilincine kaldıramayacağı kadar ağır ve aşırı uyarımların yüklenmesi, onu içe kapanık biri haline getirir.

Mece, Korya Pazarında Mecehamal diye bilinir. Mece, her gün sabahın erken saatlerinden Korya Pazarında hamallık yapar. Müşterilerin poşetlerini taşımak için her gün erkenden pazara gelir. Korya Pazarı, başkışı Mecehamal’ın iş yeridir. Çarşıya alışveriş yapmak için gelen müşterilerin poşetlerini taşıyarak; günlük geçimlerini sağlayacak miktarlar kazanır ve kazandığı parayla annesi ile birlikte geçinmeye çalışırlar.

Maddi durumlarının kötü olduğunu bilen semt halkı yaşlı kadınlar, Mecehamal’a acıyarak; hafif ve küçük eşyalarını taşıtırlar. Tekrarlanan bu durumla eşya taşımak, hamallık yapmak Mecehamal’ın mesleği hâline gelir. *“Yaşlı kadınlardan kimileri Mecehamal’a acıyarak hafif, küçücük eşyalarını taşıtırlardı. Sonrasında bu hizmete karşılık olarak da gereğinden fazla ücret öderlerdi. Eşyasını taşımadığı kimselerden para almazdı. Sadakanın ne olduğunu bilmemesine rağmen dilenci gibi de karşılıksız para*

aldığını görmemişti kimse. Annesi tembihlemişti onu. O da annesinin sözünün dışına hiç çıkmazdı.” (Beyatlı, 2020: 25)

Mecehamal karakteri, gerçek hayattan alınmıştır, Korya Pazarında hamallık yapan bir gençtir. Hikâye Mecehamal ile başlar. Irak-İran Savaşı'nın ilk yıllarında genç yaşı nedeniyle sokakta nöbet tutan Halk Ordusu mensuplarından, Mece'ye kimliğini sorar. Mece “kimlik nedir, ne işe yara?” diye düşünürken; yüzlerine bakar ve ne söylediklerini anlayamaz. Yazar metnin ilk sayfasında Mecehamal'dan bahsederken; *“deliye bağırıp, kovduğunuz zaman, önce durup uzun uzun bakar! Başta size baktığını sanırsınız. Oysa o, bağırmanın, kovmanın karşısında kendisinin bunu hak etmediğini size anlatmak için uzaklara bakar. Yeteri kadar gücü olmadığı için tepkisini sessizce, sert bakışları ile dünyaya anlatmaya çalışır.”* (Beyatlı, 2020: 10) sözleriyle, Mece'nin, zekâ seviyesinin gelişmemiş olduğunu, normal bir insandan farklı olduğunu ve söylenenleri geç anladığını ve anladığını da bir süre sonra unuttuğunu vurgular. Bu durumu annesi de Korya Pazarında onu tanıyan esnaflar da bilir. Kendi hâlinde, kimseyle konuşmayan Mecehamal, bir tek içini Cemal Berber'e açar. Saçı uzun olmamasına rağmen tıraş olmak için gittiği Cemal Berber'e, o gün başından geçen bir olayı anlatmak ister. Cemal Berber'in, *“Mece, seni ne zaman damat göreceğiz?”* sorusu Mece'yi hem şaşırtır hem de mutlu eder. Adını bilmediğinden boyunun uzunluğu nedeniyle Ayten Teyze'nin evinde gördüğü kızı Sema'ya âşık olur ve ona “Uzun Kız” adını koyar. Kendisi Sema ile evlenirken hayal eden Mece, hayallere dalar. O günün devamında pazarda hiçbir şeyle meşgul olmadan akşama kadar dolaşır. Eve döndükten sonra; dama serilmiş yer yatağına uzanır ve bir yaz gecesinde gökteki yıldızları seyrederek. Yıldızlar Mece için anlamlıdır. Çünkü onu ve Uzun Kızı temsil ederler. Günler geçer, Mecehamal'ın aklı Uzun Kızdadır. Uzun Kızın evinin adresini hatırlamaya çalışan Mece, *“o gün, işte o gün normal insandan farklı olduğunu anladı! Normal insanlardan bir şeyi eksikti. Kafasında bazı konuları tutamıyordu. Annesi ona pazardan alınacak bir ekmeği bile defalarca söylerdi. Çoğu kez, ekmeği almadan eve dönerdi.”* (Beyatlı, 2020: 31-32) Mece, delicesine, tutku içinde, imkansızın ardından koşup karşılıksız, fakat vazgeçemediği platonik aşkı ona zarar verecek raddeye gelmiştir. Yemek yemez, pazarda sessiz ve tek başına dolaşmaya başlar. Annesiyle gittiği cenaze evinde, Uzun Kız'ı gören Mece, *“anne bu kızı istiyorum”* der. Pakize Hanım, hemen oğlunu susturur ve derhal oradan ayrılırlar.

Yaz ayları, yerine kışa bırakır. Üstüne giyebileceği kalın bir kıyafeti olmayan Mece, çalışmak zorundadır. Soğuktan hastalanan Mecehamal geceleri “Uzun Kız” diye sayıklar. Oğlunun Sema’ya karşı hissettiklerini anne Pakize anlamıştır. Çok geçmeden Mecehamal iyileşir ve pazara geri döner ve gün boyunca uzun kızı arar.

“Asker kaçağı olan bir delikanlıyı köşe kapmaca oynar gibi kovalıyordu inzibatlar. Cuma namazına yarım saat kala Korya Pazarındaki koşuşturmalar ve silah sesleri, insanları dükkânlara tıkadı. Rasgele çarpışmalar, manavların sepetlerini darmadağın etti. Kimse cesaret edip meyveleri toplayamıyordu. Sivil kıyafetli olan polisler konunun ne olduğunu bilmeden halkı korkutmak için havaya ateş ediyorlardı.” (Beyatlı, 2020: 74)

Korya Pazarında kimlikleri belirsiz kişiler tarafından saldırı vardır. Saldırı sırasında pazarda elektrik direğinin dibinde oturan Mecehamal ve birkaç hamal arkadaşı da ordadır.

“”Siz hiç yıldızların kaydığını gördünüz mü?

Cevabı almadan,

“Hiç yıldız yuttunuz mu?” dedi.

Sonra yine beklemeden,

Ben yuttum.” Dedi

Gözlerini yumdu ağzını açtı, bir yıldızın kaymasını bekledi. Bekledi.” (Beyatlı, 2020: 75)

Yıldızın kaymasını beklerken havaya açılan kör kurşunlardan biri Mecehamal’ın göğsüne isabet eder ve hikâye başkişi Mecehamal’ın ölümüyle sonlanır.

3.3.7.2. Norm Karakterler

Norm karakter, başkişiyi duygusal ve düşünsel olarak yaşama hazırlayan kişidir. Norm karakter, başkişinin serüvenine yön veren bir değer dünyasına sahiptir. Stevick’e göre *“(norm karakter), başkişinin yaşadığı tecrübenin derinliklerine dalmamızı sağlayan*

bir sıçrama tahtasıdır).”(Stevick, 1988: 179) Dolayısıyla norm karakter, başkişinin değişim ve dönüşüm sürecini ayrıntılı olarak görmemizi sağlar. Hikâyede başkişiyi tamamlayan norm karakter Sema'dır.

Sema, norm karakterdir; ruhu besleyen ve yaşamın aydınlık yüzüne dokunmasını mümkün kılan bir değerdir. Sema, sevginin ve aşkın cisimleşmiş ruhudur. Sema, hayatına anlam kazandıran bir düzen ve bütünlük simgesidir; dünyaya sevgi ve aşk gibi yüce bir duyguyla bağlanan insan, karamsarlığın ve kötümserliğin baskısından kurtulmayı başaracaktır. Mece de Sema'yı gördüğü an, eksikliklerinin tamamlandığını, zayıflıklarının ve kusurlarının kendisini kuşatmadığını fark eder. Sema; Mece'nin duygu dünyasının sembolik açılımıdır; Mece'yi özden değiştirecek kadar güçlüdür.

Mece'nin değişim gücü, aşkın örtüsünde gizlidir; aşk, gerçek ve mutlak dönüşümü yapar. Sema'nın yardımıyla Mece; sığ, bir yürek olmaktan kurtulur. Kutsal bir akışın içinde iyileşerek hayatın güzelliklerini tanımaya başlar; Mece Sema'ya baktıkça kendini anımsar, hatırlar. Geçmişin trajik kırılmalarla beslenen ağır yükünde boğulmasını engeller. Sema, yaşamın ahenginden koparak dağılan Mece'ye kendini toparlayabilmesi için enerji verir; ruhundaki labirent çıkmazına karşı durabilmesini mümkün kılar. Moral kaynaklarını yükseltir ve iyileştirir. “Uzun Kız” lakabıyla tanımlanan Sema, altı yaşında iken babası şehit olmuş, annesiyle yalnız yaşayan 13 yaşında bir kızdır. İri kemikli, uzun boylu bir çocuktur.

Sema, yıldızlar kadar güzel bir kız olarak değerlendirilir, hayata umutsuzlukla bakan Mecehamal'ın yaşamına bir ışık gibi sızar. O zamana kadar hissetmediği sevgi, güven, heyecan ve aşk gibi duyguları içselleştirmesine imkân tanıyacak, onu kendisini hatırlamaya davet edecektir. “*Mecehamal kalabalık yıldızların arasından bir tane kendi için, bir tane de Uzun Kız için yıldız seçti. Dolaşmaya başladılar, artık onlar kim tutabilirdi ki?*” (Beyatlı, 2020: 30)

Sema, Mecehamal'ın yalnızlıkla ördüğü kabuktan çıkmasını ve kendisini saran tüm kuşatılmışlıkların ötesinde dünyaya bakmasını sağlayacak içsel bir çağrının sesi gibidir. Sema, dünyanın yaşanılabilir bir yer olduğuna inanan Mecehamal, aşk gibi kutsal bir duygunun yarattığı enerjide var olmayı deneyimleyerek değişmeye başlar. Değişen ruh, anlamlı ve derin bir bilişe doğru yönelerek kendisini yeniden kurarken içine sinen

karanlığı yırtarak yaşama çağrıldığını derinden duyumsayacaktır. Sema Mecehamal'a sadece kendisinin hakim olduğu geniş bir özgürlük alanı sunar ve yaşama bu perspektiften bakmayı öğretir.

“Hele kızın tası uzatırken “buyurun” demesi; Mecehamal’ı iyice derinlere çekmişti. İlk defa ama ilk defa, dudakların gülümseme için yaratıldığının farkına varmıştı Mecehamal.” (Beyatlı, 2020: 26)

Mecehamal değişimi/ dönüşümü gerçekleştirir. Sema’yı düşünmek ve hayal etmek Mecehamal’ın kendisine ve yaşama güvenmesini, tutunmasını mümkün kılar. Sema aracılığıyla Mecehamal, içsel dünyasına yönelir. Ruhsal dünyasında derin bir değer eksikliği yaşayan Mecehamal’ın kendi içine bakmasına sebebiyet veren Sema, onun kendini fark etmesini sağlar. Sema, Mecehamal’ın iyileşme sürecini hızlandırır; onu parçalayan bunaltılı varlık sancısını sonlandırır ve yaşamın aydınlık tarafıyla tanışmasını sağlar. Geçmiş ağır bir yüke dönüştürerek altında ezilmek yerine; kendisini tüm yönleriyle kabul edip geleceğini kurmasının onun asıl sınavı olduğunu söyler. İskender, Zışan’ın sözlerini içselleştirdikten sonra kendisini tanımaya ve kavramaya başlar; ruhunu kuşatan gerçeğiyle yüzleşir. Yüzleşme, geçmişin acılarını, hüznelerini onaracak; Mecehamal’ı kendisiyle hesaplaşmaya çağıracaktır.

Mecehamal, norm karakterinin yönlendirmeleriyle dünyayı savaş alanı görmekten çıkarır; özüyle varlığı arasına koyduğu bir yığın engeli aşar. Bu tip karakterler, başkişinin eksikliklerini yansıtmaya, somutlaştırma gibi fonksiyonlarıyla ayna gibidirler; başkişiyi yansıtırlar. Başkişi sustuğu zaman norm karakterler konuşur, gücünü kaybettiği zaman, ona güç olur.

Sema, başkişi Mecehamal’ın kendini tanıma ve bilme konusundaki yetersizliğini ve eksikliğini gidererek onu bir serüvene taşır. Mecehamal, dünyanın kocamanlığı, zorluklarla ve sıkıntılarla örülü tarafı nedeniyle yapayalnızdır, çaresizdir. Uzun Kız Sema’nın, Mecehamal üzerindeki etkisi sebebiyle yazar, hikâyenin ismiyle ilgili şunları söyler *“hep kafamda “Uzun Kız” olarak kalmıştı.”* Sema karakterinin başkişi üzerindeki önemli etkisini ifade eder.

3.3.7.3. Kart Karakterler

3.3.7.3.1. Pakize Hanım

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesinin kart karakteri Pakize Hanım'dır. Başkişi Mecehamal'ın annesi olan Pakize Hanım, eşini kaybettikten sonra acı dolu bir yaşam sürer; Pakize Hanım, yazarın ölüm hakkındaki düşüncelerini aktarmak için anlatıya yerleştiği bir kart karakterdir. Zira Pakize Hanım, hiçbir şekilde detaylandırılmaz. Bir kart karakter olarak Pakize Hanım, anlatı dünyasında varlığının, ölümün arkasından bakan insan psikolojisini yansıtmak görevine borçludur. Pakize Hanım, kaldığı tek göz odalı evi bile kara bir delik gibi görür; etrafındaki insanlar onu mutsuzluğa batmış, yorgun ve sürgün gibi görürler. Pakize Hanım, içindeki keder dürtüsünü bir türlü yok edemez. O, içsel ya da dışsal uyarının sağladığı bir fark ediş çığılığıyla uyanamaz. Onu çepeçevre kuşatan acısı onun çıkmazını iyice derinleştirir; kırgın, küskün, hüznü ve suskun birine dönüştürür. Her an, hayal kırıklıkları ve pişmanlıklarla dolu zamanlarını oğlunun gözü önünde ağlayarak geçirir; onun algısında yaşamak mutsuzluktur. Eşi ve özlediği Haydar olmadan geçirdiği yıllar Pakize Hanım'ı yorar ve yıpratır.

“Anlatıda “tek, yoğun ve canlı unsurları somutlaştır(an)” (Stevick, 2010: 185) kart karakterler, statik bir duruşa sahiptir. Anlatı nasıl gelişirse gelişsin, kart karakterler tabiatlarını oluşturan özelliklerden taviz vermezler.” (DALAR, 2015: 377)

Pakize Hanım, kaybolmuş, yitirilmiş anne motifinin simgesidir. Anne, bir çocuğun dünya görüşüne kimlik kazandırır; kişiliğini sarsılmaz temeller üzerine inşa eder. Bu desteğini kederli ruhundan dolayı Mecehamal'a yansıtmayan Pakize Hanım, oğlunun yalnızlaşmasına neden olur. Çocuğuyla manevi ruhdaşlık kuramayan Pakize Hanım, annelikte yetersiz kalır; umutsuzluğun, çaresizliğin ve iletişimsizliğin cisimleşmiş hâlidir. Eşi Haydar'ı kaybettikten sonra, oğlu Mecehamal için endişe ve korku duyan Pakize Hanım, acılarıyla tek başına kalır ve oğlunun bir gün babası gibi gidip bir daha gelmeyeceği korkusuyla evden dışarı çıkmasını bile istemez. Oğlu Mecehamal büyümesiyle evin erkeği rolünü üstlenir; bu zorunluluğun amansızlığı, Pakize'nin oğlu Mecehamal'ın ruhunda şok kırılmalara yol açar; onun varlığını bir hastalık gibi sararak tehdit ve tehlikelerle kuşatır. Pakize Hanım, çok sevdiği eşinin ardından kalan tek varlığı olan oğlu Mecehamal'ın yalnız, çaresiz ve mutsuz bir çocuk

olmasına neden olur. Acı ve kederin esiri olduğu için kendine yabancılaşır; kapıldığı acılarından dolayı oğlu Meccehamal'ı ilgisiz bırakan Pakize Hanım, oğluyla duygusal bağ kuramaz. Meccehamal'ı, dört duvar arasına hapsederek yalnızlaştıran yıkıcı bir figürdür.

3.3.7.3.2. Baas rejimi ve Halk Ordusu mensupları

Kişileşmiş bencilliği ve duyarsızlığı simgeleyen Baas rejimi ve Halk Ordusu mensupları tek boyutlu kart karakterlerdir; her ikisi de kötülüğün cisimleşmiş ruhudur. Baas rejimi adamları, anti-insan tipinin somutlaşmış biçimidir. İnsanlığın tüm değerlerine sırtını dönerek yaşayan rejimin adamları, acımasızdır, ırkçılığa hapsolmuş duyarsızdırlar. Güneyden getirdikleri Arapların ruhuna kin, nefret ve intikam tohumları ekerek Türkmenleri trajik bir acıya mahkûm ederler. *“Irak Devrim Komuta Konseyinin almış olduğu karar ile, nüfus kütüğünü Kerkük'e nakleden ve yerleşen Araplara 10.000 Irak dinarı (33 bin dolar) ve bedava arsalar verildi.”*

(<https://www.turkocaklari.org.tr/sube/baku-azerbaycan/kerkuk-cocukluk-cennetim-512>)

Hâkimiyet kurdukları bir ülkede herkese eşit davranmak yerine Türkmen halkını tahrip ederek geri dönüşü olmayan felaketlerin yaşanmasına sebep olurlar. Haklarını savunmalarına bile müsaade edilmeyen Türkmen milletinin yüzlerce şehit vermelerine sebebiyet verirler. Saddam Hüseyin rejimi ve ülkede hâkim olan karakterler de bu kategoride düşünülebilir.

3.3.7.4. Fon Karakterler

Kerkük'te Korya Pazarı hikâyesi fon karakter kadrosu bakımından geniştir. Bu karakterler; Yusuf Bakkal, Haydar, Muhtar Mehmet Hamamcı, Emine Teyze, Hıdır Terzi, Kunduracı Uzun Hadi, Cemal Berber, Mehmet Usta, Hasip Saraç, Halil Dayı ve oğlu, Sertip Ekmekçi, Hurşit Kasap, Kazım Tellek, Albay, Abdülhadi Şakir, Ayten Teyze, Yaşar Hikmet, Hikmet Terzi, Ahmet Türkalın, Nine, Çamur ustası, Seyit Nene, Sıdika Teyze. Olayların Seyrine doğrudan müdahaleleri olamayan fon karakterler, yapısal unsurları tamamlayan bir niteliğe sahiptir. Bu karakter kadrosu, vaka birimlerinin farklı

zaman ve mekânlara taşınmasını sağlarken; dramatik aksiyondaki çatışma düzlemine boyut kazandırır. Hikâyede Korya Pazarının gerçek esnaflarına ve Korya semtinde yaşamış olan kişiliklere yer verilmesi dönemin sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgi edinmemizi, dış çevrenin tamamlanmasını mümkün kılar.

3.4. KERKÜK’TE ZAMAN HİKÂYESİ

3.4.1. Hikâyenin Kimliği

“Yirminci ve yirmi birinci yüz yılda her türlü entrikaya ve asimilasyona maruz kalan Türkmen şehri Kerkük’ün acı dolu hikâyesi...” (Beyatlı, 2013) *Kerkük Seni Yazdım* romanı ile *Kerkük’te Korya Pazarı* uzun hikâyesinden sonra Kemal Beyatlı, *Kerkük’te Zaman* adlı uzun hikâyesiyle okuyucularına Kerkük’ü anlatmaktadır.

Türkiye Türkçesi ve Irak Türkçesi’ne ait kelimelerin bir arada kullanıldığı *Kerkük’te Zaman*, geleneksel kültür öğeleri, gerçek öyküleri ve gerçek karakterleriyle dikkat çekicidir. Eserde, üzerinde önemle durulan konu Kerkük’te yaşayan Türkmenlerin

hayatıdır. Türkmen milletinin kendine özgü insanlık cevherini ve davranış biçimlerini anlatma çabasında olan Beyatlı, hikâyede Irak işgali yıllarını da ele almıştır. Dönemin psikolojik ve siyasî atmosferini yansıtan hikâyede, yazar sıradan ve basit bir ayrıntıdan yola çıkarak dönemin sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgi verir.

Kerkük'te Zaman'ın ilk baskısı Ekim 2013'de Kerkük Vakfı tarafından 109 sayfa olarak yayınlanır. Beyatlı'nın kendi yaşamındaki süreleri ve çocukluk dönemini- referans olarak oluşturulan bir eserdir. Çalışma, içerdiği otobiyografik unsurlar açısından olduğu kadar yazarın çalışma disiplini göstermesi açısından da kayda değerdir. Beyatlı, *Kerkük'te Zaman*'ı yazarken Kerkük doğumlu, akademisyen Suphi Saatçi'nin *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı* adlı kitabından yararlandığını belirten Kemal Beyatlı, hikâyenin oluşum sürecini şu şekilde ifade eder:

“Türkmenler olarak yaşadığımız ortam, coğrafya ve yaşam atmosferinin kaydedilmesi gerekir. Yönetimlerin uyguladığı baskılardan dolayı, edebî alanda pek çok yazılarımız ekarte edildi. Ardından 2003 senesinden sonra, ülkenin karışık durumuna rağmen kendi dilimizde , öz Türkçemiz ile kitap yazma şansımız oldu. Naçizane çocukluktan beri edebiyatla uğraştığım için, Irak'ın 1940 ve 1950 yılları sonrasını kayıt altına alınması düşüncesi oluştu bende. Ve o dönem yaşananları bir tarih kitabında anlatır gibi değil de edebiyatla anlatmak istedim. Bu çağın gençlerinin ilgisi olan edebiyat, yani hikâye, roman ve tiyatro oyunları ile anlatmayı seçtim. Kendi bireysel yaşadığım olayları, Kerkük'ün sokaklarını, mahallelerini, birlikte büyüdüğümüz arkadaşlarımızı ve Kerkük çarşılarının esnaflarını irdeledim. Kerkük'ü ve Türkmenleri tanımak isteyen biri için tanıtım amaçlı olduğunu düşünüyorum ve içinde gerçek aşk hikâyeleri de vardır.” (TVNET ile Kemal Beyatlı Kitap Cafe programı söyleşisi, <https://youtu.be/EaKypsody2w>)

Dolayısıyla yazar, *Kerkük'te Zaman*'ın kendinden izler taşıdığını; anlatıdaki kişilerin yaşam süreçlerine bizzat şahit olduğunu vurgular. 1960 ve 1970 yıllarından sonra yöntemin eksik ve kusurlu yönlerini tespit eden Kemal Beyatlı, bu eseriyle gerçekçi yazarın sorumluluklarını yerine getirdiğine inanır.

Kemal Beyatlı, eserindeki kahramanları yüreğinde hissederek işlemiştir. Karakterleriyle kendisi arasında bağ kurmaya çalışan yazar, anlatı kişilerinin ruh hâllerine

bürünerek Hüseyin Karcı'yı ve diğer karakterleri yazmıştır. Hüseyin Karcı'nın hayat hikâyesinden hareketle dönemde siyasî alanda yapılan en hain girişim olan Korya Pazarı'nda patlayan bomba, hikâyedeki tek aşk öyküsünün başlamadan bitmesine neden olmuştur.

Yazar, karşı güç olan Baas rejiminin şehirde huzursuzluk yaratma amacı, Türkmenlerin olumsuzluklara karşı birbirleriyle dayanışma ve yardımlaşma içinde olmaları gibi konulara da değinir. Kemal Beyatlı'nın siyasî tarihe dokunan diğer eserleri gibi *Kerkük'te Zaman* da sıradan insanları anlatmıştır; karcılar, kunduracılar, bakkallar, saat tamircileri, terziler ve dondurmacılar gibi insanların hayatlarını aktarmıştır.

3.4.2. İsim-İçerik İlişkisi

Kemal Beyatlı, *Kerkük'te Zaman* hikâyesini “*"Zeynel emmi, evden buraya kadar geldim. Kime saatin kaç olduğunu sorduysam ya saatim yok dedi ya saatim durmuş dedi. Anlayamadım." "Anlaşılmayan ne var ki usta oğlu." Çaydan bir firt aldı. "Saatin kaç olduğunun ne önemi var usta oğlu! Zaten Kerkük'te zaman çoktan durmuş! Saat durmuş çok mu yani" Akşam, evdeki duvar saatini indirip dolaba koydum. Uyudum. Uykumda Karcı Hüseyin'e koşuyordum.*” (Beyatlı, 2013: 109) diye sonlandırır.

Zaman, olayların geçmişten geleceğe doğru ilerlemesidir. *Kerkük'te Zaman*'da, zaman kelimesini bir metafor olarak kullanan Beyatlı, Kerkük'te ilerlemeyen zamana ve gelişmeyen teknolojiye gönderme yapmıştır. Kerkük, gelişen dünyanın ve teknolojinin çok gerisinde kalmıştır. Türkmenlerin yaşam biçimlerinin ilkel kalması, şehir halkının buzdolabı ve derin dondurucu gibi cihazları olmadığından, buz kalıbıyla soğuk su elde etme yöntemine başvurmalarına neden olmuştur.

En eski yöntemlerden biri olan su soğutma sistemi, ülkenin geride kalmışlığından dolayı Türkmenlerin başvurdukları bir yöntemdir. Bu durum üzerinden yazar, hikâyede ülkenin ekonomik durumunun iyi seviyede olmasına rağmen savaşlar, işgaller ve yönetimlerden dolayı gelişmesine olanak verilmemiş olmasını eleştirir. Eser, Baas egemenliğinin Türkmenlere karşı yürüttüğü asimilasyon politikasına eleştirel bakar ve

Türkmenlerin hayatını tanıtır. Bunun yanı sıra şehrin günlük hayatı, Türkmenlerin yemek kültürü örf ve adetleri yansıtılır.

Kerkük'te Zaman, uzun hikâye şeklinde yazılmıştır; Türkmenlerle ilgili tema, yazarın nerdeyse bütün eserlerinde kullandığı temadır. Kerkük şehrinin 1960'lı yıllardan sonraki dönemini ele alarak Türkmenlerin hayat öykülerini aktarır. Eser, Kerkük'ten, hayatın içindeki küçük ve basit şeylerden ilham alınarak yazılmıştır. Bir eşya, bir dükkân, bir sözden yola çıkarak yazar, gündelik hayatı irdelemiştir. Severek ve üzerine titreyerek hemşehrilerini anlattığı için Kemal Beyatlı, dili biraz farklı kullanmıştır. Ortak sosyal şartlardan dolayı Kerkük'te her şey ve herkes birbirine temas eder ve hikâyeler birbirine karışır. Yazar, bu karışımları takip ve hayal ederek yazmıştır. Basit ve sıradan insanları anlatan hikâye, Kerkük'ün genel görünümünü yansıtır.

Çocukluk ve gençlik döneminde tanışmış olduğu insanları hikâyesine dâhil eden Beyatlı, hem eserdeki olay ve karakterleri gerçek hayattan almış hem de tarihî gerçeklere sadık kalmıştır. İçinde bulunduğu dönemde, diğerlerinin söyleyemediklerini söylemesiyle tanınan Kemal Beyatlı, eserde, Amerikan askerlerinin Irak işgalini ve Baas partisinin düzenlediği hain suikastları işler. Yazar, kendisini özelde Karcı Hüseyin'in genelde ise bütün karakterlerin yerine koyar.

Beyatlı, bu yaşantıların sosyolojik ve toplumsal öğütler sunduğunu ve toplumun bazı güzel âdetlerini örnek olarak gösterdiğini belirtmek istemiştir. Eserde, rejim yılları döneminde meydana gelen olayların ve haksızlıkların ifşa edildiği ve halkın buna şahit olduğu halde bir sonuca varamaması vurgulanır. “*Adalet olmayan bir memlekette, şahitlik neye yarar*” (Beyatlı, 2013: 52)

2 Kasım 1971 tarihinde Kerkük'teki öğrenci boykotunu konu edinen yazar, burada yaşananları açık bir biçimde özetlemiştir. Dünyanın en büyük petrol yataklarına sahip Kerkük, varoluş mücadelesinde Türkmenler huzur içinde yaşamak istedikçe karşı güç olan Baas rejiminin oyunlarına şahit olmuştur. Bu tür olaylar, ülkenin gelişmesine engel olmakla birlikte, Kerkük'te insanların hak etmediği bir biçimde yaşamasına sebebiyet verir. Yazar, romanını Kerkük şehrinin yıllar içerisinde hiçbir ilerleme kaydetmesine olanak sağlanmadığını ve zamanın bir bakıma durmuş olduğunu ima ederek sonlandırır.

3.4.3. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Kerkük'te Zaman hikâyesi otobiyografik bir nitelik taşıdığından kahraman-ben anlatıcıyla yazılır. Aktaş'a göre "otobiyografik karakterli bu bakış açısından yazılmış metinlerde kahraman anlatıcı hem vakanın yaşandığı devirdeki hâlini hem ferdi geçmişini, hem de anlatma zamanına ait dikkatlerini nakledebilir." (Aktaş, 2005: 94) Dolayısıyla kurgu ve gerçeklik çizgisinde yaşamının değişen ve gelişen boyutunu edindiği tecrübeler aracılığıyla aktaran ben anlatıcı, vaka birimlerinin merkezinde yer alır. Kahraman anlatıcı, hikâyede isimlendirilmemiştir. Evkaf caddesinin ilk çeyreğinde ayakkabı dükkânı olan esnafın oğlu olarak geçmektedir. Esnafın oğlu, çarşıdaki esnafları, şehrin olaylarını ve Karcı Hüseyin'in hayat hikâyesini çocuk yaşta gözlemleri doğrultusunda yansıtır; "Biz çocuklar, öyle, uslu uslu evden dükkâna, dükkândan eve gelip gitmeye başladık. Herkes dükkânında ıvır zıvır işleri yaptıktan sonra birkaç dakikalığına olsa da dükkânın eşiğinde durup yoldan geçenleri seyretmeye koyuldu. Kafamı sağa veya sola çevirdiğimde mutlaka diğer dükkânlardaki çıraklar gözüme ilişirdi. Onlar da benim gibi bir boşlukta gibiydi." (Beyatlı, 2913: 42)

"Ortaokulun ilk sınıfındaydım. Irak hükümetinin Türkmenlere göstermelik kültürel hakları verişinin üzerinden bir yıl geçmedi ki, kültürel haklar teker teker geri alındı." (Beyatlı, 2013: 55)

Kahraman/ben anlatıcı, ilk okul öğrencisi bir çocuktur. Kerkük'te yaz tatilinde, her gün babasının dükkânına giderek zamanını dükkânda baba mesleğini öğrenmekle geçirir. Bu durum, esnaf olan babaların işine gelir, çünkü oğullarının nerede ve ne yaptıklarıyla ilgili kaygılanma derdine düşmezler. Çırakları ve dükkân sahiplerini tanıtan Kahraman/ ben anlatıcı, Karcı Hüseyin'i anlatır. Karcı Hüseyin, Kadir Ustanın dükkânda çıraklık yaparak; dondurulmuş buz kalıplarını çarşıdaki esnaflara, evlere veya iş yerlerine satar. Çıraklar, her sabah işe başlamadan önce Karcı Hüseyin'den aldıkları buz kalıbını ilkel bir yöntem kullanarak, termosu koyup üstüne şü ekleyerek, termosta soğuk su hazırlarlar ve bu şekilde ustalarının veya babalarının gözüne girmeye çalışırlar.

Yazar, zamanda geriye dönüş tekniğiyle Karcı Hüseyin'in yaşam sürecini, özellikle okuyucunun Karcı Hüseyin'i tanmasına olanak sağlayan çocukluk dönemini ve

babasının vefatının etkilerini aktarır. Hikâyenin başkişisi olan Karcı Hüseyin'in içinde bulunduğu ruh hâlinin böylelikle daha net anlaşılması sağlanır.

İki kişinin karşılıklı olarak konuşmasıyla oluşan diyalog, Kemal Beyatlı'nın hemen hemen bütün romanlarında kullanılan ve metnin temel bir parçası hâline gelen bir anlatım tekniğidir. Aktaş'a göre diyalog *“dramatik türe has göstermeyle ilgili sahneler Anlatımı zenginleştirmekte, kahramanların bazılarının ruhi durumları anlatıcının dikkatine yazarın ifadesiyle gözler önüne serilmektedir.”* (Aktaş, 2002: 120) Bu yönüyle metnin içinde yer alan ve anlatı kişisinin yaşantı sürecinden bir kesit sunan diyaloglar, olayların canlı ve dinamik sahnelerle hareketlilik kazanmasına imkân tanır:

“Akşam evde yüzümün somurtkanlığını gören annem;

“Ne oldu?” Diye sordu.

“Babam film oynamayı yasakladı, ” dedim.

“Ee, doğru yapmış”, dedi annem. “Bu lanet oyunlar sizi kumar oynamaya alıştıtır. Kumar haramdır.”

“Ne kumarı anne,” çıktım. “Biz arkadaşlarla oynuyoruz.”

“İşte tamam oğlum. Zaten kumar arkadaşlığı bozmak için icat edilmiş.” (Beyatlı, 2013: 41)

Kahraman/ben anlatıcı, Kerkük'ün sıcak yaz aylarında, esnafın öğlen sıcaklığından kaçmak için evlerine gittiklerini, o dönem klima cihazları olmadığı için, soğutucu sistemleri ile evleri serinletmeye çalıştıklarını tasvir tekniğini kullanarak vurgular.

“Özellikle klasik anlatı metinlerinde başlangıç kısmında uzun uzun tabiat tasvirlerine yer verilmiştir. Zamanla tasvirin mahiyeti edebî metinlerdeki yeri ve konumu değişmiştir. Tabiat, iç ve dış mekân tasvirleri ile insan betimlemeleri metnin dekoru olmaktan çıkıp anlatının canlılığı ve yapısını inşa eden asli unsur konumuna gelmiştir. Tasvir, okuru olaya hazırlar ve okurun merakını kamçılıyarak eserle bütünleşmesini sağlar.” (Çelik, Gezer, 2017: 22)

Ben anlatıcı, hikâyedeki kahramanların millî meselelere karşı güçlü ve korkusuz olduklarını aktarır; 1970’li yılların başlarında Türkmenlerin pek çok konuda mücadele verdiklerini ifade eder. Birinci tekil şahıs kipini kullanan ben anlatıcı; kahraman, yazar ve anlatıcı olarak romanda yer alır. Metnin temel öznesi konumundaki ben anlatıcı, Türkmenlerin yaşadıkları sıkıntılar karşısında, duruşlarını okuyucuyla paylaşarak kişisel dünyaları hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Bir milletin yaşam atmosferini yansıtan ben anlatıcı, geçmiş zaman diliminden konuşur. Kendisiyle metin arasında herhangi bir mesafe koymadan olayları yorumlayan ben anlatıcı, zaman zaman çevresindeki insanlar hakkında bilgi verir. Kısa süreli bu bilgiler, bulunduğu mekânla ilgili fikir edinmemize imkân tanır. Kahraman anlatıcı, yaşanan olayları okuyucuya kendi bilgisi ve tecrübesi doğrultusunda anlatır.

3.4.4. Olay Örgüsü

Kahraman bakış açısıyla yazılan *Kerkük’te Zaman* hikâyesinin olay örgüsü, yirminci ve yirmi birinci yüzyılda Kerkük’te yaşayan Türkmenlerin yaşamları, değişik rejimler ve işgalci güçler tarafından maruz kaldıkları her türlü zorbalıklar, adaletsizlikler ve Karcı Hüseyin’in hayatı üzerine kuruludur. Hikâye, yazarın memleketi olan Kerkük şehrinde geçer. Şehrin sokak ve mahalleleri gerçek hayattan alınmış karakterler üzerinden tanıtılır. Uzun hikâye şeklinde yazılmış olan *Kerkük’te Zaman*, isimlendirilmemiş on bölümden oluşur; fakat hikâyeyi asıl ve çerçeve vakayı esas alarak iki ana bölümde incelemek mümkündür. Asıl vaka, çerçeve vakanın içine yerleştirilmiş unsurlardan oluşur ve hikâye çerçeve vakanın aktarılmasıyla başlar. İlk bölümde çok düşük olan dramatik aksiyon, ikinci bölümde yükselmeye başlar ve gittikçe artan bir ivmeyle son bölümde sonlanır. Birinci bölüm, çerçeve vakayı içerir;

Birinci bölümde, ben anlatıcı Kerkük’ün sıcak yaz aylarına pazardaki esnaflarına zenginliklerle dolu bu şehirde zamanın mecazî anlamda durmuş olduğuna ve toplumun ilkelleşmesinde etkin olan sebeplere dikkat çeker. Kerkük’ün dünyanın en zengin petrol yataklarına ev sahipliği yapmasını vurgulayarak; ilgi ve hizmet görmediğinden dolayı şehir halkı, su şebekeleri, gelişmiş soğutucu sistemleri ve teknolojik aletleri tanımamıştır. Kahraman anlatıcı, hikâyede isimlendirilmemiştir ve kendisi hakkında sınırlı bilgiler

verir. Babasının esnaf olduğunu, öğrenciliğin yanında yaz tatillerinde babasıyla gündelik hayatlarını aktarır. *“Bizim ayakkabıcı dükkânı Ahmet Ağa Meydanı tarafından geldiğinde Evkaf caddesinin ilk çeyreğindeydi. Etrafımız terzi dükkânı, saat tamircisi başka ayakkabıcılar v.s.. esnaflar yan yanaydık. Yaz tatillerimi babamın yanında hep dükkânda geçirirdim.”* (Beyatlı, 2013: 12)

Babası esnaf olmayan çocuklar ise başka esnafların yanına çırak olarak verilirler. Yaz aylarında petrol şirketleri, şehrin havasının daha da sıcak olmasına neden olur. Öğle sıcaklarından kaçmak için esnaflar, evlerine gitmeyi tercih ederler. Dükkânda çalışan çıraklar gel-git işlerine bakar *“birde vazgeçilmez görevimiz vardı: On sekiz- yirmi litrelik su termosunda soğuk su hazırlamak, dükkânda çalışanlara, müşterilere soğuk su ikram etmek bizim işlerin başında yer alırdı.”* (Beyatlı, 2013: 15)

İkinci bölüm, asıl vaka niteliği taşır ve Karcı Hüseyin başta olmak üzere birçok gerçek hayattan alınan karakterleri tanıtır. O dönem ülkenin rejimden kaynaklı yaşadığı olumsuzluklardan dolayı Kerkük şehrinde klima, buz dolabı vb. teknoloji aletleri olmadığından halk eski yöntemlere başvurmak zorunda kalır. İnsanlar termosta su hazırlar ve evleri gelişmemiş soğutucu sistemleriyle serinletirler. Başkişi Karcı Hüseyin, esnaflara, kulüplere, ve evlere kar dağıtır. Askerden döndükten sonra karcılık mesleğiyle uğraşan Karcı Hüseyin, Kerkük’ün sıcak yaz aylarında kar taşıdığı arabasının tasvir edilmesi, Kadir Usta ve Karcı Hüseyin’in tanıtılması, şehirdeki açıktan akan su kanallarının şehir halkının ve Karcı Hüseyin’i rahatsız etmesi, isimlendirilmemiş ben anlatıcının Karcı Hüseyin’e karşı duyduğu hayranlığı dile getirmesi, Kerkük’te karcılık mesleğinin anlatılması, kahraman anlatıcının babasının dükkânında çalışması, her sabah dükkâna gelip Karcı Hüseyin’den aldıkları buz kalıbıyla su termosunu doldurması, Kerkük’te Ramazan ayının sıcak yaz aylarına denk gelmesi, Şeyh Hüsamettin camiinde cemaatin namaz kılması, camiye gelen gönüllü gençlerin hazırladıkları soğuk suları Ramazan ayı boyunca cemaate ikram etmesi, kahraman anlatıcının namaz şartlarını öğrenip namaz kılmaya başlaması, Kerkük’te Ramazan ayının son haftasında halkın Bayram için alışveriş telaşına kapılması, şehirde yaşayan çocuklar arasında popüler olan oyunların tanıtılması, kahramanın arkadaşlarıyla film oyununu oynaması, annesinin film oyununun zararlarını oğluna anlatması, film oyununun ardından pul toplama ve pul koleksiyonu yapmak istemesi, pul albümü fiyatı pahalı geldiğinden evde albüm yapması,

yaptığı albümleri satıp pul albümü ticaretine başlaması, o dönem çocukların ilgi duyduğu pul, film ve çelik-çomak oyunlarının ayrıntılı anlatılması, havada savrulan çeliğin hamile bir kadının başına isabet etmesi, böylece bu oyun sevdasının bitmesi, O Yaka’da hükümet yandaşının Fatih Saatçi’ye saat tamiri için ücret ödemek istememesi, çıkan kavga sonrası polislerin Fatih Saatçi’nin dükkânına saldırması, kurşunlardan birinin Fatih Saatçi’nin oğlu Mustafa’ya isabet etmesi ve Mustafa’nın vefat etmesi, olay üzerine şehirdeki Türkmenlerin yürüyüşe çıkması, Irak hükümetinin Türkmenlere kültürel haklarını verip bir sene sonra geri alması, durumu öğrenci ve öğretmenlerin protesto etmesi, protestoya katılan yetmişe yakın öğretmenin gözaltına alınması, Baas hükümetini tiyatro oyunuyla eleştiren Hüseyin Demirci Tuzlu’nun öldürülmesi, hükümet yetkililerinin durumların eskiye döneceğinin sözünü vermesi, öğrencilerin tekrar okula başlaması, sözünü tutmayan hükümetin protestoya katılan öğrencileri yılsonu sınavlarına girmekten mahrum bırakması, yaz mevsiminden çıkıp kışa doğru giden Kerkük’ün sokaklarında Karcı Hüseyin’e daha az rastlanması, Kerkük’te eski yöntemlerle yapılan dondurma imalatının tarif edilmesi, Karcı Hüseyin’in Zâkir dondurmacıya “yabancı” diyen Arap’a palayla saldırması, şehirde teknolojik aletlerin kullanımına başlanması, evlerde kullanılan tel dolaplar yerini buzdolaplarının almaya başlaması, çarşılarda buz dolaplarının satışa çıkmasıyla Karcı Hüseyin’in işinden soğuması, perşembe günleri öğretmenler kulübüne buz kalıbı vermek için giden Karcı Hüseyin’in içki içmesi, diğer günlerde ise Kamyoncu Ayyaş Yunus ile dükkânda içmesi, Kerkük’te yoğurtçuluk ve balıkçılık mesleklerinden söz edilmesi, Usta Hâdi’nin, sonu oğlu Mustafa’nın ölümüyle biten kuş besleme sevdası, Usta Hâdi’nin hastalanan kuşlarının ilgisizlikten ölmesi, zamana geri dönüşlerle Karcı Hüseyin’in geçmiş hayatından bahsedilmesi, Karcı Hüseyin ilkokuldayken babasının ölmesi, mecburiyetten okulu bırakıp çalışmaya başlaması, Kerkük’teki sinemaların tanıtılması, 1970 yıllarının ortasında Kerkük’ün meşhur Selahattin sinemasında bomba patlaması, patlamada Emir Avcı’nın oğlu Ali’nin kör olması, patlama olayının yerel emniyet tarafından Türkmenlerin üzerine yüklenmesi, emniyetin suçlu oldukları bahanesiyle gözaltına aldığı Türkmenlere ağır işkenceler yapıp daha sonra da idam etmesi, yönetimin Kerkük’te korku yaratmak amaçlı yaptığı oyunları Türkmenlere mal etmesi, Karcı Hüseyin’in annesi Hüsniye’nin oğluna evlenme yaşının geldiğini söylemesi, Adil Efendi’nin kızı Naciye’den oğluna bahsetmesi, Karcı Hüseyin’in Naciye’yi gördüğü

an âşık olması, Adil Efendi'nin kızı Naciye ile oğlu Naci'nin babalarının dükkânına uğramaları, o sırada yan çayhanenin önünde patlayan bombanın etkisiyle Naciye dâhil dört kişinin hayatını kaybetmesi, Karcı Hüseyin işten eve döndükten sonra Naciye'nin patlamada öldüğünü öğrenmesi, hiç başlamayan aşkı biten Hüseyin'in üzülmeye ve annesinin pişmanlık yaşaması, kendini içkiye veren Karcı Hüseyin'in ustasının vefat etmesi, ardından dükkânı Karcı Hüseyin'in devralması, evlerdeki buzdolaplarının dükkânlardaki su sebillerinin Karcı Hüseyin'in işini kötü etkilemesi, Amerikan askerlerinin Irak'ı işgal etmesi, işgalin ülkeye verdiği zararların vurgulanması, Kerkük'te aylarca elektriklerin kesilmesi, bu durumdan sonra şehirde jeneratör işletmeciliğinin türemesi, Karcı Hüseyin'in yıllar içinde kendini içkiye vermesi, dükkânında Ayyaş Yunus ile içki içen Karcı Hüseyin'in kendinden geçmesi, Karcı Hüseyin'in ölmesi, Zamanının 30-40 yıl ilerlemesi, isimlendirilmemiş ben anlatıcının evli ve çocuklu bir baba olması, kızı Nursen'in babasına duvardaki saatin durduğunu söylemesi, yıllar geçse de Kerkük'te gelişim anlamında hiçbir şeyin değişmemiş olması ve böylelikle Kerkük'te zamanın durduğunun ifade edilmesi.

Hikâyenin ikinci bölümü başkışı Karcı Hüseyin'in yaşamındaki değişimler ve gelişmesine izin verilmeyen Kerkük şehri ve insanları üzerine kurgulanır. Karcı Hüseyin'in ölmesi ile sonlanır. Aynı zamanda hikâyede o dönem meydana gelen olaylar ve haksızlıkların açığa vurulması aktarılırken Baas hükümetinin adaletsizliklere göz yumması eleştirilen bir başka konudur.

3.4.5. Zaman

Yazma zamanı, yazarın hikâye kitabının sonunda belirttiği üzere 26 Kasım 2012 tarihiyle sonlanır. Eserde, isimlendirilmemiş kahraman anlatıcı, ilkokul yıllarından bahsederken; yaz tatilinin başlamasıyla tatil günlerini dükkânında çalışarak geçirir; “*Yaz tatillerimi babamın yanında hep dükkânda geçirirdim.*” (Beyatlı, 2013: 12) “*Ortaokul sıralarına başladığımızda pul hevesine tutulmaya başlamıştık. Ülkelerin bastıracağı posta pulları dikkatimizi çekmişti ilkin.*” (Beyatlı, 2013: 44)

Tarihsel bir dönemi el alan hikâyede vaka zamanını 1970 olarak düşünülebiliriz; o dönem ülkede yaşanan olayları konu eder. Kahraman anlatıcının “*Yıl 1970, Temmuzun sekizinci günüydü. Kalabalık içinde yürürken ne olduğunu babama sordum.*” (Beyatlı,

2013: 51) sözleri yıl, ay ve gün olarak zamanı ifade eden en net süredir. Bu tarihte başkişi Karcı Hüseyin , annesiyle yaşar ve geçimini buz satarak sağlar. 1970 yılı, hem anlatma hem de olay zamanının başlangıcıdır. Baas rejiminin egemenliğinin başlangıç tarihi olan 1970 yılı, ülkede yaşanan olaylar, Türkmenlere yönelik yapılan sarıldılar ve patlamalar şehirde karışıklık yaratmak adına Türkmenlerin üzerine yıkılır. Suçsuz insanlar gözaltına alınarak işkenceler yapılır. Uzun süre işkencelere maruz bırakılan kimi Türkmen ise daha sonra idam cezasına çarptırılır. Romanda olaylar 1970 ve 2010 yılları arasını kapsar.

Kerkük'ün sıcak yaz aylarının anlatılması ile başlayan hikâyede, öykü zamanı, Baas rejiminin Irak yöntemini ele geçirmesiyle devam eder “*Baas rejiminin Irak yöntemini ele geçirmesine üç yıl olmuştu. Üçüncü yılda yaşananlar gelecek yılların neye gebe olacağına işaretini veriyordu.*” (Beyatlı, 2013: 56) Hikâyede, belirli bir tarihsel döneme ışık tutan vaka zamanı, akronik karakterli yapıya sahiptir.

1970'in yaz aylarında başlayan öykü zamanını, metin içinde yer yer verilen zaman unsurlarından takip etmek mümkündür. Anlatıda geçen; “*Yetmişlerde pek sanat değeri olmayan Türk filmler revaçtaydı. Çoğu Türk ses sanatçıların şarkılarından, türkülerinden esinlenerek filimler yapılmıştı.*” (Beyatlı, 2013: 76) ifadesinden anlaşılacağı üzere çerçeve hikâyedeki vakâ zamanı 1970'li yılların vak kadar devam eder.

Hikâyede zaman unsurunun net bir şekilde ifade edildiği bölümlerden biri de “*Yetmişlerin ortasıydı. Bir akşam çarşı-pazar birbirine karıştı. “Selahattin sinemasında bomba patladı.” Bağırmalara herkes dükkânından dışarı fırladı. Meraktan kimileri dükkânların damına çıkıverdi. Cumhuriyet caddesinde bazı insanlar gelişi koşuyordu.*” (Beyatlı, 2013: 76-77) İlk kez Kerkük'te bir sinemada patlama meydana gelir. Rejim, ülkede Araplaştırma politikasının yanında saldırılar düzenleyerek; hem Türkmen sivillerin ölmesine sebep olur hem de olayların faili olarak Türkmenleri hedef alır. Uzun yıllar aynı politikaya maruz bırakılan Türkmenler protesto ve isyan durumunda gözaltına alınıp işkencelere maruz bırakılırlar.

Hikâyede anlatma zamanı 30-40 yıllık bir zaman dilimini kapsar. Yazar, uzun yıllar Kerkük'ün Begler, Korya Pazarı, Şaturlu, O Yaka, Cumhuriyet Caddesi gibi semtlerinde yaşayan Türkmen halkının yaşam tarzlarını, gelenek ve göreneklerini anlatırken; gerçek hayattan alınan karakterler üzerinden gerçek olayları da aktarır.

Kahraman anlatıcı, başkişi Karcı Hüseyin'in olay zamanının başlangıcında orta yaşlı bir erkek olduğunu ifade eder. Geriye dönüş tekniğini kullanarak başkişi Karcı Hüseyin'in geçmişi hakkında bilgi verilir. Olaylar askıya alınarak; başkişinin yaşadığı özetleme kronolojik akışı durdurur ve sıradizimsel yapıyı bozar.

Olayların ileriye doğru gidiş sürecini askıya alarak gençlik yıllarında başkişinin yaşadığı travmaya özellikle değinilir. Neredeyse 20-25 yıl öncesi aktarılır. Başkişinin yaşam sürecine bütünsel olarak bakabilmemizi sağlayan geri dönüş, belirtilen zamanda bireysel bir sıkıntının ve sorunun olduğunu gösterir. Başkişi Karcı Hüseyin'in geçmişi hakkında okuyucuya bilgi verir. Kahraman anlatıcı tarafından aktarılan olayların anlatma zamanı ile olay zamanı aynıdır.

3.4.6. Mekân

3.4.6.1. Çevresel Mekânlar

Coğrafi ve fiziksel özellikleriyle ön plana çıkar. *Kerkük'te Zaman*'da asıl mekân, dönemin siyasî olaylarına ev sahipliği yapan Kerkük'tür. Kerkük çevresel bir mekân olmaktan öte algısala taşınarak çoğu zaman, karakterlerin yaşadıkları olaylara ev sahipliği yapar. Kerkük dışında, başkişi Karcı Hüseyin'in buz kalıpları dağıtmak için gittiği Ahmet Ağa Meydanı, Evkaf caddesi, Cumhuriyet caddesi ve Atlas caddesi gibi semtler de çevresel mekân kategorisinde değerlendirilebilir. Yine Hatay, Siirt, ve Urfa gibi şehirlerin bir vesile ile isimleri geçer. Kerkük, yazarın doğup büyüdüğü şehir olmasından dolayı neredeyse bütün eserlerinde çevresel mekân olarak kullanılır. Şehir iki yakadan oluşur. Hasa çayı şehri ikiye böler. Korya, şehrin büyük yakasına denilir. Karşı yakaya ise Eşkiya denir. O Yaka (Karşı Yaka), Musalla, Korya Pazarı, Bulava köyü, Alruncular, Molla Hekim camii, Kör Tarık çayhanesinden ve Kerkük Havaalanı Meydanı gibi yerler, eserde üzerinde önemle durulan konu olan Kerkük'te yaşayan Türkmenlerin hayatı olduğundan Türkmen bölgelerinin isimlerine yer verilir.

3.4.6.2. Algısal Mekânlar

3.4.6.2.1. Açık Mekânlar

Kemal Beyatlı'nın diğer eserlerinde olduğu gibi bu hikâyede de açık mekânların üzerinde fazlaca durulmaz. Açık mekân olarak belirlenebilecek yerlerden biri, Ali Efendi'nin dükkânıdır. Cıvardaki mekânlara kıyasla huzur veren bu dükkân, Ali Efendi ve dostlarının sohbet ettiği, genişleyen bir mekândır; “*Cihat Çayının çayhanesinin bitişiğindeki dükkânı kiraladı. Bulava köyünün minibüslerinin durağı da sayılırdı bu çayhane. Tuhaftiyeciliğe başlamıştı Adil Efendi. Adil Efendinin dükkânı tuhaftiyecilikten ziyade dostların uğrama, buluşma yerine dönüşmüştü.*” (Beyatlı, 2013: 80) Ali Efendi'nin dükkânını emekliliğe ayrıldıktan sonra meşgale bulmak adına kiraladığı ve tuhaftiyecilikten ziyade dostlarının uğrama ve buluşma yeridir.

Kerkük'te Zaman, trajedi ve acı ile dolu bir milletin hayatını ve başkışı Karcı Hüseyin'in mutsuzluğunu yansıttığı için hikâyede açık/geniş mekânların rahatlatıcı etkisi yoktur. Diktatör Baas rejimi, temel haklara erişmede zorluklar, engeller ve hayal kırıklıklarına neden olduğundan, anlatı kişileri hâllerinden memnun olmamakla beraber yaşadıkları mekânları yalıtık ve tek boyutlu olarak algırlar.

3.4.6.2.2. Kapalı Mekânlar

Kerkük'te Zaman hikâyesinde mekân genel anlamda Kerkük'tür. Şehrin çeşitli mahalle ve sokaklarında sosyal yaşam atmosferi yansıtılırken; siyasî nedenlerden ve yaşanan olaylardan dolayı hikâyede kapalı/dar mekanların sayısı oldukça fazladır. Mekâna dair algıların neredeyse tümünde karamsar ve umutsuz bir atmosfer hâkimdir. Vaka birimleri Kerkük'ün Türkmen nüfusunun yoğun olduğu yerlerde geçer. Anlatı boyunca siyasetin kara yüzünü gösteren hikâye, Baas partisinin egemen olduğu süreci ele aldığından dolayı anlatı boyunca kapalı mekânlar sıklıkla hissedilir. Siyasetin çıkar kurbanları olan Türkmenlerin karanlık yılları, mekâna da aynı karamsarlıkta yansır. Kerkük, kirliliği ve bakımsızlığıyla fiziksel alanda; güven telkin etmeyen ve tehdit barındıran yönü ise algısal alanda kapalı/dar bir mekândır. Bunlardan biri;

“*Bizim ayakkabıcı dükkânı Ahmet Ağa Meydanı tarafından gelindiğinde Evkaf caddesinin ilk çeyreğindeydi. Etrafımız terzi dükkânı, saat tamircisi, başka ayakkabıcılar v.s. esnaflar yan yanaydık.*” (Beyatlı, 2013: 12)

Kahraman/ ben anlatıcının baba dükkânıdır; mekân olarak işlek bir cadde olan Evkaf caddesi üzerinde bulunan dükkân, birçok esnafın da bulunduğu bir yerdedir. Civardaki esnafın yaşadıkları bütün olaylardan etkilenen cadde birbiriyle uyum içinde geçinen insanları temsil etse de Baas rejimi, Türkmenlerin yaşam yerlerini dar ve kasvetli bir mekâna dönüştürür.

“Yıl 1970, Temmuzun sekizinci günüydü. Kalabalık içinde yürürken ne olduğunu babama sordum. “Dün akşam O Yaka’daki arkadaşları ziyaret ederken anlattılar” dedi babam “İki gün önce O Yaka’nın Büyük Pazar’ında hükümet yanlısı biri Fatih Saatçi’nin dükkânına saatini tamir etmek için uğramış. Ertesi gün yani dün saatini almaya gelirken ücret vermemek için tamir işini beğenmemiş. Fatih Saatçi’ de saatin sağlıklı bir şekilde çalıştığını ve hiçbir problemi olmadığını söylemesine rağmen, müşteri saatini alıp ücret vermeden gitmeye çalışırken Fatih Saatçi önünü kesmiş: “Ücreti vermeden saati alamazsınız,” demiş. “O yabancı da gidip beş polis ve bir jandarmayla gelip Fatih Saatçiye hakaret etmeye başlamışlar. Çarşı-Pazar gürültüye toplanırken polisler otomatik silaha sarılıp dükkânı taramışlar. O sırada kurşunlardan birkaç tanesi Fatih Saatçinin oğlu Mehmet’e isabet etmiş, anında şehit düşmüş gencecik Mehmet.” (Beyatlı, 2013: 51-52)

Karakterler için mekânın darlaşması, 1970 yılında yeni gelen rejim ile başlar. Baas rejimi hükümeti ilk yıllarda şehrin insanlarını korkutmak amaçlı Araplara özgürce haklar tanırken; Türkmenlere farklı bir muamele gösterir. Şehri Araplaştırmak için çeşitli yollara başvuran rejim, haksız yere insanları öldürmeyi bile göze alır. Yürüyüş ve sloganlarla seslerini duyurmaya çalışmalarına bile karşılık veren hükümete karşı *“Adalet olmayan bir memlekette, şahitlik neye yarar?”* sözleri halkın umutsuzluğunu ve çaresizliğini anlatır.

Yazar, *“bu yürüyüşe bizzat şahit oldum. 50.000’nin üzerinde insan bu yürüyüşe katılmıştı.”* (Beyatlı, 2013: 51) notuyla Türkmenlerin acımasız hükümete karşı korkusuzca direndiklerini ifade eder. İnsanlar bu olayın ardından bir sonuca varamamış olmanın yanı sıra hükümet taraftarı Araplardan Türkmenlere karşı sataşma ve kavga eylemleri ile karşılaşılırlar.

İsimlendirilmemiş kahraman anlatıcının posta pulları almak için gittiği Hıristiyan olan Yusuf amcanın dükkânı, çevresel mekân olmakla birlikte, mekân-insan ilişkisi bakımından işlevsel bir tarzda ele alınır; *“Yusuf amcanın dükkânını ispirto kokusu bayağı kaplardı. Küçük gaz lambası orta sehpa üzerinde çalışır dururdu hep. Üstünde piyade askerlerin tatbikatlarda kullandıkları alüminyum kabı ve kabın içinde su ve metal olan şırınga aletleri vardı. Su kaynatılır metal şırıngalar dezenfekte edilirdi.”* (Beyatlı, 2013: 45)

Yusuf amcanın dükkânının bu kısacık tasviri, Kerkük'ün gelişmemiş teknoloji ve tıp alanlarında, alternatifler üreten Yusuf amca gibi sağlıkçıların yaptığı işlemi tüm çıplaklığı ile ortaya koyar. Sağlık alanındaki imkânsızlıkları, o dönem dükkân gibi yerlerde hastaya iğne yapma işleminin ne şekilde yapıldığını yansıtır. İçinde yaşayan her insana zorlu bir ömür bağışlayan bu coğrafyanın yetiştirdiği ‘adam’ tipi de bellidir. Türkmenler, doğal olarak ‘kuvvetli’ ve ‘mücadeleci’ olur. Kahraman anlatıcı, dükkândan pul almaya gittiğinde; içeride hastalara iğne yapma işlemi korku ve endişe verdiğinden dolayı içeriye girme cesaretini bile gösteremez. *“Kimi iğnelerin iki ilacın birbirine karışımı yapıldıktan sonra hastaya enjekte edilirdi. İşte o zaman hastanın ne kadar acı çektiğini görürdük. Çok da korkardık.”* (Beyatlı, 2013: 45)

Usta Hâdi'nin Korya Pazarında dükkânına yakın kiraladığı evinin, oğlu Mustafa'nın ölümden sonra hem Usta Hâdi hem de karısı için daralmasına neden olur. Usta Hâdi, güvercin ve tavuk beslemeyi kendine hobi edinir. Evinin damında bir kümes yaptırır. Güvercinlerin gökte sallanmalarını seyreden oğlu Mustafa, *“Baba ben de güvercin olabilir miyim?”* diye sorar. Bu soru üzerine babanın içini endişe sarar. Geliri sınırlı olmasına rağmen, ertesi gün Usta Hâdi, güvercinler için özel bir ev kiralar. *“Ta ki, bir akşam Usta Hadi'nin eşi dövine dövine dükkâna gelene kadar: Oğlu Mustafa kendini evin damından aşağı bırakmıştı! “Ben güvercinler gibi göklere uçağım anne!” demiş ve kendini damdan aşağı bırakmıştı. Mustafa'nın ruhu güvercinler gibi kanatlanmıştı göklere.”* (Beyatlı, 2013: 71-72)

Mekân-insan ilişkisi incelendiğinde, insanın mekâna yansıyan yüzü net bir anlam kazanır. Mustafa'nın ölümünün ardından Usta Hâdi, kiraladığı eve uğramaz, ilgisizlikten ve bakımsızlıktan hayvanları hastalanarak ölür. Mekân, acıyı ve pişmanlığı

barındırdığından, huzursuzluk ve mutsuzlukla yüklü psikolojinin taşıyıcısı konumundadır. Koruyucu niteliğini yitiren ev, Usta Hâdi'nin yaşamında labirent bir mekâna dönüşür. Evladı Mustafa'yı kaybetmenin acısıyla terk edilen ev, kapalı/dar mekândır; çünkü burası oğlunun kaybetmiş bir ailenin trajedisini içerir; bu nedenle ev, onların hafızasında huzur ve güven duygularını içeren değer mekânı değildir.

Anlatının en ayrıntılı mekân tasvirine, Selahattin sinemasını anlatan bölümde rastlanır. *“Tek bir Selahattin sinemasında yazlık bölümü yoktu. 1964 te inşaatına başlayan Selahattin sineması 1967 de ancak bitmişti. Nevzat Avcı tarafından yapıldı. 14 Temmuz 1959 da şehit edilen ağabeyi Selahattin Avcı adını taşıyan bu sinema Kerkük'te en son tarzda yapılan sinema idi. Koltukları numaralı ilk sinema idi. Sinemanın giriş holü geniş, sahnesi büyük, koltukları deri kılıflı olması film seyretmede tercihlerin başında gelirdi. Hatta bilet gişeleri merdivenli basamaklardan sonra ortada yuvarlak sütün içinde sağlı sollu iki adet gişesi başka bir fiyaka katmıştı sinemaya.”* (Beyatlı, 2013: 75) Kerkük'ün en meşhur sineması olan Selahattin sineması, ailelerin uğrak yerlerinden biridir. Bunu gözlemleyen hükümet, Türkmenlerin toplandığı yerlerde korku ve karmaşa yaratmak için türlü yollarla suikastlar düzenler. *“Yetmişlerin ortasıydı. Bir akşam çarşı-pazar birbirine karıştı. “Selahattin sinemasında bomba patladı.” Bağırmalara herkes dükkânından dışarı fırladı.”* (Beyatlı,2013: 76-77) Film oynadığı anda patlama ile sarsılan sinema salonu mekânın daralmasına neden olur. Kerkük'te ilk defa bir patlama yaşanması, civardaki dükkân sahibi esnafların da korku ve endişe yaşamasına sebebiyet verir. Etrafa koşuşturan insanlar ne olduğunu anlamaya çalışırlar. Karakterlerden biri ya da birkaçı için değil, tüm Kerküklüler için patlama labirent mekân yaratır. Diğer bir deyişle Kerkük'ü labirent mekâna dönüştürür. *“Selahattin sineması iki katlıydı. Üst kattan sinemanın perdenin önüne bir el bombası atılmıştı. Ön sırada oturan çocuklardan Emir Avcının oğlu Ali kör oldu. Yanındaki çocuk öldü. Birkaç kişi yaralandı.*

Sinemada büyük panik yaşandı. Herkes dışarı fırladı. Polis ve emniyet dışarıda bekliyordu. Çok ilginçti sanki polisler bombanın atılacağından haberdar idiler. Polisler dışarıda beklemedeydiler. İlk dışarı kaçanları yakaladılar. (Beyatlı, 2013: 77)

Kerkük'te Zaman'da mekâna dair verilen tüm ayrıntılar, yazarın diğer eserlerde olduğu gibi, bir karakter/durum/olay çözümlemesi yapar. Türkmen aileler sinemada film izlerken; şehirde karışıklık yaratmak adına planlanan patlama olayı ve suikast için

gönderdiği yerel polisler olayın faili içerideki insanların üzerine yıkmayı planlar. Mekân, böylesine çirkin düşünceler için kurgulandığında sakin ve karanlıktır. Ancak el bombası atışının ardından sakin olan sinema salonunun durumu pek de iç açıcı değildir. Selahattin sinemasında gerçekleştirilen bu olay, Kerkük'te Türkmenleri korkutmak amaçlı başvurulan çirkin yöntemlerin bir örneğidir. *“Yerel emniyet olayı Türkmenlerin sırtına yüklemeye çalıştı. Oysa Türkmenlerin canı gönülden seyrettikleri Türk filminde niye böyle çirkin ise kalkışınlar ki? (Beyatlı, 2013: 77)*

Huzurunu ve dinginliğini kaybeden Kerkük, insanı sadece fiziksel alanda barındırdığı için daralarak labirentleşir. Uzun yıllar Türkmenlerin huzurlarını kaçırmak için yaşadıkları bölgelere saldırılar düzenleyen Baas rejiminin ülkede yarattığı sorunlarına ve kuşatılmışlığına gönderme yapan mekân, potansiyel bir tehdit unsuru taşımakta; tüm içtenlik değerlerini yutarak yaşamı güvensiz kılmaktadır.

Bir diğer kapalı mekân ise Adil Efendi'nin dükkânının yanındaki Cihat çayhanesidir. Korya Pazarında bulunan çayhanenin kaldırımındaki kanepenin altına bırakılan torbanın patlaması Adil Efendi'nin kızı Naciye'nin ölümüne sebebiyet verir. Sivillere yönelik bu saldırı, birçok kişinin yaralanmasına da neden olur. Daralan mekânı yazar şöyle tasvir eder *“Çayhane altüst oldu. Korya Pazarı çalkalandı. İlk etapta gökten bir şeyler yağıyordu sanıldı. Bomba öyle infilak etmişti ki kanepeler, tabureler, cam parçaları gökten yağmur gibi kaldırımaya, yola insanların üzerine düşüyordu. İsrail hazretleri Sur'u mu üfledi? Kıyamet mi koştu? Cesetler havada uçtu. Ve Naciye'nin cesedi yola savruldu.” (Beyatlı, 2013: 89-90)* Ne olduğunu anlamayan sivil Türkmenlerin bulunduğu Korya Pazarı kana bulanır. *“Kerkük'te evlere kor gibi közler düştü o akşam... Adil Efendi'nin de evine ateş düşmüştü bir kere... Feryat ü figan yeri göğü sarstı...” (Beyatlı, 2013: 91)* Başkişi Karcı Hüseyin'in sevdiği kızın patlamada ölmesi hikâyenin trajik sahnelerinin başında gelir. Sıkıntıyı en üst düzeyde idrak etmelerine neden olur; yalıtık ve tek boyutlu olan bu tarz mekânlar, ürkütücüdür. Dört kişinin hayatını kaybetmesine neden olan bu terör olayı, tarihe bir leke gibi kazanır. Cihat çayhanesine gelen insanların dinlenme, buluşma ve sohbet etme yeri, herkes için geri dönüşü olmayan kayıpların ve felâketlerin durağıdır.

Karcı Hüseyin'in dükkânı, mutsuz ve yalnız ruhun sembolik açılımıdır; başkişi yalnızlık ve iletişimsizlik gibi insanî özü yabancılaştıran sorunlar yaşar. *“Karcı Hüseyin'in dükkânı diğer dükkanlardan pek farkı yoktu. Üç duvar bir yaylı kepenk. İçeride paslanmış bir demir iskemle ve paslanmış bir demir masa. Dükkânın önünde sağ tarafta yine bir paslı iskemle dururdu.”* (Beyatlı, 2013: 97)

Cihat çayhanesinin önünde yaşanan patlama sırasında âşık olduğu kızı kaybetmenin ardından Karcı Hüseyin işinde de talihsizlikler yaşar. Ülkede buz dolabı ve gelişmiş soğutucu makinalarının piyasaya sürülmesiyle birlikte insanlar Karcı Hüseyin'den buz kalıpları alma ihtiyacı duymamaya başlar. Bu durum Karcı Hüseyin'i günden güne bunalıma girmesine neden olur. Dükkânına uğrayan kişi sayısı azalır. Geliri azken daha da azalan Karcı Hüseyin, sorunlardan kaçamak için kendini içkiye ve yalnızlığa verir. *“Yalnızlıktan bazen hayvanlarla konuşurdu. Bazen de Karcı Hüseyin'in sigarasını söndürmek için izmaritini bu çukura atardı. Sigara izmariti suya karşı dirençsiz ve mağlup edildiğini “cız” ederek itiraf ederdi.”* (Beyatlı, 2013: 98)

Karcı Hüseyin labirentleşmiş, yalnızlığına şahit olan dükkânında hayata mağlup olduğu gibi, yalnızlıktan kaçmak ister. Kaçış, kurtulma arzusunun yansımasıdır. Dünyalılığını sorunlu bir psikolojiyle deneyimleyen başkişi, burada ruhsal dinginliğini kaybettiği için mekân daralarak labirentleşir. Mekânın böylesine labirentleşmesi, kendisinden değil başkişinin yaşamı algılamasından ve yorumlamasından kaynaklanır.

Kerkük'te Zaman hikâyesinde kapalı/dar mekânlar; uzun yıllar her türlü entrika ve asimilasyona maruz kalan Kerkük'ün acı dolu hayatlarını ortaya koyan imgesel görüntüler sunar. Bir Türkmen şehri olan Kerkük, savaşın ve işgalin tüm yıkıcı sürecini yaşamak zorunda kalan bir mekândır. Başkişi Karcı Hüseyin, bu tarz mekânlarda hayata tutunamadığını ve dünya-ben ilişkisini olumlu değerler üzerine kuramadığını görür. Kapalı/ mekânlar, Karcı Hüseyin'in algısında yalnızlık labirenti, içinden çıkamadığı tutuk evidir. Karcı Hüseyin, burada var etmek istediği geleceğini göremez ve herkesten uzaklaşarak kaçmak ister; çünkü o böylesine labirentleşen mekânlarda, geleceğe dair iyi bir hayat kuramayacağını duyumsar. Başkişi Karcı Hüseyin'in sorunlarla yüklü olumsuz psikolojisi kapalı/dar mekânların çağrışımlarında yansıma bulur.

3.4.7. Kişiler Dünyası

Hikâyedeki karakterler, gerçek hayattan alınmış karakterleri temsil ederler. Diğer bir deyişle, bu hikâyeye Kerkük'te bir zamanlar yaşamış olan Türkmenlerin yaşam öyküleridir. *Kerkük'te Zaman* hikâyesinde yer alan kişiler dünyasını şu başlıklar altında değerlendirebiliriz;

3.4.7.1. Başkişi

Kerkük'te Zaman hikâyesinin başkişisi Hüseyin'dir. Karcılık mesleği yapan Hüseyin'i herkes Karcı Hüseyin olarak tanır. Her gün iki defa Kerkük'ün belirli mahalle ve sokaklarında tahtadan yapılmış arabasıyla esnaflara buz kalıpları dağıtır. “*Dükkânda sabahleyin sekiz öğleden sonra üçe yakın saatlerde Karcı Hüseyin'in yolunu beklerdik. Ortalama sabahları bir çeyrek öğleden sonraları da bir çeyrek buz kalıbını dükkânlara dağıtırdı Karcı Hüseyin. Bizim tarafa yani Ahmet Ağa Meydanı, Evkaf caddesi, Cumhuriyet caddesi Atlas caddesi ve civarına Karcı Hüseyin buz dağıtırdı. Korya Pazarının iç kısmı ise Kadir Ustanın bölgesi sayılırdı.*” (Beyatlı, 2013: 17-18)

Anlatı yapısında çok belirgin olmamasına rağmen, romandaki entrik kurgunun şekillenmesinde, ana çatışmaların yönünün belirlenmesinde ve romandaki mitopoetik yapının oluşmasında en etkili kişi Karcı Hüseyin'dir. Anlatı bünyesinde kişi olarak görülmediği zamanlarda da Karcı Hüseyin'in varlığı bir dip akıntı gibidir.

Romanın başlangıç bölümünde Karcı Hüseyin'den pek söz edilmez. Bu bölüm, daha ziyade Kerkük'ün sıcak yaz iklimi ve Kerkük'teki esnaflık mesleğini vurgular. Karcı Hüseyin'in romandaki ağırlığı, ülke durumunun yansıtıldığı süreçte ve Naciye'nin vefatının ardından başlamadan biten aşkı ile yalnız kalma sürecinde ortaya çıkar. Romanın sonuna kadar da devam eder. Başkişi, kahraman anlatıcının nazarından tanıtılır: “*Karcı Hüseyin ise; çay bardağı tabanı kalınlığında gözlüğü, gömleğinin on düğmeleri göbeğine kadar açık, pantolonun parçasını iki kat bükmüş, tabanını kırarak giydiği ayakkabısı ve dudaklarının yan köşesinden eksik olmayan sigarasıyla tipik başıbozuk, hayatından bezmiş bir tipe sahipti. Alından yukarı saçının dökülmesi, yani kelliğin*

başlangıcı olan alnındaki açıklığı göstermemek için yaz kış demeden dört numara tıraşıyla _güya _kelliğini gizlemeye çalışırdı.” (Beyatlı, 2013: 19)

Anlatıyı yürütecek olan kişinin, anlatının niteliğine uygun olarak çizilmesi ve canlandırılması işlemi olan “*karakterizasyon*” (Tekin, 2002: 78), kurmaca evreninde farklı şekillerde uygulanabilir. Kemal Beyatlı, *Kerkük'te Zaman*'da başkişiyi, kahramananlatıcı tarafından “açıklama yöntemi” ile çizerek Karcı Hüseyin'i fiziksel özellikleriyle betimler. Kahramanın yaptığı fiziksel betimleme, okura Karcı Hüseyin'in kişiliği hakkında tatmin edici bilgi verdiğinden, romanda işlevsel bir rol oynar. Öyle ki, Karcı Hüseyin'in fiziksel görünümü, onun hayatın yükünü sırtına aldığını anlatmakla birlikte, yaşamış olduğu büyük acısının da işaretlerini vermektedir. Karcı Hüseyin'in fiziksel özellikleri; onun yorgun bedenini, kendini önemsemediğini, yılların üzerinde oluşturduğu yükünü ve ağırlığını da gösterir. Doğuştan bozuk olan gözleri onu gözlük takmaya mecbur etmiştir. Karcı Hüseyin'in fiziksel hatlarındaki yorgun ve halsiz çizgiler, onun yıpranmış, bezmiş ve vazgeçmiş kişiliğini de yansıtır. Karcı Hüseyin, bu özellikleri ile umudunu kaybettiği bir yaşam sürdürür. “*Üfleyerek püfleyerek dünyayı iter gibi yola devam ederdi. Karcı Hüseyin'in, hangi yoldan geçtiği belli olurdu. Geçtiği güzergâhta buz arabasından ip gibi eriyen buzların suyu damlardı. Durduğu yerde küçücük göl olurdu.” (Beyatlı, 2013: 22)*

Irak'ın 1970'li yıllarda gelişmiş ülkelere kıyasla daha düşük bir yaşam standardı, tam olarak gelişmemiş bir sanayi alt yapısı ve yine gelişmiş ülkelere kıyasla daha düşük insanî gelişim endeksi mevcuttur. Bu durum ülkede yaşayan Türkmen milletini daha fazla etkilediğinden, Türkmenlerin zorluk çekmelerine neden olur. Kerkük'te yaşanan olaylardan dolayı, şehrin menfi şartları ve olumsuz koşulların Türkmenler üzerindeki etkisi en fazla başkişi Karcı Hüseyin üzerinden verilir. Karcı Hüseyin'in sıklıkla vurgulanan sorunlarından biri, Kerkük'te piyasaya sürülen buz dolabı, dondurma makinası ve gelişmiş soğutucu makinalarıdır. Ülkedeki ekonomik durumun iyi olmasına rağmen teknoloji ürünlerinden mahrum bırakılmasının sağladığı iş olanağından yararlanır. Buz dolabı, derin dondurucu ve soğutma cihazları olmadığından insanlar buz kalıpları ile soğuk su elde etmeye çalışır. Karcı Hüseyin, özellikle yaz aylarında yoğun çalışır. Sıcak yaz aylarında çarşı-pazar esnafının ve evlerin en ihtiyaç duyduğu şey buz olur. Kahraman anlatıcı, esnaflar tarafından tanılan ve sevilen biri olan Karcı Hüseyin'in

geliş saati belli olduğundan yolunun gözlendiğini belirtir. “*Karcı Hüseyin’in yolunu dört gözle beklerdik.*” (Beyatlı, 2013: 47) diyerek, bir bakıma Karcı Hüseyin’in esnaf için önemini vurgular.

Karcı Hüseyin, hayatın her türlü zorluğu altında ezilmiş, güçsüz kalmış ve umutsuz insan özellikleri ile donatılmış bir karakter olarak okurun karşısına çıkar. Sözgelimi, “*Karcı Hüseyin’e yollarda az rastlanmaya başlandı. Görülseydi bile dükkânlara uğramadan doğru Öğretmenler Kulübüne veya Memurlar Kulübüne buz götürdüğü görülürdü. Karcı Hüseyin’in dış görünümüne bakıldığında dünyasından bezmiş, hayatı buz kalıpları ile arabası arasında geçtiğinden başka bir dünyası olmadığı, etrafında cereyan eden olaylardan hiç ama hiç ilgilenmediği izlenimi verirdi. Görünüşü öyleydi.*” (Beyatlı, 2013: 57) Konuşup anlatmasa bile, görünüşünden kederi olduğu belli olur.

Kerkük’te dondurma yapımı için kullanılan gelişmiş makineler olmadığından, dondurmacılar Karcı Hüseyin’den buz kalıpları alıp dondurmaları hazırlar. “*Bizim yakada Abdullah Dondurmacı ile Zâkir Dondurmacı ün salmıştı. Bunlar üzüm şerbeti, muhallebi, şalgam haşlamasının en âlâsını yapsalar bile dondurmalarıyla ün salmışlardı. Karcı Hüseyin’in ikinci posta dağıttığı buz kalıpları bu iki ustanın dükkânlarına olurdu.*” (Beyatlı, 2013: 58)

Baas rejimi, hükmünün ilk yıllarında ülkede egemenlik sağlamak adına Araplara çeşitli olanaklar sağlar ve Türkmen halkını görmezden gelir. Bu şekilde Türkmenlerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde Araplaştırma politikasını gerçekleştirmek ister. Bunu fırsat bilen bazı hükümet yandaşı Araplar, Türkmen esnaflara hakaret ederler. Böyle bir durumda Karcı Hüseyin, şehre yeni gelen güneyli Arab’ın Zâkir dondurmacıya “*yabancılar*” demesi üzerine öfkelenir ve kar arabasından eline aldığı palayla Arap’a saldırır. Oysa ki Arapların asıl amacı kargaşa yaratmaktır.

“*Her gün yeni bir buluş duyuyorduk. Buzdolabı da bunlardan biri idi. Buzdolaplarının yavaş yavaş piyasada görülmeye başlamasından beri evlerdeki tel dolapları ya parçalanarak tandırlarda odun yerine kullanıldı veya bitpazarında ucuz fiyata satılmaya başlandı. İş yaver gidip, iyi para kazanan esnaf, soluğunu Abbas mağazasında alırdı. Bir buzdolabı alıverdiği kaçınılmazdı.*” (Beyatlı, 2013: 61)

Karcı Hüseyin, buz dolaplarının çarşı-pazar yerlerinde satışı sunulmasıyla işinden soğumaya başlar. Artık insanlar soğuk su elde etmek için buz kalıpları alma ihtiyacı duymadığından Karcı Hüseyin'in mesleği değersizleşir. Teknolojik soğutucu makinaları piyasaya sürüldükçe Karcı Hüseyin'in müşterileri azalır. En iyi müşterileri olan dondurmacılar ve Öğretmenler Kulübüdür. *“Her akşam Karcı Hüseyin kulübe bıraktığı buz kalıpların peşinden mutfağa girer birkaç kadeh, biraz meze götürürdü. Tabii bu ücretsiz olurdu. Çünkü masalardan arta kalanları garsonlar mutfağa getirdiklerinden Karcı Hüseyin idare ederdi.”* (Beyatlı, 2013: 65) Karcı Hüseyin, iş günlerinde dükkânında, hafta sonları ise kulüpte içki içer. Geceleri içki içerek geçirmeye başlayan Karcı Hüseyin, Ayyaş Yunus ile dertleşir.

Başkişinin karakterini oluşturan özelliklerden en bariz olanı, sessizliğidir. *“Pek konuşmasa da Karcı Hüseyin, pek gözlerdi. Çay bardağı altı kalınlığında olan gözlüğünün camı onun için geniş açılı bir büyüteç idi. İnsanları büyüterek geniş açıdan süzerdi. Okurdu.”* (Beyatlı, 2013: 73) Neredeyse tanıdığı birçok esnafın artık Karcı Hüseyin'e ihtiyaç duymaması onu daha çok bunalıma sürükler. *“Tek başına bir yaşlı annesiyle Korya Pazarının bir ücra sokağında küçücük bir evde yaşarlardı. Babası Karcı Hüseyin küçükken vefat etmişti. O da Korya Pazarında bir manavdı. Bir gün Korya Pazarında bir bisikletin Osman Dayıya çarpmasıyla, adamcağız kafasının kaldırım kenarına vurmalarıyla beyin kanaması geçirmişti. Üç günü bulmadan vefat etti. Geriye kalan bir anne, bir oğul ve dünyaları... Dünyada yaşam mücadelesi.”* (Beyatlı, 2013: 74) Geçmişte yaşanan olayların bir karakter tarafından başka bir karaktere aktarılmasından ya da anıların hatırlanılmasından ibaret olan bu dönüşler, olay örgüsünde bir kırılma noktası oluşturmaz. Sözelimi, 20-30 yıl geriye dönülerek, başkişinin çocukluğuna dair bilgiler, karcılık mesleğine nasıl başladığı ve askerlikten sonra yaşadıkları, kahraman anlatıcı tarafından anlatılır.

Karcı Hüseyin, küçük yaşta babasız kalmanın vermiş olduğu eksiklikle yalnız büyür. Karcı Hüseyin'in travmatik tükenişini baba gibi koruyucu bir değerden uzak kalmış olmasıyla da açıklamak mümkündür. Baba, koruma içgüdüleriyle çocuğun tüm zor durumlarını sağaltan ve onu yaşama hazırlayan güç imgesidir. Bireyselleşme sürecinde önemli bir değer mekânı olan babanın varlığı; Karcı Hüseyin'in hayatında eksik kalmıştır. Babasının küçük yaşta vefat etmesi, Karcı Hüseyin'in trajik öyküsünü güçlendirir.

Annesiyle birlikte yalnız kalan Hüseyin, babasının ölümünün ardından ilkokul son sınıfı bırakmak zorunda kalır. Erken yaşta sorumluluk alma mecburiyetinde kalan Karcı Hüseyin, Kadir Ustanın yanında çıraklık yapar.

“Asıl onu bu denli sessiz bırakan şeyi çok sonradan öğrenmiştim. Karcı Hüseyin askerden dönüp bıraktığı buz dükkânında çalışmaya yeniden başladığının ilk haftasıydı. Evde annesi Hüsniye Teyze; “Askerlikte bitti oğlum”, dedi Hüsniye Teyze. “Bundan sonra sana bir kız bulmak lazım.”” (Beyatlı, 2013: 74)

Annesinin kız bulma meselesi Karcı Hüseyin’in aklını meşgul eder. Evlenme fikri olumlu gelmeye başlar. Evlenme düşüncesi onu yolda yürürken bile daha özgüvenli hâle getirir. *“Evlilik konusu geçtiği günden beri erkeklik hisleri başkalaştı. Gözlüğüünün camı altından kızlara bakmaya başlamıştı. Buz arabasını şimdiki gibi başını eğerek değil, başı dik gürbüz bir genç edasıyla itmeye başlamıştı o günler. Sağı solu kolluyordu. Gözleri dikkatini çekecek birini aramaya başlamıştı.”* (Beyatlı, 2013: 78-79)

Annesi, oğlu Hüseyin’e Adil Efendi’nin kızı Naciye’den bahseder. İlk başta şaşırان Karcı Hüseyin daha sonra kendisine sunduğu evlenme fikrini onaylar. Yaşı gereği kendini evliliğe hazır hissedenden Karcı Hüseyin, daha önce hiç görmediği Naciye’yi merak edip kimseye de belli etmeden Naciye’yi görmek ister. Akşama kadar dükkânda çalıştığından Naciye’yi görmesi zor olur. Karcı Hüseyin, Naciye’yi görebilmek için öğlen yemeğine eve gelmeye başlar. *“Karcı Hüseyin öğle saatlerinde Adil Efendi’nin evlerinin olduğu sokağı arşınlamaya başladı. Yürüdükçe de ayak sürtüyordu. Kalbi küt küt atıyordu. Kafası allak bullak...”* (Beyatlı, 2013: 81)

Her gün aynı sokaktan geçmeye başlayan Karcı Hüseyin içinde doğan hisleri tanımlayamaz. Bu duygular bir yandan da hem farklı hem de güzel gelir. *“Başka şeyler oluyordu Karcı Hüseyin sokağın dönemecine adımını attığında. Bu kadar karmaşık duyguların deryası yetmezmiş gibi bir de başka bir korku ile üzüntü ve kötümser bir düşünce aldı Karcı Hüseyin’i: “Ben bir kar satıcısı, o ise koskoca Adil Efendi’nin kızı!”* (Beyatlı, 2013: 82) Karcı Hüseyin, her gün sabah erken saatlerden çalışmaya başlayan bir işçidir. İlkokulu bile tamamlamamıştır, Naciye ise ortaokul mezunudur. Okuma yazması olan Naciye’nin daha farklı bir erkekle evlenmek isteyebileceğini düşünür. Gelgitlerde savrulurken; Adil Efendi’nin oğlu Naci’nin sünnet olduğu günün öğleni Adil Efendi’nin

sokağına girer ve elinde tabak komşulara yemek dağıtan Naciye’yi görür. Naciye ile göz göze gelen *“Hüseyin, Naciye’yi beğenmişti. Beğenmek ne kelime, vurulmuştu. Naciye’nin dudaklarındaki tebessüm, Hüseyin’in kafasındaki tüm kötümser düşünceleri silip süpürdü.”* (Beyatlı, 2013: 84)

Hüseyin, öğlen cesaretini toplayıp annesine Naciye konusunu açar. Annesi Hüsniye Teyze, duydukları karşısında çok mutlu olur ve Kadriye Hanım ile gidecekleri güne karar verdikten sonra kızı isteme planları yapar. *“Ancak Naciye’nin adı diline dolaştıktan sonra Hüseyin’de değişiklikler oluverdi. Erkeklik hisleri, içgüdüleri kabarmaya baş tutmuştu. Naciyelerin sokağına ayağı alıştı ya, o sokağı yol belledi. Sokağa girdiğinde Hüseyin’de bir haller olurdu. Ensesinden ter damlacıkları, çizgi çizgi akıverirdi.”* (Beyatlı, 2013: 86)

Hüseyin, hiç olmadığı kadar mutlu ve umutludur. Naciye’yi gördüğü anda gözlerine bakışının hayali ile geçirir günlerini. Naciye’yi düşünmek bile Hüseyin’e iyi hissettirir. Aradan birkaç gün geçer, Cihat çayhanesinin kaldırımında bulunan kanepenin altına bırakılan torbanın patlamasıyla Korya Pazarı birbirine karışır. Karcı Hüseyin de o saatlerde Korya Pazarındadır. Korku içinde, çığlık seslerinin geldiği yere doğru koşar. Olayın ardından Hüseyin öğlen vakti Adil Efendilerin sokağına geldiğinde; feryat sesleri duyar ama o ne olduğunu anlayamaz. *“Gece yatakta gözünü açtığı anda olanları karartı gibi gözünün önünden geçti. Gerisini hatırlamıyordu. Eve nasıl geldiğini de hiç hatırlamıyordu. Başucunda oturan annesinin hıçkırıkları kafasının toparlanmasını engelliyordu. "Ne oldu?" diye sormak istedi. Vücudunun ağırlığı diline vurmıştu. Dili bile hareket edemiyordu. Birden "nenevüz öleydi" yi hatırladı. Gözlerini kapadı.”* (Beyatlı, 2013: 92)

Hüseyin, Naciye’nin o patlamada vefat ettiğini o an idrak eder. Hüsniye Teyze’nin duyduğu pişmanlık hissi, Hüseyin’in sessizliğiyle yüreğini derinden acıtır. *“Keşke dilim lal olsaydı... Keşke evlilik meselesini hiç açmasaydım”* (Beyatlı, 2013: 94) Naciye’nin vefatından sonra, Hüseyin sigara içmeye başlar. Hiç kimseyle konuşmaz, derdini anlatmaz ve günlerini çalışarak geçirir. Her akşam buz kalıpları götürmek için gittiği öğretmenler kulübünde içki içerek dünyasından uzaklaşmak ister. Karcı Hüseyin’in ustası

vefat eder. Ardından dükkânı Hüseyin devralır. Böylece Karcı Hüseyin olarak tanımlayan başlar.

Ustasının vefatından sonra Karcı Hüseyin daha çok yalnızlaşır. Dükkânda zamanını geçirmekten buz kalıplarıyla uğraşmaktan yorulan Karcı Hüseyin için “*O gece, bütün gecelerden başka bir geceydi. Dükkânı önündeki denir iskemle üzerinde oturup bacak bacak üstüne atmıştı. İçtikçe sokağı bir baştan öbür başa kadar süzüyordu. Bulanık gözü müydü, yoksa dünyası mıydı belli değildi. Kıyak kafasına rağmen üst üste gözlerini ovuşturuyordu.*” (Beyatlı, 2013: 103) Yanında oturan kamyoncu Ayyaş Yunus ile geceyi içki içerek geçiren Karcı Hüseyin, olmak istediği ile mevcut bulunduğu durum arasındaki fark, psikolojik çatışmasını artırır ve onu personasına düşman biri hâline getirir, özüne yabancılaştırır; Karcı Hüseyin derinden duyumsadığı yabancılaşmanın sınırlarına çarptıkça içine kapanır ve kendiliğinden vazgeçer. Karcı Hüseyin, arafın hücrelerine kendiliğini iterek kaybolur ve o gece dükkânında oturduğu sandalyenin üzerinde vefat eder.

3.4.7.2. Norm Karakterler

Başkişi Hüseyin'in algı dünyası ve tecrübesiyle besleyen bir norm karakteri yoktur. Karcı Hüseyin'in parçalanmışlığını bütünleyen ve onu bir anlama dönüştüren norm karakterinin olmazlığı, başkişinin travmatik sürecini hızlandırır.

3.4.7.3. Kart Karakterler

3.4.7.3.1. Baas rejimi ve hükümet taraftarı Araplar

Kart karakterler, tek bir düşüncenin kurmaca metindeki yansımasıdır. Ramazan Korkmaz'a göre “*kart karakterler, yalnızca bir kişiliğe sahiptirler ve daha çok hedef obje'ye varmayı engelleyen karşı güç grubunda yer alırlar.*” (Korkmaz, 2007: 278) Dramatik aksiyonu sağlayan değerler dizgesinde karşı gücü simgeleyen kart karakterler, dönemin ülke hâkimi olan Baas rejimi ve hükümet yandaşları Araplardır. Başkasının varlık alanını hunharca ihlal etmenin, hak etmeden istemenin, kötülüğün cismanileşmiş görüntüsüdür. İnsanî oluşun tüm değerlerine sırtını dönerek yaşayan Baas partisi adamları

acımasızdır ön yargılarına hapsolmuş duyarsız varlıklardır. Baas hükümeti adamları, böylesine olumsuz bir karakter eğiliminin simgesidirler; onlar cehennemleşmiş yitik yüzdürler. Eziyet etme ve öldürme gibi kötücül eylemleri yaşama biçimi olarak kabul ederler. Baas rejimi, ülke siyasetinin kirli yüzüdür; adalet duygusunu ihlal ederek Türkmenlerin hayatına kasteder.

3.4.7.4. Fon Karakterler

Kerkük'te Zaman hikâyesi fon karakter kadrosu bakımından geniştir. Bu karakterler; Kadir usta, Kahraman anlatıcının isimlendirilmemiş babası, Şeyh Abdülkerim, Dondurmacı Abdullah, Kekeme Zeki amca, Ahmet, Salih, Yusuf amca, Hacı Salih amca, Dr. Hasan, Fatih Saatçi ve oğlu Mehmet, Tembel Abbas, Abdullah Dondurmacı, Zâkir Dondurmacı, Mikail, Ayyaş Yunus, Yoğurtçular, balıkçılar, Usta Hâdi, Usta Hâdi'nin oğlu Mustafa, Hacı Kulu, Karcı Hüseyin'in babası Osman Dayı ve annesi Hüsniye Teyze, Nevzat Avcı, Enâm Sahip Efendi, Emir Avcı'nın oğlu Ali, Adil Efendi, Naciye, Naci, Adil Efendi'nin eşi, Cihat Çaycı, Kadriye Hanım, Seyit amca, Rahim bakkal, Usta Sâbir, Ömer Ağa, Adnan Usta, Kahraman anlatıcının eşi ve kızı Nursen, Zeynel Usta'dır. Fon karakterler; dönemin sosyal yapısını, izleksel kurgunun daha geniş boyuttan sunulmasını sağlarlar; bununla birlikte zamanın ve mekânın farklılıklar göstererek değişmesine imkân tanırırlar.

SONUÇ

Bu çalışmamızda Kemal Beyatlı'nın hikâye ve romanlarını inceledik. Irak Türkmen edebiyatına daha lise yıllarından şiir yazarak başlayan 1986 yılında *Kanatsız Sözcükler* adlı Arap harfleriyle yazmış olduğu şiir kitabıyla emek vermeye başlayan Beyatlı'nın kendine özgü bir üslubu vardır. Türkmenleri ve Kerkük'ü eserlerine ana karakter seçerek roman ve hikâyelerini yazan Beyatlı, bir Türkmen olması ve Kerkük'te yaşamış olması sebebiyle bu toplumu yakından tanır. Bunun neticesinde doğup büyümüş olduğu yöreyi ve o yörenin insanlarını en ince ayrıntılarıyla ortaya koyar. Her ne kadar edebî hayatına şair kişiliğiyle başlangıç yapmış olsa da daha sonradan edebiyatın birçok

türünde eserler vermiştir. Kendisi şairden çok romancı ve hikâyecidir. Bunun en büyük nedeni, Kemal Beyatlı'nın mesajlarını vermek için roman ve hikâye türlerini özellikle seçmesi, şiirin dar kalıbına bu sosyal ve siyasi mesajları sığdıramamasından kaynaklıdır. Roman ve hikâye türlerini seçerek daha geniş kitleye ulaşmayı hedeflediği anlaşılmaktadır.

Kemal Beyatlı'nın hikâye ve romanlarının yapı ve izlek bakımından incelemelerini ele aldığımız bu çalışma, kapsam ve içerik olarak alanına katkı sağlayacak niteliktedir. Beyatlı, Irak Türklerini ve Kerkük'ün belli bir dönem içerisindeki tarihini anlattığı hikâye ve romanları tarihî bir belge niteliği taşımaktadır. Irak Türklerinin yaşamlarını tanıtan eserleri belli bir metotla incelenmeye çalışılmıştır.

Kemal Beyatlı, Irak'ın siyasi tarihinin 1960-2010 yılları arasını ele alan eserleri, Baas rejimi, Türkmenlere uygulanan soykırım, Kerkük katliamı, Irak- İran Savaşı, Peşmerge saldırısı ve Amerikan işgali gibi tarihin utanç duyulacak olaylarına dikkat çekerek Irak Türklerinin trajedisini dünyaya duyurma arzusu içinde olması son derece önem arz etmektedir. Türkiye Türküleri ile Irak Türklerinin arasında birlik ve beraberlik oluşturmaya çalışan ve milliyetçiliği savunduğu mesajları, eserleri aracılığıyla ileten Kemal Beyatlı, Irak Türklerinin topraklarına bağlılıklarını, arkasında dimdik durdukları haklı davanın yüz yıllar boyunca hüküm sürdüğünü ve bir zamanlar Irak topraklarını yurt edinmiş bu milletin öz vatani olduğunu vurgular.

Kemal Beyatlı'nın eserleri, vatana sahip çıkmanın ve müstakil bir vatanda yaşamının neden önemli olduğunu somutlaştırmanın yanında tarihî bir gerçeği kurguya yedirerek toplumsal hafızayı canlı tutarak unutulmasını hedeflemektedir. Türkiye Türkünün Irak Türkleri ile birlikte mücadele etmesi Türklerin bir soydan geldiklerini hatırlatma ve okuyucuda Türk dünyasına aidiyet duygusu kazandırma bakımından son derece anlamlıdır. Kemal Beyatlı eserleri ile milli kimlik ihyası gerçekleştirmek istemiş ve milli aidiyet farkındalığı kazandırmıştır. Onun eserleri bu bakımından da son derece önemlidir. Kemal Beyatlı'nın Türkiye Türkleri ile Irak Türkmenleri arasında birlik oluşturmaya gayret eden hikâye ve romanları, Türk devletleri arasında gücünü tarihin her döneminde ispat etmiş olan ve mazluma el uzatmayı ilke edinen Türkiye'nin desteğini arttırma amacını da taşımaktadır.

Kemal Beyatlı eserlerinde zulme uğrayan Türkler içinden seçilen örnek Irak Türkleridir. Ancak kırım Türkleri, Ahıska Türkleri, Uygur Türkleri, Orta Asya Türkleri, Balkanlardaki Türkler başta olmak üzere zulme ve haksızlığa uğramış olan Türklerin sesini sanat ve özellikle de edebiyat aracılığı ile duyurmak konuya karşı bilinçli bir duyarlılık oluşturmak açısından önemlidir.

Kemal Beyatlı, kendini ülkücü- idealist bir yazar olarak tanımlanır. Yazar, Irak Türkmen edebiyatının birçok alanlarında eserler vermiş müstesna birkaç isimden biri olmuştur. Beyatlı, ülkücü, milliyetçi ve Türkçü şiiirlerinin yanında hoyratlar ve ilahiler de yazmıştır. Onun roman ve hikâyelerinin kuruluşunda, olayların sıralanışında yalın, duru bir anlatım olması, romancı ve hikâyeci tarafının güçlü oluşundan gelir.

Irak Türkmen edebiyatında alışılmamış bir tarz ve üslupla kendine yer edinen yazar, Kerkük insanını anlatmayı seçer. Görmezden gelinmiş, zulüm ve baskılara maruz kalmış Türkmeneli insanının kendisini kuşatan sıkıntılarını ve yaşadıkları olayları ele alan Kemal Beyatlı, tarihsel bir dönemin çatışmalarını, iç dünyalarını, gelenek ve göreneklerini ve toplumsal dramatik hadiseleri hikâye ve romanlarında işler. Bu topluma yapılan haksızlıklar nedeniyle hikâye ve romanlarının konularına genellikle karamsarlık ve hüznün duyguları egemendir. Yazar, sabırsızlık içindedir ve özlem duygusu birçok eserinde ağır basmaktadır. Eserlerinde hayal kırıklıkları öp plandadır. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen kendince edinmiş olduğu amaçtan ve ülküden sapmayacağını da konuşmalarında açıkça ifade etmektedir.

Kahraman yaratma, bireyin bir anını yakalayıp o nokta üzerinde derinleşme, bilinç akımı, mekân- insan, zaman- insan ilişkilerine yaklaşım tarzı ve kendine has üslubu ile Türkmen edebiyatını başarılı bir şekilde temsil eden yazarlar arasında önce gelen bir isim olmayı başarmıştır.

Kemal Beyatlı için büyük maceralar ve çatışmaların yanı sıra, günlük hayat içindeki bir olay veya durumu da vaka için değerlendirir. Çoğu zaman belli bir giriş bölümü kullanan ve doğrudan doğruya vaka ile başlamayan hikâye veya romanları belli bir sonuca ulaşmadan bitmez. Kemal Beyatlı, kişilerin ruh hâllerinden çok vaka üzerinde yoğunlaşmıştır. Çünkü başta tasvir, diyalog, açıklama/yorumlama ve geriye dönüş gibi klasik anlatım teknikleri önem kazanır. Bunun temel sebebi, bireyin iç dünyasından önce

olayları ve çatışmaları yansıtmaktır. *Kasırgada Yol Alanlar*, *Kerkük'te Korya Pazarı* ve diğer birçok hikâye ve romanlarında zengin bir şahıs kadrosu vardır. Eserlerinde kahraman sayısının çok olması anlattığı acıları yaşayanların çokluğunu göstermek amaçlıdır.

Eserlerinde suçsuz, direnen ve içinde iyilik barındıran munis şahısların yanı sıra zalim, kötü ve olumsuz şahıslar da görülür. Bu şahısların iç dünyaları çok sade cümlelerle okuyucuya sunulur. Kemal Beyatlı, ana hatlarıyla Irak'ta ve özellikle Kerkük üzerinde oynanan oyunlar, değişen rejimlerin baskısı, Türkmen milletinin Saddam Hüseyin rejiminin anlayışını bünyesinde barındırır. Bu itibarla Kemal Beyatlı, devletsiz kalmış toplumun içinde bulunduğu buhranları ifade eden bir yazardır. Ele aldığı kahramanların ruhunu ve psikolojisinin çeşitli hallerini, umutlarını, bunalımlarını yansıtmaya, metafizik meseleleri izah etme gayretindedir. Ruh burkuntuları, metafizik endişeler, toplumun içinde bulunduğu hâl onu alâkadar eder.

Kemal Beyatlı, Irak'ın siyasi tarihinin 1960-2010 yılları arasını ele alan eserleri, Baas rejimi, Türkmenlere uygulanan soykırım, Kerkük katliamı, Irak- İran Savaşı, Peşmerge saldırısı ve Amerikan işgali gibi tarihin utanç duyulacak olaylarına dikkat çekerek Irak Türklerinin trajedisini dünyaya duyurma arzusu içinde olması son derece önem arz etmektedir. Türkiye Türküleri ile Irak Türklerinin arasında birlik ve beraberlik oluşturmaya çalışan ve milliyetçiliği savunduğu mesajları, eserleri aracılığıyla ileten Kemal Beyatlı, Irak Türklerinin topraklarına bağlılıklarını, arkasında dimdik durdukları haklı davanın yüz yıllar boyunca hüküm sürdüğünü ve bir zamanlar Irak topraklarını yurt edinmiş bu milletin öz vatani olduğunu vurgular.

Kemal Beyatlı'nın eserleri, vatana sahip çıkmanın ve müstakil bir vatanda yaşamının neden önemli olduğunu somutlaştırmanın yanında tarihî bir gerçeği kurguya yedirerek toplumsal hafızayı canlı tutarak unutulmasını hedeflemektedir. Türkiye Türkünün Irak Türkleri ile birlikte mücadele etmesi Türklerin bir soydan geldiklerini hatırlatma ve okuyucuda Türk dünyasına aidiyet duygusu kazandırma bakımından son derece anlamlıdır. Kemal Beyatlı eserleri ile millî kimlik ihyası gerçekleştirmek istemiş ve millî aidiyet farkındalığı kazandırmıştır. Onun eserleri bu bakımdan da son derece önemlidir. Kemal Beyatlı'nın Türkleri ile Irak Türkmenleri arasında birlik oluşturmaya

gayret eden hikâye ve romanları, Türk devletleri arasında gücünü tarihin her döneminde ispat etmiş olan ve mazluma el uzatmayı ilke edinen Türkiye'nin desteğini arttırma amacını da taşımaktadır.

KAYNAKLAR

AKAR Yeliz, *Elif Şafak'ın Romanlarında Yapı ve İzlek*, (Doktora Tezi), Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

AKTAŞ Şerif, *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, Ankara: Akçağ yayınları, 2002.

AKTAŞ Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları, 1991.

AKTAŞ Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, b.7., Ankara: Akçağ Yayınları, 2005.

AYTÜR Ünal, *Henry James ve Roman Sanatı İnceleme*, 1.b., İstanbul: Yapıkredi Yayınları, 2009.

BACHELARD Gaston, *Mekânın Poetikası*, 2.b., Yayına Hazırlayan: Ahmet Öz , Emine Sarıkartal, Alp Tümertekin (Çevirmen), İstanbul: İthaki Yayınları, 2014.

BEYATLI Kemal, *Ben Hep Ordayım*, İstanbul: Yıldız Yayıncılık Reklamcılık, 2003.

BEYATLI Kemal, *Kerkük Seni Yazdım*, 2.b., İstanbul: Kerkük vakfı, 2013.

BEYATLI Kemal , *Kerkük Kaderimdir*, 1.b., İstanbul: Kerkük Vakfı, 2019.

BEYATLI Kemal, *Kerkük'te Korya Pazarı*, 1.b., İstanbul: Kerkük Vakfı, 2009.

BEYATLI Kemal, *Kasırgada yol alanlar*, 1.b., İstanbul: Bilgeoğuz Yayınevi, 2020.

BEYATLI Kemal, *Kerkük'te Korya Pazarı*, 2.b., İstanbul: Kerkük Vakfı, 2020.

BEYATLI Kemal, *Kerkük'te Zaman*, İstanbul: Kerkük Vakfı, 2013.

BOLAT Salih, *Öykü Yazma Teknikleri- Yaratıcı Yazma Dersleri*, İstanbul: Papirüs Yayınları, 2003.

ÇALIŞKAN Gazi, “Ayhan Bozırat’ın Dört Yol Ağzındaki Ev Romanında Mekân”, Sayı: 10, Adıyaman: Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi Yayınları, 2020, ss. 162-179.

ÇETİŞLİ İsmail, “ Metin Tarihine Giriş Roman-“Hikâye, Isparta: Kardelen Kitabevi, 2003.

DABAN Emine Zeynep- DABAN Cihan, “Saddam Hüseyin Dönemi Irak Dış Politikası: Irak-İran Savaşı, Kuveyt’in İşgali ve ABD’nin IRAK’A Müdahalesi”, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, Kırşehir: 2018, ss. 83-109.

DALAR Tuba, Kemal Tahir Romanlarında Yapı ve İzlek, (Doktora Tezi), Ardahan: Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015.

DOĞAN Soner, “Irak Türkmenleri”, araştırma 68, İNSAMER, Haziran 2018, ss. 1-28.

ERCİLASUN Ahmet Bican, Tarihin Arka Odası, (<https://youtu.be/LPFw9ydd4dM>, erişim tarihi 25.12.2021)

ELİAS Nobert, *Zaman Üzerine*, 1.b., Veysel Atayman, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2000.

FİLİZOK Rıza, “EDEBÎ ESERLERDE ZAMAN”, ©<http://www.egeedebiyat.org> (14.02.2021).

FORSTER Edward Morgan, *Roman Sanatı*, 2.b., Ünal Aytür, İstanbul: Adam Yayınları, 2001.

GEZER Alpay, ÇELİK Yakup, “Ayşe Kilimci’nin Hikâyeciliği ve Hikâyelerinde Anlatım Teknikleri”, C.III, S.II, Ağrı: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2017, ss. 15-31.

GÜNGÖR Ferhat, “Ortadoğu Denkleminde Irak Türkmenleri ve Geleceği”, *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Isparta: 2014, ss. 14-43.

ISSA Zahra Haval, *Irak Türkmen Kadın Edebiyatçıları*, (Yüksek Lisans Tezi), Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

İGREK Musa, “İsimsiz Roman Kahramanları Yükselişte” , Londra: Zaman Gazetesi Yayınları, 2015. <http://www.musaigrek.com/2015/03/isimsiz-romankahramanlar-yukseliste> (12.08.2020).

KARACA İsmail, “Tarihi Romanlarda Mekân- Coğrafya”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, İstanbul: 2006, Cilt 34 , Sayı 34, ss.71-90.

KAYIRAN Mehmet, SAYGIN Selami, “Irak Türkmenleri”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 31, Eskişehir: 2011, ss. 273-292.

KAZANCI Mehmet Ömer, *Uluslararası Tarihte ve Günümüzde Ortadoğu'da Türkmenler*, İstanbul: Kerkük Vakfı, 2018.

KAZANCI Mehmet Ömer, *Son Söz Yoktur*.

KERKÜK Aydın, Kemal Beyatlı İle Kısa Bir Yolculuk, Sayı. 71, Kerkük: Kerkük Sabah Gazetesi Yayınları, 2020, ss. 1-8.

KERKÜKLÜ Ali, “Kerkük Çocukluk Cennetim”, <https://www.turkocaklari.org.tr/sube/baku-azerbaycan/kerkuk-cocukluk-cennetim-512> (27.04.2020)

KERKÜKLÜ Ali, *İstihbarat Oyunları Petrol ve Kerkük*, 1.b., IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Kerkük Seni Yazdım ve Kerkük'te Zaman kitapları sunumu. Ayrıca Kerkük tanıtım konuşması. TVNET ile Kemal Beyatlı Kitap Cafe programı söyleşisi, (<https://youtu.be/EaKypsody2w>), (07.02.2021).

KIZILIRMAK Serkan, Irak'ta (Kerkük) Türk Edebiyatı, May 1, 2016 | Author: <https://silo.tips/download/irakta-kerkk-trk-edebiyat>

KORKMAZ Ramazan, “Çatı Romanında Yatay ve Dikey Boyutların Sembolizmi”, Cilt 17, Sayı 49, Ankara: Grafiker Yayınları, 2007, ss. 123- 134.

KORKMAZ Ramazan, “Kemal Tahir'in Sağırdere ve Kör Duman İkilemesi Üzerine Bir Çözümleme Denemesi”, İstanbul: Kesit Yayınları, 1997.

KORKMAZ Ramazan, “Romanda Mekânın Poetiği”, Edebiyat ve Dil Yazıları- Mustafa İsen'e Armağan, (Editörler; Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), Ankara: 2007, ss. 399-415

KORKMAZ Ramazan, *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

KUL Erdoğan, “Hikâye Tahlilinde Temel Ögeler- Olay Örgüsü ve Kişiler”, <https://acikders.ankara.edu.tr>, (30.09.2020)

MENGÜ Cüneyt, *ABD- Türkiye -Irak Üçgeninde Türkmen Meselesi*, 1.b., Yalın Yayıncılık, İstanbul: 2012.

ÖZGÜL Metin Kayahan, *Sami Paşazade Sezâi'nin Küçük Şeyleri 'nde Fiktif Yapı*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1984.

ÖZKAN Nevzat, "Irak Türk edebî dilinin tarihî gelişimi", *International Periodical For the Languages, Literature*, Cilt 4/8, Erciyes: 2009, ss. 89-107.

SAATÇİ Önder, Türkiye Yazarlar Birliği, 2017, (<https://www.tyb.org.tr/kemalbeyatlinin-yabancimiz-olmayan-hikayeleri-19252yy.htm>), erişim tarihi (5.01.2022)

SAATÇİ Suphi, *Tarihi Gelişim İçinde Irak'ta Türk Varlığı*, İstanbul: İstanbul Araştırma Merkezi, 1996.

SAATÇİ Suphi, *Tarihten Günümüze Irak Türkmenleri*, 4.b., İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2003.

SAATÇİ Suphi, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 6.*, ed. Fatma Akpınar, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1997.

SABER Mustafa, *Irak Cumhuriyet Dönemi Türkmen Romanı*, (Yüksek Lisans Tezi), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

SEVİM Gökçen, *İntibah Romanında Yapı ve İzlek*, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016, C.2, S.2, Kırşehir: ss.73-97.

STEVİCK Philip, *Roman Teorisi*, Sevim Kantarcıoğlu, Ankara: Akçağ Yayınları, 2010.

ŞAHİN Veysel, *Refik Halit Karay'ın İstanbul'un Bir Yüzü Romanında Yapı*, Cilt 5, Sayı 8, Researcher: Social Science Studies, 2017, ss. 266-292.

TEKİN Mehmet, *Roman Sanatı I, Romanın Unsurları*, 12.b., İstanbul: Ötüken Yayınları, 2014.

TEKİN Mehmet, *Roman Sanatı- Romanın Unsurları I*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2002.

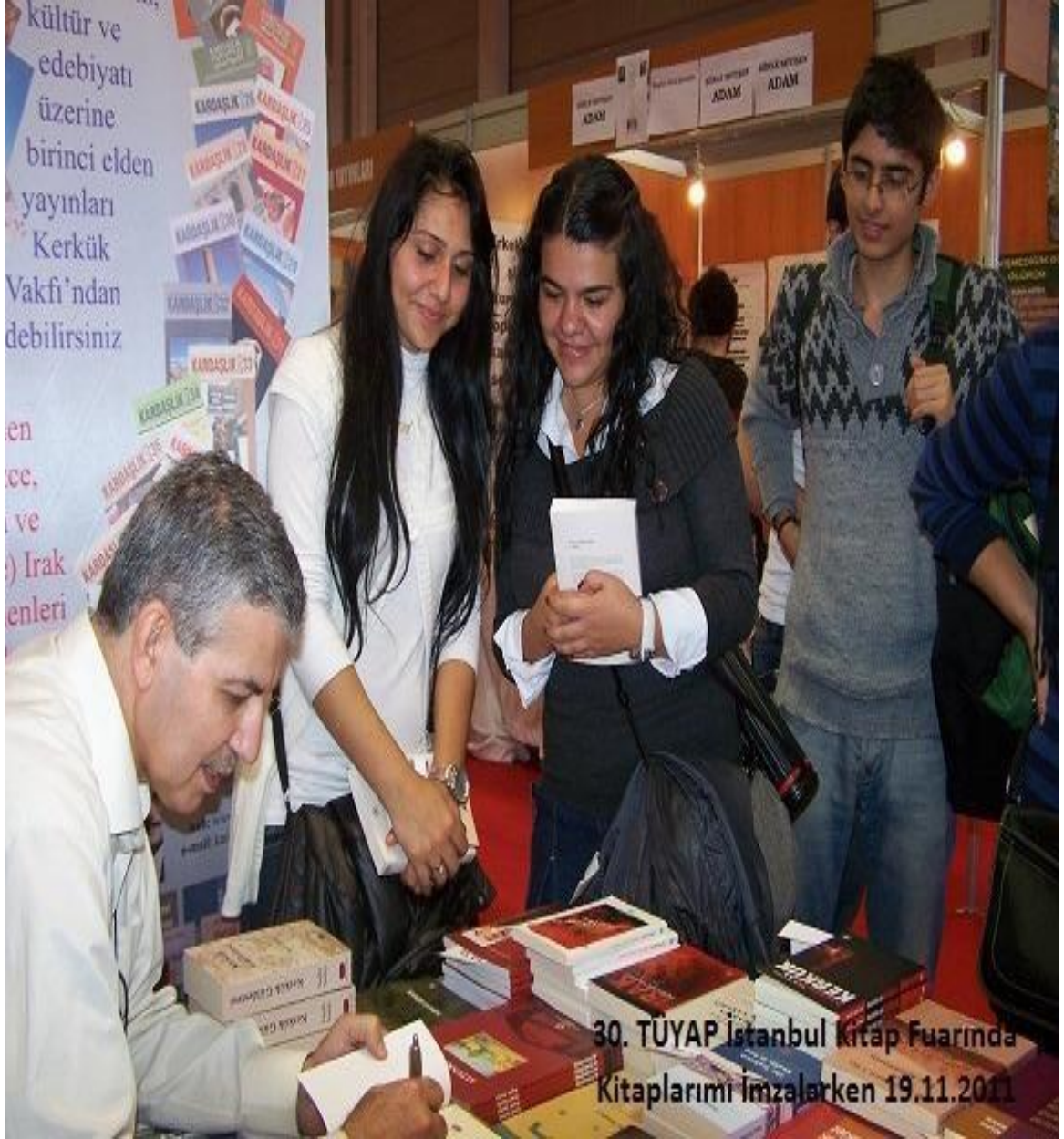
TÜRK Hatem, “Irak Türkmen Edebiyatından Nesir Örnekleri” – III, Sayı. 12, Ankara: Töre Dergisi, 2013, ss. 27-31.

ULUHAN Çoban Hıdır, 2007, “Irak Türkmen Folklorunda Leyleler”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 22. Sayı, Ankara: 1974-1975, ss. 131-151.

Ekler

Kemal Beyatlı'nın babası, büyük ağabeyi Mustafa ve ağabeyi Cemal

30. TÜYAP İstanbul Kitap Fuarında
Kitaplarımı imzalarken 19.11.2011

Kemal Beyatlı TÜYAP kitap fuarında imza törenindeyken

Kemal Beyatlı Erbil Kalesi'ni ziyaret ederken

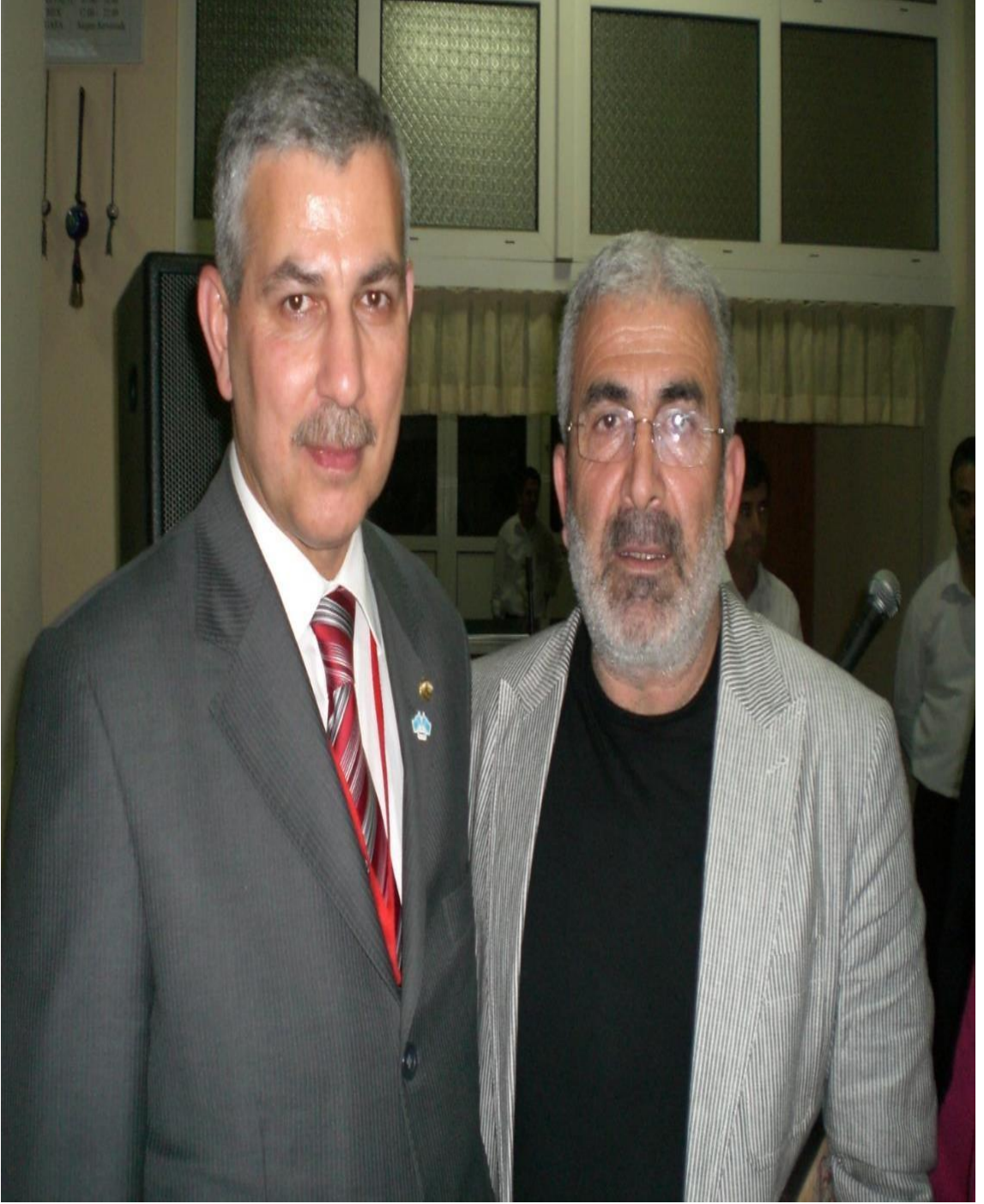
Kemal Beyatlı, Necat Kevseroğlu, Aydın Kerkük ve Mehmet Ömer Kazancı ile Kerkük Türkmeneli Gazetesi'ne ziyaretteyken

Kemal Beyatlı ve Faruk Köprülü, şair ve yazar Aziz Seminer Beyatlı'nın anısına seminerde konuşma yaparken

Kemal Beyatlı ünlü Türkmen Şairi Salah Nevres ile buluştuğu an

Kemal Beyatlı ve Türk ses sanatçısı Esat Kapaklı Mayıs 2008 yılında Simav'da

Kemal Beyatlı araştırmacı ve yazar rahmetli İzzettin Kerkük, Erşat Hürmüzlü (Kerkük Vakfı Başkanı) rahmetli mimar ve şair Bahattin Aksaya, Kemal Beyatlı

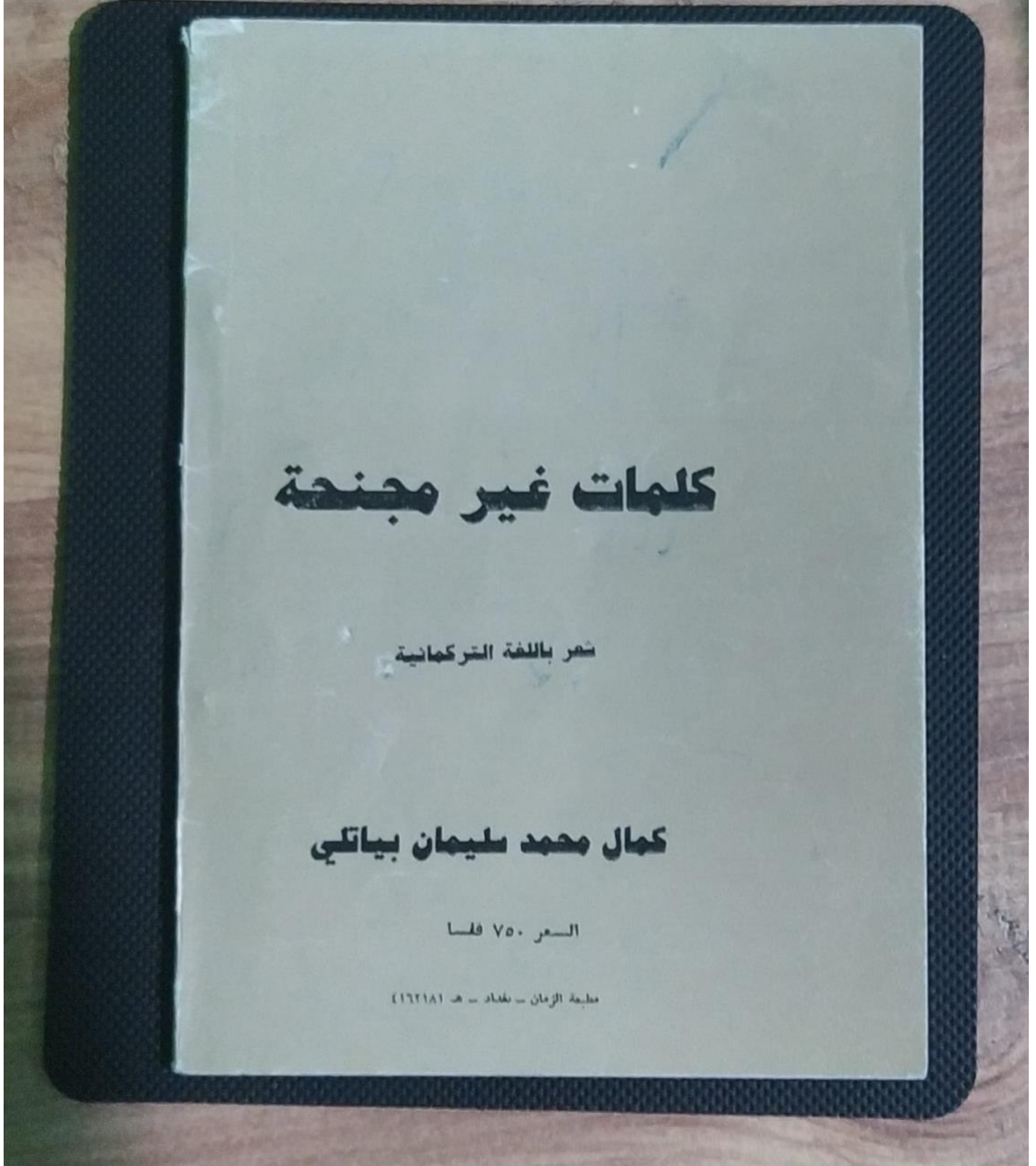
Kemal Beyatlı ve büyük ses sanatçısı Cem Karaca

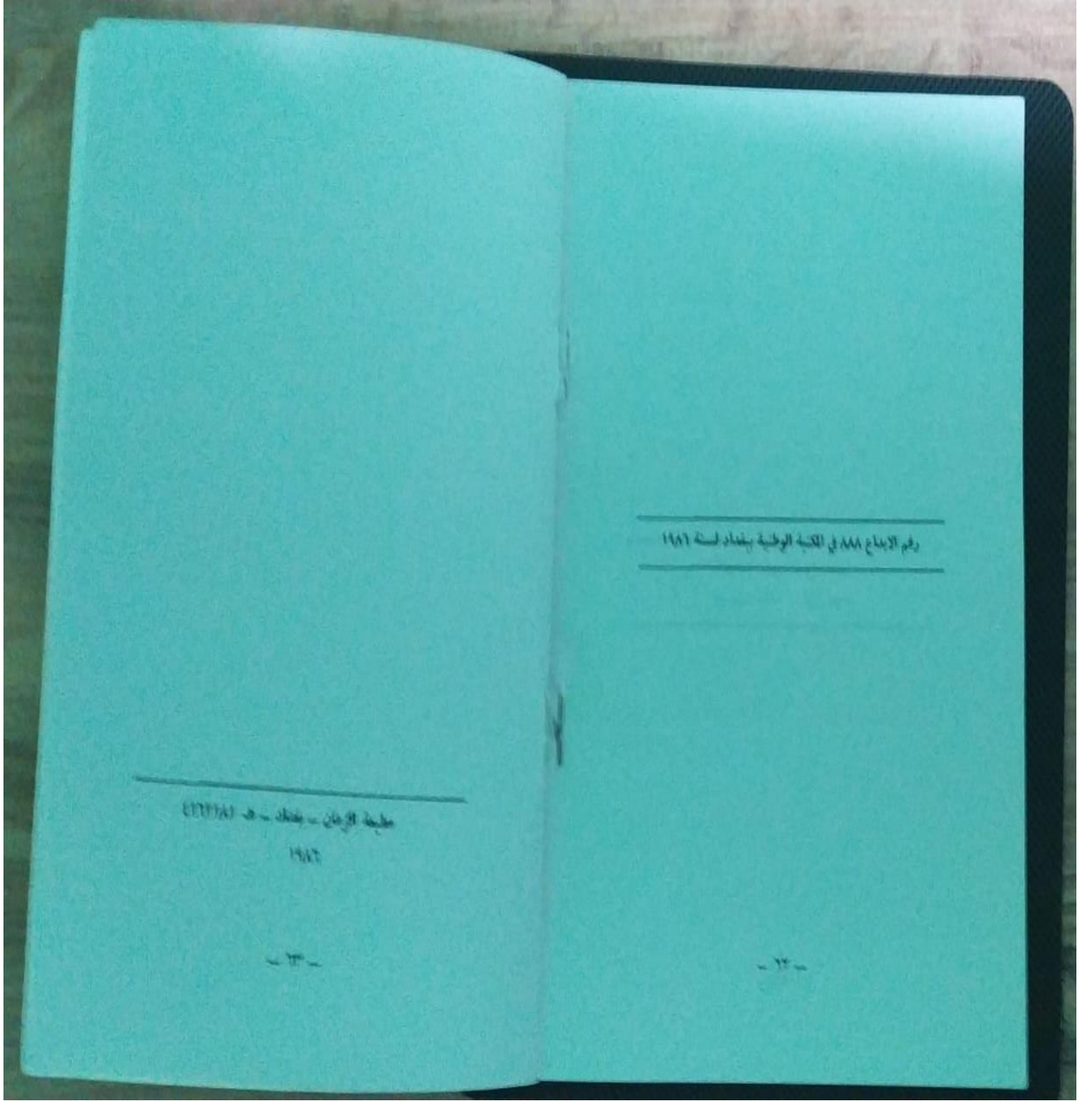
Kemal Beyatlı iş arkadaşları ile İGDAŞ'ta

Kemal Beyatlı akademisyen yazar Suphi Saatçi ve edebiyat yazarı Erşat Hürmüzlü ile
buluştuğu bir an

Kemal Beyatlı'nın *Kanatsız Sözcükler* adlı Türkmençe Arap alfabesi ile yazılmış kitabının kapak fotoğrafı

Kemal Beyatlı'nın *Kanatsız Sözcükler* adlı kitabından iki sayfanın fotoğrafı